

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ & ΤΡΟΦΙΜΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΠΡΟΓΡ/ΣΜΟΥ & ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ Γ΄ ΚΠΣ**

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ 2007-2013

«ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΤΑΤΖΗΣ»

ΤΕΤΑΡΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2007

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1.	Τίτλος Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης	1
2.	Κράτος Μέλος και Διοικητική Περιφέρεια (κατά περίπτωση)	2
2.1.	Γεωγραφική περιοχή καλυπτόμενη από το πρόγραμμα.....	2
2.2.	Περιφέρειες υπαγόμενες στον στόχο σύγκλισης	2
3.	Ανάλυση της κατάστασης από την άποψη πλεονεκτημάτων και αδυναμιών, της στρατηγικής που έχει επιλεγεί για την αντιμετώπισή τους και της εκ των προτέρων αξιολόγησης	3
3.1.	Ανάλυση της κατάστασης από την άποψη πλεονεκτημάτων και αδυναμιών	3
3.1.1.	Το γενικό κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο της γεωγραφικής περιοχής	3
3.1.1.1.	Γενική Οικονομική - Δημογραφική Κατάσταση	3
3.1.1.2.	Απασχόληση.....	7
3.1.1.3.	Κοινωνικό-οικονομική κατάσταση στον Πρωτογενή τομέα	7
3.1.1.4.	Χρήσεις γης	9
3.1.1.5.	Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά εκμεταλλεύσεων.....	10
3.1.2.	Επιδόσεις στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας.....	11
3.1.2.1.	Γεωργικός τομέας	11
3.1.2.1.1.	Εκπαίδευση και Κατάρτιση αγροτών	11
3.1.2.1.2.	Καινοτομία – Γνώση.....	12
3.1.2.1.3.	Ανταγωνιστικότητα	13
3.1.2.2.	Αγροδιατροφικός τομέας.....	15
3.1.2.3.	Δασοκομικός τομέας	21
3.1.3.	Περιβάλλον και διαχείριση της γης.....	22
3.1.3.1.	Βιοποικιλότητα	22
3.1.3.2.	Υδατικοί Πόροι.....	24
3.1.3.3.	Κλιματική Αλλαγή.....	26
3.1.3.4.	Έδαφος	29
3.1.3.5.	Βιολογική Γεωργία & Βιολογική Κτηνοτροφία	29
3.1.3.6.	Βιοκαύσιμα	31
3.1.4.	Αγροτική οικονομία και ποιότητα ζωής	33
3.1.4.1.	Κοινωνικοοικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές	33
3.1.4.2.	Χωρική ανάλυση.....	34
3.1.4.3.	Διάρθρωση της αγροτικής οικονομίας.....	36
3.1.4.4.	Πολιτιστική Κληρονομιά	37
3.1.4.5.	Υποδομές στις αγροτικές περιοχές	38
3.1.5.	LEADER – Ο.Π.Α.Α.Χ.....	39
3.1.6.	Πλεονεκτήματα – Αδυναμίες της υφιστάμενης κατάστασης (SWOT Analysis)	40
3.1.7.	Στρατηγικές κατευθύνσεις πολιτικής για την Αγροτική Ανάπτυξη την 4η Προγραμματική Περίοδο.	46
3.1.8.	Στρατηγική για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των πυρκαγιών του θέρους του 2007	51
3.2.	Η στρατηγική που έχει επιλεγεί για την αντιμετώπιση πλεονεκτημάτων και αδυναμιών.....	59
3.2.1.	Κοινοί Δείκτες Επιπτώσεων	65
3.3.	Η εκ των προτέρων αξιολόγηση	67
3.4.	Επιπτώσεις της προηγούμενης περιόδου προγραμματισμού	102
4.	Αιτιολόγηση των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί λαμβανομένων υπόψη των κοινοτικών στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών και του εθνικού σχεδίου	

	στρατηγικής, καθώς και της αναμενόμενης επίπτωσης σύμφωνα με την εκ των προτέρων αξιολόγηση	114
4.1.	Αιτιολόγηση των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί, λαμβανομένων υπόψη των κοινοτικών στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών και του εθνικού σχεδίου στρατηγικής	114
4.1.1.	<i>Αιτιολόγηση των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί σε σχέση με τα μέτρα και τις χρηματοδοτικές τους βαρύτητες.</i>	<i>117</i>
4.2.	Αναμενόμενες επιπτώσεις των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί, σύμφωνα με την εκ των προτέρων αξιολόγηση	123
5.	Πληροφορίες για τους άξονες και τα μέτρα που προτείνονται για τον κάθε ένα, και περιγραφή αυτών	126
5.1.	Γενικές απαιτήσεις	127
5.2.	Απαιτήσεις για το σύνολο ή μέρος των μέτρων	129
5.2.1.	<i>Τεκμηρίωση των επιλογών που αντικατοπτρίζουν την επιλογή των προτεραιοτήτων με βάση τις κατά περιοχή ανάγκες και τα διαρθρωτικά μειονεκτήματα που έχουν προσδιορισθεί</i>	<i>136</i>
5.2.2.	<i>Κριτήρια και διοικητικοί κανόνες που διασφαλίζουν την συμπληρωματικότητα και την αποφυγή επικαλύψεων μεταξύ πρώτου και δευτέρου πυλώνα.</i>	<i>145</i>
5.3.	Απαιτούμενα στοιχεία για τους άξονες και τα μέτρα	162
5.3.1.	<i>Άξονας 1: Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας</i>	<i>163</i>
5.3.1.1.	<i>Μέτρα που αποσκοπούν στην προαγωγή της γνώσης και στη βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού</i>	<i>169</i>
5.3.1.1.1.	<i>Δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης και ενημέρωσης, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης επιστημονικών γνώσεων και καινοτόμων πρακτικών, για τα άτομα που απασχολούνται στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας</i>	<i>169</i>
5.3.1.1.2.	<i>Εγκατάσταση νέων γεωργών</i>	<i>177</i>
5.3.1.1.3.	<i>Πρόωρη συνταξιοδότηση γεωργών και γεωργικών εργατών</i>	<i>183</i>
5.3.1.1.4.	<i>Χρήση υπηρεσιών παροχής γεωργικών συμβουλών στην εκμετάλλευση και παροχή δασοκομικών συμβουλών</i>	<i>187</i>
5.3.1.2.	<i>Μέτρα που αποσκοπούν στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη του φυσικού δυναμικού και στην προαγωγή της καινοτομίας</i>	<i>191</i>
5.3.1.2.1.	<i>Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων</i>	<i>192</i>
5.3.1.2.2.	<i>Βελτίωση της οικονομικής αξίας των δασών</i>	<i>208</i>
5.3.1.2.3.	<i>Αύξηση της αξίας των γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων</i>	<i>212</i>
5.3.1.2.5.	<i>Βελτίωση και ανάπτυξη της υποδομής που σχετίζεται με την ανάπτυξη και προσαρμογή της γεωργίας και της δασοκομίας</i>	<i>236</i>
5.3.1.2.6.	<i>Αποκατάσταση του γεωργικού παραγωγικού δυναμικού που έχει πληγεί από φυσικές καταστροφές και εισαγωγή των κατάλληλων δράσεων πρόληψης</i>	<i>252</i>
5.3.1.3.	<i>Μέτρα που αποσκοπούν στη βελτίωση της ποιότητας της γεωργικής παραγωγής και των προϊόντων</i>	<i>256</i>
5.3.1.3.1.	<i>Εκπλήρωση των προτύπων με βάση την κοινοτική νομοθεσία</i>	<i>257</i>
5.3.1.3.2.	<i>Συμμετοχή γεωργών σε συστήματα για την ποιότητα τροφίμων</i>	<i>262</i>
5.3.1.3.3.	<i>Δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης</i>	<i>276</i>
5.3.2.	<i>Άξονας 2: Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου</i>	<i>281</i>
5.3.2.1.	<i>Μέτρα που στοχεύουν στην αειφορική χρήση της γεωργικής γης</i>	<i>294</i>
5.3.2.1.1.	<i>Ενισχύσεις στους γεωργούς ορεινών περιοχών για φυσικά μειονεκτήματα</i>	<i>295</i>
5.3.2.1.2.	<i>Ενισχύσεις στους γεωργούς περιοχών με μειονεκτήματα, εκτός των ορεινών περιοχών</i>	<i>301</i>
5.3.2.1.3.	<i>Ενισχύσεις Natura 2000 και ενισχύσεις που συνδέονται με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ</i>	<i>307</i>
5.3.2.1.4.	<i>Γεωργοπεριβαλλοντικές ενισχύσεις</i>	<i>311</i>
5.3.2.1.6.	<i>Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις</i>	<i>419</i>

5.3.2.2.	Μέτρα που στοχεύουν στην αειφορική χρήση δασικής γης.....	438
5.3.2.2.1.	Πρώτη δάσωση γεωργικών γαιών.....	439
5.3.2.2.3.	Πρώτη δάσωση μη γεωργικών γαιών.....	451
5.3.2.2.4.	Ενισχύσεις Natura 2000.....	461
5.3.2.2.6.	Αποκατάσταση του δασοκομικού δυναμικού και εισαγωγή δράσεων πρόληψης.....	470
5.3.2.2.7.	Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις.....	481
5.3.3.	Άξονας 3: Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας.....	487
5.3.3.1.	Μέτρα για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας.....	492
5.3.3.1.1.	Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες.....	493
5.3.3.1.2.	Στήριξη της δημιουργίας και ανάπτυξης πολύ μικρών επιχειρήσεων.....	499
5.3.3.1.3.	Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων.....	505
5.3.3.2.	Μέτρα για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές.....	510
5.3.3.2.1.	Βασικές υπηρεσίες για την οικονομία και τον αγροτικό πληθυσμό.....	510
5.3.3.2.2.	Ανακαίνιση και ανάπτυξη των χωριών.....	514
5.3.3.2.3.	Διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς.....	517
5.3.3.4.	Απόκτηση δεξιοτήτων, εμπύχωση και εφαρμογή.....	521
5.3.4.	Άξονας 4: Εφαρμογή της προσέγγισης Leader.....	524
5.3.4.1.	Στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης.....	528
5.3.4.2.	Διατοπική και διεθνική συνεργασία.....	537
5.3.4.3.	Λειτουργία της ομάδας τοπικής δράσης, απόκτηση δεξιοτήτων και εμπύχωση στην περιοχή.....	539
6.	Χρηματοδοτικό σχέδιο, το οποίο περιλαμβάνει δύο πίνακες.....	542
6.1.	Ετήσια συνεισφορά του ΕΓΤΑΑ (σε ΕΥΡΩ).....	542
6.2.	Χρηματοδοτικό σχέδιο ανά Άξονα (σε ΕΥΡΩ, συνολική περίοδος).....	543
7.	Ενδεικτική κατανομή ανά μέτρο αγροτικής ανάπτυξης (σε ΕΥΡΩ, συνολική περίοδος).....	544
8.	Συμπληρωματική εθνική χρηματοδότηση ανά άξονα.....	545
9.	Τα στοιχεία που απαιτούνται για την εκτίμηση της τήρησης των κανόνων ανταγωνισμού και ο κατάλογος των καθεστώτων ενίσχυσης.....	546
10.	Πληροφορίες για τη συμπληρωματικότητα με τα μέτρα που χρηματοδοτούνται από τα άλλα μέσα της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, μέσω της πολιτικής Συνοχής, καθώς και από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας.....	549
10.1.	Εκτίμηση και μέσα συμπληρωματικότητας.....	549
10.2.	Συμπληρωματικότητα σε σχέση με τα μέτρα των Άξόνων 1, 2, και 3.....	563
10.2.1.	Γενικά.....	563
10.2.2.	Ειδικά Κριτήρια Διαχωρισμού.....	566
10.2.2.1.	Έργα υποδομών που χρηματοδοτούνται αποκλειστικά από το ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ.....	566
10.2.2.1.1.	Υποδομές για την ενθάρρυνση της τουριστικής δραστηριότητας και τη διατήρηση και αναβάθμιση της πολιτιστικής κληρονομιάς (άξονας 3 ΠΑΑ).....	566
10.2.2.1.2.	Υποδομές και Υπηρεσίες για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές (άξονας 3 ΠΑΑ).....	566
10.2.2.1.3.	Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών (άξονας 3 ΠΑΑ).....	567
10.2.2.1.4.	Υποδομές πρόσβασης.....	567
10.2.2.1.5.	Αλιευτικά καταφύγια (Άξονας 3 ΕΠΑΛ).....	568
10.2.2.1.6.	Υποδομές Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ).....	568
10.2.2.1.7.	Λοιπά έργα υποδομών.....	568
10.2.3.	Ανθρώπινο δυναμικό.....	568
10.2.3.1.	Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013.....	568

10.2.3.2.	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αλιείας (ΕΠΑΛ) 2007-2013.....	570
10.2.4.	Περιβάλλον	570
10.2.4.1.	Κριτήρια διαχωρισμού ανά περιβαλλοντικό τομέα.....	570
10.2.4.2.	Κριτήρια διαχωρισμού για παρεμβάσεις στις περιοχές του δικτύου Natura 2000.....	573
10.2.4.3.	Περιβάλλον στο πλαίσιο της αλιείας.....	576
10.2.5.	Παρεμβάσεις στο Παραγωγικό περιβάλλον	577
10.2.5.1.	Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες -Επενδύσεις από γεωργούς.....	578
10.2.5.2.	Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες / Επενδύσεις από μη γεωργούς.....	579
10.2.6.	Κριτήρια διαχωρισμού δράσεων που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 και του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αλιείας 2007-2013.....	581
10.2.7.	Οριζόντια Διάταξη	582
10.3.	Σε Σχέση με τα Μέτρα του Άξονα 4	582
10.4.	Συντονισμός ΕΠ του ΕΣΠΑ με ΕΓΤΑΑ και ΕΤΑ.....	583
11.	Προσδιορισμός αρμόδιων αρχών και υπευθύνων φορέων	584
11.1.	Αρμόδιες Αρχές και Φορείς.....	584
11.1.1.	Διαχειριστική Αρχή (ΔΑ).....	584
11.1.2.	Διαπιστευμένος Οργανισμός Πληρωμών (ΟΠΛ).....	587
11.1.3.	Οργανισμός Πιστοποίησης (ΟΠ/Σ)	588
11.1.4.	Ειδικές Υπηρεσίες Συντονισμού και Εφαρμογής.....	589
11.2.	Διατάξεις Εφαρμογής / Πορεία Εντάξεων/ Σύστημα διαχείρισης και Ελέγχου	592
11.2.1.	Πορεία ένταξης πράξεων και πληρωμών.....	592
11.2.2.	Έλεγχοι	593
11.2.3.	Χρηματοροές.....	595
11.2.4.	Διαδικασία αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών	595
12.	Περιγραφή των Συστημάτων Παρακολούθησης και Αξιολόγησης, καθώς και προβλεπόμενη σύνθεση της Επιτροπής Παρακολούθησης	597
12.1.	Περιγραφή του Συστήματος Παρακολούθησης και Αξιολόγησης	597
12.2.	Προβλεπόμενη σύνθεση της Επιτροπής Παρακολούθησης.....	599
13.	Διατάξεις που διασφαλίζουν ότι δίνεται δημοσιότητα στο πρόγραμμα.....	602
13.1.	Γενικά.....	602
13.2.	Ενημέρωση και δημοσιότητα σχετικά με τη συνδρομή του ΕΓΤΑΑ.....	602
13.2.1.	Υποχρεώσεις Διαχειριστικής Αρχής.....	602
13.2.2.	Υποχρεώσεις Δικαιούχων.....	603
13.3.	Δράσεις πληροφόρησης και δημοσιότητας.....	604
13.3.1.	Περιεχόμενο της Στρατηγικής του Σχεδίου Δράσης	607
13.3.2.	Σχέδιο Επικοινωνίας	609
13.3.3.	Ενδεικτικός Προϋπολογισμός	611
13.3.4.	Διοικητικά τμήματα / φορείς που είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή του	611

13.3.5.	<i>Κριτήρια αξιολόγησης των επιπτώσεων των μέτρων ενημέρωσης και δημοσιότητας.</i>	612
14.	Προσδιορισμός των εταιρών των οποίων ζητείται η γνώμη και των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης	614
14.1.	Προσδιορισμός των εταιρών των οποίων ζητείται η γνώμη	614
14.2.	Αποτελέσματα της διαβούλευσης	617
15.	Ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών και έλλειψη διακρίσεων	620
15.1.	Περιγραφή του τρόπου με τον οποίο πρόκειται να προωθηθεί η ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών σε όλα τα στάδια εφαρμογής του προγράμματος (σχεδιασμός, εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση)	621
15.2.	Περιγραφή του τρόπου με τον οποίο αποφεύγεται κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεπτοιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού σε όλα τα στάδια εφαρμογής του προγράμματος	622
16.	Πράξεις Τεχνικής Βοήθειας	623
16.1.	Περιγραφή των δραστηριοτήτων της προπαρασκευής, διαχείρισης, παρακολούθησης, αξιολόγησης, ενημέρωσης και ελέγχου της συνδρομής του προγράμματος, οι οποίες χρηματοδοτούνται από την Τεχνική Βοήθεια	623
16.2.	Εθνικό Αγροτικό Δίκτυο	628
Παράρτημα 1.	Κατάλογος κοινών δεικτών βάσης, εκροών, αποτελεσμάτων και επιπτώσεων	634
I.	Κοινοί δείκτες βάσης	634
1.	<i>Δείκτες βάσης σε σχέση με τους στόχους</i>	634
2.	<i>Δείκτες βάσης σε σχέση με το γενικό πλαίσιο</i>	641
Παράρτημα 2.	Πίνακες – Διαγράμματα – Χάρτες	644
Παράρτημα 3.	Η εκ των προτέρων αξιολόγηση	674
Παράρτημα 4.	Η Στρατηγική Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων	675
Παράρτημα 5.	Κοστολόγηση, Μεθοδολογίες, Υπολογισμοί Ύψους Ενίσχυσης για τα γεωργικά μέτρα	676
Παράρτημα 6.	Υπολογισμός και Τεκμηρίωση των δαπανών Εγκατάστασης Συντήρησης και Διαφυγόντος Εισοδήματος που συνεπάγεται κατά περίπτωση η εφαρμογή των δασικών μέτρων του Καν. ΕΚ 1698/2005 (άρθρα 43,45,46)	677
Παράρτημα 7.	Χάρτες	678
Παράρτημα 8.	Καθεστώς προστασίας – χρονοδιάγραμμα για περιοχές Natura	679
Παράρτημα 9.	Κοινή Υπουργική Απόφαση έγκρισης της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικής Εκτίμησης του ΠΑΑ	680

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1	Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών σε περιφερειακό επίπεδο (Αμφοτέρων των φύλων)	644
Πίνακας 2	Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών σε περιφερειακό επίπεδο (Άνδρες)	644
Πίνακας 3	Μόνιμος πληθυσμός κατά ομάδες ηλικιών σε περιφερειακό επίπεδο (Γυναίκες)	644
Πίνακας 4	Μεταβολή πραγματικού πληθυσμού και πυκνότητας κατά περιφέρεια	645
Πίνακας 5	Βασικοί δείκτες σε περιφερειακό επίπεδο	645
Πίνακας 6	Πραγματικό γεωργικό εισόδημα (Δείκτης Α) των συντελεστών παραγωγής ανά ετήσια μονάδα εργασίας για τα έτη 2000 – 2006 (έτος βάσης 2000=100, σε €)	646
Πίνακας 7	Γεωργικό εμπόριο κατά έτος 2000 (σε €)	646
Πίνακας 8	Γεωργικό εμπόριο κατά έτος 2004 (σε €)	646
Πίνακας 9	Κάλυψη γης	647
Πίνακας 10	Αριθμός και έκταση γεωργικών εκμεταλλεύσεων	647
Πίνακας 11	Οικονομικό μέγεθος εκμεταλλεύσεων	648
Πίνακας 12	Ηλικία και φύλο των αρχηγών ανά κατηγορία κοινότητας	648
Πίνακας 13	Επίπεδο μόρφωσης ανθρώπινο δυναμικού στον πρωτογενή τομέα (έτος 1997)	648
Πίνακας 14	Αξία πρωτογενούς παραγωγής	649
Πίνακας 15	Εκτάσεις και γεωργική παραγωγή	649
Πίνακας 16	Ζωικό κεφάλαιο και κτηνοτροφική παραγωγή	649
Πίνακας 17	Εκτάσεις και περιοχές με καπνά τύπου Virginia	649
Πίνακας 18	Εκτάσεις και περιοχές με καλλιέργειες βαμβακιού	650
Πίνακας 19	Εκτάσεις και περιοχές με καλλιέργειες ζαχαρότευτλων	650
Πίνακας 20	Κατανομή των δασών και των άλλων δασικών εκτάσεων	651
Πίνακας 21	Η κατανομή των δασών και των άλλων δασικών εκτάσεων κατά μορφή ιδιοκτησίας	651
Πίνακας 22	Γεωργικές και δασικές εκτάσεις σε ΤΚΣ και ΖΕΠ, εξαιρουμένων των αλληλεπικαλύψεων	651
Πίνακας 23	Γεωργικές εκτάσεις σε ΤΚΣ και ΖΕΠ, εξαιρουμένων των αλληλεπικαλύψεων	652
Πίνακας 24	Δασικές εκτάσεις σε ΤΚΣ και ΖΕΠ, εξαιρουμένων των αλληλεπικαλύψεων	652
Πίνακας 25	Απογραφή εκπομπών/απορροφήσεων αερίων του θερμοκηπίου (σε kt CO ₂ eq) για την περίοδο 1990 – 2004	653
Πίνακας 26	Εκτάσεις βιολογικής γεωργίας από το 1994 και ετήσια δέσμευση CO ₂ από τη δράση αυτή την περίοδο 1994-2003	654
Πίνακας 27	Ετήσια δέσμευση CO ₂ από τη δράση αυτή την περίοδο 2003-2012 και στο σύνολο της περιόδου δέσμευσης σύμφωνα με το Σενάριο 2 – Αναμενόμενη Εξέλιξη	654
Πίνακας 28	Γεωργικές εκτάσεις που δασώθηκαν από το 1994 και ετήσια δέσμευση CO ₂ από τη δράση την περίοδο 1994-2003	654
Πίνακας 29	Ετήσια δέσμευση CO ₂ από τη δράση Δάσωσης Γεωργικών Γαιών την περίοδο 2003-2012 και στο σύνολο της περιόδου δέσμευσης σύμφωνα με το Σενάριο 2 – Αναμενόμενη Εξέλιξη	655
Πίνακας 30	Ετήσια δέσμευση CO ₂ από τη δράση Δάσωσης Γεωργικών Γαιών την περίοδο 2003-2012 και στο σύνολο της περιόδου δέσμευσης σύμφωνα με το Σενάριο 3 – Πρόσθετα μέτρα	655
Πίνακας 31	Αγροτικές περιοχές	655

Πίνακας 32	Αγροτικός πληθυσμός (μέσος όρος 1999-2001)	655
Πίνακας 33	Αγροτικές περιοχές	656
Πίνακας 34	Πληθυσμιακή πυκνότητα (μέσος όρος 1999-2001)	656
Πίνακας 35	Αύξηση πληθυσμού μεταξύ "1990" και "2000"	656
Πίνακας 36	Σημαντικότητα της ηλικίας πληθυσμού (99-01)	656
Πίνακας 37	ΑΕΠ / κάτοικο (σε ΜΑΔ - μέσος όρος 1999-2001)	657
Πίνακας 38	Γεωργική απασχόληση (2000-02).....	657
Πίνακας 39	Ανεργία (μέσος όρος 1999-2001)	657
Πίνακας 40	Δημογραφική πίεση εργασίας (2000).....	657
Πίνακας 41	Βασικοί δείκτες περιεχομένου σε περιφερειακό επίπεδο.....	658
Πίνακας 42	Σημαντικότητα των αγροτικών κοινοτήτων	658
Πίνακας 43	Δραστηριότητα του αρχηγού ανά κατηγορία κοινότητας	658
Πίνακας 44	Βασικοί δείκτες σε περιφερειακό επίπεδο.....	659

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα 1	Εξέλιξη του ρυθμού ανάπτυξης (Πραγματικό ΑΕΠ) – Ποσοστό μεταβολής με βάση το προηγούμενο έτος.....	659
Διάγραμμα 2	Εξέλιξη του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) και του κατά κεφαλή ΑΕΠ.....	660
Διάγραμμα 3	Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης) (ΕΕ-15=100)	660
Διάγραμμα 4	Εξέλιξη Πληθωρισμού.....	661
Διάγραμμα 5	Καθαρή μετανάστευση.....	661
Διάγραμμα 6	Καθαρή μετανάστευση σε περιφερειακό επίπεδο (ανεπεξέργαστα στοιχεία 2002).....	662
Διάγραμμα 7	Απασχόληση (Σύνολο).....	662
Διάγραμμα 8	Απασχόληση (Γυναίκες).....	663
Διάγραμμα 9	Απασχόληση (Άνδρες).....	663
Διάγραμμα 10	Ανεργία (Σύνολο)	664
Διάγραμμα 11	Ανεργία (Γυναίκες)	664
Διάγραμμα 12	Ανεργία (Άνδρες)	665
Διάγραμμα 13	Εξέλιξη της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) του πρωτογενή τομέα.....	665
Διάγραμμα 14	Εξέλιξη της απασχόλησης στη γεωργία και τους άλλους τομείς.....	665
Διάγραμμα 15	Διάρθρωση της απασχόλησης στη γεωργία κατά είδος απασχόλησης (έτος 2004).....	666
Διάγραμμα 16	Ποσοστιαία κατανομή εκτάσεων σε βασικές κατηγορίες.....	666
Διάγραμμα 17	Ποσοστιαία κατανομή της ηλικιακής διάρθρωσης της γεωργίας κατά φύλο το έτος 2000.....	667
Διάγραμμα 18	Ποσοστιαία κατανομή της ηλικιακής διάρθρωσης της γεωργίας κατά φύλο το έτος 2004.....	667
Διάγραμμα 19	Κατανομή καλλιεργούμενης έκτασης κατά βασικές καλλιέργειες	668
Διάγραμμα 20	Μερίδιο του αγροδιατροφικού τομέα στη συνολική αξία των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων το έτος 2004.....	668
Διάγραμμα 21	Μερίδιο του αγροδιατροφικού τομέα στη συνολική αξία των εξαγωγών των προϊόντων το έτος 2004	669
Διάγραμμα 22	Ποσοστιαία κατανομή γεωργικών και δασικών εκτάσεων σε ΤΚΣ και ΖΕΠ, εξαιρουμένων των αλληλεπικαλύψεων	669
Διάγραμμα 23	Ποσοστιαία κατανομή γεωργικών εκτάσεων σε ΤΚΣ και ΖΕΠ, εξαιρουμένων των αλληλεπικαλύψεων.....	670
Διάγραμμα 24	Ποσοστιαία κατανομή δασικών εκτάσεων σε ΤΚΣ και ΖΕΠ, εξαιρουμένων των αλληλεπικαλύψεων.....	670
Διάγραμμα 25	Εξέλιξη της συνολικής βιολογικά καλλιεργούμενης έκτασης στην Ελλάδα ανά έτος.....	671
Διάγραμμα 26	Βιολογική κτηνοτροφία το έτος 2004	671
Διάγραμμα 27	Εξέλιξη αριθμού ζώων βιολογικής εκτροφής.....	672

1. Τίτλος Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης

Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας «ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΛΤΑΤΖΗΣ»
2007-2013.

2. Κράτος Μέλος και Διοικητική Περιφέρεια (κατά περίπτωση)

2.1. Γεωγραφική περιοχή καλυπτόμενη από το πρόγραμμα

Το παρόν πρόγραμμα καλύπτει την επικράτεια της Ελλάδας.

2.2. Περιφέρειες υπαγόμενες στον στόχο σύγκλισης

Η Ελλάδα διαιρείται σε 13 διοικητικές περιφέρειες (NUTS II). Από αυτές, 11 περιφέρειες είναι επιλέξιμες για τον στόχο Σύγκλισης ως εξής:

Αμιγούς στόχου σύγκλισης

Ανατολική Μακεδονία – Θράκη (GR11)

Θεσσαλία (GR14)

Ήπειρος (GR21)

Ιόνια Νησιά (GR22)

Δυτική Ελλάδα (GR23)

Πελοπόννησος (GR25)

Βόρειο Αιγαίο (GR41)

Κρήτη (GR43)

Στατιστικής σύγκλισης (phasing out)

Δυτική Μακεδονία (GR13)

Κεντρική Μακεδονία (GR12)

Αττική (GR30)

Οι 2 περιφέρειες που είναι επιλέξιμες για το στόχο Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας και Απασχόλησης είναι:

Σταδιακής εισόδου (phasing in)

Στερεά Ελλάδα (GR24)

Νότιο Αιγαίο (GR42)

3. Ανάλυση της κατάστασης από την άποψη πλεονεκτημάτων και αδυναμιών, της στρατηγικής που έχει επιλεγεί για την αντιμετώπισή τους και της εκ των προτέρων αξιολόγησης

3.1. Ανάλυση της κατάστασης από την άποψη πλεονεκτημάτων και αδυναμιών

3.1.1. Το γενικό κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο της γεωγραφικής περιοχής

3.1.1.1. Γενική Οικονομική - Δημογραφική Κατάσταση

Η Ελληνική οικονομία κατά τα διάρκεια της δεκαετίας του 1980 αναπτύχθηκε με μέσο ρυθμό 0,7% έναντι 2,4% της Ευρωπαϊκής Ένωσης των 15 (παρά την δημοσιονομική επέκταση και την ταχεία συσσώρευση δημοσίου χρέους), με αποτέλεσμα να υπάρξει απόκλιση του κατά κεφαλήν εισοδήματος από το μέσο εισόδημα των χωρών αυτών (σε Μονάδες Σταθερής Αγοραστικής Δύναμης). Από τη δεκαετία του 1990, όμως, ο ρυθμός ανάπτυξης επιταχύνεται. Μια σειρά παραγόντων συνετέλεσαν στην ανάκαμψη αυτή: η δημοσιονομική επέκταση κυρίως λόγω της προετοιμασίας για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, οι εισροές κοινοτικών κονδυλίων (ΚΠΣ), η πιστωτική επέκταση ως αποτέλεσμα της πορείας ονομαστικής σύγκλισης και, πιο πρόσφατα, η συνεισφορά τομέων όπως η ναυτιλία και ο τουρισμός οδήγησαν σε υψηλούς **ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης**, κατά μέσον όρο υψηλότερους από τον αντίστοιχο ρυθμό της ΕΕ-15 (3% για την περίοδο 1991 – 2004 έναντι 2% για την ΕΕ-15). Ο ρυθμός ανάπτυξης για το 2005 διαμορφώθηκε στο 3,7%, ενώ για τα έτη 2007 και 2008 προβλέπεται επιτάχυνση στο 3,9% και 4% αντίστοιχα. Ήδη το 1ο εξάμηνο του 2006, ο ρυθμός ανάπτυξης έφθασε το 4,1%, με ευνοϊκές ενδείξεις και προοπτικές για το υπόλοιπο του έτους, γεγονός που δείχνει ότι η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας θα μπορούσε να ξεπεράσει τις προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Οι προβλέψεις για διατήρηση της αναπτυξιακής δυναμικής και του διαφορικού ρυθμού μεγέθυνσης (κοντά στην 1,5 ποσοστιαία μονάδα) επιβεβαιώνονται και από διεθνείς οργανισμούς όπως ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Διάγραμμα 1).

Παράλληλα, χαρακτηριστικό της ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας είναι το γεγονός ότι το 2005, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης βελτιώθηκε σημαντικά στο 77,3% του μέσου όρου της ΕΕ-15, από 75,5% το 2004. Η πραγματική αύξηση των 1,8 ποσοστιαίων μονάδων είναι περίπου τριπλάσια της μέσης ετήσιας αύξησης που παρουσίασε ο σχετικός δείκτης την περίοδο 1994-2001.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την πορεία του ρυθμού ανάπτυξης στη χώρα για τη διετία 2006-2007, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες σταθερής αγοραστικής δύναμης στο τέλος της περιόδου αυτής θα προσεγγίσει το 84% του κοινοτικού μέσου όρου. (Διάγραμμα 2, Διάγραμμα 3).

Ο πληθωρισμός, από 19,1% τη δεκαετία του 1980 μειώθηκε σε 9,4% την δεκαετία που ακολούθησε, στο πλαίσιο της ονομαστικής σύγκλισης, παραμένοντας όμως σημαντικά υψηλότερος από το μέσο της ευρωζώνης και της ΕΕ-15. Τα τελευταία χρόνια ο πληθωρισμός επηρεάζεται σημαντικά από συγκυριακούς παράγοντες, όπως οι διεθνείς τιμές του πετρελαίου, εξέλιξη που απεικονίζεται στην πορεία του πυρήνα του πληθωρισμού. Το 2004 ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 2,9%, για να φθάσει το 3,5% το 2005, κυρίως λόγω των συγκυριακών παραγόντων που αναφέρθηκαν ανωτέρω (Διάγραμμα 4).

Ο προσδιορισμός των αγροτικών περιοχών παρουσιάζει μεγάλες αποκλίσεις από χώρα σε χώρα και δεν υπάρχει κοινός αποδεκτός ορισμός σε επίπεδο Ε.Ε. Η Ε.Ε. δέχεται, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι τα κράτη μέλη δεν μπορούν να υιοθετήσουν δικό τους ορισμό, τον ορισμό του ΟΟΣΑ¹. Η Εθνική Στατιστική Υπηρεσία² χρησιμοποιεί άλλο ορισμό, γεγονός που δημιουργεί συχνά προβλήματα λόγω των διαφορετικών τιμών που λαμβάνουν τα διάφορα στατιστικά μεγέθη.

Για λόγους ενιαίας αντιμετώπισης για το σύνολο των προγραμματικών εγγράφων, η Ελλάδα για τον ορισμό των αγροτικών περιοχών αποδέχεται τον ορισμό του ΟΟΣΑ, που χρησιμοποιεί ως κριτήριο προσδιορισμού του αγροτικού χαρακτήρα την πληθυσμιακή πυκνότητα.

Η Ελλάδα καλύπτει μία έκταση 13.196.887 Ha της οποίας το 97,1% χαρακτηρίζονται ως αγροτικές περιοχές (73,9% κυρίως αγροτικές και 23,2% ενδιάμεσες αγροτικές), σύμφωνα με τα κριτήρια του ΟΟΣΑ στις οποίες κατοικεί περίπου τα 2/3 του συνολικού πληθυσμού της χώρας (37,2% κυρίως αγροτικές και 27,2% ενδιάμεσες αγροτικές). Με βάση τη διοικητική ταξινόμηση της χώρας σε επίπεδο NUTS II, μόνο η Περιφέρεια Αττικής κατατάσσεται στις κυρίαρχα αστικές περιφέρειες, ενώ η πλειονότητα των υπόλοιπων περιφερειών, με εξαίρεση τις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας και Θεσσαλίας, κατατάσσεται στις κυρίως αγροτικές περιφέρειες (Χάρτης 1).

¹ Κυρίως αγροτικές περιοχές (PR): πάνω από 50% του πληθυσμού ζει στις αγροτικές κοινότητες (με λιγότερο από 150 κατοίκους/km²) Ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές (IR): 15% έως 50% του πληθυσμού της περιοχής ζει στις αγροτικές κοινότητες Κυρίως αστικές περιοχές (PU): λιγότερο από 15% του πληθυσμού της περιοχής ζει στις αγροτικές κοινότητες

² Σύμφωνα με την ΕΣΥΕ, αστικό χαρακτηρίζεται κάθε δημοτικό ή κοινοτικό διαμέρισμα του οποίου ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει 2.000 κατοίκους και άνω και κατά συνέπεια αστικός χαρακτηρίζεται ένας δήμος ή κοινότητα του οποίου το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού ανήκει σε αστικά δημοτικά ή κοινοτικά διαμερίσματα, ενώ αγροτικό χαρακτηρίζεται κάθε δημοτικό ή κοινοτικό διαμέρισμα του οποίου ο πολυπληθέστερος οικισμός έχει λιγότερους από 2.000 κατοίκους και κατά συνέπεια αγροτικός χαρακτηρίζεται ένας δήμος ή κοινότητα του οποίου το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού ανήκει σε αγροτικά δημοτικά ή κοινοτικά διαμερίσματα.

Σύμφωνα με την τελευταία απογραφή του έτους 2001 η χώρα έχει μόνιμο πληθυσμό 10.934.097³ και έχει αυξηθεί κατά 7% περίπου σε σχέση με τα αποτελέσματα της Απογραφής του έτους 1991 (Πίνακας 1, Πίνακας 2, Πίνακας 3). Αύξηση παρουσιάστηκε σε όλες τις περιφέρειες της χώρας και ιδιαίτερα στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου (17,6%). Η πληθυσμιακή πυκνότητα της χώρας ανέρχεται σε 83,1 κατοίκους/Km² και είναι αυξημένη κατά 5,3 κατοίκους/Km² σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος της απογραφής του 1991. Ως πλέον αραιοκατοικημένες περιφέρειες εμφανίζονται οι περιφέρειες Δυτικής Μακεδονίας (31,9 κάτοικοι/Km²), Ηπείρου (38,4 κάτοικοι/Km²) και Στερεάς Ελλάδας (38,9 κάτοικοι/Km²). Αντίθετα, η περιφέρεια Αττικής παραμένει η πλέον πυκνοκατοικημένη περιοχή με 987,9 κατοίκους/Km² (Πίνακας 4).

Η εγκατάλειψη της υπαίθρου και η μετακίνηση προς τα αστικά κέντρα είναι μια μακρόχρονη διαδικασία που χαρακτηρίζει τη χώρα. Η εξέταση των πληθυσμιακών δεδομένων κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια δείχνει εύλογα το μέγεθος του προβλήματος και την αναγκαιότητα λήψης μέτρων για τη συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Μετά από δύο δεκαετίες έντονης μείωσης (1961 – 1981) του αγροτικού πληθυσμού, αλλά και της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα, άρχισε από το 1981 μια μείωση του ρυθμού της πληθυσμιακής αποδυνάμωσης στις αγροτικές περιοχές (1981 – 1991)⁴.

Εξέλιξη του Πληθυσμού την περίοδο 1961-1991				
Έτος	Αστικός (%)	Ημιαστικός (%)	Αγροτικός (%)	Σύνολο (%)
1961	43,3	12,9	43,8	100
1971	53,2	11,6	35,2	100
1981	58,1	11,6	30,3	100
1991	58,8	12,8	28,4	100

Πηγή: ΕΣΥΕ

Οι διαπεριφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα εμφανίζονται σχετικά περιορισμένες και σε κάθε περίπτωση σε χαμηλότερα επίπεδα από τις αντίστοιχες των υπολοίπων χωρών της ΕΕ. Οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα σε σύγκριση με άλλες χώρες κυμαίνονται σε υψηλά επίπεδα και υπάρχουν περιφέρειες που εμφανίζουν διαρθρωτικά προβλήματα από το μετασχηματισμό της οικονομίας, με την εγκατάλειψη της γεωργίας και της παραδοσιακής μεταποίησης προς «αστικού τύπου» δραστηριότητες. Οι περιφέρειες που παρουσιάζουν το υψηλότερο κατά κεφαλήν ΑΕΠ σε μονάδες σταθερής αγοραστικής δύναμης (ΕΕ-25=100) είναι η Στερεά Ελλάδα (105,3%) και το Νότιο Αιγαίο (87,7%), σε αντίθεση με τις περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, της Δυτικής Ελλάδας και της Ηπείρου όπου το

³ Απογραφή Πληθυσμού 2001 ΕΣΥΕ

⁴ Στην απογραφή του 2001 διαφοροποιήθηκε η διάκριση των περιοχών σε αγροτικές και αστικές σε σχέση με τις προηγούμενες απογραφές με αποτέλεσμα να μην είναι εφικτή η σύγκριση στοιχείων.

κατά κεφαλήν ΑΕΠ βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα κάτω του 60%. Η συμμετοχή του πρωτογενή τομέα στην Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ), εμφανίζεται υψηλότερη στις περιφέρειες της Κεντρικής Μακεδονίας (19%), Θεσσαλίας (13%) και Πελοποννήσου (12%). Το ποσοστό απασχόλησης της χώρας διαμορφώθηκε στο 59,4% (απασχολούμενοι/ ενεργός πληθυσμός) για το έτος 2004. Το ποσοστό απασχόλησης εμφανίζεται υψηλό σε έξι περιφέρειες και σε επίπεδα άνω του 60%, παρόλο που δεν υπερβαίνει το 70% που αποτελεί στόχο της στρατηγικής της Λισσαβόνας για το 2010. Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλή σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες και διαμορφώνεται άνω του 20% με εξαίρεση τις περιφέρειες Αττικής, Νοτίου Αιγαίου και Κεντρικής Μακεδονίας που η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα κυμαίνεται σε επίπεδα κατώτερα ή ίσα του εθνικού μέσου όρου (16,4%). Η ηλικιακή διάρθρωση στο γεωργικό τομέα είναι προβληματική και ο δείκτης (αναλογία γεωργών ηλικίας μικρότερης των 35 με γεωργούς ηλικίας μεγαλύτερης των 55) να διαμορφώνεται στην τιμή του 0,13. Η ηλικιακή διάρθρωση χαρακτηρίζεται λιγότερο προβληματική στις περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας (0,21) και Δυτικής Μακεδονίας (0,20), σε αντίθεση με τις περιφέρειες Αττικής (0,07), Ιονίων Νήσων (0,07), Ηπείρου (0,07) και Στερεάς Ελλάδας (0,08) που χαρακτηρίζονται ως οι πλέον προβληματικές σε όρους δημογραφικής σύνθεσης των απασχολούμενων στο γεωργικό τομέα.

Δείκτης		Οικονομικής ανάπτυξης	Οικονομική ανάπτυξη πρωτογενή τομέα		Απασχόληση	Δομή της απασχόλησης	Ηλικιακή διάρθρωση στη γεωργία
Μονάδα Μέτρησης		ΑΕΠ (σε pps)/κεφαλή ή (EU-25=100)	ΑΠΑ πρωτογενής τομέας		απασχολούμενοι/ σύνολο του πληθυσμού (25-64 ετών)	απασχόληση στον πρωτογενή τομέα	αναλογία: αγρότες <35 / >= 55 years ετών
Πηγή		Eurostat National Accounts	Eurostat Regional Accounts		Eurostat Labour Force Survey	Eurostat - Economic Accounts	Eurostat Farm Structure Survey
Έτος		M.O. 2000-2002	2002		2004	2002	2003
Μονάδα		pps	σε εκατομ. ΕΥΡΩ	% στη συνολική	%	%	%
α/α	ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ						
1	ΑΝΑΤ. ΜΑΚ. & ΘΡΑΚΗ	57,4	859,3	11%	59,4	35,2	0,16
2	ΚΕΝΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	75,9	1.528,2	19%	56,9	16,9	0,21
3	ΔΥΤ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	76,8	517,6	6%	53,3	20,0	0,20
4	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	62,9	1.081,1	13%	60,9	28,3	0,14
5	ΗΠΕΙΡΟΣ	59,3	249,6	3%	57,7	24,5	0,07
6	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	65,5	146,4	2%	61,1	24,8	0,07
7	ΔΥΤ. ΕΛΛΑΔΑ	56,3	774,9	9%	55,6	31,6	0,14
8	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	105,3	804,6	10%	57,2	23,3	0,08
9	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	73,7	942,0	12%	62,1	36,5	0,10
10	ΑΤΤΙΚΗΣ	79,0	174,1	2%	60,8	1,3	0,07
11	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	74,3	227,8	3%	56,4	22,0	0,11
12	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	87,7	170,0	2%	60,4	10,6	0,14
13	ΚΡΗΤΗ	72,3	704,8	9%	64,0	32,1	0,14
	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΑΣ	75,0	8.180,4	100%	59,4	16,2	0,13

3.1.1.2. Απασχόληση

Το ποσοστό απασχόλησης στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1994-2005 παρουσίασε αύξηση από 54,2% σε 60,1%, υπολειπόμενο όμως σημαντικά του ευρωπαϊκού μέσου όρου (ΕΕ-15), ο οποίος κατά την ίδια περίοδο αυξήθηκε από 59,8% σε 65,2% και παραμένει σημαντικά κάτω από το στόχο του 70% της συνολικής απασχόλησης για το 2010 που τίθεται στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Λισσαβόνας (Διάγραμμα 7). Η σημαντική απόκλιση του επιπέδου απασχόλησης στην Ελλάδα από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο οφείλεται κυρίως στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών. Ωστόσο, τα ποσοστά απασχόλησης των γυναικών παρουσιάζουν αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια και από 39,3% το 1997 διαμορφώνονται στο 45,2% το 2004, υπολειπόμενα όμως κατά πολύ του ευρωπαϊκού μέσου όρου της ΕΕ-25 (55,7%) (Διάγραμμα 8).

Οι τάσεις που παρατηρούνται στην τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης, καταδεικνύουν αύξηση μόνο στον τριτογενή τομέα, ενώ αντίθετα η απασχόληση μειώνεται στον πρωτογενή (κυρίως) αλλά και στο δευτερογενή τομέα της οικονομίας.

Η ανεργία, που κορυφώθηκε το 1999 (12%), εμφάνισε μικρή αλλά σταθερά πτωτική πορεία και δείχνει την τελευταία τριετία να σταθεροποιείται στα επίπεδα του 9,7% (2003), πάντα άνω του μέσου όρου της ΕΕ-25 (9,0%) (Διάγραμμα 10). Τα ποσοστά ανεργίας των γυναικών, αν και μειώθηκαν την περίοδο 1999-2005 από 18,1% σε 15,3%, εμφανίζονται κατά πολύ υψηλότερα του μέσου όρου της ΕΕ-25 (9,8%). Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι το παραπάνω ποσοστό είναι υπερδιπλάσιο του ποσοστού ανεργίας των αντρών (6,1% για το 2005 έναντι 7,9% για το 1999) (Διάγραμμα 11, Διάγραμμα 12).

3.1.1.3. Κοινωνικό-οικονομική κατάσταση στον Πρωτογενή τομέα

Ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα παρά τη μείωση που υφίσταται σε όρους αξίας παραγωγής ως ποσοστό στα συνολικά μεγέθη της οικονομίας και σε απόλυτες τιμές αλλά και ως ποσοστό σε όρους, εξακολουθεί να αποτελεί έναν από τους βασικούς τομείς της οικονομίας, έχοντας ιδιαίτερο κοινωνικό και περιβαλλοντικό ρόλο. Η συμμετοχή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) του πρωτογενή τομέα κατά την περίοδο 1995 – 2005 στο σύνολο της ελληνικής οικονομίας παρουσιάζει σημαντική μείωση και από 9,9% το 1995, διαμορφώνεται στο 5,2% κατά το 2005. Η μείωση αυτή οφείλεται κυρίως στη μεγέθυνση του τομέα των Υπηρεσιών (τριτογενής τομέας), με ρυθμούς πολύ μεγαλύτερους από τους αντίστοιχους του πρωτογενή τομέα (Διάγραμμα 13).

Η γεωργική απασχόληση μειώθηκε δραματικά, από το 30,3% της συνολικής απασχόλησης το έτος 1980, στο 12,6% το έτος 2004. Ωστόσο, το ποσοστό του 12,6% συγκρινόμενο με το 3,8% της ΕΕ-15 για το έτος 2004, υποδεικνύει ότι ο τομέας συνεχίζει να παρέχει/ διατηρεί θέσεις εργασίας σε σημαντικό αριθμό ατόμων, σε μία χώρα όπου η ανεργία συνεχίζει να παραμένει ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα (Διάγραμμα 14).

Η διάρθρωση της απασχόλησης σε αυτοαπασχολούμενους και μισθωτούς διαμορφώνει τη μορφή των εκμεταλλεύσεων της ελληνικής γεωργίας. Από το σύνολο των απασχολούμενων στη γεωργία το 2004, ένα ποσοστό 90,21% είναι αυτοαπασχολούμενοι και μόλις το 9,79% είναι μισθωτοί, ενώ στην Ε.Ε-25, τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 64,1% και 35,9%. Επίσης οι απασχολούμενοι πλήρους απασχόλησης (full time) αντιπροσωπεύουν το 91,7% ενώ οι απασχολούμενοι μερικής απασχόλησης (part time) το 8,3%, με τα αντίστοιχα ποσοστά στην Ε.Ε-25 να ανέρχονται σε 81,4% και 18,6% (Διάγραμμα 15).

Παρά την αύξηση της τιμής των καυσίμων, το πραγματικό γεωργικό εισόδημα (Δείκτης Α) κατά τη διετία 2005-2006 παρουσίασε αύξηση κατά 2,64%, σε αντίθεση με τη διετία 2002-2003 κατά την οποία μειώθηκε κατά 11,34% (Πίνακας 6).

Το έτος 2000 μεγάλο μέρος (5-6%) των Ακαθάριστων Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου της χώρας κατευθύνθηκε στο γεωργικό τομέα, ποσοστό διπλάσιο αυτού της ΕΕ-15 (περίπου 3%). Το αντίστοιχο ποσοστό των Ακαθάριστων Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου που κατευθύνθηκε στη γεωργία διαμορφώθηκε σε 3,3% για το έτος 2003. Διαπιστώνεται δηλαδή ότι οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου στον πρωτογενή τομέα χαρακτηρίζονται από αρνητικές τάσεις εξαιτίας μιας συνεχιζόμενης μείωσης των επενδύσεων στον τομέα.

Το εμπόριο του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων αποτελεί ένα σημαντικό μέρος του συνολικού εμπορίου της χώρας, παρόλα αυτά η συμμετοχή των προϊόντων του στις συνολικές εξαγωγές φθίνει συνεχώς. Το έτος 2000 η αξία των εισαγωγών του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων ανήλθε στα 3.907.248.716 € (12,7% της συνολικής αξίας των εισαγωγών), η αξία των εξαγωγών ανήλθε στα 2.890.426.999 € (25,1% της συνολικής αξίας των εξαγωγών) και το εμπορικό γεωργικό ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα -1.016.821.717 €. Η τάση αυτή συνεχίστηκε και για το έτος 2004, στην οποία η αξία των εισαγωγών του πρωτογενή τομέα και των γεωργικών προϊόντων ανήλθε στα 5.267.867.531 € (12,5% της συνολικής αξίας των εισαγωγών), η αξία των εξαγωγών ανήλθε στα 2.799.206.037 € (22,9% της συνολικής αξίας των εξαγωγών) και το εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα -2.468.661.494€. Σημειώνεται ότι οι εμπορικές συναλλαγές με τις Ευρωπαϊκές χώρες (ΕΕ-15) καλύπτουν το 86% του συνολικού όγκου (Πίνακας 7, Πίνακας 8).

Οι ορεινές περιοχές χαρακτηρίζονται από τα χαμηλά εισοδήματα, τη δυσμενή δημογραφική σύνθεση και το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του πληθυσμού καθώς και την έλλειψη βασικών, κοινωνικών, πολιτιστικών και άλλων υποδομών. Η ανάπτυξη των περιοχών αυτών συνδέεται άμεσα με τη δημιουργία σημαντικών έργων υποδομών και την προώθηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και διαβίωσης με στόχο την αύξηση της προσπελασιμότητας και μείωση των χρονοαποστάσεων των διαφόρων ορεινών περιοχών από τις μεγάλες πληθυσμιακές συγκεντρώσεις της χώρας.

Στις νησιωτικές περιοχές, παρά τη σημαντική ανάπτυξη του τουρισμού, στο γεωργικό και αλιευτικό τομέα εξακολουθεί να απασχολείται ένα σημαντικό τμήμα του τοπικού πληθυσμού, με αποτέλεσμα η κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη των περιοχών να εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό από την εξέλιξη της γεωργικής και αλιευτικής δραστηριότητας. Οι νησιωτικές περιοχές της χώρας αντιμετωπίζουν προβλήματα που πηγάζουν από την έλλειψη υποδομών πρόσβασης και κοινωνικών υπηρεσιών, το χαμηλό βαθμό αξιοποίησης των δυνατοτήτων της επιχειρηματικής και τουριστικής δραστηριότητας και τη διατήρηση και ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων και συγκριτικών πλεονεκτημάτων του νησιωτικού χώρου.

Ο πρωτογενής τομέας στη χώρα μας είχε και εξακολουθεί να έχει σημαντική θέση, τόσο ως τομέας οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και ως παράγοντας διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής για πολλές περιοχές της ελληνικής επικράτειας. Συμβάλλει σημαντικά στη διαμόρφωση του συνολικού ΑΕΠ της χώρας, απασχολεί ένα μεγάλο μέρος του ενεργού πληθυσμού, συνεισφέρει σημαντικά στο σύνολο των εξαγωγών της χώρας ενώ, παράλληλα, δημιουργεί προϋποθέσεις ανάπτυξης σε σημαντικό αριθμό άλλων οικονομικών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερα της μεταποίησης (βιομηχανία τροφίμων). Χαρακτηρίζεται εντούτοις ως τομέας «έντασης εργασίας» βασιζόμενος σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας, στις οποίες η ποιότητα και η καινοτομία (δηλ. η ενσωματωμένη εξειδίκευση – γνώση) των παραγόμενων αγαθών (υπηρεσιών & προϊόντων) παραμένει χαμηλή. Για το λόγο αυτό, ο πρωτογενής τομέας είναι πάντα ευπαθής σε πιέσεις, όπως αυτές που δημιουργεί η αναθεώρηση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και η απελευθέρωση του εμπορίου των προϊόντων.

3.1.1.4. Χρήσεις γης

Η Ελλάδα καλύπτει μία έκταση 13.196.887 Ha, συμπεριλαμβανομένων των 1.271.090 Ha παραθαλάσσιων υγρών ζωνών και θαλάσσιων υδάτων (κατηγορίες 4.2 και 5.2 σύμφωνα με την ταξινόμηση της Corrine Land Cover) (Χάρτης 2). Από τη συνολική έκταση των 11.925.797 Ha της χώρας (δεν περιλαμβάνεται η έκταση των παραθαλάσσιων υγρών ζωνών και θαλάσσιων υδάτων), το 40,9% καλύπτεται από γεωργικές περιοχές (4.877.986 Ha), 18,9% από δάση (2.255.901 Ha), 37,0% από φυσικές περιοχές (4.418.487 Ha), 2,3% από τεχνητές (270.084 Ha) και 0,9% από εσωτερικά νερά (103.339 Ha). Η διάρθρωση των γεωργικών περιοχών περιλαμβάνει σε ποσοστό 43,9% αρόσιμη γη (2.140.676 Ha), 15,4% μόνιμες καλλιέργειες (750.278 Ha), 1,4% μόνιμους βοσκοτόπους (67.063 Ha) και 39,4% ετερογενείς γεωργικές περιοχές (1.919.969 Ha). (έτος 2000) (Πίνακας 9, Διάγραμμα 16).

Βασικό ρόλο στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα διαδραματίζουν οι περιορισμοί που τίθενται από τη γεωφυσική κατάσταση της χώρας. Αυτή όμως η γεωφυσική κατάσταση δημιουργεί μια ποικιλομορφία μικροκλιμάτων και συνθηκών παραγωγής, η δυναμική των οποίων απαιτείται να αξιοποιηθεί αναπτυξιακά με τρόπο που οι περιορισμοί να μετατραπούν σε προοπτικές ανάπτυξης. Επίσης βασικό ρόλο διαδραματίζουν και οι περιορισμένοι φυσικοί της πόροι. Σχετικά με τους

περιορισμένους φυσικούς πόρους αναφέρεται ότι η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση της χώρας για το έτος 2003 ανέρχεται σε 3.967.770 Ha, που αποτελεί το 30,1% της συνολικής έκτασης, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην ΕΕ-25 είναι 42%. Από αυτήν την έκταση, θα πρέπει να σημειωθεί, ότι το 82,7% βρίσκεται σε μειονεκτικές περιοχές (LFAs).

Οι ορεινές περιοχές καταλαμβάνουν μεγάλο τμήμα της έκτασης του ηπειρωτικού τμήματος της χώρας αλλά και σημαντικό μέρος των νησιωτικών περιοχών με τον πρωτογενή τομέα να είναι ο κυρίαρχος κλάδος της οικονομικής δραστηριότητας. Η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ) στις ορεινές μειονεκτικές περιοχές καταλαμβάνει ποσοστό 56,4% της συνολικής ΧΓΕ.

3.1.1.5. Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά εκμεταλλεύσεων

Η ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα εξαρτάται σε σημαντικό βαθμό κι από τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά των εκμεταλλεύσεών του. Κατά το 2003, το σύνολο των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στη χώρα ανερχόταν περίπου, σε 824.460 έναντι 817.060 το 2000. Το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, με βάση τη χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ), εμφάνισε μικρή αύξηση της τάξης του 9% (2000: 4,4 - 2003: 4,8 Ha/ εκμετάλλευση). Παρόλα αυτά παραμένει αναλλοίωτη η μεγάλη απόκλιση του μέσου μεγέθους της ελληνικής γεωργικής εκμετάλλευσης από τον αντίστοιχο μ.ο. Ε.Ε-25, ο οποίος ανέρχεται σε 15,8 Ha/ εκμετάλλευση. Σημαντικό επίσης χαρακτηριστικό των εκμεταλλεύσεων είναι ότι οι περισσότερες από αυτές αποτελούνται από μικρά τεμαχισμένα αγροτεμάχια (μέσο μέγεθος αγροτεμαχίου 0,7 Ha), τα οποία βρίσκονται σε μεγάλη απόσταση μεταξύ τους. Η κατάσταση αυτή δεν ευνοεί την οικονομική ανάπτυξη των εκμεταλλεύσεων καθώς κρίνεται αναποτελεσματική η χρήση των συντελεστών παραγωγής.

Η κατανομή των εκμεταλλεύσεων με βάση τα εκτάρια της χρησιμοποιημένης γεωργικής γης καταδεικνύει ότι η συντριπτική πλειοψηφία των εκμεταλλεύσεων ανήκει στην κλάση μεγέθους (0-5) Ha με ποσοστό 76,1% το έτος 2003 και 76,8% το έτος 2000, ενώ μόλις 0,8% για το έτος 2003 και 0,5% για το έτος 2000 ανήκουν στην κλάση μεγέθους (≥ 50) Ha (Πίνακας 10).

Το μέσο οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων ήταν το 2003 6,3 European Size Unit (ESU) με το 37,5% των εκμεταλλεύσεων να έχει μέγεθος μικρότερο των 2 ESU, 62,4% των εκμεταλλεύσεων να έχει μέγεθος από 2-100 ESU και 0,1% των εκμεταλλεύσεων με μέγεθος μεγαλύτερο από 100 ESU. Το έτος 2003 η καταβληθείσα εργασία στο σύνολο εκμεταλλεύσεων της χώρας ανήλθε σε 615.950 Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (AWU). Στην Ελλάδα διακρίνονται δύο τύποι γεωργικών εκμεταλλεύσεων, οι προσωπικές εκμεταλλεύσεις (οικογενειακής μορφής) και οι νομικού προσώπου (επιχειρηματικής μορφής). Με βάση το οικονομικό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων (ESU), η συντριπτική πλειοψηφία τους (εκμεταλλεύσεις οικονομικού μεγέθους μεγαλύτερο από 1 ESU) με ποσοστό 99,9% ανήκει στις προσωπικές εκμεταλλεύσεις ενώ μόλις 0,1% στις νομικού προσώπου, ποσοστό όμως που αυξάνεται σε 12,3% για οικονομικό μέγεθος εκμεταλλεύσεων μεγαλύτερο από 100

ESU. Η κατάσταση αυτή υποδηλώνει ότι υπάρχει ανάγκη εκσυγχρονισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, προκειμένου να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητά τους (Πίνακας 11).

Στην Ελλάδα υπάρχουν σήμερα 6.350 Αγροτικοί Συνεταιρισμοί (Πρωτοβάθμιες Οργανώσεις), 114 Ενώσεις Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΕΑΣ - Δευτεροβάθμιες Οργανώσεις) και απαριθμούν 746.812 μέλη, που αποτελούν μια από τις βασικές θεσμικές δομές στήριξης του πρωτογενή τομέα, σε συνεργασία με τις πολυάριθμες Ομάδες Παραγωγών διαχείρισης της αγοράς γεωργικών προϊόντων. Στο πλαίσιο αυτό δημιουργείται η ανάγκη στήριξής τους, ώστε να καταστούν ικανοί να μεταφέρουν και να διαδώσουν τεχνογνωσία και καινοτομίες στον αγροτικό τομέα και κυρίως να ενδυναμώσουν τη θέση των παραγωγών, προκειμένου να βελτιώσουν την ποιότητα της παραγωγής τους και τη διάθεση και εμπορία των προϊόντων, με αποτέλεσμα την αύξηση της ανταγωνιστικότητας και της βιωσιμότητας των εκμεταλλεύσεων τους.

Εκτός των ανωτέρω στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ο ανθρώπινος παράγοντας. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι για το έτος 2003 το ποσοστό των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων ηλικίας μικρότερης των 35 ετών ανέρχεται σε 9,2% ενώ το ποσοστό των αρχηγών των εκμεταλλεύσεων ηλικίας μεγαλύτερης των 65 ετών διαμορφώνεται σε 29,1% (Πίνακας 12). Η ηλικιακή διάρθρωση των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στον τομέα προβληματίζει, δεδομένου ότι οι γηραιότεροι αγρότες δεν είναι πρόθυμοι να εγκαταλείψουν τη γεωργική δραστηριότητα εξαιτίας του γεγονότος ότι αποτελεί την κύρια πηγή του εισοδήματός τους. Όξυνση του προβλήματος αποτελεί επίσης το γεγονός ότι οι γηραιότεροι αγρότες δεν έχουν βασικές γνώσεις οικονομικής και τεχνικής διαχείρισης της εκμετάλλευσής τους και τις απαιτούμενες ικανότητες για την εισαγωγή νέων τεχνολογιών και γενικότερα καθυστερούν να ανταποκριθούν στις συνεχώς μεταβαλλόμενες απαιτήσεις της αγοράς.

3.1.2. Επιδόσεις στους τομείς της γεωργίας, των τροφίμων και της δασοκομίας

3.1.2.1. Γεωργικός τομέας

3.1.2.1.1. Εκπαίδευση και Κατάρτιση αγροτών

Σημαντικό πρόβλημα στην ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα αποτελεί το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων στον τομέα. Ποσοστό 69,5% είναι οι απόφοιτοι δημοτικού, 14,3% έχει τελειώσει μερικές τάξεις του δημοτικού ή δεν έχει καμία εκπαίδευση, 15% είναι απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης ή των τριών τάξεων μέσης εκπαίδευσης και μόλις 1,2% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ (Πίνακας 13).

Πρόσθετο πρόβλημα αποτελεί επίσης το χαμηλό ποσοστό εκπαίδευσης και κατάρτισης, το οποίο κυμαίνεται για το έτος 1999/2000 στο 2,9% των αγροτών με βασική εκπαίδευση. Επιπλέον η «Δια Βίου Μάθηση» ανέρχεται το έτος 2004 σε 2,1%

ως προς τη συμμετοχή των ηλικιών μεταξύ 25-64. Αξιοσημείωτο επίσης είναι το γεγονός της ελλιπούς πρόσβασης σε ευρεία κατηγορία υπηρεσιών που περιορίζει τις ευκαιρίες ενημέρωσης, εκπαίδευσης, κατάρτισης, παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και γενικότερα της απασχόλησης.

Επομένως διαπιστώνεται η ανάγκη για επαγγελματική κατάρτιση των απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα προκειμένου να αποκτήσουν τεχνικές ικανότητες, να αναβαθμίσουν την τεχνογνωσία τους και να προσαρμόζονται στις αλλαγές του οικονομικού και κοινωνικού περιβάλλοντος. Σημαντικό επίσης γεγονός αποτελεί η ανάγκη παροχής εξειδικευμένων συμβουλών και κατάρτισης σε πεδία που σχετίζονται με την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων προστιθέμενης αξίας (τρόφιμα), με την παραγωγή προϊόντων ολοκληρωμένης διαχείρισης και βιολογικής παραγωγής, με τον προσανατολισμό της παραγωγής τους σε προϊόντα που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις της αγοράς, με την προστασία του περιβάλλοντος, με τη διαχείριση του εδάφους και των υδάτων, με την τοπική ανάπτυξη και την εταιρική σχέση, με την προώθηση και διαφοροποίηση των οικονομικών δραστηριοτήτων, αλλά και με θέματα καινοτόμων δραστηριοτήτων καθώς επίσης και με την εισαγωγή και χρήση Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών ΤΠΕ.

3.1.2.1.2. Καινοτομία – Γνώση

Η παραγωγή, η μεταφορά και η διάχυση τεχνογνωσίας και καινοτομιών στον πρωτογενή τομέα και ιδιαίτερα στην φυτική και ζωική παραγωγή παρουσιάζει ανεπάρκειες κυρίως ποιοτικού χαρακτήρα και δυσκολίες προσαρμογής στις ιδιαιτερότητες των ελληνικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων.

Η παραγωγή τεχνογνωσίας και καινοτομιών που προκύπτει από την αγροτική έρευνα, η οποία διεξάγεται στη χώρα μας καλύπτει ένα μικρό μέρος της ζήτησης από την πλευρά των αγροτών και όσων άλλων ασχολούνται στον τομέα της γεωργίας, της δασοκομίας και των τροφίμων. Αυτό δεν οφείλεται στην ποσότητα και στην ποιότητα των αποτελεσμάτων της ελληνικής εφαρμοσμένης έρευνας, αλλά στην ανεπάρκεια των μηχανισμών σύνδεσής της με την παραγωγή, με αποτέλεσμα να μην αξιοποιούνται από τις επιχειρήσεις του τομέα της γεωργίας, της δασοκομίας και των τροφίμων. Ιδιαίτερες ανάγκες για την ανάπτυξη του πρωτογενή τομέα υπάρχουν για την προώθηση της έρευνας και της καινοτομίας σε τομείς που σχετίζονται με τη γενετική βελτίωση ειδών φυτικής και ζωικής παραγωγής, βελτίωση του εξοπλισμού και των πρακτικών παραγωγής καθώς και την εισαγωγή νέων καινοτομικών προϊόντων.

Το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε.), τα Πανεπιστημιακά Ιδρύματα που διαθέτουν ερευνητικά εργαστήρια, καθώς και διάφορα άλλα κρατικά ή ημικρατικά ερευνητικά Ινστιτούτα όπως ο «Δημόκριτος» το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΚΑΠΕ), το Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο, κ.ά. στα πλαίσια των ερευνητικών τους δραστηριοτήτων, και με βάση το ύψος της χρηματοδότησης, παράγουν σημαντική τεχνογνωσία στον ελληνικό αγροτικό τομέα, χωρίς όμως η τεχνογνωσία αυτή να διαχέεται και να αξιοποιείται στον απαιτούμενο βαθμό από τις

γεωργικές εκμεταλλεύσεις (πρωτογενή παραγωγή) και σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις που διαμορφώνονται στο χώρο της γεωργίας και των τροφίμων.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι απαιτείται καλύτερη διασύνδεση και συνεργασία μεταξύ των ερευνητικών κέντρων και των επιχειρήσεων (γεωργικών εκμεταλλεύσεων και μεταποιητικών επιχειρήσεων) για την προώθηση καινοτομιών και την ανάπτυξη τεχνολογικών λύσεων που θα είναι άμεσα εφαρμόσιμες στην παραγωγή με στόχο τη μεγαλύτερη δυνατή απόδοση και το χαμηλότερο δυνατό κόστος.

3.1.2.1.3. Ανταγωνιστικότητα

Η τελική αξία παραγωγής για το 2005 ανήλθε στα 12.217,72 εκατ. ευρώ (τρέχουσες τιμές) και αυξήθηκε κατά 1,26%, εκ των οποίων τα 8.455,67 εκατ. ευρώ (ποσοστό 69,20%) προέρχονται από τη Φυτική Παραγωγή και τα 2.907,32 εκατ. ευρώ (ποσοστό 23,79%) από τη Ζωική Παραγωγή. Η Φυτική Παραγωγή το 2005 σε σχέση με το 2004 παρουσίασε μία αύξηση κατά 0,91% και η Ζωική Παραγωγή κατά 1,03% (Πίνακας 14). Η σχέση φυτικής και ζωικής παραγωγής συνεχίζει να είναι υπέρ της φυτικής με αναλογία 3:1 ως προς την αξία των παραγόμενων προϊόντων. Η παραγωγικότητα της εργασίας στο γεωργικό τομέα ανέρχεται σε 82 ευρώ ως προς την ΑΠΑ (σε σταθερές τιμές €) ανά Ετήσια Μονάδα Εργασίας (ΕΜΕ) .

Στη φυτική παραγωγή οι καλλιεργούμενες εκτάσεις ανέρχονται περίπου σε 3.425.800 Ha για το 2003 και παρατηρείται σχετική σταθερότητα στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Οι βασικές καλλιέργειες είναι οι αροτραίες (2.176.200 Ha) – Σιτάρι σκληρό (72.130 Ha), Αραβόσιτος (24.100 Ha), καπνός (56.000), Βαμβάκι (370.000 Ha), Ζαχαρότευτλα (36.000 Ha) – , οι δένδρωδες (1.002.000 Ha) – ελαιώνες (780.000 Ha) –, αμπέλια (131.300 Ha) και οι κηπευτικές (116.300 Ha), ενώ η παραγωγή βασικών γεωργικών προϊόντων της φυτικής παραγωγής ανέρχεται για το Σιτάρι σε 1.725 χιλ. τόνους, Βαμβάκι σε 1.091 χιλ. τόνους, Καπνό σε 127 χιλ. τόνους, Μούστο σε 387 χιλ. τόνους, Ελαιόλαδο 504 χιλ. τόνους, Εσπεριδοειδή σε 1.182 χιλ. τόνους (Πίνακας 15, Διάγραμμα 19). Λαμβάνοντας υπόψη τα διαθέσιμα στοιχεία των τελευταίων τριών δεκαετιών παρατηρείται μια σταθερότητα στην έκταση των βασικών ανωτέρω καλλιεργειών κατά την οποία εμφανίζεται μια συνεχής ελαφρά μείωση των αροτραίων καλλιεργειών και των αμπέλων σε αντίθεση με τις δένδρωδες καλλιέργειες που παρουσιάζουν μια σταδιακή αύξηση των εκτάσεων τους.

Όσον αφορά στην κτηνοτροφία, το ζωικό κεφάλαιο για το έτος 2003 αποτελείται από βοοειδή 621 χιλ. κεφάλια, χοίροι 934 χιλ. κεφάλια, πρόβατα 9.000 χιλ. κεφάλια, αίγες 5.619 χιλ. κεφάλια. Τα βασικά προϊόντα της κτηνοτροφικής παραγωγής αφορούν σε κρέας (454 χιλ. τόνοι), γάλα (1.986 χιλ. τόνοι), τυρί σκληρό (36 χιλ. τόνοι) και τυρί μαλακό (127 χιλ. τόνοι) Η ζωική παραγωγή παρουσιάζει σημαντικές διακυμάνσεις, είναι πάντως λιγότερο αναπτυγμένη και εν γένει ελλειμματική (Πίνακας 16). Η γαλακτοπαραγωγός αγελαδοτροφία, η πτηνοτροφία και η χοιροτροφία, είναι σχετικά αναπτυγμένες και συνδέονται με τη μεταποίηση. Η αιγοπροβατοτροφία, που στο

σύνολό της δεν αφορά εσταβλισμένη, αλλά εκτατική κτηνοτροφία, πάσχει από διαρθρωτικά προβλήματα στις εκμεταλλεύσεις και χρήζει εκσυγχρονισμού.

Με την αναμόρφωση της ΚΑΠ αναμένονται ανακατατάξεις στην ισορροπία μεταξύ των κλάδων φυτικής παραγωγής, σημαντικές εκτάσεις καπνοκαλλιέργειας, βαμβακιού και ζαχαροτεύτλων κινδυνεύουν να μείνουν ακαλλιέργητες και καθίσταται απαραίτητη η άμεση εισαγωγή νέων καλλιεργειών με δυνατότητες διεξόδου στην αγορά, ώστε να μην οδηγηθούν γεωργικές γαίες στην εγκατάλειψη (Πίνακας 17, Πίνακας 18, Πίνακας 19). Με την εφαρμογή της πλήρους αποδέσμευσης, ένα πολύ μικρό ποσοστό εκμεταλλεύσεων καπνού (κυρίως ανατολικού τύπου) κατατάσσονται στις οικονομικά βιώσιμες και διαθέτουν σχετικά μεγάλο μέγεθος, ενώ συνδυάζουν την κύρια δραστηριότητά τους με την εκτροφή αιγοπροβάτων σχετικά μεγάλου μεγέθους. Ωστόσο μεγάλο μέρος των εκμεταλλεύσεων καπνού αναμένεται να κατευθυνθεί σε αναδιάρθρωση του συστήματος παραγωγής, ίσως αναπτύσσοντας περαιτέρω το κλάδο εκτροφής αιγοπροβάτων, ενώ ορισμένες εκμεταλλεύσεις ενδέχεται να διακόψουν την παραγωγική τους δραστηριότητα (εισπράττοντας τις αποδεσμευμένες ενισχύσεις ή ενοικιάζοντας τα εδάφη). Το μεγαλύτερο ποσοστό των εκμεταλλεύσεων καπνού διαμορφώνουν αρνητικό εισόδημα μετά την εφαρμογή της πλήρους αποδέσμευσης και απαιτείται ανάγκη της πλήρους αναδιάρθρωσης του παραγωγικού συστήματος ώστε να μην αναγκαστούν να διακόψουν τη γεωργική δραστηριότητα.

Ανάλογα αποτελέσματα με αυτά του τομέα καπνού εμφανίζονται και στην περίπτωση του τομέα βάλβακος. Με την εφαρμογή της ενιαίας αποδέσμευσης μεγάλο μέρος των βαμβακοπαραγωγικών εκμεταλλεύσεων διαμορφώνουν αρνητικά εισοδήματα. Ορισμένες (λίγες σε αριθμό) από τις εκμεταλλεύσεις αυτές για να παραμείνουν στην βαμβακοκαλλιέργεια θα πρέπει να αυξήσουν πολύ την παραγωγικότητα της καλλιέργειας ή να εφαρμόσουν συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης. Ακόμη ενδέχεται να προχωρήσουν σε αναδιάρθρωση του παραγωγικού τους συστήματος με έμφαση στην καλλιέργεια λαχανικών της υπαίθρου (λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς που απαιτούνται στις ευπρόσβλητες περιοχές νιτρορύπανσης) και την ημιεντατική προβατοτροφία συνδυασμένη με την καλλιέργεια κτηνοτροφικών φυτών.

Τα ενεργειακά φυτά και γενικά τα μη εδώδιμα (non food) προσφέρουν μία διέξοδο στην κατεύθυνση της διατήρησης της γεωργικής δραστηριότητας σε πολλές περιοχές. Είναι γνωστό ότι οι πρώτες μονάδες παραγωγής βιοκαυσίμων στην Ελλάδα είναι έτοιμες και παράγουν (βιοντήζελ σε Κιλκίς, Βόλο, Πάτρα, Λαμία) ενώ η βιομηχανία ζάχαρης ενόψει της αλλαγής στο καθεστώς της ΚΟΑ ζάχαρης κινείται προς την κατεύθυνση συμπαραγωγής ζάχαρης και καυσίμου αιθανόλης. Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι η Κοινοτική Οδηγία 2003/30/ΕΚ για τα Βιοκαύσιμα συστήνει ελάχιστο ποσοστό⁵ βιοκαυσίμων στο σύνολο των υγρών καυσίμων που καταναλώνονται στις μεταφορές.

⁵ Το 5,75% του συνόλου των καυσίμων μεταφορών που καταναλώνονται στις χώρες της Ε.Ε. μέχρι το

Ως αποτέλεσμα της αναθεώρησης της ΚΑΠ, η παραγωγή του πρωτογενούς τομέα πρέπει να προσανατολιστεί σε ανταγωνιστικά αγροτικά προϊόντα συνδυάζοντας μεθόδους παραγωγής χαμηλού κόστους, περιβαλλοντικά φιλικές και κοινωνικά αποδεκτές. Στο πλαίσιο αυτό η παραγωγή συμβατικών προϊόντων με εφαρμογή συστημάτων ολοκληρωμένης διαχείρισης, ποιοτικών, τυποποιημένων και πιστοποιημένων μπορεί να αποτελέσει σημαντική προτεραιότητα και εναλλακτική λύση στην πρωτογενή παραγωγή.

Το στάδιο της διάθεσης των γεωργικών προϊόντων στο εσωτερικό και στο εξωτερικό απορροφά σημαντικό τμήμα της τελικής τιμής που καταβάλλει ο καταναλωτής, χωρίς προσφορά ισοδύναμων υπηρεσιών. Οι λαϊκές αγορές αποτελούν διέξοδο για μικρό αριθμό παραγωγών, ενώ οι κεντρικές αγορές αδυνατούν να στηρίξουν την ποιότητα των προϊόντων και τη διαφάνεια των συναλλαγών. Οι αλυσίδες πολυκαταστημάτων αναδύονται ως καθοριστικοί ρυθμιστές της λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς. Με δεδομένη την αδύνατη θέση των αγροτικών συνεταιρισμών, έστω ως φορέων διαπραγματευτικής δύναμης, είναι αναμενόμενο οι παραγωγοί να γίνονται απλοί αποδέκτες των όρων που θέτουν οι αγοραστές των προϊόντων τους (όπως και οι προμηθευτές των εφοδίων τους) και να αποτελούν τον πλέον αδύναμο κοινωνικό εταίρο.

Από το 2000 έως και το 2004, τα μοναδικά αγροτικά προϊόντα που παρουσιάζουν θετικό ισοζύγιο είναι οι φυσικές υφαντικές ίνες, τα φρούτα και λαχανικά, ο καπνός και τα έλαια. Από το σταθμισμένο ισοζύγιο φαίνεται ότι τα κτηνοτροφικά προϊόντα είναι καθαρά εισαγωγικά προϊόντα όπου μαζί με τις ζωτροφές αποτελούν το 35,86% των εισαγωγών. Εξάιρεση αποτελούν τα τυριά από αιγοπρόβειο γάλα, κυρίως η φέτα, καθώς και η γιαούρτη λόγω των σημαντικών εξαγωγών που παρουσίασαν (Πίνακας 7, Πίνακας 8).

Εν γένει, διαπιστώνεται χαμηλή ανταγωνιστικότητα του πρωτογενούς τομέα, που οφείλεται στο υψηλό κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων, τη χαμηλή εν γένει προστιθέμενη αξία στο προϊόν σε συσκευασία, τυποποίηση και στη μη δυνατότητα προώθησής του στις ξένες αγορές.

3.1.2.2. Αγροδιατροφικός τομέας

Ο αγροδιατροφικός τομέας στην Ελλάδα αποτελεί έναν από τους πιο δυναμικούς κλάδους της Ελληνικής οικονομίας. Ο συγκεκριμένος τομέας χαρακτηρίζεται από διαφοροποίηση όσον αφορά την υφιστάμενη κατάσταση και τις αναπτυξιακές προοπτικές ανάλογα με τους επιμέρους τομείς.

Ο αγροδιατροφικός τομέας απασχολεί 124 χιλιάδες εργαζόμενους (έτος 2003) που αντιπροσωπεύει το 3,2% των απασχολούμενων της χώρας, όταν το αντίστοιχο μέγεθος στο σύνολο της ΕU-25 είναι 2,3 % (4,5 περίπου εκατομμύρια). Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του τομέα ανέρχεται για το έτος 2003 σε 3.528 εκ. €

και συνεισφέρει στο 2,5% της συνολικής ΑΠΑ της χώρας. Η παραγωγικότητα της εργασίας του τομέα, ως ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά απασχολούμενο, διαμορφώνεται στα 28,5 χιλ. € (2003), και είναι σημαντικά χαμηλότερη από το αντίστοιχο μέγεθος για την EU –25 (50,5 χιλ. €).

Το μερίδιο συμμετοχής του αγροδιατροφικού τομέα στη συνολική αξία των εξαγωγών των γεωργικών προϊόντων ανέρχεται σε 71,7% για το έτος 2004 και 16,4% στην αξία των εξαγωγών για το σύνολο των προϊόντων (Διάγραμμα 20, Διάγραμμα 21).

Ο αγροδιατροφικός τομέας εμφανίζει μια έντονη διαφοροποίηση σ' ότι αφορά τον αριθμό και το μέγεθος παραγωγής μεταξύ των μεγάλων και μικρών επιχειρήσεων. Ένας συγκριτικά πολύ μικρός αριθμός επιχειρήσεων συγκεντρώνει το 85% της παραγωγής και του μεριδίου της αγοράς. Αντίθετα, ένας πολύ μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων παράγει το υπόλοιπο μέρος των τροφίμων υπό μορφή οικοτεχνιών και βιοτεχνιών στις αγροτικές περιοχές της χώρας. Οι επιχειρήσεις αυτές αν και υστερούν σε τεχνολογικό επίπεδο και επίπεδο κατάρτισης στελεχών, συμβάλλουν σημαντικά στην απασχόληση στις αγροτικές περιοχές, στη διατήρηση παραδοσιακών τροφίμων, καθώς και στην ποικιλία της διατροφής. Υστερούν όμως σε προστιθέμενη αξία και χρειάζονται στήριξη για θέματα υιοθέτησης και ανάπτυξης καινοτομιών και τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, βελτίωσης της ποιότητας, της υγιεινής και ασφάλειας των προϊόντων τους. Ο τομέας φαίνεται ότι έχει απώλειες σε ανταγωνιστικότητα, και τα τελευταία έτη υφίσταται έντονη εισαγωγική διείσδυση.

Με την πάροδο του χρόνου γίνεται αντιληπτό ότι τα θέματα της ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων απασχολούν όλο και περισσότερους καταναλωτές. Με βάση το ενιαίο θεσμικό πλαίσιο της ΕΕ για την αναγνώριση και τη σήμανση των προϊόντων ποιότητας, δημιουργήθηκαν τρία διαφορετικά συστήματα στα οποία εντάσσονται συγκεκριμένα προϊόντα που πληρούν τις προϋποθέσεις. Έτσι τα προϊόντα ποιότητας μπορεί να ανήκουν σε μία από τις παρακάτω κατηγορίες:

Προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ). Πρόκειται για προϊόντα των οποίων η παραγωγή, η μεταποίηση και η επεξεργασία λαμβάνουν χώρα σε μία οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή με αναγνωρισμένη τεχνογνωσία.

Προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ): Στην περίπτωση των προϊόντων αυτών υπάρχει ο δεσμός με τη γεωγραφική περιοχή, που παραμένει τουλάχιστον για ένα από τα στάδια της παραγωγής, της μεταποίησης ή της επεξεργασίας.

Ειδικά Παραδοσιακά Προϊόντα Εγγυημένα (ΕΠΠΕ): Ο χαρακτηρισμός αυτός δεν αναφέρεται στην προέλευση του προϊόντος, αλλά αποσκοπεί στην ανάδειξη της παραδοσιακής σύνθεσης ή του παραδοσιακού τρόπου παραγωγής του.

Πίνακας ΠΟΠ/ΠΓΕ Προϊόντων

1. Τυριά Ανεβατό Γαλοτύρι Γραβιέρα Αγράφων Γραβιέρα Κρήτης Γραβιέρα Νάξου Καλαθάκι Λήμνου	3. Φρούτα, λαχανικά και δημητριακά Ακτινίδιο Σπερχειού Κελυφωτό φυστίκι Φθιώτιδας Κεράσια τραγανά Ροδοχωρίου Κορινθιακή Σταφίδα Βοστίτσα Κουμ Κουάτ Κερκύρας	και Αυγοτάραχο Μεσολογγίου 5. Άλλα προϊόντα ζωικής προελεύσεως (αυγά, μέλι, γαλακτοκομικά προϊόντα εκτός από βούτυρο) Μέλι Ελάτης Μαινάλου Βανίλια 6. Λίπη και έλαια (ελαιόλαδα) Αποκορώνας Χανίων Κρήτης

Κασέρι	Μήλα Ντελίσιους	Πιλάφα	Αρχάνες Ηρακλείου Κρήτης
Κατίκι Δομοκού	Τριπόλεως		Βιάννος Ηρακλείου Κρήτης
Κεφαλογραβιέρα	Μήλα Ζαγοράς Πηλίου		Βόρειος Μυλοπόταμος Ρεθύμνης Κρήτης
Κοπανιστή	Ξερά σύκα Κύμης		Ζάκυνθος
Λαδοτύρι Μυτιλήνης	Πατάτα κάτω Νευροκοπίου		Θάσος
Μανούρι	Πορτοκάλια Μάλεμε Χανίων		Καλαμάτα
Μετσοβόνα	Κρήτης		Κεφαλονιά
Μπάτζος	Ροδάκινα Νάουσας		Κολυμβάρι Χανίων Κρήτης
Ξυνομυζήθρα Κρήτης	Σύκα Βραυρώνας Μαροκοπούλου		Κρανίδι Αργολίδας
Πηχτόγαλο Χανίων	Μεσογείων		Κροκεές Λακωνίας
Σαν Μιχάλη	Τσακωνική Μελιτζάνα Λεωνιδίου		Λακωνία
Σφέλα	Φασόλια γίγαντες ελέφαντες Κάτω		Λυγουριό Ασκληπιείου
Φορμαέλλα Αράχωβας	Νευροκοπίου		Λέσβος
Παρνασσού	Φασόλια (γίγαντες λέφαντες)		Ολυμπία
2. Επιτραπέζιες ελιές	Πρεσπών Φλώρινας		Πεζά Ηρακλείου Κρήτης
Ελιά Καλαμάτας	Φασόλια κοινά μεσόσπερμα Κάτω		Πέτρινα Λακωνίας
Θρούμπα Αμπαδιάς	Νευροκοπίου		Πρέβεζα
Ρεθύμνης Κρήτης	Φασόλια (μεγαλόσπερμα)		Ρόδος
Θρούμπα Θάσου	Πρεσπών Φλώρινας		Σητεία Λασιθίου Κρήτης
Θρούμπα Χίου	Φυστίκι Αίγινας		Σάμος
Κονσερβολιά Αμφίσσης	Φυστίκι Μεγάρων		Χανιά Κρήτης
Κονσερβολιά Αρτας			Μη βρώσιμα προϊόντα και άλλα
Κονσερβολιά Αταλάντης	4. Ψωμί, ζύμη, κέικ, γλυκά,		Κρόκος Κοζάνης
Κονσερβολιά Πηλίου	μπισκότα και άλλα		Μαστιχέλαιο Χίου
Βόλου	αρτοποιήματα		Μαστίχα Χίου
Κονσερβολιά Ροβίων	Κρητικό παξιμάδι		Τσίκλα Χίου
Κονσερβολιά Στυλίδας	Φρέσκο ψάρι, μαλάκια, όστρακα		

Η ανάλυση της μεταποίησης των γεωργικών προϊόντων αφορά στους ακόλουθους υποτομείς: κρέας, γάλα, αυγά – πουλερικά, μέλι, ελαιούχα προϊόντα, οίνο, οπωροκηπευτικά.

Υποτομέας κρέας

Ο υποτομέας περιλαμβάνει το βόειο, πρόβειο, αίγιο και χοιρινό κρέας και διακρίνεται σε επιμέρους κλάδους: i) Μονάδες σφαγής (βοοειδών – χοιρινών – αιγοπροβάτων), ii) μονάδες τεμαχισμού και παραγωγής κρεατοσκευασμάτων iii) μονάδες παραγωγής προϊόντων με βάση το κρέας (αλλαντικά, κονσέρβες) iv) κρεαταγορές v) μονάδες αξιοποίησης υποπροϊόντων και παραπροϊόντων κρέατος.

Το ισοζύγιο γεωργικού εμπορίου του υποτομέα Κρέατος παρουσιάζει συνεχή επιδείνωση με τιμές -712.463.683 € το 2000 που φτάνουν τα -816.598.127 € το 2004. Η συνολική παραγωγή κρέατος των τριών κατηγοριών ζώων (βοοειδή – αιγοπρόβατα – χοιρινά) ανέρχεται σε 316 χιλιάδες για το έτος 2004 και η οποία, σύμφωνα με τα στοιχεία των δυο προηγούμενων ετών διατηρείται σε σταθερά επίπεδα. Οι ανάγκες της χώρας σε κρέας καλύπτονται κατά μεγαλύτερο ποσοστό από τις εισαγωγές οι οποίες πραγματοποιούνται κυρίως από την Ε.Ε-15 (280 χιλιάδες για το έτος 2004). Στον υποτομέα δεν υφίσταται η ανάγκη για ίδρυση νέων σφαγείων, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις για λόγους ορθής χωροταξικής κατανομής, καθώς και σε ορεινές απομακρυσμένες και νησιωτικές περιοχές για την κάλυψη τοπικών αναγκών της περιοχής. Αντίθετα υπάρχει ανάγκη για εκσυγχρονισμό υφιστάμενων σφαγείων με ή χωρίς προσθήκη μονάδων επεξεργασίας παραπροϊόντων σφαγής (rendering) για τη προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση της υγιεινής.

Όσον αφορά τα τυποποιητήρια κρέατος και κρεατοσκευασμάτων προκύπτει ανάγκη για ιδρύσεις ή επεκτάσεις υφιστάμενων μονάδων κυρίως σε συνδυασμό με την ύπαρξη σφαγείων, για τη διασφάλιση της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων.

Υποτομέας Γάλακτος

Ο υποτομέας αξιοποιεί το πρόβειο, αίγαιο και αγελαδινό γάλα και διακρίνεται σε δύο επιμέρους κλάδους: i) βιομηχανίες γάλακτος και τυροκομεία και ii) σταθμοί πρόψυξης γάλακτος.

Το εμπορικό ισοζύγιο του υποτομέα γάλακτος κατά την περίοδο 2000 – 2002 δείχνει ότι οι ανάγκες για ίδια κατανάλωση της χώρας μας σε νωπό γάλα καλύπτονται κατά ποσοστό 94,17% από ίδια παραγωγή ενώ οι εισαγωγές που πραγματοποιούνται κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα, από 41.730 έως 61.430 τόνους. Στα τυροκομικά προϊόντα παρατηρείται ότι εισάγονται κατά μέσο όρο στην πιο πάνω περίοδο 66.800 τόνοι για να καλύψουν ένα μικρό μέρος των καταναλωτικών αναγκών οι οποίες ανέρχονται σε 268.900 τόνους κατά μέσο όρο, ενώ οι εξαγωγές που πραγματοποιούνται κυμαίνονται σε χαμηλά επίπεδα με αυξητική όμως τάση από 19.070 τόνους/έτος σε 35.340 τόνους/έτος το 2002, κυρίως για το τυρί φέτα. Η τάση αύξησης των εξαγωγών δημιουργεί την ανάγκη, τόσο ίδρυσης νέων τυροκομείων κυρίως σε ορεινές και νησιωτικές περιοχές (μικρά τυροκομεία) όσο και εκσυγχρονισμού των υφιστάμενων τυροκομείων, προκειμένου να διασφαλιστούν και να προωθηθούν τα ποιοτικά προϊόντα ΠΟΠ, ΠΓΕ της χώρας μας (20 κατοχυρωμένα παραδοσιακά τυριά). Όσον αφορά στις επιχειρήσεις επεξεργασίας γάλακτος, θα πρέπει να προωθηθούν οι εκσυγχρονισμοί των υφιστάμενων και σε εξαιρετικές περιπτώσεις οι ιδρύσεις νέων μικρών μονάδων, όπου αποδεδειγμένα υπάρχει έλλειψη στον τομέα της μεταποίησης. Επισημαίνεται ότι για τον ελλαδικό χώρο, η εξασφάλιση της ορθολογικής τροφοδότησης των μονάδων επεξεργασίας γάλακτος βασίζεται στην απαραίτητη συμπλήρωση των δικτύων των μονάδων αυτών, λαμβάνοντας υπόψη ότι η παραγωγή γάλακτος (κυρίως για το αιγοπρόβειο) προέρχεται από διάσπαρτες κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις μικρού μεγέθους, σε συνδυασμό με το ότι οι κλιματολογικές συνθήκες (υψηλές θερμοκρασίες) δεν διευκολύνουν τη μεταφορά του προϊόντος χωρίς ψύξη.

Υποτομέας αυγά - πουλερικά

Ο υποτομέας αξιοποιεί προϊόντα της πτηνοτροφίας και διακρίνεται σε επιμέρους κλάδους: i) αυγά που προέρχονται από ωτόκες όρνιθες της συστηματικής πτηνοτροφίας, ii) πτηνοσφαγεία.

Η παραγωγή αυγών χαρακτηρίζεται από τη μεγάλη συγκέντρωση παραγωγής σε συγκεκριμένες ζώνες, αλλά και από ικανό αριθμό διάσπαρτων μικρών μονάδων τοπικής κατανάλωσης. Ο βαθμός αυτάρκειας του κλάδου είναι υψηλός (97%) ενώ το έλλειμμα των αυγών αφορά μόνο επεξεργασμένα προϊόντα αυγών (κρόκοι, αλβουμίνες κτλ) λόγω της αδυναμίας κάλυψης των αναγκών από την εγχώρια βιομηχανία. Το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων παραγωγής αυγών, καθώς και ο μεγάλος αριθμός τους, δημιουργούν προβλήματα σε σχέση με το κόστος παραγωγής

(αυξημένο) αλλά και δυσχέρειες στη συγκέντρωση του προϊόντος. Βασική επιδίωξη του κλάδου αποτελεί η απαραίτητη υποδομή σε κέντρα συσκευασίας (εκσυγχρονισμός μονάδων τυποποίησης) για τη βελτίωση της εμπορευσιμότητας και της μείωσης του κόστους παραγωγής.

Το κρέας των πουλερικών περιλαμβάνει το κοτόπουλο, που αντιστοιχεί περίπου στο 80% του συνολικού κρέατος της κατηγορίας, κρέας ινδιάνων, πάπιας, χήνας και σε πολύ μικρά ποσοστά περιστεριών. Η παραγωγή κρέατος πουλερικών ανέρχεται για το έτος 2004 σε 164 χιλιάδες τόνους και το ποσοστό συμμετοχής των εισαγωγών στη συνολική χρησιμοποιούμενη παραγωγή κυμάνθηκε σε επίπεδα της τάξης του 27%. Οι μονάδες κρεατοπαραγωγής είναι καθετοποιημένες (παραγωγή/ σφαγή/ εμπορία) σε μεγάλο βαθμό και διακρίνονται σε συνεταιριστική είτε σε ιδιωτική μορφή. Για τα πουλερικά, υπάρχει έλλειμμα, κυρίως σε γαλοπούλες και σε επεξεργασμένα προϊόντα πουλερικών.

Στα πτηνοσφαγεία εκτιμάται ότι υπάρχουν ανάγκες μόνο για εκσυγχρονισμό των υφισταμένων για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βελτίωση των συνθηκών υγιεινής.

Υποτομέας μέλι

Το κυριότερο προϊόν της μελισσοκομίας είναι το μέλι και ακολουθούν σε μικρότερη κλίμακα το κερύ, ο βασιλικός πολτός, η γύρη και η πρόπολη. Το μεγαλύτερο μέρος των μελισσοκομικών εκμεταλλεύσεων είναι μικρού μεγέθους, έχουν χαμηλή παραγωγική ικανότητα ενώ σε μεγάλο βαθμό απασχολούνται άτομα ερασιτεχνικά με τον κλάδο. Ωστόσο η παραγωγή του μελιού αυξάνεται βαθμιαία, στη συνολική αξία της ζωικής παραγωγής, γεγονός που υποδεικνύει ότι η αγορά έχει αυξημένο ενδιαφέρον για τα προϊόντα του κλάδου.

Το εμπορικό ισοζύγιο του υποτομέα του μελιού κατά την περίοδο 2002-2003 δείχνει ότι οι ανάγκες της χώρας μας σε μέλι καλύπτονται κατά 90% από την εγχώρια παραγωγή, η οποία ανέρχεται σε 14.000 τόνους μέλι ετησίως. Το 2002 οι εισαγωγές μελιού ήταν 2.754 τόνοι, ενώ οι εξαγωγές ήταν 323 τόνοι και το 2004 1.133 χιλ. τόνοι εισαγωγές ενώ οι εξαγωγές 214 τόνοι. Εκτιμάται ότι υπάρχουν ανάγκες εκσυγχρονισμού υφιστάμενων μονάδων και δημιουργίας μονάδων τυποποίησης, επεξεργασίας και μεταποίησης.

Υποτομέας ελαιούχων προϊόντων

Ο υποτομέας της μεταποίησης των ελαιούχων προϊόντων περιλαμβάνει δραστηριότητες όπως τα ελαιοτριβεία, τις ελαιοδεξαμενές, τις ραφινάριες και τα τυποποιητήρια.

Ο υποτομέας ελαιούχων προϊόντων φαίνεται ότι είναι ο δεύτερος πιο σημαντικός τομέας εξαγωγών της χώρας μας μετά τον τομέα των Φρούτων και Λαχανικών, με το ισοζύγιο γεωργικού εμπορίου να διαμορφώνεται από 198.154.072 € το έτος 2000 σε 270.288.260 € το έτος 2005. Οι εξαγωγές του τομέα Ελαιούχων που πραγματοποιήθηκαν κατά την περίοδο 2000 – 2005 φτάνουν κατά μέσο όρο το 31,48% της παραγωγής, ενώ η παραγωγή που κατευθύνεται προς κατανάλωση στην

χώρα μας ανέρχεται, για την ίδια περίοδο, σε ποσοστό 69,37%. Η ανάπτυξη του υποτομέα περιορίζεται από αδυναμίες που οφείλονται στην έλλειψη συστημάτων βελτίωσης της ποιότητας του προϊόντος, τυποποίησης και εμπορίας. Εκτιμάται ότι υπάρχει μικρό περιθώριο περαιτέρω εκσυγχρονισμού των μονάδων και οπωσδήποτε σε συνδυασμό με μονάδες τυποποίησης σε μικρές εμπορικές συσκευασίες. Οι υφιστάμενες μονάδες καλύπτουν σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες της χώρας μας (δραστηριοποιούνται σήμερα περισσότερα από 3.000 ελαιοτριβεία συνολικής δυναμικότητας 19 χιλιάδων τόνων/8ώρο) και επομένως δεν χρειάζεται η δημιουργία νέων, παρά μόνο όπου αποδεδειγμένα υπάρχει έλλειψη. Οι μονάδες τυποποίησης ελαιολάδου θα πρέπει να ενισχυθούν εν γένει με νέες ή με εκσυγχρονισμούς υφιστάμενων, προκειμένου να προωθηθεί περαιτέρω η διακίνηση του ελαιολάδου, μάλλον σε μικρές και πιο ελκυστικές συσκευασίες, ώστε να καλύψουν τις ανάγκες από την επερχόμενη απελευθέρωση (δημιουργία Ζωνών Ελεύθερων Συναλλαγών από το 2012). Με την αποσύνδεση των ενισχύσεων του ελαιολάδου κρίνεται αναγκαία η εφαρμογή συμβολαϊκής παραγωγής ελαιόκαρπου προκειμένου να διασφαλισθούν τόσο η συνέχιση της λειτουργίας των μονάδων ελαιουργείων και των μονάδων τυποποίησης όσο και η αύξηση των εξαγωγών. Παράλληλα θα πρέπει να προωθηθεί η περαιτέρω επέκταση της βιολογικής παραγωγής ελαιόκαρπου με ιδιαίτερη στήριξη ελαιοτριβείων και τυποποιητηρίων για παραγωγή βιολογικού ελαιολάδου.

Υποτομέας οίνου

Το προϊόν που καλύπτεται από τον υποτομέα αυτό, είναι ο οίνος που παράγεται από την πρώτη επεξεργασία νωπών σταφυλιών.

Στον υποτομέα οίνου περιλαμβάνονται μονάδες οινοποιείων και οξοποιείας. Η μέση παραγωγή της χώρας μας ανέρχεται σε 3.646 χιλιάδες εκατόλιτρα εκ των οποίων το 11,66% προορίζεται για εξαγωγές και το 85,95% για την εσωτερική κατανάλωση (3.129,6 χιλιάδες εκατόλιτρα). Στην παρούσα φάση αναμένεται αναθεώρηση του τομέα του οίνου, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει δυνατότητα προσδιορισμού του τρόπου αντιμετώπισης των επιπτώσεων που θα προκληθούν καθώς και διευκρίνιση ζητημάτων που σχετίζονται τόσο με την δυνατότητα αναδιάρθρωσης των καλλιεργειών αμπέλου όσο και με την χρηματοδοτική στήριξή τους μέσω του Πυλώνα Ι.

Στον υποτομέα, διαγράφεται η τάση τα τελευταία χρόνια για προτίμηση των ποιοτικών εμφιαλωμένων κρασιών (αύξηση περίπου 5% ετησίως) και οι εξαγωγές διαγράφουν μια μεταστροφή από τη χύμα μορφή ή το μούστο προς το ποιοτικό εμφιαλωμένο προϊόν με τους σχετικούς ρυθμούς ετήσιας αύξησης να είναι ανοδικοί. Επομένως υπάρχει ανάγκη για εκσυγχρονισμό μονάδων τυποποίησης / εμφιάλωσης οίνου, καθώς και για ιδρύσεις αυτών για οίνο από βιολογική καλλιέργεια.

Υποτομέας οπωροκηπευτικών

Τα προϊόντα που περιλαμβάνονται στον υποτομέα των οπωροκηπευτικών αφορούν τις κηπευτικές καλλιέργειες, τα βρώσιμα όσπρια και τα φρούτα, τα οπωροφόρα

δένδρα, τις επιτραπέζιες ελιές και τους ξηρούς καρπούς. Τα οπωροκηπευτικά αποτελούν έναν σημαντικό τομέα της ελληνικής γεωργίας, συμβάλλοντας στη διαμόρφωση της ακαθάριστης αξίας των προϊόντων φυτικής παραγωγής, σε επίπεδο της τάξεως του 40%. Τα βασικότερα διαρθρωτικά προβλήματα του υποτομέα σχετίζονται με την παραγωγή, όπου παρατηρείται κατακερματισμός των εκμεταλλεύσεων μικρής έκτασης με συνέπεια αυξημένο κόστος παραγωγής, το εμπορικό δίκτυο που κρίνεται ανεπαρκές με αποτέλεσμα να διαμορφώνεται υψηλό κόστος διακίνησης και εμπορίας, τους ανεπαρκείς αποθηκευτικούς χώρους και την έλλειψη ικανοποιητικής υποδομής των μεταποιητικών μονάδων.

Η παραγωγική δυναμικότητα του υποτομέα των Οπωροκηπευτικών ανέρχεται σε 1.912.784,10 τόνους ανά έτος. Σύμφωνα με τα στοιχεία του εμπορικού ισοζυγίου της EUROSTAT για τα έτη 1999 – 2002 κάθε χρόνο εισάγεται μια επιπλέον ποσότητα της τάξεως του 5%, ενώ εξάγεται το 13,47% της συνολικής ποσότητας (παραγόμενης και εισαγόμενης) και το 86,53% προορίζεται για την εσωτερική κατανάλωση. Οι εξαγωγές που πραγματοποιούνται έχουν ως κατεύθυνση κυρίως τις Τρίτες Χώρες, ενώ κάποιο τμήμα τους εξάγεται και προς την Ε.Ε.-15.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται αύξηση στην παραγωγή των κατεψυγμένων κηπευτικών σε βάρος των κονσερβοποιημένων. Όσον αφορά την αγορά χυμών φρούτων, το 76% αποτελείται από χυμούς μεγάλης διάρκειας ενώ το υπόλοιπο 24% από χυμούς μικρής διάρκειας.

Από παραπάνω προκύπτει ότι εξακολουθούν να παρουσιάζονται μία σειρά από αδυναμίες που αποτρέπουν τη δυναμική ανάπτυξη του αγροδιατροφικού τομέα. Οι αδυναμίες αυτές αφορούν σε θέματα ποιότητας, υγιεινής και ασφάλειας των προϊόντων ή χρήσης νέων τεχνολογιών και υιοθέτησης καινοτομίας, καθώς και στην έλλειψη υποστηρικτικών υπηρεσιών εμπορίας και διάθεσης τυποποιημένων προϊόντων.

3.1.2.3. Δασοκομικός τομέας

Τα δάση και οι άλλες δασικές εκτάσεις στην Ελλάδα καλύπτουν 6.651.280 Ha στο σύνολο της χερσαίας έκτασης της χώρας, από τα οποία 2.255.901 ha (17,9%) χαρακτηρίζονται ως δάση, 4.182.000 Ha (31,7%) χαρακτηρίζονται ως συνδυασμοί θαμνώδους ή / και πωύδους βλάστησης και 213.379 Ha (1,6%) χαρακτηρίζονται ως εκτάσεις με αραιή ή καθόλου βλάστηση (Πίνακας 20).

Η κατανομή των δασών και των άλλων δασικών εκτάσεων κατά μορφή ιδιοκτησίας διακρίνεται σε Δημόσια (74,10%), Κοινοτικά (9%), Ιδιωτικά (6,5%) και Άλλα⁶ (10,4%) (Πίνακας 21).

Η παραγωγή Τεχνικού Ξύλου και πριστής ξυλείας από το 1994 μέχρι και το 2004 ανήλθε σε 6.000.126 m³ κατά μέσο όρο, οι εισαγωγές την ίδια περίοδο κυμάνθηκαν

⁶ μοναστηριακά και συνιδιόκτητα

σε 30.917.870 m³ και οι εξαγωγές στην ίδια χρονική περίοδο σε 1.086.460 m³. Η παραγωγικότητα της εργασίας στο δασοκομικό τομέα ανέρχεται σε 11,4 χιλιάδες € ως προς την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) ανά απασχολούμενο για το έτος 2002. Η αξία εισαγωγών και εξαγωγών δασικών προϊόντων (όπως τεχνικό ξύλο και καυσόξυλα) κατά την περίοδο 1994 έως 2004 κυμαίνεται για τις εισαγωγές σε 7.745.381,03 € και για τις εξαγωγές σε 875.016,07 €.

Τα έτη 1990, 2000 και 2005 τα αποθέματα βιομάζας από τα δάση ανήλθαν σε 103, 113 και 117 εκατομμύρια μετρικοί τόνοι ξηρού βάρους⁷ (αύξηση της τάξης του 10% μεταξύ των ετών 1990 -2000).

Η συμβολή του δασοκομικού τομέα στο ΑΕΠ της χώρας είναι γενικά χαμηλή και κυμαίνεται περίπου στο 1,32%. Αυτό οφείλεται αφενός μεν στο γεγονός ότι τα δάση της χώρας μας είναι χαμηλής παραγωγικότητας αφού στο σύνολό τους έχουν προστατευτικό χαρακτήρα και αφετέρου στο ότι οι ωφέλειες, που προκύπτουν από αυτή τους τη λειτουργία, δεν αποτιμώνται σε χρήμα και δεν καταχωρούνται στους εθνικούς λογαριασμούς.

Κατά το έτος 2004 παρήχθησαν από τα μη δημόσια δάση της χώρας 355.531 m³ ξυλείας όλων των τύπων (τεχνική και βιομηχανική).

Υπάρχουν δύο εργοστάσια επεξεργασίας του ξύλου στην Καλαμπάκα του Ν. Τρικάλων και στο Λιτόχωρο του Ν. Πιερίας. Το έτος 2004 επεξεργάστηκαν 5.602 m³ στρόγγυλη ξυλεία.

Σε επίπεδο χώρας υπάρχουν 699 δασικές βιομηχανίες (απασχολούνται 13.266 εργαζόμενοι) και περίπου 600 δασικοί συνεταιρισμοί, που αριθμούν περίπου 20.000 εγγεγραμμένα μέλη. Οι δασοκτήμονες της χώρας ανέρχονται σε 1.159⁸.

3.1.3. Περιβάλλον και διαχείριση της γης

3.1.3.1. Βιοποικιλότητα

Η χώρα μας λόγω της γεωγραφικής της θέσης, του πολυπόικιλου ανάγλυφου και των παραδοσιακών γεωργικών δραστηριοτήτων, είναι από τις πλουσιότερες σε όλα τα συστατικά που συνθέτουν την βιοποικιλότητα.

Έχουν καταγραφεί 6.500 φυτικά είδη και υποείδη, από τα οποία τα 1.275 θεωρούνται ενδημικά, 2.000 είδη μανιταριών, 100 περίπου είδη θηλαστικών, 420 είδη πουλιών, το 60% των οποίων αναπαράγεται στην Ελλάδα, 81 είδη αυτόχθονων ειδών ιχθυοπανίδας γλυκού νερού και 26 ευρύαλων. Σημαντικό τμήμα της βιοποικιλότητας αποτελεί η γεωργική βιοποικιλότητα με τις εκατοντάδες τοπικές ποικιλίες και φυλές αγροτικών ζώων, σπονδυλωτών και ασπόνδυλων (μέλισσα – μεταξοσκώληκας).

⁷ Στοιχεία FAO, Global Forest Resources Assessment 2005

⁸ Ετήσια Έκθεση Δασών, έτος 2004

Πρόσφατα αποτελέσματα καταγραφής της κατάστασης⁹ των φυτογενετικών πόρων στην Ελλάδα αποκάλυψε ότι επιτελείται μεγάλος γενετικός εκφυλισμός ή και εξαφάνιση στις ντόπιες παραδοσιακές ποικιλίες στις περιοχές καλλιέργειάς τους, πράγμα το οποίο αντικατοπτρίζεται και στους χώρους συλλογής – διατήρησης και προστασίας του ΕΘΙΑΓΕ. Οι λόγοι που οδήγησαν στον σημαντικό βαθμό της γενετικής διάβρωσης είναι η αλλαγή χρήσης γης, καθώς και η εγκατάλειψη της γεωργίας και η στροφή σε άλλες δραστηριότητες. Όσον αφορά τα άγρια, συγγενικά είδη διαπιστώνεται μικρότερος βαθμός γενετικής διάβρωσης λόγω της εγκατάλειψης της άσκησης της γεωργίας.

Η Ελλάδα έχει χαρακτηρίσει σήμερα 151 Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) και υπέβαλλε τμηματικά στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1996 – 2002) κατάλογο 239 προτεινόμενων Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ) («Εθνικός Κατάλογος»). Οι δύο κατάλογοι παρουσιάζουν μεταξύ τους επικαλύψεις όσον αφορά τις εκτάσεις τους (υπάρχουν τμήματα ΖΕΠ που αποτελούν τμήματα ΤΚΣ). Μάλιστα, 31 περιοχές έχουν οριστεί ταυτόχρονα ως ΖΕΠ και έχουν προταθεί και ως ΤΚΣ. Η γεωργική και δασική έκταση που καταλαμβάνουν οι περιοχές Natura 2000 (ΖΕΠ και πΤΚΣ) είναι 2.268.742 ha (εξαιρουμένων των αλληλοεπικαλύψεων), από την οποία τα 447.948 ha χαρακτηρίζονται ως γεωργικές εκτάσεις και τα 1.820.794 ha χαρακτηρίζονται ως δασικές εκτάσεις (Πίνακας 22).

Οι 359 συνολικές περιοχές (ΖΕΠ και ΤΚΣ), οι οποίες περιλαμβάνουν οικοτόπους και περιοχές προστασίας της орνιθοπανίδας αλληλοσυμπληρώνονται με τον Επιστημονικό Κατάλογο, στον οποίο εντάσσονται προστατευόμενες περιοχές σε εθνικό και διεθνές επίπεδο που περιλαμβάνουν Εθνικούς Δρυμούς (10), Αισθητικά Δάση (19), υγρά τοπους Ramsar (10), Μνημεία Παγκόσμιας Κληρονομιάς (2), Αποθέματα Βιόσφαιρας (2), Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλους.

Τα τοπία που διαμόρφωσε η γεωργική δραστηριότητα όπως ξερολιθιές και αναβαθμίδες (κυρίως νησιά Αιγαίου), φυτοφράκτες ορίων ιδιοκτησίας, παραδοσιακοί ελαιώνες (Άμφισσα, Κέρκυρα, Μυτιλήνη κλπ.), αμπελώνες (Σαντορίνη), βοσκότοποι, χρήζουν ιδιαίτερης προστασίας και διατήρησης δεδομένου ότι βιώνει εκεί το σύνολο σχεδόν της άγριας πανίδας και χλωρίδας. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι η χρησιμοποιούμενη γεωργική έκταση (ΧΓΕ) των γεωργικών περιοχών υψηλής φυσικής αξίας ανέρχεται σε 1,91 εκατ. ha.

Στον ορεινό και νησιωτικό χώρο έχουν εγκαταλειφθεί μεγάλες εκτάσεις γεωργικής γης, οι οποίες στη συνέχεια, με την επίδραση της διάβρωσης ή λόγω της μετατροπής τους σε βοσκότοπους, παρουσιάζουν έντονα συμπτώματα ερημοποίησης (π.χ. νησιά Αιγαίου). Η ύπαρξη του εγκαταλειμμένου γεωργικού, πολιτιστικού περιβάλλοντος (μονοπάτια, καλύβια, λοιπές κατασκευές) παρέχει δυνατότητες για την ανάπτυξη

⁹ Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & τροφίμων, 2006 Greece: Second Country Report concerning the state of plant genetic resources for food and agriculture. Δ/ση Χωροταξίας & Προστασίας Περιβάλλοντος, Αθήνα.

ειδικών μορφών τουρισμού και συνθέτουν ένα πολιτιστικό απόθεμα και ένα αγροτικό τοπίο που πρέπει να προστατευθεί.

Άμεσα συνυφασμένο με την προστασία του περιβάλλοντος είναι και το πρόβλημα της μείωσης της γεωργικής γης, κυρίως αυτής που είναι υψηλής παραγωγικότητας, στις νησιωτικές, περιαστικές και παραθαλάσσιες περιοχές. Ιδιαίτερα έντονες είναι επίσης οι πιέσεις για την αλλαγή χρήσεων γης σε αυτές τις περιοχές, κυρίως εξαιτίας της επέκτασης των οικιστικών και τουριστικών χρήσεων.

Προβλήματα στην διατήρηση της βιοποικιλότητας μπορούν να δημιουργήσουν η ερημοποίηση, οι πυρκαγιές ιδίως των Δασών, ο ευτροφισμός, η εντατικοποίηση της γεωργίας – κτηνοτροφίας, η υπερβόσκηση, η εγκατάλειψη της γεωργικής δραστηριότητας, οι κλιματικές μεταβολές κλπ.

3.1.3.2. Υδατικοί Πόροι

Η Ελλάδα διαθέτει σχετικά επαρκείς – με ιδιαίτερα υψηλά ποιοτικά χαρακτηριστικά - ποσότητες υδατικών πόρων. Όμως παρατηρείται σημαντική γεωγραφική και εποχιακή ανισοκατανομή τους: άνυδρα νησιά και Ανατολική / Νότια Ελλάδα από τη μία, πλεονασματικό υδατικό δυναμικό στη Δυτική και Βόρεια ενδοχώρα από την άλλη.

Η χρήση των Υδατικών Πόρων κατανέμεται ως εξής: Γεωργία 87%, Ύδρευση 10%, Βιομηχανία – Ενέργεια κλπ χρήσεις 3%, όπου η απόδοση της χρήσης τους – ιδιαίτερα για τη Γεωργία είναι अपαράδεκτα χαμηλή. Οι αρδευόμενες εκτάσεις ανέρχονται σε ποσοστό 32,8%¹⁰ της χρησιμοποιούμενης γεωργικής έκτασης (ΧΓΕ). Στο 92% των αρδευόμενων εκτάσεων της χώρας η άρδευση γίνεται με συστήματα & τεχνικές υψηλών απωλειών (μεγαλύτερες του 50%) και χωρίς ορθολογική τιμολόγηση και παρακολούθηση, με συνέπεια την αλόγιστη υπερεκμετάλλευση των υδροφορέων.

Η Ποιότητα των Υδάτων είναι γενικά καλή με σχετικές αδυναμίες σε τοπικό επίπεδο στα υπόγεια νερά, όπου τοπικά εμφανίζονται αυξημένες τιμές νιτρικών αλάτων λόγω της εντατικοποίησης της γεωργίας και της αλόγιστης χρήσης λιπασμάτων κυρίως νιτρικών. Στα πλαίσια εναρμόνισης με την Οδηγία 91/676/ΕΟΚ καθορίστηκαν αρχικά (ΚΥΑ 19652/1906/99 ΦΕΚ 1575/Β) τέσσερις ευπρόσβλητες περιοχές (Θεσσαλίας, Κωπαΐδας, Αργολίδας, Πηγείου Ηλείας) και στη συνέχεια (ΚΥΑ 20419/2522/01, ΦΕΚ 1212/Β) και άλλες τρεις περιοχές Θεσσαλονίκης – Κιλκίς – Πέλλας – Ημαθίας, λεκάνης Στρυμόνα και Άρτας – Πρέβεζας. Οι παθογενείς εκτάσεις των ανωτέρω περιοχών βρίσκονται σε διαδικασία ακριβούς προσδιορισμού τους και εντοπίζονται στις καλλιεργούμενες εκτάσεις των εν λόγω περιοχών. Ειδικότερα οι καλλιεργούμενες εκτάσεις στις ανωτέρω περιοχές ανέρχονται σε 506.735 Ha στη Θεσσαλία, σε 113.200 Ha στην Κωπαΐδα, σε 18.300 Ha στο Αργολικό πεδίο, σε 17.600 Ha στη

¹⁰ Χρήση υδάτων, Νο 15 (% αρδευόμενης ΧΓΕ), Πίνακας «ΚΟΙΝΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΒΑΣΗΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ»- Draft data set for context related baseline indicator, Technical meeting on CMEF 2 May 2006 – DOC 20c

λεκάνη Πηνειού Ηλείας, σε 402.009 Ha στην περιοχή Θεσσαλονίκης – Κιλκίς – Πέλλας – Ημαθίας. Οι κύριες καλλιέργειες των ανωτέρω ευπρόσβλητων περιοχών που επιδρούν στην ποιότητα των υδατικών πόρων αφορούν σε βαμβάκι, σιτηρά, ζαχαρότευτλα, αραβόσιτο και οπωροκηπευτικά στη Θεσσαλία, σε βαμβάκι, σιτηρά, ελιά, αραβόσιτο, βιομηχανική ντομάτα και κηπευτικά στη Κωπαΐδα, σε εσπεριδοειδή και ελιά στο Αργολικό Πεδίο, σε αραβόσιτο, κηπευτικά, εσταβλισμένη κτηνοτροφία (βοοειδή και χοίροι) και εκτατική αιγοπροβατοτροφία στη λεκάνη Πηνειού Ηλείας, σε αροτραίες, ελιές, αμπέλια, θερμοκηπιακές καλλιέργειες, πυρηνόκαρπα και μηλοειδή, καθώς και εσταβλισμένη κτηνοτροφία στη περιοχή του κάμπου Θεσσαλονίκης – Πέλλας – Ημαθίας. Για το σύνολο των περιοχών έχουν εκπονηθεί τα Σχέδια Δράσης και έχουν εκδοθεί οι αντίστοιχες ΚΥΑ. Για την επιτάχυνση της απονιτροποίησης απαιτείται η λήψη πρόσθετων μέτρων που υπερβαίνουν τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ανωτέρω σχετική οδηγία. Ειδικότερα το Μέτρο της «Μείωσης της νιτρορύπανσης γεωργικής προέλευσης», στο πλαίσιο του Εγγράφου Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΠΑΑ), εφαρμόστηκε σε τρεις ευπρόσβλητες ζώνες συνολικής έκτασης 114.265,5 Ha. Αναλυτικότερα στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας και στο Νομό Φθιώτιδας εφαρμόζεται σε έκταση 107.199,2 Ha, στην Περιοχή Κωπαϊδικού Πεδίου (Ν. Βοιωτίας) εφαρμόζεται σε έκταση 7.051,3 Ha και στην Περιοχή Λεκάνης Πηνειού Ν. Ηλείας (περιλαμβάνει το Ν. Ηλείας) εφαρμόζεται σε έκταση ελαχίστου μεγέθους.

Σημαντική επίσης πηγή ρύπανσης των νερών μπορεί να αποτελούν τα αστικά και τα βιομηχανικά απόβλητα (συγκέντρωση βαρέων μετάλλων). Όσον αφορά στα κτηνοτροφικά απόβλητα το πρόβλημα δεν είναι έντονο και εντοπίζεται κυρίως σε περιοχές συγκέντρωσης μονάδων μέσου και μεγάλου μεγέθους, όπως είναι οι περιοχές Αρτάκης – Χαλκίδας, Μεγάρων - Ασπροπύργου (Ν. Αττικής), Νεοχωρούδας – Πενταλόφου (Ν. Θεσ/νίκης), Λίμνης Παμβώτιδας, Λεκάνες απορροής Λούρου – Αράχθου, Λίμνης Τριχωνίδας κλπ.

Βασικό πρόβλημα εντοπίζεται στην υπαλμύρωση του υπόγειου υδροφορέα επειδή η απόληψη γίνεται με εντονότερους ρυθμούς τους θερινούς μήνες (αυξημένη ζήτηση λόγω εντατικοποίησης, χρήση αδόκιμων πρακτικών και κυρίως σπατάλη) απ' ότι η αναπλήρωση τους χειμερινούς μήνες, με αποτελέσματα να έχουμε πτώση του υδροφορέα, τη δημιουργία υποπίεσης και την είσοδο της θάλασσας, γεγονός που διευκολύνεται από τα 16.000 km ακτογραμμών, τα 3.000 νησιά και τα ασβεστολιθικά πετρώματα. Κίνδυνος υπαλμύρωσης υπάρχει σχεδόν σε ολόκληρη τη χώρα και ιδίως στην Ανατολική και τα νησιά, ενώ προβλήματα έχουν παρουσιασθεί στην παράκτια ζώνη του Δέλτα Νέστου έως την λίμνη Μητρικού, στις περιοχές Ελευθερούπολης Καβάλας, στον κάμπο της Θεσσαλονίκης, στη παράκτια ζώνη της Πιερίας, στη Νικόπολη Πρεβέζης, στα νησιά του Αιγαίου και στο Αργολικό πεδίο. Η αλάτωση οφείλεται στην υπεράντληση των υπόγειων υδροφορέων (ιδίως στις παραθαλάσσιες περιοχές) καθώς και στην εγκατάλειψη των παραδοσιακών καλλιεργητικών πρακτικών. Ο κίνδυνος υφίσταται για το σύνολο των αρδευόμενων εκτάσεων. Ωστόσο σε περιοχές υψηλού κινδύνου βρίσκεται περίπου το 1,53% των εδαφών.

Γίνονται μελέτες και έργα εμπλουτισμού των υπόγειων υδροφορέων που πρέπει να συνεχιστούν.

Ιδιαίτερα προστατευτικός είναι ο ρόλος των δασών που καλύπτουν τις λεκάνες απορροής των χειμάρρων, η έκταση των οποίων εκτιμάται σε 1.300.000 Ha. Η χώρα μας εφαρμόζει πολυετή (πριν την εφαρμογή των Κοινοτικών Πλαισίων Στήριξης) προγράμματα επέμβασης σε 250 περίπου ορεινές λεκάνες απορροής, σε πολλές από τις οποίες έχουν ήδη αμβλυνθεί τα πλημμυρικά φαινόμενα.

Η χώρα μας εφαρμόζει το πλαίσιο του Νόμου 3199/2003 (ΦΕΚ 280 Α/09-12-2003) για την «Προστασία και Διαχείριση των υδάτων», σε εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60 /ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000. Η εφαρμογή της Οδηγίας πλαίσιο είναι μία συνεχής διαδικασία η οποία ξεκίνησε το έτος 2003 με την ψήφιση του ανωτέρω Νόμου και συνεχίζεται με την έκδοση των Διοικητικών πράξεων που προβλέπονται στον Νόμο (Αποφάσεις, Π.Δ.) και την αναφορά στην Περιβαλλοντική – Οικονομική ανάλυση. Το έτος 2008 προβλέπεται η έκδοση των Διαχειριστικών Σχεδίων των λεκανών απορροής, ενώ τα τελικά σχέδια προβλέπεται να εκδοθούν το 2009. Η εφαρμογή, αξιολόγηση, ρύθμιση προβλέπεται να υλοποιηθεί μέχρι το έτος 2015. Οι παρεμβάσεις του ΠΑΑ 2007 -2013 θα είναι απόλυτα συμβατές με τα υδατικά ισοζύγια και το περιεχόμενο των διαχειριστικών μελετών.

3.1.3.3. Κλιματική Αλλαγή

Με βάση το Πρωτόκολλο του Κιότο η Ελλάδα έχει δεσμευτεί να περιορίσει την αύξηση των εκπομπών της κατά την περίοδο 2008-2012 σε 25% σε σχέση με το έτος βάσης (1990 για τα CO₂, CH₄ και N₂O και 1995 για τα HFCs, PFCs και SF₆ – Οι εκπομπές βάσης για την Ελλάδα υπολογίζονται σε 111.054.072 t CO₂ eq). Επίσης, το Εθνικό Πρόγραμμα Μείωσης των Εκπομπών Αερίων Θερμοκηπίου μέχρι το 2010, απέκτησε νομική μορφή το 2003 με την ΠΥΣ 5/27-2-2003. Όσον αφορά στην Εμπορία Δικαιωμάτων Εκπομπών, η σχετική Οδηγία ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με την ΚΥΑ 54409/2632/27-12-2004 και το Εθνικό Σχέδιο Κατανομής εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούνιο 2005.

Τα αέρια που συμβάλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου (ΑΘΚ), σύμφωνα με την εφαρμογή της μεθοδολογίας του προγράμματος CORINAIR και τις κατευθυντήριες οδηγίες του IPCC, είναι το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂), το μεθάνιο (CH₄), το υποξείδιο του αζώτου (N₂O), οι υδροφθοράνθρακες, οι υπερφθοράνθρακες και το εξαφθοριούχο θείο (HFCs, PFCs και SF₆ αντίστοιχα - συνολικά F-gases). Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα αποτελούν την πλειονότητα των συνολικών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, αφού ευθύνονταν για το 80,1% (110.280,16 kt CO₂ eq) περίπου των συνολικών εκπομπών στην Ελλάδα το 2004, ενώ το μεθάνιο και το υποξείδιο του αζώτου ευθύνονταν για το 6,1% (8.412,02 kt CO₂ eq) και 9,6% (13.155,22 kt CO₂ eq) αντίστοιχα. Τέλος, τα F-gases ευθύνονταν για το υπόλοιπο 4,2% (5.785,61 kt CO₂ eq). Όσον αφορά στη συνεισφορά της γεωργίας στην εκπομπή των αερίων του θερμοκηπίου είναι περιορισμένη και ανέρχεται σε 8,7% των

συνολικών εκπομπών¹¹ (Πίνακας 25) που προέρχεται κυρίως από τις εκπομπές υποξειδίου του αζώτου.

Οι πηγές εκπομπών αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου (ΑΘΚ) από τη γεωργία είναι:

α) εκπομπές N₂O (υποξείδιο του αζώτου) από εδάφη, οφειλόμενες κυρίως στη λίπανση με αζωτούχα λιπάσματα και από τη διαχείριση της κόπρου. Ο γεωργικός τομέας είναι η κύρια πηγή εκπομπών υποξειδίου του αζώτου, ευθυνόμενος για το 70,7% (8.439,25 kt CO₂ eq) περίπου των συνολικών εκπομπών της γεωργίας το 2004. (Πίνακας 25)

β) εκπομπές CH₄ (μεθάνιο) από εντερικές ζυμώσεις των ζώων και από τη διαχείριση της κόπρου, οι οποίες συνεισφέρουν στο 29,3% (3.497,46 kt CO₂ eq) των συνολικών εκπομπών της γεωργίας το 2004. (Πίνακας 25)

Η αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής απαιτεί, μεταξύ άλλων, τη λήψη μέτρων για τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Το Πρωτόκολλο του Κιότο αποτελεί το πρώτο βήμα στην προσπάθεια της διεθνούς κοινότητας για την από κοινού αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Στο πλαίσιο του ΠΚ, οι χώρες έχουν αναλάβει νομικά δεσμευτικούς ποσοτικούς στόχους μείωσης ή περιορισμού της αύξησης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου για την περίοδο 2008 – 2012. Για την επίτευξη των στόχων αυτών το Πρωτόκολλο προβλέπει τη χρήση των παρακάτω εργαλείων:

- Εθνικές πολιτικές και μέτρα μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στους τομείς (κατηγορίες εκπομπών) που περιγράφονται στο Παράρτημα Α του Πρωτοκόλλου (Ενέργεια, Βιομηχανικές Διεργασίες, Χρήση διαλυτών και άλλων συναφών προϊόντων, Γεωργία, Απορρίμματα).
- Ευέλικτοι μηχανισμοί (Εμπορία Δικαιωμάτων εκπομπών / Emissions Trading [ET], Προγράμματα από Κοινού / Joint Implementation [JI] και Μηχανισμός Καθαρής Ανάπτυξης / Clean Development Mechanism [CDM]).
- Επαύξηση των απορροφήσεων ή/και μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από ανθρωπογενείς δραστηριότητες στον τομέα «Χρήσεις Γης, Αλλαγές Χρήσεων Γης και Δασοκομία» (Άρθρα 3.3 και 3.4 του Πρωτοκόλλου).

Στο πλαίσιο των άρθρων 3.3 και 3.4 του Πρωτοκόλλου του Κιότο ενδεικτικά μέτρα που περιλαμβάνονται για τη μείωση/ απορρόφηση των εκπομπών για την Κλιματική Αλλαγή για τον τομέα της γεωργίας είναι:

Βιολογική Γεωργία – Κτηνοτροφία.

Τέθηκε ένας στόχος 99.997 ha συνολικών εκτάσεων να έχουν καλλιεργηθεί μέχρι το 2012 σύμφωνα με τις αρχές της βιολογικής γεωργίας, λαμβάνοντας υπόψη τη

¹¹ Ετήσια Απογραφή εκπομπών αερίων Θερμοκηπίου (2005), ΥΠΕΧΩΔΕ

συνολική έκταση των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων που εντάχθηκαν από το 1994, δηλαδή 61.002 ha νέων εκτάσεων βιολογικής γεωργίας για την περίοδο 2004-2012. Απαιτείται ένας μέσος ρυθμός αύξησης των εκτάσεων ανά έτος 6.778 ha μετά το 2003. Η μείωση των εκπομπών στην περίπτωση αυτή, υπολογίζεται σε 432 kt CO₂¹² περίπου για την περίοδο 2008 -2012 (Πίνακας 26, Πίνακας 27)

Τα βασικά μέτρα που περιλαμβάνονται για την Κλιματική Αλλαγή σχετικά με τον τομέα της δασοκομίας είναι:

Στόχος 77.284 ha συνολικών εκτάσεων να έχουν δασωθεί μέχρι το 2012, λαμβάνοντας υπόψη τη συνολική δασωτέα έκταση από το 1994, δηλαδή 36.612 ha νέων δασωμένων εκτάσεων την περίοδο 2004-2012 (μέσος ρυθμός αύξησης των εκτάσεων ανά έτος ανέρχεται σε 4.068 ha μετά το 2003). Η μείωση των εκπομπών υπολογίζεται σε 3.610 kt CO₂ περίπου για την περίοδο 2008 -2012. Στην περίπτωση ανάληψης πρόσθετων μέτρων ο ανωτέρω στόχος διαμορφώνεται σε 90.811 ha συνολικών δασωμένων εκτάσεων μέχρι το 2012, δηλαδή 54.000 ha νέες δασωμένες εκτάσεις την περίοδο 2004-2012 (μέσος ρυθμός αύξησης των εκτάσεων ανά έτος ανέρχεται σε 6.000 ha μετά το 2003). Η μείωση των εκπομπών, στην περίπτωση αυτή, υπολογίζεται σε 4.115 kt CO₂ περίπου για την περίοδο 2008 -2012 (Πίνακας 28, Πίνακας 29, Πίνακας 30).

Τα ενεργειακά φυτά, τα οποία χαρακτηρίζονται από υψηλή περιεκτικότητα λιγνίνης και κυτταρίνης και αντίστοιχη υψηλή παραγωγή βιομάζας, μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τον περιορισμό των εκπομπών του φαινομένου του θερμοκηπίου. Ετήσια ενεργειακά φυτά είναι ο αραβόσιτος, ο ηλίανθος, το σόργο, η ελαιοκράμβη και το βαμβάκι (βαμβακόσπορος), ενώ πολυετή είναι ο ευκάλυπτος, η ιτιά, η ψευδακακία και η λεύκα. Δεδομένου ότι αποδόσεις των ενεργειακών φυτειών στις Μεσογειακές χώρες είναι χαμηλότερες σε σύγκριση με την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη, μια ρεαλιστική απόδοση για τη χώρα μας είναι 12 τόννοι ανά εκτάριο το έτος. Η δυνατότητα καλλιέργειας των ενεργειακών φυτειών εξαρτάται κυρίως από την τιμή των συμβατικών καυσίμων. Η σταδιακή εισαγωγή των ενεργειακών καλλιεργειών για παραγωγή βιοκαυσίμων είναι απαραίτητη προκειμένου να αποκτηθεί η απαιτούμενη εμπειρία στην καλλιεργητική τεχνική καθώς επίσης και να αντικατασταθούν ή να χρησιμοποιηθούν συμπληρωματικά οι υφιστάμενες καλλιέργειες που αντιμετωπίζουν προβλήματα διάθεσης μετά κυρίως την αναμόρφωση της ΚΑΠ. Στον τομέα αξιοποίησης των βιοκαυσίμων, έχει ψηφισθεί ο Ν. 3423/2005 για την ενσωμάτωση της Οδηγίας 2003/30/ΕΚ στην ελληνική νομοθεσία που συνεπάγεται για τη χώρα μας ότι η κατανάλωση των βιοκαυσίμων θα ανέρχεται περίπου σε 160.000 τόνους βιοντήζελ και 400.000 βιοαιθανόλης. Λειτουργούν 4 μονάδες παραγωγής βιοκαυσίμων (Κιλκίς, Βόλος, Πάτρα, Λαμία) και έχουν διαθέσει

¹² Για την εκτίμηση του δυναμικού απορρόφησης άνθρακα από τις εκτάσεις που εφαρμόζεται βιολογική καλλιέργεια θεωρήθηκε ότι ο ετήσιος ρυθμός αποθήκευσης άνθρακα στο έδαφος είναι 1 t CO₂/ha (σύμφωνα με τους Smith et al. 2000, κυμαίνεται από 0-1,98 t CO₂/ha).

ήδη 30.000 χιλιόλιτρα βιοντήζελ στα διυλιστήρια, ποσότητα η οποία διοχετεύτηκε στην αγορά. Στο πλαίσιο αυτό καλλιέργειες όπως τα δημητριακά, το βαμβάκι και τα ζαχαρότευτλα που βρίσκονται σε φάση έντονης συρρίκνωσης, μπορούν ποσοτικά και ποιοτικά να επανακάμψουν, ενώ άλλες, όπως το γλυκό σόργο και η ελαιοκράμβη μπορεί να συμβάλλουν στην αναδιάρθρωση των καλλιεργειών. Η επιλογή των καλλιεργούμενων ενεργειακών φυτών θα λαμβάνει υπόψη τη διαθεσιμότητα ύδατος και έμφαση θα δοθεί στις λιγότερο υδροβόρες καλλιέργειες.

3.1.3.4. Έδαφος

Ο μεγαλύτερος κίνδυνος για τα ελληνικά εδάφη είναι αυτός της ερημοποίησης. Οι κύριοι παράγοντες που συμβάλλουν στην εμφάνιση του προβλήματος είναι η διάβρωση του εδάφους αποτέλεσμα των ειδικών εδαφοκλιματικών συνθηκών, που επικρατούν στην χώρα μας, κυρίως των μεγάλων κλίσεων σε συνδυασμό με την αποψίλωση εξαιτίας των πυρκαγιών, της εντατικοποίησης της γεωργίας, των αδόκιμων πρακτικών άρδευσης, της υπερβόσκησης και σε ορισμένες περιπτώσεις της εγκατάλειψης της αγροτικής δραστηριότητας.

Η διάβρωση του εδάφους ως αποτέλεσμα των ειδικών εδαφοκλιματικών συνθηκών και κυρίως των μεγάλων κλίσεων, των αδόκιμων πρακτικών άρδευσης και καλλιεργειών και των φυσικών καταστροφών εντοπίζεται κυρίως στις περιφέρειες Πελοποννήσου, Δυτικής Μακεδονίας, Ηπείρου, Κρήτης και Στερεάς Ελλάδας. Στις νησιωτικές περιοχές του Αιγαίου η διάβρωση του εδάφους προκαλείται από την επίδραση του ανέμου κατά την οποία παρασύρεται υλικό από την επιφάνεια του εδάφους λόγω της αραιής βλάστησης, της υπερβόσκησης και της καταστροφής των αναβαθμίδων.

Δευτερεύοντες παράγοντες, αλλά εξίσου σημαντικοί αφού δρουν πολλαπλασιαστικά, είναι η μείωση της οργανικής ουσίας, η ρύπανση από γεωργικά και αστικά – βιομηχανικά απόβλητα, η καταστροφή της δομής και της περατότητας του εδάφους.

3.1.3.5. Βιολογική Γεωργία & Βιολογική Κτηνοτροφία

Η βιολογική γεωργία, τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Ελλάδα, αναπτύχθηκε κυρίως μετά τη δημιουργία και ψήφιση του Καν.(ΕΟΚ)2092/91 του Συμβουλίου, ο οποίος αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο που θέτει κοινούς κανόνες και πρότυπα παραγωγής, τυποποίησης, μεταποίησης, αποθήκευσης και εισαγωγής από τρίτες χώρες γεωργικών προϊόντων για ανθρώπινη κατανάλωση, εξασφαλίζοντας την τήρηση των προϋποθέσεων που θέτει και τον έλεγχο και την πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων.

Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας και των αλληπάλληλων διατροφικών κρίσεων, η αύξηση της βιολογικής γεωργίας είναι ραγδαία.

Το έτος 2003, οι βιολογικά καλλιεργούμενες εκτάσεις ήταν 38.995 ha και αποτελούσαν περίπου το 1% της συνολικά καλλιεργούμενης γης στην Ελλάδα, ενώ το 2004, η βιολογικά καλλιεργούμενη γη έφτασε τα 54.342 ha, παρουσιάζοντας μια

μεγάλη αύξηση της τάξης των 15.347 ha και φτάνοντας σε ποσοστό το περίπου το 1,5% της συνολικά καλλιεργούμενης γης στη χώρα (Διάγραμμα 25).

Η συνολικά βιολογικά καλλιεργούμενη έκταση στην Ελλάδα, μαζί με τους βοσκοτόπους καλύπτει 267.159 ha, κατά το έτος 2004.

Οι κυριότερες βιολογικές καλλιέργειες στην Ελλάδα και το αντίστοιχο ποσοστό τους επί του συνόλου των βιοκαλλιεργειών κατά φθίνουσα σειρά είναι:

- της ελιάς με ποσοστό 47,5%
- των σιτηρών, με ποσοστό 23%
- του αμπελιού με ποσοστό 6,1 %
- των εσπεριδοειδών με ποσοστό 3,8%

Η αύξηση των βιολογικά καλλιεργούμενων εκτάσεων των ανωτέρω κυριότερων καλλιεργειών κατά το έτος 2004 σε σχέση με το 2003 ήταν :

- της ελιάς με ποσοστό 48,8%
- της αμπελοκαλλιέργειας με ποσοστό 4,3%
- των σιτηρών με ποσοστό 98,1%

Οι εμπλεκόμενοι με τη βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία παραγωγοί, μεταποιητές και εισαγωγείς, κατά το έτος 2004 έφτασαν τους 9.002 από 6.642 που ήταν το 2003, παρουσιάζοντας μια αύξηση της τάξης του 44,8%.

Η βιολογική κτηνοτροφία άρχισε να αναπτύσσεται στην Ελλάδα μετά τη θέσπιση του Κανονισμού (ΕΟΚ) 1804/99 του Συμβουλίου για τη συμπλήρωση για τα κτηνοτροφικά προϊόντα, του Κανονισμού (ΕΟΚ) 2092/91 περί του Βιολογικού τρόπου παραγωγής γεωργικών προϊόντων και των σχετικών ενδείξεων στα γεωργικά προϊόντα και στα είδη διατροφής.

Η Ελλάδα παρουσιάζει συγκριτικό πλεονέκτημα σε σχέση με άλλες χώρες, όσο αφορά την βιολογική κτηνοτροφία, λόγω των ευνοϊκών εδαφοκλιματικών συνθηκών, των πλούσιων φυσικών πόρων των ορεινών και ημιορεινών περιοχών και της εφαρμογής της εκτατικής κτηνοτροφίας η οποία μπορεί εύκολα να μετατραπεί σε βιολογική. Η βιολογική κτηνοτροφία είναι άμεσα συνδεδεμένη με την βιολογική γεωργία, επειδή οι διατροφικές ανάγκες των ζώων εκτός από την βόσκηση καλύπτονται και με βιολογικές ζωοτροφές. Στο Διάγραμμα 26 παρουσιάζεται το μερίδιο συμμετοχής (%) κάθε είδους ζώου βιολογικής εκτροφής, στο σύνολο των βιολογικά εκτρεφόμενων ζώων για το έτος 2004.

Το μεγαλύτερο μερίδιο στην βιολογική εκτροφή κατέχουν οι αίγες με ποσοστό 49% (έτος 2004) και ακολουθούν τα πρόβατα με ποσοστό 30% (έτος 2004) και τα πουλερικά με ποσοστό 16% (έτος 2004).

Ο αριθμός των ζώων που εκτρέφονται σύμφωνα με τους κανόνες παραγωγής του Κανονισμού 2092/91 αυξάνεται συνεχώς κατά τα τελευταία χρόνια.

Στο Διάγραμμα 27 του παραρτήματος παρουσιάζεται η μεταβολή του αριθμού των ζώων βιολογικής εκτροφής, για κάθε είδος ζώου και για τα 3 τελευταία χρόνια (2002-

2004). Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα ο αριθμός των βιολογικά εκτρεφόμενων αιγών και προβάτων παρουσιάζει αυξητική τάση τα τελευταία χρόνια (2002-2003-2004).

Η βιολογική γεωργία ξεκίνησε στην Ελλάδα με σαφείς εξαγωγικές κατευθύνσεις. Μέχρι πρόσφατα, ο αριθμός των σημείων λιανικής πώλησης των βιολογικών προϊόντων στην ελληνική αγορά ήταν σχετικά περιορισμένος. Το γεγονός αυτό άρχισε να μεταβάλλεται με τη δραστηριοποίηση μεγάλων αλυσίδων super market, στο εμπόριο βιολογικών προϊόντων. Παράλληλα, θετική εξέλιξη αποτελεί και η δημιουργία αλυσίδων εξειδικευμένων καταστημάτων που διαθέτουν μόνο βιολογικά προϊόντα, καθώς και η δημιουργία τακτικών λαϊκών αγορών βιολογικών προϊόντων. Τα εξειδικευμένα καταστήματα βιολογικών προϊόντων εκτιμάται ότι κάλυψαν συνολικά το 50% των εγχώριων λιανικών πωλήσεων σε βιολογικά προϊόντα το 2002. Ειδικότερα, το 30% καλύφθηκε από τα ανεξάρτητα καταστήματα του κλάδου, το δε 20% κατέλαβαν οι αλυσίδες εξειδικευμένων καταστημάτων βιολογικών προϊόντων. Το ποσοστό που κατέλαβαν τα super market αγγίζει το 40%. Τέλος, σχετικά περιορισμένες πωλήσεις πραγματοποιήθηκαν από τις λαϊκές αγορές και τα λοιπά κανάλια διάθεσης.

Η συνολική αξία της εγχώριας αγοράς βιολογικών τροφίμων, σε τιμές λιανικής, εκτιμάται σε €18,5 εκατ. για το 2002, σημειώνοντας αύξηση κατά 19,4% σε σχέση με το 2001, ενώ για το τρέχον έτος εκτιμάται περαιτέρω αύξηση της τάξης του 10%, παρουσιάζοντας όμως επιβράδυνση των ρυθμών αύξησης.

Η εγχώρια κατανάλωση τυποποιημένου βιολογικού ελαιόλαδου σημείωσε αύξηση την περίοδο 1999-2002 με μέσο ετήσιο ρυθμό 16,45%. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής βιολογικού ελαιόλαδου έχει ως προορισμό χώρες του εξωτερικού, στις οποίες κατευθύνθηκε το 71,5% της παραγωγής για το 2002. Η αγορά κρασιού από σταφύλια βιολογικής καλλιέργειας για την ίδια περίοδο παρουσίασε μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 53,74%. Το μεγαλύτερο μέρος της ελληνικής παραγωγής του συγκεκριμένου προϊόντος απευθύνεται στην ελληνική αγορά. Οι εξαγωγές κάλυψαν μόλις το 19,5% της παραγωγής το 2002. Τέλος, η κατανάλωση βιολογικών εσπεριδοειδών παρουσίασε μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 108,01%, ενώ το ποσοστό των εξαγωγών επί της εγχώριας παραγωγής ανήλθε το 2002 σε 75,0%.

Οι προοπτικές εξέλιξης του συγκεκριμένου κλάδου κρίνονται ευνοϊκές, εφόσον δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην ενημέρωση των καταναλωτών. Επίσης, μεγάλη συμβολή στην ανάπτυξη της αγοράς θα έχει η περαιτέρω διεύρυνση των βιολογικών προϊόντων στα super market.

3.1.3.6. Βιοκαύσιμα

Η οδηγία 2003/30/EK της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα βιοκαύσιμα συστήνει στα κράτη-μέλη την αντικατάσταση των ορυκτών καυσίμων με βιοκαύσιμα σε ποσοστό που κλιμακώνεται μέχρι το 2010 στο 5,75%. Προτείνεται δηλαδή να αξιοποιηθεί η εμπειρία της πιλοτικής εφαρμογής (συμπληρώνει δεκαετία σε Γαλλία, Γερμανία,

Ισπανία κ.α.) και να περάσουμε σε μείζονα (για τα δεδομένα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας) συμβολή στο ενεργειακό ισοζύγιο μέχρι το 2010. Στην Ελλάδα λόγω του μικρού μεγέθους των εκμεταλλεύσεων δεν εφαρμόστηκε η υποχρεωτική αγρανάπαυση μετά την αναθεώρηση της ΚΑΠ το 1992. Έτσι δεν δόθηκε η ευκαιρία την δεκαετία του '90 για την πιλοτική ανάπτυξη αλυσίδων βιοκαυσίμων. Αντίθετα, στη σημερινή συγκυρία, η συνέργια της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής με τη μεταρρύθμιση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής δίνουν και στη χώρα μας περιθώρια παραγωγής βιομάζας για ενέργεια. Για μια ακόμη φορά το νέο άλμα στην παραγωγή βιοκαυσίμων συμπίπτει με αναθεώρηση της ΚΑΠ, όπου οι ενισχύσεις θα αποσυνδεθούν εκτός από την ποσότητα και από συγκεκριμένη καλλιέργεια (στρεμματική ενίσχυση) ενώ προβλέπεται μικρή πρόσθετη επιδότηση (4,5 €/στρέμμα) στις καλλιέργειες για ενεργειακούς σκοπούς για τη συμβολή τους στην αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου.

Είναι γνωστό ότι οι πρώτες μονάδες παραγωγής βιοκαυσίμων στην Ελλάδα παράγουν βιοντήζελ (σε Κιλκίς, Βόλο, Πάτρα, Λαμία) ενώ η βιομηχανία ζάχαρης ενόψει της αλλαγής στο καθεστώς της ΚΟΑ ζάχαρης κινείται προς την κατεύθυνση συμπαραγωγής ζάχαρης και καυσίμου αιθανόλης. Ήδη μέχρι το τέλος του έτους υπολογίζεται, ότι θα έχουν καλλιεργηθεί περίπου 15.000 Ha με ενεργειακά φυτά για παραγωγή βιοντήζελ. Σε ότι αφορά τη χώρα μας η ανταγωνιστικότητα ενεργειακών καλλιεργειών όπως ο ηλίανθος για παραγωγή βιοντήζελ, και το καλαμπόκι ή το γλυκό σόργο για παραγωγή βιοαιθανόλης, η οποία φαίνεται ότι επιτυγχάνεται αν και πρέπει να σημειωθεί ότι εξαρτάται κατά μεγάλο μέρος από ειδικές συνθήκες (εδαφοκλιματικά δεδομένα, δομές γεωργικών εκμεταλλεύσεων κλπ.).

Πρέπει να σημειωθεί ότι η δημιουργία γεωργικού εισοδήματος και η κατανομή του στους παραγωγούς δεν είναι ίδιες για κάθε βιοκαύσιμο. Αν δούμε ότι για κάθε τόνο βιοντήζελ πρέπει να καλλιεργηθούν 0,77 Ha (ξηρικός ηλίανθος) ενώ για ένα τόνο αιθανόλη μόλις 2,4 με καλαμπόκι ή εναλλακτικά 3,9 σιτάρι, εύκολα συμπεραίνουμε ότι η παραγωγή π.χ. 40.000 τόννων βιοντήζελ αφορά πολύ περισσότερους παραγωγούς (30.000 χιλιάδες Ha αντί για 100-150 χιλιάδες για αιθανόλη). Το γεγονός επίσης ότι το βιοντήζελ μπορεί να παραχθεί από βιομάζα που καλλιεργείται σε ξηρικά χωράφια σε αντίθεση με την αιθανόλη που παράγεται από ποτιστικά φυτά μπορεί να είναι παράγοντες που θα επηρεάζουν την απόφαση του κρατικού ρυθμιστή σε ότι αφορά τις άδειες που θα εκχωρηθούν στη βιομηχανία για την παραγωγή βιοκαυσίμων και την κατανομή τους μεταξύ βιοντήζελ και αιθανόλης. Η αιθανόλη είναι πιθανότερο να αρχίζει να παράγεται από ζαχαρότευτλα λόγω της εμπειρίας σε αυτή την καλλιέργεια και της διαθεσιμότητας του μηχανικού εξοπλισμού από τους παραγωγούς όσο και της ύπαρξης της βιομηχανίας ζάχαρης και της συμβολαιακής διαχείρισης της παραγωγής. Στην περίπτωση του γλυκού σόργου θα χρειαστεί στήριξη των παραγωγών για την αγορά εισαγόμενου εξειδικευμένου εξοπλισμού (συγκομιστικών μηχανών κλπ.) αλλά και πιλοτική ανάπτυξη σχεδίων για να αποκτηθεί εμπειρία η οποία θα διαχυθεί στους ενδιαφερόμενους.

Αναλυτική εκτίμηση του κόστους νέων καλλιεργειών, όπως το γλυκό σόργο είναι χρήσιμη τόσο στην πολιτεία για τη ρύθμιση του ύψους των φοροαπαλλαγών όσο και στη βιομηχανία για να υπολογίσει την τιμή που θα πρέπει να δώσει για να προμηθευτεί τις απαιτούμενες ποσότητες. Στην προσπάθεια προσέγγισης του κόστους παραγωγής πρέπει να επιλεγεί κατάλληλη μεθοδολογία ώστε να ληφθούν υπόψη (α) ο μεγάλος αριθμός και η διασπορά των παραγωγών της βιομάζας πρώτης ύλης (απαιτεί τη χρήση λεπτομερών γεωργοοικονομικών στοιχείων) και η γεωγραφική τους τοποθέτηση, (β) το γεγονός ότι οι ενεργειακές καλλιέργειες πρέπει να ανταγωνιστούν διατροφικές καλλιέργειες, και (γ) ότι η ανταγωνιστικότητα των ενεργειακών καλλιεργειών είναι στενά συνδεδεμένη με το εκάστοτε πλαίσιο Αγροτικής Πολιτικής.

Το ΚΑΠΕ (Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, Τομέας Βιομάζας) και άλλα ερευνητικά ιδρύματα έχουν συσσωρεύσει εμπειρία από πιλοτικά προγράμματα σε θέματα απόδοσης καλλιεργειών, κυρίως σχετικά με φυτείες σε πειραματική κλίμακα και θέματα διερεύνησης και επίλυσης προβλημάτων τεχνικής εφικτότητας στα διάφορα σημεία της αλυσίδας. Περαιτέρω προγράμματα εφαρμογής των βέλτιστων λύσεων είναι σκόπιμο να πραγματοποιηθούν σε συνεργασία ερευνητικών κέντρων και βιομηχανίας και να αφορούν επίσης βιοτεχνολογία (προσαρμογή και βελτιώσεις ποικιλιών για την Ελληνική πραγματικότητα) καθώς και άλλες μορφές ενέργειας πλην των υγρών καυσίμων, ώστε να εκμεταλλευθούμε την υπάρχουσα εμπειρία και τις καινοτομίες.

3.1.4. Αγροτική οικονομία και ποιότητα ζωής

3.1.4.1. Κοινωνικοοικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές

Η Ελλάδα καλύπτει μία έκταση 13.196.887 Ha της οποίας το 97,1% χαρακτηρίζονται ως αγροτικές περιοχές (73,9% κυρίως αγροτικές και 23,2% ενδιάμεσες αγροτικές), σύμφωνα με τα κριτήρια του ΟΟΣΑ¹³, στις οποίες κατοικεί περίπου τα 2/3 του συνολικού πληθυσμού της χώρας (64,4%). Επισημαίνεται ότι για την περιφέρεια Αττικής που χαρακτηρίζεται ως αστική, υπάρχουν αγροτικές περιοχές με σημαντική γεωργική κτηνοτροφική παραγωγή, που απέχουν από το κέντρο των Αθηνών σε ακτίνα μεγαλύτερη των 40 Km.

Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία η πυκνότητα του πληθυσμού της χώρας ανέρχεται σε 83,1 κατοίκους/Km², και ειδικότερα στις κυρίως αγροτικές περιοχές σε 43 κατοίκους/Km² και στις σημαντικά αγροτικές περιοχές σε 95 κατοίκους/Km² (Πίνακας 34).

Μεταξύ των ετών 1990 – 2000 παρατηρείται αύξηση του πληθυσμού τόσο στις κυρίως αγροτικές (4,7%) όσο και στις ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές (8,8%) (Πίνακας

¹³ πυκνότητα πληθυσμού κάτω των 150 κατοίκων ανά Km², σε δεδομένη περιοχή NUTS III

35). Αντίθετα στις αστικές περιοχές καταγράφηκε μείωση του πληθυσμού κατά - 2,1%, γεγονός που πιθανόν να οφείλεται στην μετακίνηση προς στις ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές. Σχετικά με την ηλικιακή διάρθρωση των κατοίκων στις αγροτικές περιοχές τα στοιχεία δείχνουν ότι το 18,74% στις κυρίως αγροτικές και 16,7% στην ενδιάμεσες αγροτικές έχουν ηλικία μεγαλύτερη των 65 ετών. Ο αντίστοιχος δείκτης για τις αστικές περιοχές είναι 15,9% (Πίνακας 36).

Όσον αφορά στο κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ισοδύναμα αγοραστικής αξίας (pps) ο μέσος όρος της τριετίας 1999-2001 με τιμή βάσης ΕΕ-25=100, κυμάνθηκε στις κυρίως αγροτικές σε 68,1, στις ενδιάμεσες αγροτικές περιοχές σε 72,0, ενώ στις αστικές περιοχές σε 77,8 λαμβάνοντας υπόψη ότι για το σύνολο της χώρας ο αντίστοιχος δείκτης κυμάνθηκε στο 72,4, διαπιστώνεται ότι υφίσταται μια υστέρηση στις κυρίως αγροτικές περιοχές (Πίνακας 37).

Το ποσοστό των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα στις κυρίως αγροτικές περιοχές ανέρχεται σε 29,3% σε αντίθεση με τις αστικές περιοχές που είναι μόλις το 1,3% (Πίνακας 38). Το ποσοστό της ανεργίας τόσο στις αγροτικές όσο και στις αστικές περιοχές κυμαίνεται στα ίδια επίπεδα της τάξεως του 10% περίπου (Πίνακας 39). Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί η αναλογία των νέων που εισέρχονται στην αγορά εργασίας σε σχέση με γηραιότερους που αποχωρούν, όπου στις κυρίως αγροτικές περιοχές διαμορφώνεται σε 1,02 ενώ στις αστικές περιοχές σε 0,94 (Πίνακας 40). Οι τιμές αυτές καταδεικνύουν ότι μικρότερος αριθμός νέων ατόμων εισέρχονται στην αγορά εργασίας στις αγροτικές περιοχές σε σχέση με τις αστικές αναδεικνύοντας και τις δυσκολίες δημιουργίας θέσεων εργασίας στις αγροτικές περιοχές.

Η απασχόληση στον πρωτογενή τομέα εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλή σε όλες σχεδόν τις περιφέρειες και διαμορφώνεται άνω του 20% με εξαίρεση τις περιφέρειες Αττικής, Νοτίου Αιγαίου και Κεντρικής Μακεδονίας. Αναφορικά με την απασχόληση του δευτερογενή τομέα εμφανίζεται σε υψηλά ποσοστά στις περιφέρειες Στερεάς Ελλάδας, Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας και Αττικής άνω του 25%, ενώ εμφανίζει χαμηλά ποσοστά στις περιφέρειες Ιονίων Νήσων, Κρήτης και Βορείου Αιγαίου. Τέλος η απασχόληση στον τριτογενή τομέα είναι ιδιαίτερα υψηλή στις περιφέρειες Αττικής, Νοτίου Αιγαίου, Ιονίων Νήσων και Βορείου Αιγαίου σε αντίθεση με τις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης, Στερεάς Ελλάδας και Πελοποννήσου (Πίνακας 41).

3.1.4.2. Χωρική ανάλυση

Δυναμικές αγροτικές περιοχές

Βρίσκονται κυρίως σε πεδινές ζώνες, οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις δεν παρουσιάζουν στοιχεία προβληματικότητας, αποτελούν την καρδιά της αγροτικής παραγωγής της χώρας καθώς επίσης και των αγροτικών εξαγωγών, πλήττονται όμως πολύ περισσότερο από τις μεταρρυθμίσεις της ΚΑΠ (μείωση της εξωτερικής προστασίας).

Στις περιοχές αυτές το ποσοστό αρδευόμενων εδαφών φθάνει το 64,7% έναντι 32,8% του μέσου όρου της χώρας. Σε ορισμένες περιπτώσεις η εντατική καλλιέργεια

έχει δημιουργήσει περιβαλλοντικά προβλήματα (υφαλμύρωση, υπεράντληση υδάτων, κατάλοιπα λιπασμάτων και φυτοφαρμάκων, εξάντληση των εδαφών κá). Επίσης στις ίδιες περιοχές υπάρχει ο κίνδυνος σε βάρος του περιβάλλοντος, των αποβλήτων και των εκπομπών των εντατικών κτηνοτροφικών μονάδων

Η γεωργία σε αυτές τις περιοχές ασκείται από «επαγγελματίες» αγρότες με υψηλό επίπεδο εξειδίκευσης κατά εκμετάλλευση. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει ότι οι αρχηγοί των εκμεταλλεύσεων δεν ασκούν πολλές φορές και άλλο επάγγελμα γιατί δεν έχουν τόσο υψηλό εισόδημα όσο θα αναμενόταν, λόγω των εμφανών δαπανών τους.

Από τα ανωτέρω γίνεται εμφανές ότι η αγροτική ανάπτυξη σε αυτές τις περιοχές θα πρέπει να δώσει έμφαση στην ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα αλλά και στην προστασία του περιβάλλοντος από τις χρήσεις της γεωργίας, χωρίς να αποκλείεται και η ύπαρξη του πολυλειτουργικού γεωργικού προτύπου.

Ορεινές – μειονεκτικές – προβληματικές αγροτικές περιοχές

Οι περιοχές αυτές μπορεί να είναι κυρίαρχα ή σημαντικά αγροτικές, ανάλογα με την γειννιάσή τους με αστικά κέντρα και την πληθυσμιακή τους πυκνότητα ανά km², σύμφωνα με τον ορισμό του ΟΟΣΑ. Στις περιοχές αυτές προβλέπονται ειδικά μέτρα από την ΚΑΠ που σκοπό έχουν να αντισταθμίσουν τις συνέπειες των φυσικών και κοινωνικοοικονομικών αντιξοοτήτων (μικρότερη βλαστική περίοδος, δυσκολία διανομής προϊόντων, κá) σε σχέση με τις πιο προνομιούχες περιοχές, τις δυναμικές.

Τα ποσοστά άρδευσης είναι πολύ χαμηλότερα από το μέσο όρο της χώρας 19,8% για τις ορεινές αγροτικές περιοχές και 29,5% για τις προβληματικές αγροτικές περιοχές έναντι των 32,8 % του μέσου όρου.

Στις ορεινές περιοχές παρατηρείται ένας δυϊσμός τάσεων όσον αφορά την ανάπτυξή τους: Η μια συνίσταται στην εγκατάλειψη μεγάλων περιοχών ακόμα και ως περιοχών βιώσιμης κατοίκησης και παραγωγής ή στην υποχώρηση των δραστηριοτήτων αυτών σε μεγάλο βαθμό. Η δεύτερη τάση συνδέεται με την ήπια τουριστική ανάπτυξη, την αναδυόμενη βιολογική γεωργία, την αντοχή ορισμένων παραδοσιακών προτύπων, κλπ.

Η γενικότερη αναπτυξιακή στρατηγική των ορεινών περιοχών είναι κοινή για όλη την χώρα αφού τα προβλήματα του ορεινού χώρου είναι κοινά σε όλες τις περιφέρειες και αποσκοπεί στην ανασυγκρότηση των δραστηριοτήτων παραγωγής και κατοίκησης, οι οποίες παρουσιάζουν σημαντική εποχικότητα και υποχώρηση, κατά βιώσιμο οικονομικά και περιβαλλοντικά πρότυπο. Η αγροτική ανάπτυξη στοχεύει σε ένα πολυλειτουργικό μοντέλο με έμφαση στην παραγωγή «ειδικών προϊόντων» (προϊόντα τοπικά, ειδικού τύπου και τεχνολογίας, υψηλής ποιότητας, κλπ.) ώστε να μην μπορούν να εκτοπισθούν από τα φθηνότερα προϊόντα άλλων περιοχών.

Στις προβληματικές και μειονεκτικές αγροτικές περιοχές παράγεται ποικιλία προϊόντων χωρίς ιδιαίτερη εξειδίκευση, αλλά τόσο η γονιμότητα των εδαφών όσο και η απόσταση από αστικά κέντρα δημιουργούν σοβαρά προβλήματα στα αγροτικά εισοδήματα. Στις περιοχές αυτές θα χρησιμοποιηθεί ένα μίγμα στρατηγικής το οποίο θα περιλαμβάνει μέτρα τόσο για την ενδυνάμωση της γεωργίας όσο και για την

διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των περιοχών αυτών με την ενίσχυση της βιοτεχνίας, του τουρισμού και γενικότερα των εγκαταστάσεων αναψυχής με δεδομένη την νέα σχέση που διαμορφώνεται μεταξύ αστικών κέντρων και υπαίθρου .

Νησιωτικές Αγροτικές Περιοχές

Χαρακτηρίζονται από την μεγάλη τους ποικιλομορφία (μικρά – μεγάλα νησιά, τουριστικά ή λιγότερο τουριστικά, ορεινά – πεδινά). Παρόλα αυτά παρουσιάζουν βασικά κοινά χαρακτηριστικά όπως είναι η απόσταση από την ηπειρωτική Ελλάδα και συνεπώς το αυξημένο κόστος μεταφοράς, η επίδραση στην οικολογική ισορροπία, η σπανιότητα των πόρων, η ανταγωνιστική χρήση γης μεταξύ αγροτικής και τουριστικής δραστηριότητας κ.ά. Στις νησιωτικές αγροτικές περιοχές αρδεύεται το 19,8% των εκμεταλλεύσεων.

Στα παράλια των νησιών έχει αναπτυχθεί τουριστική δραστηριότητα με αποτέλεσμα να υπάρχει μια μετακίνηση πληθυσμού και ένα σχετικά ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο των κατοίκων. Στο εσωτερικό όμως των νησιών, που δεν έχει αναπτυχθεί ο τουρισμός η κατάσταση του αγροτικού χώρου είναι εξαιρετικά προβληματική.

Στις περιοχές αυτές παράγεται μια μεγάλη ποικιλία προϊόντων συνήθως σε περιορισμένο ύψος παραγωγής αλλά συνήθως υψηλότερης ποιότητας, ενώ σε αρκετά νησιά είναι ανεπτυγμένη και η κτηνοτροφία νομαδικού κυρίως χαρακτήρα. Επίσης στα περισσότερα νησιά σημαντικό ρόλο έχει η παράκτια και ποντοπόρα αλιεία.

Συνεπώς οι αναπτυξιακές προτεραιότητες για την αγροτική ανάπτυξη των νησιωτικών αγροτικών περιοχών θα πρέπει να προσβλέπουν σε ένα μοντέλο Ολοκληρωμένης Αγροτικής Ανάπτυξης συμβατό με την εν γένει αναπτυξιακή πολιτική των περιοχών με συμπληρωματικές δράσεις των λοιπών εθνικών πολιτικών και χρηματοδοτικών μέσων. Η γενικότερη αναπτυξιακή πολιτική του νησιωτικού χώρου θα είναι μεν ενιαία ως προς τις αρχές της στρατηγικής αλλά με διαφοροποιήσεις οι οποίες θα λαμβάνουν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε νησιού ή κάθε κατηγορίας νησιών.

3.1.4.3. Διάρθρωση της αγροτικής οικονομίας

Αναφορικά με την σπουδαιότητα του πρωτογενή τομέα στον αγροτικό χώρο μπορούμε να αναφέρουμε ότι το 93% του συνόλου των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, το 93% της χρησιμοποιούμενης γεωργικής γης και το 90% του ζωικού κεφαλαίου βρίσκονται σε αγροτικές κοινότητες (Πίνακας 42). Διαπιστώνεται ότι ο πρωτογενής τομέας και ειδικότερα η γεωργία και σε μικρότερο βαθμό η κτηνοτροφία έχει σημαντική θέση τόσο ως τομέας οικονομικής δραστηριότητας όσο και ως παράγοντας διατήρησης της κοινωνικής και οικονομικής συνοχής μεγάλων περιοχών της ελληνικής επικράτειας. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι απασχολούμενοι σε γεωργικές δραστηριότητες που κατοικούν σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές αντιπροσωπεύουν το 61,7% του συνόλου των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα.

Στις αγροτικές περιοχές της χώρας έχουν σημειωθεί σημαντικές οικονομικές και κοινωνικές μεταβολές, ιδιαίτερα στις γεωργικές διαρθρώσεις. Μία από τις κυριότερες διαρθρωτικές μεταβολές είναι η αύξηση της πολυαπασχόλησης των γεωργικών νοικοκυριών. Η πολυαπασχόληση δεν παρατηρείται μόνο στις κυρίως αγροτικές περιοχές, αλλά αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό της οικονομικής βάσης του ραγδαία μετασηματοποιούμενου αγροτικού χώρου. Αναλυτικότερα, παρατηρούνται σχετικά υψηλοί βαθμοί πολυαπασχόλησης σε περιοχές με ανεπτυγμένο βαθμό διαφοροποίησης της οικονομικής βάσης, καθώς και σε περιοχές οι οποίες χαρακτηρίζονται από ευνοϊκές γεωργικές διαρθρώσεις. Σε γενικές γραμμές, η έκταση της πολυαπασχόλησης παρατηρείται πιο συχνά στις περιοχές, όπου υπάρχουν ευκαιρίες εξωγεωργικής απασχόλησης (τουρισμός, γεωργικές βιομηχανίες, υπηρεσίες), ενώ επίσης εμφανίζεται συχνότερα και σε γεωργικά νοικοκυριά μικρών γεωργικών εκμεταλλεύσεων. Παρόλα αυτά απαιτείται περαιτέρω προώθηση της διαφοροποίησης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων προς μη γεωργικές δραστηριότητες και η ενίσχυση του πολυλειτουργικού ρόλου της γεωργίας συμβάλλοντας ουσιαστικά στην συγκράτηση του γεωργικού πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές εξασφαλίζοντας συμπληρωματικά εισοδήματα.

Στις αγροτικές περιοχές ποσοστό μόλις 12,3% των αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων απασχολείται πλήρως στη γεωργία, ενώ ποσοστό 68,3% των αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων απασχολείται σε ποσοστό μικρότερο ή ίσο του 50% του συνολικού διαθέσιμου χρόνου απασχόλησης. Σημαντικό στοιχείο επίσης αποτελεί το ποσοστό 24,7% των αρχηγών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που απασχολούνται με άλλες επικερδείς δραστηριότητες γεγονός που υποδηλώνει σημαντική διαφοροποίηση του βαθμού πολυαπασχόλησης στις αγροτικές περιοχές (Πίνακας 43).

3.1.4.4. Πολιτιστική Κληρονομιά

Η Ελλάδα έχει να επιδείξει αξιόλογη πολιτιστική κληρονομιά και είναι άμεσα συνδεδεμένη με την τοπική ταυτότητα και σε αρμονία με το φυσικό τοπίο, συνιστώντας σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα, το οποίο δύναται να συντελέσει αναμφισβήτητη στην αναζωογόνηση και εν γένει στην ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Η σπουδαιότητα του πολιτιστικού αποθέματος τεκμηριώνεται, μεταξύ άλλων, από τον μεγάλο αριθμό αρχαιολογικών χώρων και περιοχών με αρχαιολογικά ίχνη και ευρήματα, την ύπαρξη πλήθους μουσείων (αρχαιολογικών, λαογραφικών, εκκλησιαστικών κ.α.), τον μεγάλο αριθμό χαρακτηρισμένων παραδοσιακών οικισμών, την υψηλή συγκέντρωση Ιερών Μονών, την ύπαρξη πλήθους μνημείων ιστορίας όπως φρούρια, κάστρα κλπ.

Επίσης, η πολιτισμική εξέλιξη των περιοχών αντικατοπτρίζεται από τις παραδόσεις, τα δρώμενα και τις τοπικές συνήθειες που διατηρούνται σχεδόν αναλλοίωτες στο πέρασμα του χρόνου. Σε ολόκληρη τη χώρα διοργανώνονται και υλοποιούνται πλήθος πολιτιστικών εκδηλώσεων, πολλές εκ των οποίων συνδέονται με τις γεωργικές εργασίες, την τοπική κουζίνα και τις τοπικές συνήθειες. Σημειώνεται ότι

αρκετές από τις εκδηλώσεις είναι υπερτοπικού χαρακτήρα, έχουν αποκτήσει ιδιαίτερη φήμη και αποτελούν πόλο έλξης για χιλιάδες επισκέπτες. Η διατήρηση και ανάδειξη της αγροτικής πολιτιστικής κληρονομιάς σε συνδυασμό με την διατήρηση του αγροτικού και δασικού τοπίου αποτελούν βασικούς πόλους έλξης για τη δημιουργία τουριστικού ρεύματος προς τις αγροτικές περιοχές. Η βελτίωση των μεταφορικών υποδομών που σημειώθηκε τα τελευταία χρόνια και η βελτίωση της προσβασιμότητας σε αρκετές περιοχές της υπαίθρου σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις του ΕΓΤΠΕ – Προσανατολισμός εδραίωσαν ως σημαντικούς τουριστικούς προορισμούς μεγάλο αριθμό κυρίως ορεινών αγροτικών περιοχών αναστρέφοντας τις τάσεις εγκατάλειψης.

3.1.4.5. Υποδομές στις αγροτικές περιοχές

Το υφιστάμενο οδικό δίκτυο και γενικά οι συγκοινωνιακές υποδομές σε συνδυασμό με την ορεινή γεωμορφολογία και τις δυσμενείς καιρικές και κλιματολογικές συνθήκες, αποτελεί το σοβαρότερο ίσως παράγοντα για την απομόνωση αρκετών ορεινών περιοχών ιδιαίτερα τους χειμερινούς μήνες από τα κέντρα των νομών. Οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν τα τελευταία χρόνια για τη βελτίωση του μεταφορικού δικτύου της χώρας, με τη σημαντική συνδρομή της Ε.Ε., συνετέλεσαν στην παρουσία των πρώτων ουσιωδών εξελίξεων στον τομέα, ιδιαίτερα στο θέμα της ποιοτικής βελτίωσης των δικτύων.

Το ελληνικό σύστημα εμπορευματικών μεταφορών παρουσιάζει ορισμένες σημαντικές δυσλειτουργίες, με αρνητικές επιπτώσεις στο λειτουργικό κόστος μεταφοράς και στην ποιότητα εξυπηρέτησης (χρόνος, αξιοπιστία, ασφάλεια κλπ). Οι δυσλειτουργίες αυτές έχουν άμεση επίπτωση στη δυνατότητα προσέλκυσης διερχόμενων εμπορευματικών ροών και στην ανταγωνιστικότητα των ελληνικών προϊόντων. Επομένως, η άμβλυνση των δυσλειτουργιών αποτελεί σημαντικό παράγοντα οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, η ζήτηση για εμπορευματικές μεταφορές αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά, λαμβάνοντας υπόψη την νέα γεωπολιτική κατάσταση στα Βαλκάνια και την ελκυστικότητα ορισμένων μεγάλων έργων υποδομής, όπως η Εγνατία και ο ΠΑΘΕ, που διαφοροποιούν το χάρτη των δικτύων και το ρόλο των ελληνικών περιφερειών ως προς τις διερχόμενες ροές.

Το ελληνικό σιδηροδρομικό δίκτυο που βρισκόταν σε λειτουργία το 2001 είχε συνολικό μήκος περίπου 2.503 χιλιόμετρα από τα οποία το 65% περίπου είναι κανονικού και το 35% μετρικού πλάτους. Η πυκνότητα του ανερχόταν μόλις σε 1.90 χλμ. σιδηροδρομικής γραμμής ανά 100 τετραγωνικά χλμ., ενώ υπολογίζεται ότι 25,3 χλμ. γραμμής αναλογούν σε κάθε 100.000 κατοίκους. Οι τιμές των παραπάνω δεικτών είναι ιδιαίτερα χαμηλές αν αναλογιστεί κανείς ότι ο μέσος όρος αυτών για τις υπόλοιπες χώρες της ευρωπαϊκής ένωσης κυμαίνεται σε 6.65 χιλιόμετρα σιδηροδρομικής γραμμής ανά 100 τετραγωνικά χιλιόμετρα και 42 χιλιόμετρα σιδηροδρομικής γραμμής ανά 100.000 κατοίκους.

Η αεροπορική υποδομή στην Ελλάδα περιλαμβάνει ένα εκτεταμένο δίκτυο αεροδρομίων που περιλαμβάνει πολιτικά / δημοτικά, στρατιωτικά και (ελάχιστα)

ιδιωτικά και καλύπτει τις ηπειρωτικές περιοχές και τα περισσότερα από τα μεγάλα νησιά της χώρας. Ο αριθμός των αεροδρομίων της Ελλάδος είναι δυσανάλογος με την έκταση, τον πληθυσμό και το βιοτικό επίπεδο της χώρας, σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες της Ε.Ε, και οφείλεται κατά βάση στη γεωμορφολογική ιδιομορφία του Ελλαδικού χώρου, με τον μεγάλο κατακερματισμό του νησιωτικού της χώρου, αλλά και το έντονο εδαφικό ανάγλυφο των ηπειρωτικών περιοχών, σε συνδυασμό και με το μη ικανοποιητικό οδικό δίκτυο.

Οι υποδομές εκπαίδευσης στις αγροτικές περιοχές έχουν βελτιωθεί σημαντικά τα τελευταία έτη και καλύπτουν τις ανάγκες για εκπαίδευση ακόμα και στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές.

Το επίπεδο υποδομών στον τομέα της υγείας στις αγροτικές περιοχές βρίσκεται σε ικανοποιητικό επίπεδο με τη λειτουργία των κέντρων υγείας και των Περιφερειακών Ιατρείων. Παρατηρούνται όμως ελλείψεις όσον αφορά το έμπυχο δυναμικό. Το επίπεδο των κοινωνικών υπηρεσιών, αν ληφθεί υπ' όψη η ηλικιακή σύνθεση, το επίπεδο εκπαίδευσης και η επαγγελματική ενασχόληση του πληθυσμού της περιοχής, θεωρείται εξαιρετικά χαμηλό ή και ανεπαρκές.

Τα τελευταία χρόνια το εύρος, η ποιότητα και το κόστος των τηλεπικοινωνιακών υποδομών και υπηρεσιών στην Ελλάδα έχει βελτιωθεί σημαντικά. Το ποσοστό ψηφιακοποίησης του δικτύου το 2000 είχε αυξηθεί στο 95% για τα αστικά κέντρα και 74% για το σύνολο της χώρας, ενώ η ποιότητα των υπηρεσιών παρουσιάζει αλματώδη βελτίωση. Η εξάπλωση του Διαδικτύου αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη της ΚτΠ, αλλά και για συγκεκριμένες εφαρμογές όπως το ηλεκτρονικό εμπόριο. Σύμφωνα με στοιχεία του 2006 το 26% του πληθυσμού στην Ελλάδα είχε πρόσβαση στο Διαδίκτυο και ο αριθμός των χρηστών παρουσίαζε αλματώδη αύξηση κάθε χρόνο. Όσον αφορά την ανάπτυξη του ηλεκτρονικού εμπορίου, η Ελλάδα υστερούσε στη δημιουργία της κατάλληλης υποδομής, καθότι ο μέσος αριθμός ασφαλών Web servers ανά 100,000 κατοίκους ήταν 0,1 (έναντι μ.ο. 0,8 για την Ε.Ε.).

3.1.5. LEADER – Ο.Π.Α.Α.Χ.

Στην Ελλάδα, κατά την 3^η Προγραμματική Περίοδο, η Πρωτοβουλία LEADER+ εφαρμόζεται σε ορεινές -περιοχές χαρακτηρισμένες σύμφωνα με τον εγκεκριμένο από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατάλογο των ορεινών, μειονεκτικών και με ειδικά προβλήματα περιοχών- και νησιωτικές περιοχές, στις οποίες παρουσιάζεται η εντονότερη κοινωνικοοικονομική υστέρηση. Ωστόσο, σε αιτιολογημένες περιπτώσεις και εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις (γεωγραφική γεινίαση, ύπαρξη προβλημάτων αλλά παράλληλα αναπτυξιακών προοπτικών κ.λ.π), περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα και άλλες μειονεκτικές περιοχές, καθώς και περιοχές Natura 2000.

Τα τοπικά προγράμματα LEADER+ υλοποιούνται σε περιοχές που καλύπτονται εν μέρει ή στο σύνολό τους από τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ. (άξονας 7 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική

Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000 – 2006» ή Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα 2000-2006 -ΠΕΠ). Σ' αυτές τις περιπτώσεις, η εφαρμογή του Ε.Π. Κ.Π. LEADER+ είναι δυνατή μόνο για δράσεις που δεν καλύπτονται από τα Ο.Π.Α.Α.Χ., λειτουργούν συμπληρωματικά, ενισχύοντας την αποτελεσματικότητα των δράσεων του ολοκληρωμένου προγράμματος (π.χ. συνεργασίες, δικτύώσεις κλπ.) και εξασφαλίζουν την πιλοτική διάσταση του τοπικού προγράμματος και αναδεικνύουν την προστιθέμενη αξία της πρωτοβουλίας. Οι περιοχές εφαρμογής του LEADER+ καλύπτουν συνολική έκταση 8.266.800 Ha (63% της χώρας) και πληθυσμό περίπου 2.212.549 (20% του συνολικού πληθυσμού της χώρας) κατοίκων. Τα τοπικά προγράμματα που εντάσσονται στα πλαίσια της πρωτοβουλίας σχεδιάζονται και υλοποιούνται από τις Ομάδες Τοπικής Δράσης (Ο.Τ.Δ.). Πρόκειται για ανώνυμες αναπτυξιακές εταιρίες, οι οποίες αποτελούνται από συλλογικούς φορείς του ευρύτερου Δημόσιου ή Ιδιωτικού τομέα. Στο πλαίσιο του LEADER+, υλοποιούνται 40 τοπικά προγράμματα (40 Ο.Τ.Δ.).

Τα Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου – Ο.Π.Α.Α.Χ. εφαρμόζονται συνολικά σε 87 περιοχές της χώρας που καλύπτουν έκταση 6.570.600 Ha και πληθυσμό 1.496.627 κατοίκους. Τα ολοκληρωμένα προγράμματα υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο, με τη στήριξη τοπικών φορέων (13 Δομές Στήριξης, μέσω του δικτύου των αντενών τους).

3.1.6. Πλεονεκτήματα – Αδυναμίες της υφιστάμενης κατάστασης (SWOT Analysis)

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται συνολικά η καταγραφή των Πλεονεκτημάτων – Αδυναμιών, που στηρίζεται στην προαναφερθείσα ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και αποτελεί τη βάση για τον καθορισμό της επιλεγμένης στρατηγικής για την αγροτική ανάπτυξη της χώρας στο πλαίσιο της προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης (SWOT Analysis)				
	Πλεονεκτήματα (Strengths)	Αδυναμίες (Weaknesses)	Ευκαιρίες (Opportunities)	Απειλές (Threats)
Οικονομική κατάσταση – ανταγωνιστικότητα του γεωργικού, αγροδιατροφικού και δασοκομικού τομέα	- Παραγωγή προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας που συνδέεται με την εφαρμογή της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας - Σημαντική θέση του αγροδιατροφικού τομέα στην ελληνική οικονομία - Σημαντικό ποσοστό προϊόντων φυτικής παραγωγής που συνθέτουν τη Μεσογειακή Διατροφή - Σημαντικός αριθμός επιχειρήσεων του αγροδιατροφικού τομέα με ισχυρή παρουσία στις παγκόσμιες αγορές - Ευνοϊκές προϋποθέσεις από άποψη κλίματος και εδαφών για βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία - Ευνοϊκές επιχειρηματικές συνθήκες λόγω μακροοικονομικής σταθερότητας (ONE)	- Γεωφυσικοί περιορισμοί (έντονο ανάγλυφο του εδάφους, νησιωτικός χαρακτήρας) με αποτέλεσμα τη διάσπαση της γεωργικής παραγωγής και της αγοράς - Μικρό μέγεθος γεωργικών εκμεταλλεύσεων και κατακερματισμένος μέσος κλήρος - Υστέρηση ζωικής παραγωγής - Τάση μείωσης των επενδύσεων στο γεωργικό τομέα - Αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο των γεωργικών προϊόντων - Προβληματική διασύνδεση πρωτογενούς παραγωγής – μεταποίησης - Προβληματική ηλικιακή σύνθεση απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα - Χαμηλό επίπεδο τεχνικής υποστήριξης – καθοδήγησης των γεωργών	- Αξιοποίηση ενισχύσεων για παραγωγή προϊόντων υψηλής ποιότητας, υψηλής προστιθέμενης αξίας και ζήτησης σε όλο το φάσμα της πρωτογενούς παραγωγής - Αξιοποίηση των εδαφοκλιματολογικών συνθηκών και της αυξανόμενης ζήτησης για παραγωγή βιολογικών προϊόντων φυτικής και ζωικής παραγωγής - Αυξημένη ζήτηση για αγροδιατροφικά προϊόντα υψηλής ποιότητας στην χώρα - Αξιοποίηση της έμφασης της ΕΕ στην αειφόρο προσέγγιση της γεωργίας – κτηνοτροφίας - Η παροχή ενισχύσεων για υιοθέτηση μεθόδων παραγωγής που καλύπτουν τις υποχρεώσεις των κωδίκων ορθής γεωργικής πρακτικής - Σημαντικό ποσοστό εξαγωγών γεωργικών προϊόντων Φυτικής	- Αύξηση της έντασης του ανταγωνισμού με την περαιτέρω απελευθέρωση των αγορών (ΠΟΕ) - Περιορισμός των πόρων της ΕΕ για τη στήριξη του γεωργικού τομέα - Διαταραχές στην ισορροπία βασικών κλάδων της φυτικής παραγωγής με την αναμόρφωση της ΚΑΠ - Δυσκολία προσαρμογής στα δεδομένα συμμόρφωσης από την εφαρμογή της νέας ΚΑΠ - Αύξηση των τιμών του πετρελαίου και του κόστους των εισροών στον πρωτογενή τομέα - Περιορισμένες δυνατότητες των παραγωγών να προσαρμοστούν στις αναγκαίες αναδιαρθρώσεις και εκσυγχρονισμούς - Έλλειψη δομών υποστήριξης παραγωγών για την παραγωγή, διάθεση και εμπορία γεωργικών

Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης (SWOT Analysis)				
	Πλεονεκτήματα (Strengths)	Αδυναμίες (Weaknesses)	Ευκαιρίες (Opportunities)	Απειλές (Threats)
	– Διαφαινόμενη τάση βελτίωσης της ηλικιακής σύνθεσης μέσω της αύξησης των νεαρών ατόμων στον πρωτογενή τομέα και της πρόωρης συνταξιοδότησης	– Χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και κατάρτιση των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα – Χαμηλό επίπεδο οργάνωσης των συνεταιριστικών οργανώσεων – Μεγάλος αριθμός επιχειρήσεων του αγροδιατροφικού τομέα με έλλειψη υιοθέτησης και ανάπτυξης καινοτομιών, τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και ποιότητας, υγιεινής και ασφάλειας των προϊόντων τους – Ελλείψεις στους ελεγκτικούς μηχανισμούς του Κράτους και της αυτοδιοίκησης σε ζητήματα ποιότητας προϊόντων – προστασίας περιβάλλοντος – καταναλωτή – Μείωση του πληθυσμού των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών – Χαμηλή παραγωγικότητα του δασοκομικού τομέα	– Παραγωγή ως προς τις συνολικές εξαγωγές της χώρας – Προαγωγή της συμβολαιακής γεωργίας – Διαμόρφωση ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος – Έμφαση στη δια βίου μάθηση και αξιοποίησή της για τη βελτίωση των δεξιοτήτων και των γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού – Δυνατότητα ανάπτυξης μηχανισμών και θεσμών υποστήριξης – καθοδήγησης – πληροφόρησης και διάχυσης της καινοτομίας στον πρωτογενή τομέα	– Ανεπαρκής μεταφορά και διάχυση τεχνογνωσίας και καινοτομιών στη γεωργική παραγωγή σε σχέση με τις νέες τεχνολογικές εξελίξεις διεθνώς
Περιβαλλοντική κατάσταση	– Υψηλό απόθεμα περιοχών	– Τάσεις εγκατάλειψης της	– Δυνατότητες παραγωγής	– Σχετικά υψηλά ποσοστά

Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης (SWOT Analysis)				
	Πλεονεκτήματα (Strengths)	Αδυναμίες (Weaknesses)	Ευκαιρίες (Opportunities)	Απειλές (Threats)
	φυσικού κάλλους, πλούσιας περιβαλλοντικής κληρονομιάς και ιδιαίτερης γεωμορφολογίας - Δάση μεγάλης γενετικής ποικιλότητας - Επίπεδο ποιότητας των υδατικών πόρων που καλύπτει σε μεγάλο βαθμό τα όρια που τίθενται σε σχετικές Κοινοτικές Οδηγίες - Σημαντικός αριθμός περιοχών υψηλής περιβαλλοντικής αξίας - Ευνοϊκές προϋποθέσεις για ανάπτυξη βιολογικής κτηνοτροφίας - Μεγάλος αριθμός προτεινόμενων τόπων κοινοτικής σημασίας (πΤΚΣ) - Σημαντικός αριθμός ζωνών ειδικής προστασίας (ΖΕΠ)	γεωργικής δραστηριότητας σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές με αρνητικές συνέπειες στην προστασία του περιβάλλοντος - Ανθρωπογενείς πιέσεις σε περιοχές NATURA και υψηλής φυσικής αξίας περιοχές, καθώς και σε δάση και δασικές εκτάσεις (κτηνοτροφία, οικιστική ανάπτυξη) - Υποβάθμιση υπόγειων υδροφορέων από ανθρωπογενείς δραστηριότητες (υφαλμύρωση, νιτρικά, βιομηχανικά απόβλητα) - Ανισομερή κατανομή του υδατικού δυναμικού της χώρας - Πολλά άνυδρα ή με περιορισμένους υδατικούς πόρους νησιά της χώρας - Ελλείψεις στην ορθολογική διαχείριση υδατικών πόρων - Ελλείψεις στο καθεστώς προστασίας και διαχείρισης σε περιοχές NATURA	ενέργειας από την αξιοποίηση της γεωργικής και δασοκομικής παραγωγής συμβάλλοντας στον περιορισμό της κλιματικής αλλαγής - Ενίσχυση της ΕΕ στην αιεφόρο προσέγγιση της γεωργίας – κτηνοτροφίας - Αυξημένη ευαισθητοποίηση των πολιτών για την προστασία του περιβάλλοντος και ασφάλεια των τροφίμων - Ανάπτυξη ελεγκτικών μηχανισμών για το περιβάλλον	απειλούμενων ειδών - Υψηλός κίνδυνος διάβρωσης εδαφών - Ξηρασία λόγω κλιματικής αλλαγής - Υψηλό κόστος για την αναστροφή της περιβαλλοντικής υποβάθμισης - Κίνδυνος εγκατάλειψης εκτάσεων γης με αποτέλεσμα την απώλεια της υφιστάμενης φυσικής τους αξίας - Έλλειψη μέτρων για την αποφυγή συγκρούσεων χρήσεων γης - Έλλειψη μέτρων προστασίας της γεωργικής γης

Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης (SWOT Analysis)				
	Πλεονεκτήματα (Strengths)	Αδυναμίες (Weaknesses)	Ευκαιρίες (Opportunities)	Απειλές (Threats)
		– Έλλειψη ορθολογικών διαχειριστικών πρακτικών σε δασικές περιοχές		
Κοινωνικο-οικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές	– Ευνοϊκές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη συμπληρωματικής απασχόλησης και της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας – Ύπαρξη σημαντικού αριθμού πιστοποιημένων προϊόντων σε συνδυασμό με μια αυξανόμενη τάση ζήτησής τους – Αξιόλογη πολιτιστική, λαϊκή και αγροτική κληρονομιά στις αγροτικές περιοχές και εκτενής χωρική διασπορά αυτής – Πολυετής εμπειρία στην εφαρμογή προγραμμάτων τοπικών στρατηγικών ανάπτυξης – Εξοικείωση με τη φιλοσοφία LEADER	– Υστέρηση των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών της χώρας ως προς το εισόδημα, τη δημογραφική σύνθεση, το μορφωτικό επίπεδο και τις υποδομές – Έλλειψη τουριστικών υποδομών και χαμηλή ποιότητα τουριστικών υπηρεσιών σε συγκεκριμένες περιοχές – Χαμηλό επίπεδο κατάρτισης – εκπαίδευσης και εξειδίκευσης του ανθρώπινου δυναμικού – Υστέρηση στις δομές εμπορίας και διανομής αγροτικών προϊόντων – Ανεπαρκής αξιοποίηση των πολιτιστικών πόρων – Χαμηλή διείσδυση και αξιοποίηση των ΤΠΕ στην ύπαιθρο – Χαμηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των κατοίκων αγροτικών	– Αξιοποίηση της 'ολοκληρωμένης' οπτικής και πολιτικής της ΕΕ για την κοινωνικοοικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη της υπαίθρου – έμφαση στην ποιότητα ζωής, στις υποδομές υγείας, παιδείας, συγκοινωνίας – Υψηλό απόθεμα περιοχών φυσικού κάλλους, πλούσιες πολιτιστικής – περιβαλλοντικής κληρονομιάς και ιδιαίτερης γεωμορφολογίας – περαιτέρω ενίσχυση της πολυαπασχόλησης, ιδίως με δραστηριότητες του τουρισμού της υπαίθρου – Αυξανόμενη ζήτηση για εναλλακτικές μορφές τουρισμού – Αυξημένη ζήτηση διαφοροποιημένου τουριστικού προϊόντος – Αυξανόμενη ζήτηση για νέους	– Πληθυσμιακή αποδυνάμωση με την εγκατάλειψη ορεινών και μειονεκτικών περιοχών, κυρίως από το νεανικό πληθυσμό – Χαμηλός βαθμός αξιοποίησης των δυνατοτήτων επιχειρηματικής και τουριστικής δραστηριότητας στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές – Αδυναμία προσαρμογής στις απαιτήσεις της νέας ΚΑΠ – Αδυναμία ανάσχεσης της πληθυσμιακής ερήμωσης ορεινών, μειονεκτικών περιοχών/ διατήρηση των τάσεων αστικοποίησης

Ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης (SWOT Analysis)			
Πλεονεκτήματα (Strengths)	Αδυναμίες (Weaknesses)	Ευκαιρίες (Opportunities)	Απειλές (Threats)
	και αστικών περιοχών - Περιορισμένη χρονική διάρκεια τουριστικής ζήτησης και έντονη εποχικότητα - Χαμηλή διαφοροποίηση της οικονομίας της υπαίθρου	τουριστικούς προορισμούς - Ενθάρρυνση της εισόδου γυναικών στη γεωργία και γενικότερα στην αγορά εργασίας στις αγροτικές περιοχές - Βελτίωση και δημιουργία νέων υποδομών πρόσβασης στις αγροτικές περιοχές - Διαφαινόμενη τάση επαναγκατάστασης στον αγροτικό χώρο για κατοίκηση και ανάληψη επιχειρηματικής δραστηριότητας - Διάδοση των εφαρμογών ΤΠΕ για την εξυπηρέτηση του πολίτη και των επιχειρήσεων	

3.1.7. Στρατηγικές κατευθύνσεις πολιτικής για την Αγροτική Ανάπτυξη την 4η Προγραμματική Περίοδο.

Με βάση τα μεθοδολογικά δεδομένα, η ανάλυση SWOT θα πρέπει, αφενός να παρουσιάζει και να αποσαφηνίζει τα Δυνατά σημεία και τις Αδυναμίες (S,W) δηλαδή τους εσωτερικούς παράγοντες, αφετέρου δε τις Ευκαιρίες και τις Απειλές (O,P) δηλαδή τους εξωτερικούς παράγοντες, που επηρεάζουν την πορεία της Αγροτικής Ανάπτυξης της χώρας στην προκειμένη περίπτωση, έχοντας ως βάση την αποτύπωση και ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και τον προσδιορισμό των προβλημάτων και αναγκών, με τελικό στόχο τον έλεγχο της σχετικότητας της επιλεχθείσας στρατηγικής.

Σημειώνονται τα εξής:

1. Τα δυνατά και αδύνατα σημεία χαρακτηρίζουν το εσωτερικό περιβάλλον της χώρας, ενώ οι ευκαιρίες και απειλές συσχετίζουν το εξωτερικό περιβάλλον με την εξεταζόμενη χωρική ενότητα.
2. Ο συνδυασμός τους θα πρέπει να τεκμηριώνει το αναπτυξιακό όραμα (και αντίστροφα).
3. Η κατηγοριοποίηση της ανάλυσης SWOT ανά θεματική προτεραιότητα του ΕΣΣΑΑ κατευθύνει το σχεδιασμό σε ένα πλαίσιο άμεσα συμβατό τόσο με την εθνική όσο και την ευρωπαϊκή στρατηγική για την ανάπτυξη των περιφερειακών οικονομιών και κοινωνιών.

Η ανάλυση SWOT διαιρείται σε δύο επιμέρους βασικές ενότητες:

1. Στοιχεία του εσωτερικού περιβάλλοντος που αφορούν τα υφιστάμενα ισχυρά σημεία και αδυναμίες. Ειδικότερα:
 - Ισχυρά σημεία είναι κάθε ενδογενής αναπτυξιακός συντελεστής που συμβάλλει στην αξιοποίηση των ευκαιριών και στην αντιμετώπιση των απειλών.
 - Αδυναμίες είναι κάθε ενδογενής αναπτυξιακή συνθήκη ή έλλειμμα που υπονομεύει την ανταγωνιστική θέση της χώρας ή παρεμποδίζει την αξιοποίηση των ευκαιριών.
2. Στοιχεία του εξωτερικού περιβάλλοντος που αφορούν τις υφιστάμενες απειλές και τις μη διερευνημένες ευκαιρίες. Ειδικότερα:
 - Ευκαιρίες είναι κάθε εξωγενής συνθήκη ή χαρακτηριστικό που ευνοεί την τόνωση της ζήτησης ή που συντελεί στη διαμόρφωση συγκριτικού πλεονεκτήματος.
 - Απειλές είναι η πρόκληση που δημιουργείται εξαιτίας μη ευνοϊκών τάσεων ή κάθε εξωγενούς συνθήκης που ασκεί μη ευνοϊκή επίδραση στην αναπτυξιακή θέση της χωρικής ενότητας.

Η συνδυασμένη ανάλυση - όπως θα επεξηγηθεί παρακάτω - των ισχυρών σημείων και των αδυναμιών από κοινού με τις ευκαιρίες και τις απειλές που συνδέονται με το εξωτερικό περιβάλλον έχει ως αποτέλεσμα την προκαταρκτική διαμόρφωση των στόχων, της αναπτυξιακής στρατηγικής, καθώς και την ιεράρχηση των στρατηγικών προτεραιοτήτων, με βάση το χρονικό ορίζοντα (βραχύ-, μέσο-, μακροπρόθεσμο) υλοποίησης που απαιτείται για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων.

Το αποτέλεσμα της ανάλυσης SWOT συνθέτει το πλαίσιο διαμόρφωσης του αναπτυξιακού οράματος και της επιλογής δημόσιων πολιτικών που προσανατολίζονται στην κάλυψη των ενδογενών αναγκών λαμβάνοντας υπόψη το υφιστάμενο εξωγενές δυναμικό.

Πρακτικά, η διαδικασία παραγωγής πολιτικής διενεργείται μέσω της ομαδοποίησης των τεταρτημόριων της ανάλυσης SWOT όπως εμφανίζεται στον παρακάτω πίνακα. Ειδικότερα, στον πίνακα αυτό (SWOT Matrix) παρουσιάζεται σχηματικά ο τρόπος αξιοποίησης της ανάλυσης SWOT για την διαμόρφωση κομβικών επιλογών πολιτικής για τη χωρική ενότητα, ανάλογα με την συνδυασμένη ανάγνωση των τεταρτημόριων ανά ζεύγος (ισχυρά σημεία με ευκαιρίες, αδυναμίες με ευκαιρίες, ισχυρά σημεία με απειλές, αδυναμίες με απειλές). Στα τεταρτημόρια συνδυασμού που προκύπτουν περιέχονται εναλλακτικές αλλά ρεαλιστικές, με βάση τον συνδυασμό των ενδογενών με τα εξωγενή χαρακτηριστικά, κατευθύνσεις πολιτικής, οι οποίες κατατάσσονται σε τέσσερις κατηγορίες σύμφωνα με τον χαρακτήρα τους.

	Ισχυρά Σημεία	Αδυναμίες
Ευκαιρίες	Επιταχυντικές πολιτικές (S-O strategies)	Διαρθρωτικές πολιτικές (W-O strategies)
Απειλές	Σταθεροποιητικές πολιτικές (S-T strategies)	Προληπτικές πολιτικές (W-T strategies)

Οι κατηγορίες των κατευθύνσεων πολιτικής είναι οι εξής:

1. Επιταχυντικές πολιτικές (growth-accelerating/expansionary policies). Αποβλέπουν στην διαστολή του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και στη διατήρηση – διεύρυνση του ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος.
2. Διαρθρωτικές πολιτικές (structural policies). Αντιμετωπίζουν διαχρονικές στρεβλώσεις και αναπτυξιακές στερήσεις και συμβάλουν στη διατηρησιμότητα - βιωσιμότητα του ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης.
3. Σταθεροποιητικές πολιτικές (stabilisation policies). Στοχευμένες πολιτικές που εξουδετερώνουν ή αντισταθμίζουν συγκεκριμένες αρνητικές εξελίξεις ή τάσεις στο αναπτυξιακό περιβάλλον.

4. Προληπτικές πολιτικές (preventive/discretionary policies). Επιλεκτικές πολιτικές που προλαμβάνουν και αμβλύνουν αρνητικές επιδράσεις στο ρυθμό οικονομικής ανάπτυξης.

Βάσει της ανάλυσης αυτής προκύπτει μια ολοκληρωμένη προσέγγιση του αναπτυξιακού οράματος της χώρας και, ειδικότερα, φαίνεται στον πίνακα με ποιο τρόπο είναι σκόπιμο να εξελιχθεί η Αγροτική Ανάπτυξη στο βραχυ-μεσοπρόθεσμο μέλλον, ποιες είναι οι βασικές προτεραιότητες στρατηγικής και ποιοι οι κατευθυντήριοι άξονες για την ανάπτυξή της. Επίσης ο πίνακας αποτελεί βασικό υλικό για εκλογή της στρατηγικής που παρουσιάζεται σε επόμενο κεφάλαιο.

Από την συνδυαστική εξέταση των ισχυρών σημείων, αδυναμιών, ευκαιριών και απειλών προκύπτουν τα ακόλουθα αποτελέσματα.

Ο συνδυασμός ισχυρών σημείων και ευκαιριών που οδηγεί στην υιοθέτηση επιταχυντικών πολιτικών βρίσκεται στην Τρίτη θέση (η τομή τους λαμβάνει την τιμή 44).

Ο συνδυασμός ευκαιριών με αδυναμίες που οδηγεί στην υιοθέτηση διαρθρωτικών πολιτικών βρίσκεται στη πρώτη θέση (η τομή τους λαμβάνει την τιμή 58).

Ο συνδυασμός των ισχυρών σημείων με τις απειλές που οδηγεί στην υιοθέτηση σταθεροποιητικών πολιτικών βρίσκεται στην τέταρτη και τελευταία θέση (η τομή τους λαμβάνει την τιμή 42)

Ο συνδυασμός των αδυναμιών με τις απειλές που οδηγεί στην υιοθέτηση προληπτικών πολιτικών λαμβάνει την δεύτερη υψηλότερη τιμή (η τομή τους λαμβάνει την τιμή 56).

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το καταλληλότερο μίγμα πολιτικής είναι εκείνο που δίνει έμφαση στην υιοθέτηση ενός μίγματος διαρθρωτικών πολιτικών που θα επιδιώκει την κατά το δυνατόν ομαλότερη μετάβαση στα νέα δεδομένα που δημιουργεί η νέα ΚΑΠ, χωρίς να διαρραγεί ο κοινωνικοοικονομικός ιστός των αγροτικών περιοχών.

Η εξέταση των «μακροοικονομικών» μεγεθών της ελληνικής γεωργίας που παρουσιάσθηκε αναλυτικά στο κεφάλαιο της υφιστάμενης κατάστασης αναδεικνύει ότι η ελληνική γεωργία έχει φθάσει σε ένα οριακό σημείο. Η διατήρηση του όγκου αλλά και της αξίας της ελληνικής γεωργικής παραγωγής σχεδόν σταθερή με σημαντικότερη μείωση της απασχόλησης αναδεικνύει την σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας που σημειώνει ο τομέας. Η νέα ΚΑΠ παρέχει τουλάχιστον μέχρι το 2013 μέσω της αποδεδειγμένης ενίσχυσης ένα «Δίκτυο» κοινωνικής προστασίας. Η περαιτέρω ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας μπορεί να προέλθει μόνο μέσω της υιοθέτησης ενός μοντέλου «επιχειρηματικής» γεωργίας που θα βασίζεται στις τιμές της αγοράς και θα δύναται να αντιμετωπίσει τον ανταγωνισμό σε μια απελευθερωμένη παγκόσμια αγορά που η «στήριξη» σε όρους επιδότησης της παραγωγής θα τείνει να μηδενίζεται. Στο πρότυπο αυτό είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν μπορεί να προσαρμοσθεί το σύνολο των απασχολούμενων στον πρωτογενή όπως

επίσης και οι 820.000 περίπου γεωργικές εκμεταλλεύσεις της χώρας για τους λόγους και τις αιτίες που αναλυτικά παρουσιάστηκαν στην περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης. Παράλληλα όμως γίνεται ολοένα και περισσότερο κατανοητό ότι η «γεωργία» μπορεί να διαδραματίσει ένα ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος ενώ ιδιαίτερα για την Ελλάδα η παραμονή των κατοίκων στις αγροτικές περιοχές αποτελεί κεντρική επιδίωξη της Περιφερειακής πολιτικής.

Η μείωση των ανισοτήτων μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών με τις επιμέρους διαφοροποιήσεις που παρουσιάζει η τυπολογία τους (περιαστικές αγροτικές περιοχές, απομακρυσμένες και ορεινές αγροτικές περιοχές) αποτελεί κοινή επιδίωξη τόσο της πολιτικής συνοχής όσο και της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Κατά συνέπεια η βελτίωση των αναπτυξιακών επιδόσεων των αγροτικών περιοχών είναι δεδομένο ότι δεν μπορεί να προέλθει και δεν θα προέλθει μόνο μέσω του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 – 2013 αλλά από το σύνολο των παρεμβάσεων των Διαρθρωτικών ταμείων και από το Εθνικό Αναπτυξιακό Πρόγραμμα.

Με βάση τα ανωτέρω προκύπτει το ακόλουθο μίγμα πολιτικής και οι επιμέρους συνιστώσες του που θα υλοποιηθεί μέσω του ΠΑΑ:

		Ισχυρά σημεία	Αδυναμίες
		ΕΠΙΤΑΧΥΝΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
Ευκαιρίες		Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της ελληνικής γεωργίας, κτηνοτροφίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα κυρίως μέσω της αύξησης της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων τους, αλλά και ενσωματώνοντας καινοτομίες και νέες γνώσεις	Αναβάθμιση και βελτίωση των υποδομών και αναδιάρθρωση του φυσικού δυναμικού
			Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές
		Αλλαγή στα διατροφικά πρότυπα και έμφαση στην ποιότητα ασφάλεια και υγιεινή των προϊόντων διατροφής	Βελτίωση του ανθρώπινου δυναμικού και της γνώσης του
		Βελτίωση του βιοτικού επιπέδου αλλά και συνολικά της ποιότητας της ζωής των κατοίκων της υπαίθρου μέσω της βελτίωσης της προσβασιμότητας των αγροτικών περιοχών από την ολοκλήρωση των μεταφορικών υποδομών της χώρας (ΕΣΠΑ)	Ενίσχυση του πολυλειτουργικού ρόλου της γεωργίας, διαφοροποίηση της οικονομίας των αγροτικών περιοχών μέσω της υιοθέτησης στρατηγικών ολοκληρωμένης τοπικής ανάπτυξης
		ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΗΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ	ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ
Απειλές		Συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές, ιδιαίτερα σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές και ιδίως στα μικρά νησιά	Προστασία των φυσικών πόρων κατά την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας
			Άμβλυση της γήρανσης των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα αλλά και στις αγροτικές περιοχές
			Αύξηση της συμβολής της γεωργίας και των δασών στην προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος

3.1.8. Στρατηγική για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων των πυρκαγιών του θέρους του 2007

Οι πυρκαγιές Ιουλίου – Αυγούστου 2007, στη κλίμακα που εκδηλώθηκαν, προκάλεσαν μια ανατροπή στο κοινωνικό και οικονομικό καθεστώς περιοχών με έντονη γεωργική δραστηριότητα κυρίως στους Νομούς Λακωνίας, Αρκαδίας, Μεσσηνίας, Κορινθίας, Αχαΐας, Ηλείας και Ευβοίας.

Η εκτίμηση του ακριβούς μεγέθους των ζημιών βρίσκεται ακόμα σε εξέλιξη. Σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα δεδομένα που βασίζονται σε δορυφορικές εικόνες, επιτόπιες καταγραφές από το προσωπικό του ΕΛΓΑ (αρμόδια υπηρεσία για την καταγραφή των ζημιών στην γεωργική παραγωγή και την καταβολή των αποζημιώσεων στους παραγωγούς) και κλιμάκια μηχανικών του ΥΠΕΧΩΔΕ, αλλά και τα πρώτα στοιχεία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α και Β βαθμού, οι καταστροφές σε παραγωγικό δυναμικό και υποδομές συνοψίζονται στην απώλεια ανθρώπινων ζώων που ανέρχονται συνολικά σε 74 νεκρούς, 250.000 εκτάρια (ha) καμένων δασικών εκτάσεων και αγροτικών καλλιεργειών, με δυσμενέστερες συνέπειες στα εν λόγω οικοσυστήματα, στις προστατευόμενες περιοχές Natura 2000, στην πανίδα και στο ευρύτερο φυσικό περιβάλλον, καταστροφές στο ανθρωπογενές περιβάλλον.

Το μεγαλύτερο «κόστος» των πυρκαγιών αποτιμάται στην **Πελοπόννησο** όπου οι καμένες εκτάσεις φτάνουν τα 177.265,4 ha, από τα οποία περισσότερα από τα μισά δηλαδή 97.518 ha (55%), ήταν δάση και δασικές εκτάσεις. Από τα υπόλοιπα το 41% (78.104,2 ha) ήταν γεωργικές καλλιέργειες και το 1% (1.643,2 ha) οικισμοί, δρόμοι, γήπεδα και άλλες τεχνητές επιφάνειες. Παράλληλα σημειώνεται ότι μεταξύ των άλλων, καταστράφηκαν περιοχές ιδιαίτερης οικολογικής αξίας, που φιλοξενούσαν σπάνια είδη πανίδας και χλωρίδας.

Στις πληγείσες περιοχές - νομούς η τοπική οικονομία εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τον πρωτογενή τομέα με γεωργία και κτηνοτροφία μικρής κλίμακας, ενώ τα τελευταία χρόνια έχει υπάρξει μια μικρής κλίμακας στροφή προς αγροτουριστικές δραστηριότητες.

Ζημιές στην αγροτική παραγωγή

Σε ό,τι αφορά τις **καλλιέργειες** που επλήγησαν, πιο σημαντικές όλων είναι οι ζημιές στους εκτεταμένους ελαιώνες της περιοχής. Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τις πρώτες διαθέσιμες πληροφορίες, μόνο στην Ηλεία καταστράφηκε το 50% του δυναμικού ελαιοπαραγωγής. Σύμφωνα με τις προκαταρκτικές εκτιμήσεις του WWF Ελλάς και του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μετά από αυτοψίες στην Πελοπόννησο διαπιστώθηκαν και αρκετά εκτεταμένες –αν και μικρότερης οικονομικής σημασίας- ζημιές σε αμπέλια ενώ σημαντικά μικρότερης σημασίας είναι οι ζημιές στις αροτραίες εκτάσεις και τα κηπευτικά. Οι ζημιές στη γεωργία

συμπληρώνονται και από τις έμμεσες ζημιές που προκύπτουν από καταστροφές σε σχετικές υποδομές (αποθήκες) αλλά και στον εξοπλισμό.

Ο κλάδος της **κτηνοτροφίας** επλήγη επίσης σοβαρά. Μέχρι αυτή τη στιγμή, οι σχετικές αποτιμήσεις δεν έχουν ολοκληρωθεί από τον ΕΛΓΑ, όμως οι εκτιμήσεις κάνουν λόγο για τεράστιες απώλειες σε ζωικό κεφάλαιο που συμπληρώνονται και από τις καταστροφές σχετικών υποδομών, όπως οι στάβλοι. Στις επιπτώσεις στην κτηνοτροφία εκτός της απώλειας σε ζωικό κεφάλαιο και των καταστροφών των παγίων εγκαταστάσεων πρέπει να συνυπολογισθεί και η καταστροφή των βοσκοτόπων με δεδομένη την κατά βάση εκτατική μορφή της κτηνοτροφίας στις πυρόπληκτες περιοχές. Σε επόμενη φάση, η κτηνοτροφία της περιοχής μπορεί να δεχτεί επίσης ισχυρά πλήγματα από τις σχετικές απαγορεύσεις της βόσκησης, εάν αυτές δεν αποφασιστούν και με γνώμονα τη διατήρηση του κλάδου στην περιοχή.

Οι πρώτες εκτιμήσεις σε **καταστροφές στο φυτικό κεφάλαιο, σε ζωικό κεφάλαιο και σε πάγιες εγκαταστάσεις**, όπως έχουν καταγραφεί από τον ΕΛΓΑ παρουσιάζεται στον κατωτέρω πίνακα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ ΖΗΜΙΩΝ																	
ΝΟΜΟΣ	ΦΥΤΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (ΣΕ Ηα)					ΠΑΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ (σε τμ.)						ΖΩΙΚΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ					
	Ελιές	ΟΠΩΡΟΦΟΡΑ	ΛΙΠΕΛΙΑ	Διάφορα κηπευτικά	αρθρόσπιτος	Σταύλοι	Σολήθος	σταυλουπότ εγα	Σολήθος	αιγοπροβατο στάσια	πλήθος	Αίγες	μόνοπλα	πρόβατα	βοειδή	μελισσομήν ος	Σολήθος
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	1.399,14	456,53	71,16	23,31	34,45	9.479	126	9.071	177	722	16	1.342	37	1.145	4	4.917	95
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	1.735,45	20,66	6,56	1,35	0,00	8429	88	1758	40	80	2	911	4	368	296	2300	42
ΑΧΑΪΑΣ	1.305,20	74,69	608,28	1,07	0,00	4.219	75	85	3			1.257	8	613	4	580	24
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	565,73	7,14	144,05	1,40	0,95	440	10					235		185		28	3
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	2.121,50	257,52	61,09	29,82	1,40	4.145	82	3.807	92	102	3	2.372	8	533	23	1.810	46
ΗΛΕΪΑΣ	15.711,23	458,04	1.134,50	45,78	71,50	18.647	841	4.438	223	590	8	3.815	65	9.791	136	7.956	242
ΕΥΒΟΙΑΣ	1.479,74	113,91	79,46	28,55	3,15	2.683	253	119	13	328	29	843	11	887	6	924	37
ΣΥΝΟΛΑ	24.318,00	1.388,49	2.105,09	131,28	111,45	48.042,00	1.475,00	19.278,00	548,00	1.822,00	58,00	10.775,00	133,00	13.522,00	469,00	18.515,00	489,00

Καταστροφές σε δασικές περιοχές

Εκτός από τις καταστροφές σε φυτικό και ζωικό κεφάλαιο στην Πελοπόννησο, επλήγησαν σοβαρά οι ακόλουθες **δασικές** περιοχές με ιδιαίτερη οικολογική αξία:

- Δάσος και Λίμνη Καϊάφα: κάηκαν 757,7 ha (22,5% της προστατευόμενης περιοχής)
- Ολυμπία: Κάηκαν 67 ha (21,3% της προστατευόμενης περιοχής)
- Οροπέδιο Φολόης: Κάηκαν 2.994,3 ha (30,7% της προστατευόμενης περιοχής)
- Όρος Ταΰγετος: Κάηκαν 8.654,2 ha (16,3% της προστατευόμενης περιοχής)
- Όρος Πάρνωνας: Κάηκαν 4.506,6 ha (8,1% της προστατευόμενης περιοχής)
- Όρη Μπαρμπάς και Κλωκός, φαράγγι Σελινούντα: Κάηκαν 3.047,6 ha (50,4% της προστατευόμενης περιοχής)
- Φαράγγι Βουρραϊκού: Κάηκαν 636,2 ha (29,2% της προστατευόμενης περιοχής)

Από τις δορυφορικές εικόνες του Ευρωπαϊκού Συστήματος Πληροφοριών για τις δασικές πυρκαγιές (EFFIS), οι καμένες εκτάσεις δασών και δασικών εκτάσεων στην **Εύβοια** ανέρχονται σε 24.342 ha.

Καταστροφές σε υποδομές και ανθρωπογενές περιβάλλον

Εκτός από τις ζημιές που προκλήθηκαν στο φυσικό περιβάλλον και στις προστατευόμενες περιοχές, σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις της πυρκαγιάς στις **παραγωγικές και οικιστικές υποδομές των πληγείσων περιοχών**. Οι αυτοψίες στην περιοχή κατέγραψαν επίσης αρκετά εκτενείς ζημιές στις υποδομές του οδικού δικτύου, αλλά και στις υποδομές τηλεπικοινωνιών και ηλεκτροδότησης.

Σύμφωνα με την καταγραφή των ζημιών από κλιμάκια μηχανικών του ΥΠΕΧΩΔΕ, τα αναλυτικά στοιχεία των ζημιών στις περιοχές των Νομών Αρκαδίας, Ηλείας, Λακωνίας, Μεσσηνίας, Κορινθίας και Εύβοιας ανά Νομό έχουν ως εξής:

		ΚΑΤΟΙΚΙΕΣ		ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΤΙΡΙΑ/ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ/ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΕΣ ΣΤΕΓΕΣ		ΣΤΑΥΛΟΙ/ΑΠΟΘΗΚΕΣ/ ΛΟΙΠΕΣ ΧΡΗΣΕΙΣ	
A/A	ΝΟΜΟΙ	ΟΛΟΣΧΕΡΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ	ΜΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ	ΟΛΟΣΧΕΡΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ	ΜΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ	ΟΛΟΣΧΕΡΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ	ΜΕΡΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ
1	ΑΡΚΑΔΙΑΣ	185	110	6	3	157	171
2	ΗΛΕΙΑΣ	524	238	30	12	498	233
3	ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	3	0	1	0	10	5
4	ΛΑΚΩΝΙΑΣ	8	33	0	0	90	32
5	ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	95	40	4	2	33	8
ΣΥΝΟΛΟ		815	421	41	17	788	449

Επιπλέον, σημειώνεται ότι οι επιπτώσεις στον **τουρισμό** αναμένεται να είναι σημαντικές, καθώς σημειώθηκε σοβαρό πλήγμα στο οικιστικό κεφάλαιο, το οποίο αποτελούσε πόλο έλξης επισκεπτών, και στα λοιπά τουριστικά αξιοθέατα της περιοχής. Για το μέλλον υπάρχει φόβος για επέκταση αυτής της υποβάθμισης του τουριστικού προϊόντος, σε περίπτωση άναρχης χωροθέτησης αναπτυξιακών επενδύσεων και παρεμβάσεων.

Οι επιπτώσεις της θεομηνίας καταγράφονται δραματικές για τις πληγείσες περιοχές και αφορούν στη συνοχή του κοινωνικού ιστού, την οικονομική δραστηριότητα, την απώλεια εισοδήματος, την μείωση της απασχόλησης, τον τουρισμό, την υποβάθμιση του φυσικού και πολιτισμικού περιβάλλοντος, του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των κατοίκων, το δημογραφικό κλπ.

Μια πρώτη ενδεικτική εκτίμηση των συνεπειών της καταστροφής κυρίως για την περιοχή της Πελοποννήσου που σημειώθηκαν οι σημαντικότερες ζημιές δείχνει ότι αναμένεται :

- Μείωση κατά 80% της παραγωγής ελαιολάδου, για τουλάχιστον πέντε χρόνια
- Μείωση κατά 30-40% της παραγωγής σταφίδας, για τρία χρόνια
- Μείωση κατά 40% της παραγωγής γάλακτος, για δύο χρόνια
- Μείωση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών καθώς και σε βιοτεχνίες και βιομηχανίες που χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη τοπικά προϊόντα (ελαιοτριβεία, οινοποιεία, εργοστάσια σταφίδας)

- Μείωση της τουριστικής κίνησης στις περιοχές με οικολογικό και πολιτισμικό ενδιαφέρον (στα χωριά κοντά στη Ζαχάρω και την Ολυμπία)
- Εγκατάλειψη χιλιάδων καλλιεργούμενων εκταρίων από ετεροδημότες
- Υποβάθμιση παραθαλάσσιων περιοχών λόγω φερτών υλικών
- Εσωτερική μετανάστευση για τους νέους 20-25 χρόνων
- Εγκατάλειψη μικρών οικισμών
- Υποβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων στις περιοχές αυτές και κίνδυνος να επακολουθήσουν και άλλες καταστροφές όπως πλημμύρες και διαβρώσεις, αφού η επιφανειακή απορροή των υδάτων αναμένεται να αυξηθεί έως και 30%.

Σε ότι αφορά την χωρική κατανομή των καταστροφών παρατηρείται ότι οι σημαντικότερες επιπτώσεις καταγράφονται στις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές οι οποίες και πριν την εκδήλωση των πυρκαγιών παρουσίαζαν ιδιαίτερα δυσμενή δημογραφική σύνθεση.

Συνεπώς, υπάρχει ο φόβος ερήμωσης των ορεινών όγκων με τη δημιουργία ρεύματος εσωτερικής μετανάστευσης. Υπάρχει επίσης, ο φόβος δημιουργίας μιας νέας πληθυσμιακής ομάδας που κινδυνεύει με κοινωνικό αποκλεισμό με δεδομένη την ηλικία και το μορφωτικό τους επίπεδο που δύσκολα θα τους επιτρέψει να στραφούν σε άλλο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας. Επίσης, είναι αμφίβολη η αναβίωση του δασικού πλούτου, σε όποιο βαθμό αυτό είναι πιθανόν, χωρίς τη φροντίδα των πληθυσμών που γνωρίζουν τη συμβίωση με το δάσος., ενώ τέλος η αγρό-τουριστική δραστηριότητα, που βρίσκεται στην παιδική της ηλικία, κινδυνεύει να εκμηδενιστεί.

Οι παραπάνω κίνδυνοι οδηγούν στην αναγκαιότητα επεξεργασίας μιας ολοκληρωμένης πρότασης αποκατάστασης των περιοχών που επλήγησαν που θα περιλαμβάνει την οικολογική, οικιστική και οικονομική συνιστώσα και θα προβλέπει παράλληλες δράσεις σε όλους τους τομείς με βασικό στόχο την παραμονή των κατοίκων στις περιοχές κατοικίας τους .

Αυτονόητη είναι η άμεση οικονομική και ψυχολογική στήριξη των κατοίκων που έχει ήδη παρασχεθεί ώστε να παραμείνουν οι κάτοικοι στις περιοχές τους και να συμβάλλουν ουσιαδώς στην προσπάθεια αποκατάστασης της κοινωνικοοικονομικής ζωής στις πληγείσες περιοχές.

Με στόχο την αποφυγή αποσπασματικών λύσεων και την χάραξη μιας βιώσιμης αναπτυξιακής στρατηγικής την παρούσα χρονική περίοδο εκπονούνται μελέτες για την κατάρτιση ενός ολοκληρωμένου χαρακτήρα αναπτυξιακού προγράμματος που περιλαμβάνει τα άμεσα βραχυπρόθεσμα και τα μεσομακροπρόθεσμα μέτρα και δράσεις που πρέπει να αναληφθούν.

Τμήμα των προτεινόμενων δράσεων που εμπίπτουν στους στόχους και στα πεδία επιλεξιμότητας του ΕΓΤΑΑ και θα υλοποιηθούν στις πυρόπληκτες περιοχές θα

χρηματοδοτηθούν μέσω των αντίστοιχων Μέτρων και Δράσεων του Προγράμματος. Οι προτεινόμενες δράσεις καλύπτουν σχεδόν το σύνολο των μέτρων του προγράμματος και εστιάζονται τόσο σε δράσεις αποκατάστασης (παροχή αποζημιώσεων για την καταστροφή των παγίων εγκαταστάσεων φυτικού και ζωικού κεφαλαίου, αναδασώσεις κλπ.)

Τα **βραχυπρόθεσμα μέτρα** που έχουν κυρίως χαρακτήρα πρόληψης και αποφυγής των άμεσων περιβαλλοντικών επιπτώσεων εστιάζονται στην :

- **Προστασία των Εδαφών** των καμένων περιοχών από τη διάβρωση με την δημιουργία τοποθέτηση «κορμοφραγμάτων» και την υλοτόμηση των εκτάσεων με απομάκρυνση των δέντρων που πρέπει να κοπούν.
- **Αναπλήρωση του ζωικού κεφαλαίου** που κάηκε και τάχιστο καθορισμό χώρων βόσκησης, ώστε να ξαναρχίσει η **κτηνοτροφική δραστηριότητα** χωρίς να ζημιωθεί η φυσική αναγέννηση του δάσους.
- **Παρεμβάσεις για την αναγέννηση του δάσους**, την προφύλαξή του από μελλοντικές πυρκαγιές καθώς και τη συντήρησή του. Παρακολούθηση των επιπτώσεων της πυρκαγιάς στις συνιστώσες του οικοσυστήματος, ανάκαμψη μετά την πυρκαγιά, λειτουργίες των οικοσυστημάτων σε σχέση με τις πυρκαγιές, μεταπυρική διαχείριση, αποκατάσταση οικολογικής ισορροπίας.
- Η δέσμη αυτή προϋποθέτει αναβάθμιση και κατάλληλη στελέχωση των Δασικών Υπηρεσιών.
- **Εκτίμηση και χαρτογράφηση επικινδυνότητας δασικών πυρκαγιών (Τηλεπισκόπηση).**

Οι δράσεις που θα συμβάλλουν στην αναζωογόνηση της οικονομίας των περιοχών που έχουν πληγεί ομαδοποιούνται σε :

I. ΒΡΑΧΥΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ

Αφορούν ενίσχυση επενδύσεων στον «Εκσυγχρονισμό γεωργικών εκμεταλλεύσεων» φυτικής και ζωικής παραγωγής, αφού αναπληρωθεί το απολεσθέν ζωικό και φυτικό κεφάλαιο και αποκατασταθούν οι ζημιές σε υλικοτεχνική υποδομή στο πλαίσιο προγραμμάτων αποκατάστασης ζημιών ή παράλληλα μ' αυτά.

II. ΜΑΚΡΟΠΡΟΘΕΣΜΑ ΜΕΤΡΑ

1. Δημόσια έργα – Μελέτες

Οι παρεμβάσεις για τα δημόσια έργα εστιάζονται στην εκπόνηση των απαραίτητων μελετών και την κατασκευή των ακόλουθων κατηγοριών έργων :

- α) δίκτυα πυρόσβεσης
- β) αγροτική οδοποιΐα

- γ) αντιδιαβρωτική προστασία
- δ) διευθέτηση χειμάρρων
- ε) αντιπλημμυρικά – αποστραγγιστικά
- στ) εσωτερική οδοποιΐα
- ζ) καταστραφέντα δίκτυα άρδευσης
- η) ομβροδεξαμενές
- θ) συμπληρωματικές υποδομές

Όλα τα ανωτέρω είναι μικρά δημόσια έργα που θα υλοποιηθούν στους αγροτικούς Δήμους των πυρόπληκτων περιοχών.

2. Δασικά

- α) Έργα αποκατάστασης δασοκομικού δυναμικού
- β) Προληπτικά μέτρα προστασίας δασών
- γ) Κατασκευή αντιπυρικών ζωνών δικτύων πυρόσβεσης
- δ) Έργα Ορεινής Υδρονομίας
- ε) Έργα περιβαλλοντικής αποκατάστασης
- στ) Διαρκή παρακολούθησης της :
 - (1) φυσικής αναγέννησης των δασών και
 - (2) πανίδας
- ζ) Έργα πολιτιστικού ενδιαφέροντος στα δάση

3. Ιδιωτικά έργα

- α) τουριστικά (καταλύματα, εστίαση, αναψυχή)
- β) βιοτεχνικές δραστηριότητες
- γ) μεταποιητικές, τυποποιητικές μονάδες
- δ) αποκατάσταση ανταγωνιστικότητας πυρόπληκτων επιχειρήσεων

Όπως προαναφέρθηκε, το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων έχει αναθέσει την εκπόνηση των μελετών που θα εξειδικεύσουν το περιεχόμενο **των επτά (7) Προγραμμάτων Αποκατάστασης Πυρόπληκτων Περιοχών**. (δηλαδή ένα (1) κατά Νομό).

Ο συνολικός προϋπολογισμός των δράσεων για τις πυρόπληκτες περιοχές θα ανέλθει στα **200 εκ. €**.

3.2. Η στρατηγική που έχει επιλεγεί για την αντιμετώπιση πλεονεκτημάτων και αδυναμιών

Από την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης και τον προσδιορισμό των πλεονεκτημάτων και αδυναμιών που σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση – ανταγωνιστικότητα του γεωργικού, αγροδιατροφικού και δασοκομικού τομέα, την περιβαλλοντική κατάσταση και την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές, προκύπτουν τα παρακάτω συμπεράσματα, που οδηγούν στην ανάγκη της διατύπωσης των στρατηγικών στόχων της ασκούμενης αγροτικής πολιτικής.

Κατά την κατάρτιση του ΕΣΣΑΑ 2007-2013, υιοθετήθηκε μια στρατηγική προσαρμοσμένη προς τις νέες κατευθύνσεις της πρόσφατης μεταρρύθμισης της ΚΑΠ, που εισήγαγε μείζονες αλλαγές οι οποίες πιθανώς θα έχουν σοβαρές επιπτώσεις στην οικονομία του συνόλου της αγροτικής παραγωγής. Οι επιπτώσεις αναμένεται να είναι σοβαρότερες σε παραδοσιακούς παραγωγικούς κλάδους, όπως του καπνού, των ζαχαρότευτλων και ενδεχομένως του βάμβακος αλλά και στα συστήματα παραγωγής, στις χρήσεις γης, στην απασχόληση και γενικότερα στις ευρύτερες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της ελληνικής υπαίθρου. Οι σύγχρονες περιβαλλοντικές απαιτήσεις παίζουν καθοριστικό ρόλο στην νέα ΚΑΠ, η οποία ανταποκρίνεται τόσο με την ενσωμάτωση περιβαλλοντικών παραμέτρων στους κανόνες της, όσο και με την ανάπτυξη γεωργικών πρακτικών που συμβάλλουν στη διατήρηση του περιβάλλοντος και στη διαφύλαξη της υπαίθρου. Η περιβαλλοντική διάσταση της ΚΑΠ αποσκοπεί κυρίως στον περιορισμό της εγκατάλειψης της γεωργικής γης και τη μείωση της απασχόλησης που θα προκληθεί αφενός και αφετέρου στην ανάγκη ικανοποίησης της ολοένα αυξανόμενης απαίτησης των ευρωπαϊών καταναλωτών για καλύτερο περιβάλλον και ασφαλέστερα τρόφιμα.

Η αγροτική ανάπτυξη αποτελεί βασικό εργαλείο για την αναδιοργάνωση του γεωργικού τομέα καθώς επίσης και για την ενθάρρυνση της διαφοροποίησης και της καινοτομίας στις αγροτικές περιοχές.

Η διαφοροποίηση των δραστηριοτήτων εντός της εκμετάλλευσης μέσω της στροφής σε νέες καλλιέργειες, η αλλαγή στην τεχνικοπαραγωγική κατεύθυνση της εκμετάλλευσης μέσω των επενδύσεων, η παροχή συμβουλών, η υιοθέτηση και τήρηση προτύπων, η προώθηση και προβολή των προϊόντων, η καθετοποίηση της παραγωγής, ο εκσυγχρονισμός των ΜΜΕ του αγροδιατροφικού τομέα μπορούν να συμβάλλει στην οικονομική μεγέθυνση, τη διατήρηση της απασχόλησης και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα, αποτελώντας το περιεχόμενο των επιταχυντικών πολιτικών.

Η βελτίωση των γνώσεων του απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα και η ευαισθητοποίηση τους στα θέματα της προστασίας του περιβάλλοντος, η βελτίωση των υποδομών και ιδιαίτερα όσων μπορούν να συμβάλλουν στην άμβλυνση των

διαρθρωτικών προβλημάτων, όπως το χαμηλό ποσοστό αρδευόμενων εκτάσεων, η μείωση του κατακερματισμού των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, η βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές, η διαφοροποίηση των πηγών εισοδήματος αλλά και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και συνακόλουθα η δημιουργία θέσεων απασχόλησης ιδιαίτερα σε κλάδους όπως ο τουρισμός που οι αγροτικές περιοχές παρουσιάζουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης μέσω της εφαρμογής ολοκληρωμένων στρατηγικών τοπικής ανάπτυξης συνθέτουν το περιεχόμενο των διαρθρωτικών πολιτικών.

Η συνέχιση της άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας σε ορεινές περιοχές και περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα στις οποίες οι παραγωγοί δεν μπορούν να έχουν ικανοποιητικές αποδόσεις λόγω εδαφολογικών – κλιματολογικών συνθηκών με την υιοθέτηση γεωργικών πρακτικών που δεν επιβαρύνουν το περιβάλλον συνθέτουν το περιεχόμενο των σταθεροποιητικών πολιτικών.

Τέλος η άμβλυση της δυσμενούς δημογραφικής σύνθεσης των απασχολούμενων στον πρωτογενή τομέα, η διασφάλιση ομαλής «διαδοχής» στη γεωργική επαγγελματική δραστηριότητα, αλλά και η σημαντική αύξηση της συμβολής της γεωργίας – δασοκομίας στην προστασία και αναβάθμιση του περιβάλλοντος συνθέτουν το περιεχόμενο των προληπτικών πολιτικών.

Συμπερασματικά, ο απώτερος σκοπός από την εφαρμογή μίας πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης δεν θα πρέπει να είναι άλλος από τη δημιουργία μίας ευέλικτης πολυσυνθετικής οικονομίας της υπαίθρου με υψηλότερη προστιθέμενη αξία σε εφαρμογή της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην ενθάρρυνση της παραγωγής προϊόντων υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών με χρήση μεθόδων παραγωγής φιλικών προς το περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένης της βιολογικής παραγωγής, στη χρήση ανανεώσιμων πρώτων υλών και στη διατήρηση της βιοποικιλότητας, σε συμφωνία με τους στόχους του Γκέτεμποργκ.

Η αγροτική κοινωνία οδεύει προς μια σύζευξη των γεωργικών και μη γεωργικών δραστηριοτήτων κατά τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται αξιόλογη πρωτογενής παραγωγή, αλλά και ταυτόχρονη επιχειρηματική δράση στο εμπόριο, στο βιοτεχνικό τομέα και στις υπηρεσίες. Οι προβλεπόμενες παρεμβάσεις οφείλουν να ικανοποιήσουν μια σειρά αναγκών με βασικό στόχο τη βελτίωση της απασχόλησης, του εισοδήματος και των συνθηκών διαβίωσης στην ύπαιθρο οι οποίες προσδιορίζονται από τις αδυναμίες και τα μειονεκτήματα που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η συνολική στρατηγική για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας, η οποία ενσωματώνεται στη συνολική στρατηγική του ΕΣΠΑ που προωθεί την ενίσχυση των τριών πυλώνων που συνθέτουν την αειφόρο ανάπτυξη, δηλαδή την οικονομική, την κοινωνική και την περιβαλλοντική στοχεύοντας στην ανάπτυξη της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας της ελληνικής αγροτικής οικονομίας με παράλληλη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και γενικότερα της ποιότητας της ζωής

των κατοίκων της υπαίθρου, εστιάζεται στην **αιψόρο Αγροτική Ανάπτυξη μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα, καθώς και του περιβάλλοντος, σε μία βιώσιμη Ύπαιθρο.**

Το παραπάνω αναπτυξιακό όραμα της Ελλάδας για την Αγροτική Ανάπτυξη την 4^η Προγραμματική περίοδο εξυπηρετείται από τους ακόλουθους Στρατηγικούς Στόχους, μέσω των οποίων αξιοποιούνται οι ευκαιρίες και τα πλεονεκτήματα που τεκμηριώθηκαν και αναδείχθηκαν στην προηγούμενη ενότητα εστιάζοντας στο μίγμα πολιτικών που αναλύεται ανωτέρω, έχοντας απόλυτη συνέπεια με το ΕΣΣΑΑ 2007-2013.

Οι Στρατηγικοί Στόχοι του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας για την 4^η Προγραμματική Περίοδο είναι οι :

Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα (γενικός στρατηγικός στόχος 1)

Έμφαση θα δοθεί στο Γεωργικό Τομέα, έτσι ώστε αυτός να συμβάλει πιο αποδοτικά στην ανάπτυξη της Ελληνικής Οικονομίας βελτιώνοντας την παραγωγικότητά του αλλά δίνοντας επίσης περαιτέρω ώθηση στη βιομηχανία επεξεργασίας τροφίμων, η οποία αποτελεί ένα σημαντικό κρίκο της «αγροδιατροφικής αλυσίδας» (παραγωγή-μεταποίηση-εμπορία γεωργικών προϊόντων). Ένας ανταγωνιστικός Γεωργικός Τομέας αποτελεί την ικανή αλλά όχι απαραίτητα και αναγκαία συνθήκη για την τοπική ανάπτυξη σε μεγάλο τμήμα του Ελληνικού χώρου. Η δημιουργία ανταγωνιστικών γεωργικών εκμεταλλεύσεων που έχουν τις προϋποθέσεις δυναμικής αγροτικής ανάπτυξης προάγεται κατά προτεραιότητα από το πρώτο στρατηγικό στόχο.

Με τον στόχο αυτό επιδιώκεται η βελτίωση των συνθηκών ανταγωνισμού των προϊόντων της πρωτογενούς και μεταποιημένης ελληνικής γεωργικής παραγωγής, έτσι ώστε αυτή να ανταπεξέλθει στις πιέσεις που θα προέλθουν από τη πιθανή διεύρυνση της εισαγωγικής διείσδυσης αφ' ενός, και αφ' ετέρου να διευρύνει τις εξαγωγικές της επιδόσεις. Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις θα συντελέσουν αποφασιστικά στη βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών αλλά και θα προσφέρουν στην κατανάλωση ποιοτικά προϊόντα που θα σέβονται το περιβάλλον, τα οποία θα είναι πλήρως συμβατά με τους κανόνες της Ενιαίας Κοινοτικής Αγοράς, που σχετίζονται με την διασφάλιση της υγιεινής κατάστασης αυτών των προϊόντων και την προστασία του καταναλωτή.

Παράλληλα θα συμπεριληφθούν δράσεις αντιμετώπισης των διατηρούμενων διαρθρωτικών προβλημάτων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων (ηλικιακή διάρθρωση, μικρό μέγεθος γεωργικών εκμεταλλεύσεων και κατακερματισμένος μέσος κλήρος) μέσω της πρόωρης συνταξιοδότησης και της ενθάρρυνσης εγκατάστασης νέων γεωργών καθώς και υποδομές ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα σχετικές με την πρόσβαση στη γεωργική και δασική γη, καθώς και τη διαχείριση των υδάτων. Η προετοιμασία για τη μετάβαση στο νέο περιβάλλον απαιτεί την ανάληψη δράσεων και πρωτοβουλιών, οι οποίες θα είναι προσανατολισμένες στην παραγωγή προϊόντων

υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών που θα ανταποκρίνονται τόσο στην εγχώρια όσο και την παγκόσμια αγορά, στην υιοθέτηση παραγωγικών συστημάτων που θα προσαρμόζονται καλύτερα στις εξελίξεις της αγοράς και στην αναδιάρθρωση του παραγωγικού συστήματος κυρίως σε γεωργούς των περιοχών που πλήττονται περισσότερο από την νέα ΚΑΠ. Θα δοθεί προτεραιότητα σε επενδύσεις που αφορούν τη ζωική παραγωγή με έμφαση στην ποιότητα τροφίμων, στην προστασία του περιβάλλοντος και σε παραγωγικές επενδύσεις με στόχο την βέλτιστη αξιοποίηση των συντελεστών παραγωγής. Ιδιαίτερη βαρύτητα θα δοθεί στην προαγωγή της επιχειρηματικότητας με χρήση των συμβουλευτικών υπηρεσιών, επαγγελματικής κατάρτισης και ενημέρωσης, την ενίσχυση της μεταποίησης και τυποποίησης με παράλληλη τήρηση των περιβαλλοντικών και ποιοτικών προτύπων και των τεχνικών διασφάλισης της ποιότητας και της ασφάλειας των παραγομένων προϊόντων.

Η επίτευξη του προαναφερθέντος στρατηγικού στόχου θα επιδιωχθεί μέσω των ακόλουθων Ειδικών Στόχων.

- στην αναστροφή της ηλικιακής διάρθρωσης και του μικρού μέσου μεγέθους των γεωργικών εκμεταλλεύσεων
- στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη των επιχειρηματικών δομών μέσω της προώθησης του τεχνολογικού εξοπλισμού και της καινοτομίας
- στην αναβάθμιση και βελτίωση των υποδομών του πρωτογενή τομέα
- στην ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για την προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις

Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων (γενικός στρατηγικός στόχος 2)

Σε γενικά πλαίσια η ελληνική γεωργία δεν δημιουργεί σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα, με εξαίρεση συγκεκριμένες περιοχές όπου η εντατικοποίηση της γεωργίας έχει δημιουργήσει προβλήματα που σχετίζονται με την επιβάρυνση του εδάφους και των υδατικών πόρων από την αλόγιστη χρήση λιπασμάτων και φυτοπροστατευτικών ουσιών. Επιβάρυνση στο περιβάλλον όμως δημιουργεί και η εγκατάλειψη της γεωργικής δραστηριότητας με αποτέλεσμα την υποβάθμιση των εδαφών, τη μείωση της βιοποικιλότητας κλπ.

Στο πλαίσιο αυτό, θα ενταθεί η προσπάθεια υιοθέτησης μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον που διασφαλίζουν την ασφάλεια των τροφίμων και την δημόσια υγεία, δημιουργώντας παράλληλα ένα πρόσθετο εισόδημα στους παραγωγούς. Θα προωθηθούν δράσεις σχετικά με τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και την ορθολογική χρήση της γεωργικής γης και των δασών, την προστασία της ποιότητας των υδάτων καθώς επίσης την ενίσχυση των παραγωγών των ορεινών και μειονεκτικών περιοχών για τη διατήρηση της γεωργικής δραστηριότητας.

Ιδιαίτερα θα χρηματοδοτηθούν παρεμβάσεις υπέρ της προστασίας του εδάφους και των νερών, καθώς επίσης και την αύξηση της δασικής έκτασης είτε άμεσα μέσω της δάσωσης γεωργικών γαιών είτε έμμεσα μέσω της αναδάσωσης των δασικών εκτάσεων που έχουν καταστραφεί από τις πυρκαγιές και τέλος μέσω της προώθησης της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας και στην διάδοση καλλιεργητικών μεθόδων και τεχνικών που στοχεύουν στην εξοικονόμηση των υδατικών πόρων.

Οι ανωτέρω δράσεις θα συμβάλλουν στη διατήρηση του τοπίου και τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την εγκατάλειψη και απερήμωση σε περιοχές λιγότερο ευνοημένες, στην προώθηση ενεργειών για την προστασία του περιβάλλοντος και φιλικών προς τα ζώα πρακτικών εκτροφής, για την προστασία των νερών και του εδάφους, στην καταπολέμηση της αλλαγής του κλίματος και στην παγίωση της συμβολής της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας στην συνολική του τομέα.

Η επίτευξη του προαναφερθέντος στρατηγικού στόχου θα επιδιωχθεί μέσω των ακόλουθων Ειδικών Στόχων.

- της προστασίας του εδάφους
- της προστασίας των υδατικών πόρων
- της άμβλυνσης των κλιματικών μεταβολών
- της προστασίας της βιοποικιλότητας
- της προστασίας – διατήρησης του αγροτικού τοπίου
- της βελτίωσης της οικολογικής σταθερότητας των δασών

Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας (γενικός στρατηγικός στόχος 3)

Οι αγροτικές περιοχές της χώρας μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο βασικές κατηγορίες: τις απομακρυσμένες ορεινές / μειονεκτικές περιοχές και τις πεδινές περιοχές . Οι ορεινές / μειονεκτικές περιοχές διακρίνονται από σημαντικές ελλείψεις σε υποδομές και στην πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν έντονο πρόβλημα συγκράτησης του πληθυσμού σε αντίθεση με τις πεδινές περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται έως σήμερα από σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης οι οποίες όμως αναμένεται να αντιμετωπίσουν προβλήματα σε βασικούς κλάδους παραγωγής εξαιτίας των επιπτώσεων της εφαρμογής της νέας ΚΑΠ. Οι παρεμβάσεις που προτείνονται στο πλαίσιο εφαρμογής του παρόντος γενικού στόχου (άξονας 3) προσανατολίζονται στις ορεινές/ μειονεκτικές περιοχές δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στη δημιουργία βασικών υποδομών καθώς και στην προώθηση της διαφοροποίησης της τοπικής οικονομίας, ενώ οι παρεμβάσεις του επόμενου γενικού στρατηγικού στόχου της προσέγγισης LEADER (άξονας 4), επεκτείνονται και στις λοιπές περιοχές (πεδινές) και θα επικεντρωθούν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με έμφαση στην καινοτομία και την οικονομική διαφοροποίηση.

Στο πλαίσιο αυτό θα αναληφθούν πρωτοβουλίες για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης. Ειδικότερα επιδιώκεται η αναστροφή των δυσμενών τάσεων της πληθυσμιακής συρρίκνωσης, κυρίως των φθινουσών περιοχών, και της εγκατάλειψης των ορεινών περιοχών των οποίων η τοπική οικονομία εξαρτάται άμεσα από τον πρωτογενή τομέα, καθώς και η ενσωμάτωση των περιοχών αυτών σε μια ολοκληρωμένη προσπάθεια δημιουργίας μιας ζωντανής και εξελισσόμενης υπαίθρου με προοπτικές ανάπτυξης, μέσω της προώθησης ευκαιριών πολυαπασχόλησης, της διασφάλισης συνθηκών ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων, της αξιοποίησης του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, την αναβάθμιση των υποδομών, την προστασία και ανάδειξη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών των περιοχών της υπαίθρου που θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ελκυστικότητας ως περιοχές κατοίκησης και στην προσέλκυση επενδύσεων.

Επίσης, θα αναληφθούν δράσεις για την ενεργοποίηση του ενδογενούς δυναμικού των αγροτικών περιοχών μέσω της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας μικρής κλίμακας είτε μέσω παρεμβάσεων για την επεξεργασία των τοπικών προϊόντων και την ενίσχυση του τουρισμού. Η αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της υπαίθρου, τα νέα πρότυπα κατοίκησης αστικοποίησης ή επαναστικοποίησης που ενισχύονται μέσω των μεγάλων έργων υποδομής που θα χρηματοδοτηθούν από τα διαρθρωτικά ταμεία, θα αξιοποιηθούν μέσω του παρόντος γενικού στόχου.

Η επίτευξη του προαναφερθέντος στρατηγικού στόχου θα επιδιωχθεί μέσω των ακόλουθων Ειδικών Στόχων:

- Της βελτίωσης της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών
- Της ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας

Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader (γενικός στρατηγικός στόχος 4)

Οι στρατηγικές τοπικής ανάπτυξης που αναπτύσσονται μέσω της προσέγγισης LEADER έχουν ολοκληρωμένο και πολυτομεακό χαρακτήρα. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση αφορά στην προώθηση όλων των οικονομικών δραστηριοτήτων στις οποίες στηρίζεται το τοπικό παραγωγικό σύστημα, στην ισόρροπη ανάπτυξη του αγροτικού χώρου (ορεινές, μειονεκτικές, νησιωτικές και πεδινές περιοχές) και την τοπική ανάπτυξη σε πλαίσια οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής ισορροπίας. Η ολοκληρωμένη προσέγγιση στην τοπική ανάπτυξη ταυτίζεται με την «εκ των κάτω» προσέγγιση, αφού προϋποθέτει συμμετοχικό προγραμματισμό (σχεδιασμό) και κινητοποίηση των τοπικών φορέων και του τοπικού πληθυσμού, οι οποίοι γνωρίζουν τα προβλήματα και τις δυνατότητες της περιοχής τους.

Οι παρεμβάσεις της προσέγγισης θα αφορούν στη βελτίωση της διακυβέρνησης και της κινητοποίησης του ενδογενούς αναπτυξιακού δυναμικού των αγροτικών

περιοχών, μέσω της ενίσχυσης της συνεργασίας και της δικτύωσης περιοχών και φορέων και κλάδων προκειμένου να αναπτυχθούν νέοι τρόποι και διαδικασίες για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των επιλεγμένων αγροτικών περιοχών, με στόχο τη στήριξη της καινοτομίας σε όλους τους τομείς της τοπικής οικονομίας και της ενίσχυσης καινοτόμων παρεμβάσεων με θετικά αποτελέσματα στην ανταγωνιστικότητα των περιοχών παρέμβασης αλλά και στη δυνατότητα νέων ευκαιριών απασχόλησης, στο πλαίσιο μιας ολοκληρωμένης τοπικής αναπτυξιακής στρατηγικής.

Η επίτευξη του προαναφερθέντος στρατηγικού στόχου θα επιδιωχθεί μέσω των ακόλουθων Ειδικών Στόχων.

- της εφαρμογής σχεδίων συνεργασίας
- της ενίσχυσης της ικανότητας των τοπικών φορέων και κινητοποίησης του πληθυσμού για το σχεδιασμό και υλοποίηση τοπικών στρατηγικών ανάπτυξης

3.2.1. Κοινοί Δείκτες Επιπτώσεων

Η εφαρμογή του Προγράμματος αναμένεται να επιφέρει μια σειρά επιπτώσεων σε κρίσιμα μεγέθη της ελληνικής γεωργίας, αλλά και του περιβάλλοντος που αποτυπώνονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Δείκτης	Μεταβλητή Δείκτη	Μονάδα Μέτρησης	Τιμή Στόχος
Οικονομική ανάπτυξη	Η Καθαρή προστιθέμενη Αξία σε Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης	Μονάδες Αγοραστικής Δύναμης	616.782.209
Δημιουργία θέσεων εργασίας	Νέες Θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης	Αριθμός	3.645
Παραγωγικότητα εργασίας	Η Μεταβολή στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά θέση εργασίας πλήρους απασχόλησης	Ευρώ	14.448
Αναστροφή της τάσης μείωσης της βιοποικιλότητας	Η μεταβολή του πληθυσμού των πτηνών στις γεωργικές εκτάσεις	Ποσοστό	*

Διατήρηση των γεωργικών εκτάσεων και της δασοκομίας υψηλής φυσικής αξίας	Αλλαγές στις περιοχές υψηλής φυσικής αξίας: -Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση (ΧΓΕ) σε περιοχές υψηλής φυσικής αξίας -Σύνθεση ειδών δένδρων	-Εκτάρια (ha) -Ποσοστιαία αναλογία	** 21,9 Κωνοφόρα 78,1 Πλατύφυλλα 0,0 Μεικτά
Βελτίωση της ποιότητας των υδάτων	α) Αλλαγές στο ακαθάριστο ισοζύγιο θρεπτικών ουσιών των υδάτων: - Πλεόνασμα νιτρικών - Πλεόνασμα φωσφορικών β) Ρύπανση από νιτρικά και φυτοφάρμακα	Χιλιόγραμμα / Εκτάρια (Kgr/ha) Χιλιόγραμμα / Εκτάρια (Kgr/ha) Μικρογραμμάρια / Λίτρο (mg/l)	12 4 ***
Συμβολή στην καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών	Η αύξηση της παραγωγής ανανεώσιμης ενέργειας	Κιλοτόνοι (Kroes / Ktons)	****

* Έχει ανατεθεί μελέτη, η οποία θα διαμορφώσει το μεθοδολογικό πλαίσιο με βάση το οποίο θα γίνεται η παρακολούθηση και αξιολόγηση της επίδρασης των γεωργο-περιβαλλοντικών μέτρων στη βιοποικιλότητα.

** Έχει ανατεθεί μελέτη για τον καθορισμό των υψηλής φυσικής αξίας περιοχών γεωργικής και δασικής γης.

*** Λόγω έλλειψης δεδομένων που να ορίζουν το σημείο εκκίνησης, ήτοι την τιμή βάσης του δείκτη, δεν είναι δυνατή η εκτίμηση της τιμής στόχου για το συγκεκριμένο δείκτη. Ο ορισμός της τιμής στόχου θα πραγματοποιηθεί σε επόμενο στάδιο κατόπιν των απαιτούμενων ενεργειών.

**** Στο πλαίσιο του ΠΑΑ 2007-2013 της Ελλάδος θα χρηματοδοτηθούν δράσεις για την ενίσχυση παραγωγής Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) για ίδια κατανάλωση, η παραγωγή δε ανανεώσιμης ενέργειας από τις εν λόγω δράσεις θα είναι πολύ μικρής κλίμακας, οπότε η συμβολή της στην καταπολέμηση των κλιματικών αλλαγών θα προκύπτει κυρίως μέσω της εξοικονόμησης ενέργειας.

3.3. Η εκ των προτέρων αξιολόγηση

ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

I. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ 2007 – 2013

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ) 2007-2013 καταρτίστηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Καν. (ΕΚ) 1698/2005 για την αγροτική ανάπτυξη και τον εφαρμοστικό του κανονισμό.

Τα περιεχόμενα του Προγράμματος βρίσκονται σε πλήρη συμφωνία με το άρθρο 16 του Καν. (ΕΚ) 1698/2005 (Περιεχόμενο Προγραμμάτων).

Η κατάρτιση του Προγράμματος έγινε με τη στενή συνεργασία των εταίρων του άρθρου 6 του προαναφερθέντος κανονισμού.

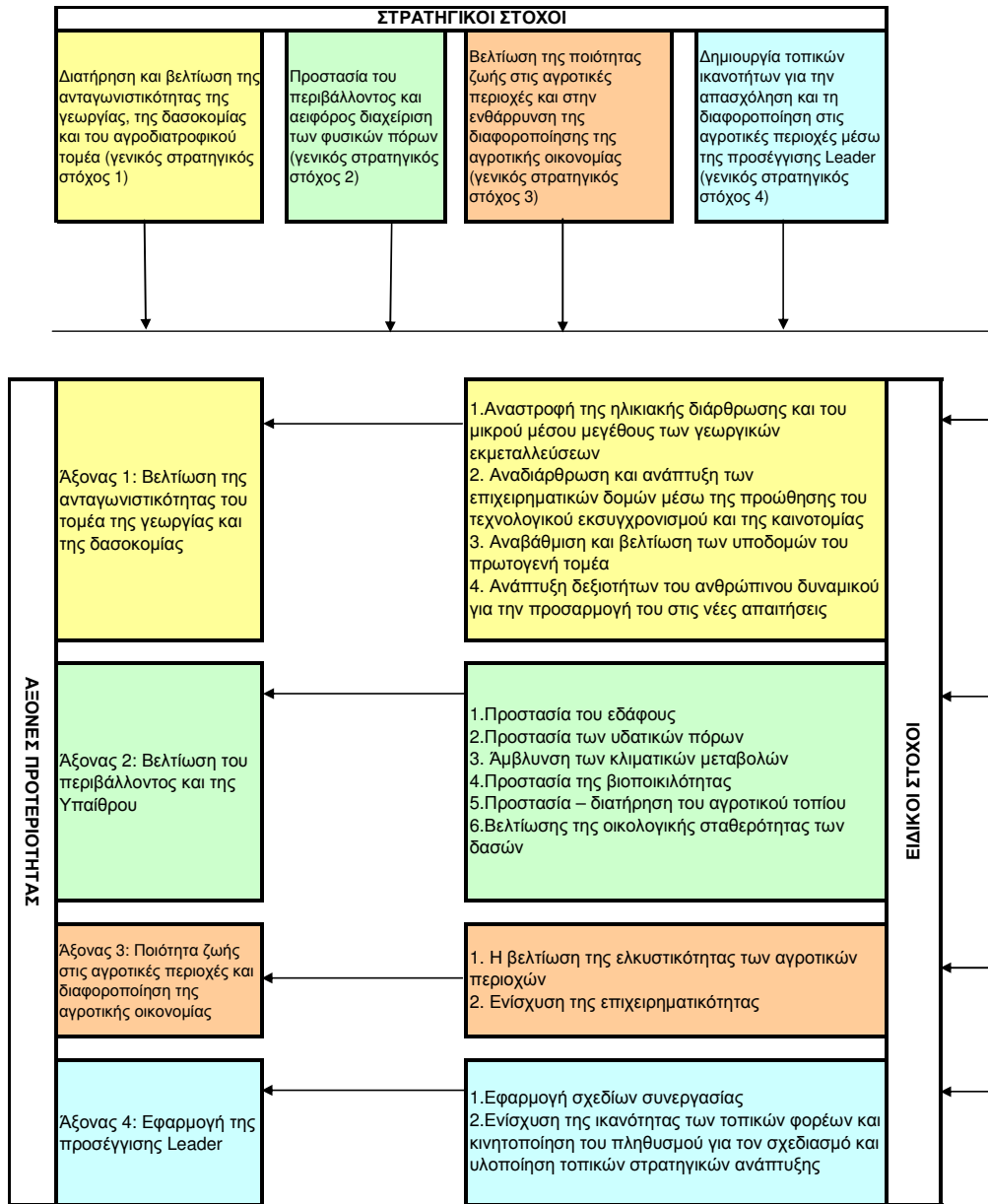
I.1 ΣΤΟΧΟΙ

Οι Γενικοί Στρατηγικοί, οι Ειδικοί στόχοι και οι Άξονες του Προγράμματος για την περίοδο 2007-2013 παρουσιάζονται στο διάγραμμα που ακολουθεί.

Το 46,1% του Προγράμματος θα δαπανηθεί για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας και της δασοκομίας (Άξονας 1), το 34,5% για τη βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου (Άξονας 2), το 19,4% για την ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας (Άξονας 3). Η αναφορά στα ποσοστά αυτά, σε επίπεδο Άξονα, πραγματοποιείται χωρίς να λαμβάνεται υπόψη στους υπολογισμούς το ποσό της Τεχνικής Βοήθειας, και με τον Άξονα Leader να κατανέμεται στους Άξονες 1 και 3. Για την εφαρμογή δράσεων προσέγγισης Leader συνολικά θα δαπανηθεί το 5,9% του Προγράμματος, ενώ για την Τεχνική Βοήθεια το 2,0 %.

Οι περιφέρειες σύγκλισης θα αντλήσουν το 81,1% των διαθέσιμων πόρων, οι εκτός σύγκλισης το 14,4% και τα νησιά του Αιγαίου το 4,5%

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ: ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

II.0 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΘΕΙΣΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

II.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Γενική οικονομική κατάσταση

Ορθώς τοποθετείται, εξ αρχής, η σχετική περιγραφή στο ευρύτερο πλαίσιο της **γενικής οικονομικής κατάστασης** της ελληνικής οικονομίας επιχειρώντας να φωτίσει το 'σκηνικό' εντός του οποίου δρα, εξελίσσεται και λειτουργεί ο πρωτογενής τομέας της οικονομίας. Η ανάλυση αξιολογείται ως επαρκής.

Επισημάνθηκαν στο κείμενο του ΠΑΑ ορισμένα στοιχεία που έχρηζαν βελτίωσης όπως η αναφορά ότι οι ενδοπεριφερειακές ανισότητες είναι μέτριες ενώ αντίθετα είναι σημαντικές και ότι η πολυαπασχόληση των αγροτών κινείται σε υψηλά επίπεδα ενώ αντίθετα είναι χαμηλή, γεγονός που επισημαίνει την ύπαρξη αντίστοιχης δυνατότητας αντιμετώπισης των σχετικών προβλημάτων μέσω της πολυαπασχόλησης.

Οι παρατηρήσεις ελήφθησαν υπόψη και ενσωματώθηκαν στο σχετικό κείμενο του ΠΑΑ 2007-2013.

Επισημάνθηκε επίσης ότι κατά την πορεία του Προγράμματος θα πρέπει να ληφθούν υπόψη και ορισμένα μακροοικονομικά μεγέθη τα οποία επηρεάζουν τη γενικότερη κοινωνικοοικονομική δραστηριότητα και επομένως και την αποτελεσματικότητα του Προγράμματος

Για την τεκμηρίωση του μεγέθους των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων ο Σύμβουλος προέβη σε σχετικές εκτιμήσεις με τη χρήση εργαλείων περιφερειακής ανάλυσης.

Οικονομική κατάσταση του Πρωτογενή τομέα

Η περαιτέρω ειδικότερη περιγραφή του πρωτογενή τομέα αναδεικνύει με επαρκή βαθμό τεκμηρίωσης τόσο το ρόλο του και τη σημαντικότητά του στην ελληνική οικονομία όσο και τα μείζονα διαρθρωτικά προβλήματα του τομέα. Πράγματι, ο πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα εξακολουθεί να αποτελεί βασικό τομέα της παραγωγικής δραστηριότητας με σημαντικό ρόλο στην οικονομία, την κοινωνική συνοχή, το περιβάλλον και τον πολιτισμό, παρά το γεγονός ότι η τάση, όπως ορθά διαπιστώνεται, είναι να συρρικνώνεται με βάση τα κριτήρια της συμμετοχής του στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία του συνόλου της οικονομίας.

Στις εξαγωγές, το εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο αυξάνεται αρνητικά .

Ακόμη, ο πρωτογενής τομέας χαρακτηρίζεται «ως τομέας 'έντασης εργασίας', με χαμηλή προστιθέμενη αξία, ποιότητα, ενσωματωμένη γνώση και εξειδίκευση των παραγόμενων αγαθών». Η εκτίμηση αυτή είναι σημαντική και συνοψίζει πολύ περιεκτικά τη φυσιογνωμία του πρωτογενή τομέα και τις συνέπειες των χρόνιων και επίμονων διαρθρωτικών προβλημάτων του τομέα για τα οποία γίνεται αναφορά στη συνέχεια.

Η οικονομική κατάσταση του τομέα μπορεί να αποτυπωθεί με τα εξής χαρακτηριστικά στοιχεία:

Οικονομική Κατάσταση του Αγροτικού Τομέα

Τομέας έντασης εργασίας, με

- **χαμηλή προστιθέμενη αξία**
- **χαμηλή ποιότητα παραγόμενων προϊόντων**

Ανταγωνιστικότητα στον Πρωτογενή τομέα

Η χαμηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα συνιστά ένα διαχρονικό χαρακτηριστικό του τομέα που εμμένει παρά την εφαρμογή των προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης. Η συνέπεια της χαμηλής ανταγωνιστικότητας εκδηλώνεται στις σχετικά υψηλότερες τιμές σε σύγκριση με τις τιμές των εισαγομένων προϊόντων και γενικά σε σύγκριση με τις διεθνείς τιμές, με επιπτώσεις στη ζήτηση, στο ισοζύγιο εξαγωγών – εισαγωγών γεωργικών προϊόντων και, φυσικά, στα εισοδήματα του πρωτογενούς τομέα. Οι παράγοντες που καθορίζουν τη χαμηλή παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητα εντοπίζονται κατά κύριο λόγο στα ακόλουθα:

- περιορισμοί που τίθενται από τη γεωφυσική κατάσταση της χώρας και τους περιορισμένους φυσικούς πόρους
- το μέγεθος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων το οποίο με 4,8 Ha ανά εκμετάλλευση βρίσκεται σε τεράστια απόκλιση από τα 15,8 Ha ανά εκμετάλλευση στην Ε.Ε. των 25.
- η κατανομή των εκμεταλλεύσεων κατά μέγεθος που καταδεικνύει ότι η συντριπτική πλειοψηφία τους (76,1%) ανήκουν στην κλάση μεγέθους (0-5) ενώ μόλις το 0,8% ανήκουν στην κλάση μεγέθους (>50 Ha).
- η κυριαρχία των προσωπικών ή οικογενειακής μορφής εκμεταλλεύσεων (99,9%) και μόνο 0,1% στις εκμεταλλεύσεις επιχειρηματικής μορφής.
- οι αδυναμίες των αγροτικών συνεταιρισμών που συνιστούν τις βασικές θεσμικές δομές στήριξης του πρωτογενή τομέα να διαδραματίσουν πιο αποφασιστικό ρόλο τόσο στον επαναπροσανατολισμό της παραγωγής όσο και στη διάθεση και εμπορία των προϊόντων.
- η ηλικιακή διάρθρωση των αρχηγών των γεωργικών εκμεταλλεύσεων όπου η τιμή του δείκτη «ποσοστό αγροτών ηλικίας <35 σε σχέση με τους αγρότες ηλικίας >55» για το έτος 2003 ήταν 0,13 με όχι αισιόδοξη προοπτική αναστροφής της κατάστασης αυτής αφού το 40% των απασχολούμενων στη γεωργία είναι πάνω από 55 ετών.
- το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο των απασχολούμενων στον τομέα (69,5% απόφοιτοι δημοτικού, 14,3% με μερικές τάξεις του δημοτικού ή χωρίς καμιά

εκπαίδευση, 15% απόφοιτοι μέσης εκπαίδευσης και μόλις το 1,2% απόφοιτοι ΑΕΙ ή ΤΕΙ)

- το χαμηλό ποσοστό καταρτιζόμενων αγροτών και η αδυναμία πρόσβασης σε συμβουλευτικές υπηρεσίες. Η σημασία του εν λόγω παράγοντα είναι ιδιαίτερα μεγάλη ενόψει της επείγουσας ανάγκης στροφής της παραγωγής σε βιολογικές καλλιέργειες, της διαφοροποίησης, της προστασίας του περιβάλλοντος και της υιοθέτησης καινοτομιών.
- η καινοτομία, τόσο με την έννοια της παραγωγής τεχνογνωσίας όσο και με την έννοια της διάχυσης και της μεταφοράς τεχνογνωσίας. Η σχετική έρευνα είναι ανεπαρκής ποσοτικά και ποιοτικά και οι μηχανισμοί σύνδεσης των όποιων αποτελεσμάτων της με την παραγωγή είτε απουσιάζουν είτε είναι ανεπαρκείς.

Είναι φανερό ότι τα προαναφερθέντα χαρακτηριστικά, περιορισμοί και αδυναμίες μπορούν να ταξινομηθούν σε «**ανελαστικά**» τα οποία παρουσιάζουν μεγαλύτερη αντίσταση στη μεταβολή παρά τις παρεμβατικές πολιτικές και τα «**ελαστικά**» η μεταβολή των οποίων παρότι δυσχερής, εντούτοις επηρεάζεται περισσότερο από τις παρεμβατικές πολιτικές και είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί πιο αποτελεσματικά εφόσον διατεθούν οι αναγκαίοι γι' αυτό πόροι και υπάρξει ο ανάλογος σχεδιασμός. Η διάκριση αυτή επηρεάζει την κατεύθυνση και την έμφαση των επί μέρους επιλογών και επιχειρησιακών στόχων. Στην πρώτη κατηγορία θα μπορούσαν να ταξινομηθούν τα πρώτα τέσσερα σημεία και στη δεύτερη τα επόμενα πέντε.

Παραγωγή στον Πρωτογενή τομέα-Τάσεις

Στοιχείο που χαρακτηρίζει τη διάρθρωση της παραγωγής, σε ένα πρώτο επίπεδο, είναι η σύνθεση της τελικής αξίας της παραγωγής. Η σχέση φυτικής / κτηνοτροφικής παραγωγής είναι 3:1 υπέρ της φυτικής ως προς την αξία των παραγόμενων προϊόντων. Η εν λόγω παρατήρηση έχει τη σημασία της αφού πρέπει να σταθμιστεί τόσο ως προς την κατανομή των πόρων όσο και ως προς την κατεύθυνση της έρευνας, της καινοτομίας, της κατάρτισης, ως προς τις δράσεις κλπ.

Η κατεύθυνση που προτείνεται όσον αφορά τον προσανατολισμό της παραγωγής είναι: για τη φυτική παραγωγή, η καλλιέργεια ενεργειακών φυτών και μη εδώδιμων (βιοκαύσιμα, βιολογική γεωργία, κτηνοτροφικά φυτά, λαχανικά της υπαίθρου) και για τη ζωική παραγωγή η βιολογική κτηνοτροφία σε συνδυασμό με τον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων ιδίως της αιγοπροβατοτροφίας. Συναφώς επισημαίνεται η ικανοποιητική μέχρι τώρα εφαρμογή της βιολογικής γεωργίας και βιολογικής κτηνοτροφίας και η ύπαρξη κατάλληλων εδαφοκλιματικών συνθηκών για περαιτέρω ανάπτυξη. Γενικότερα, υποδεικνύονται μέθοδοι παραγωγής χαμηλού κόστους, περιβαλλοντικά φιλικές και κοινωνικά αποδεκτές.

Αγροδιατροφικός τομέας

Παρά τις διαφοροποιήσεις που παρουσιάζει ο εν λόγω κλάδος όσον αφορά την παραγωγικότητα, την οργάνωση, την τεχνολογία, την προστιθέμενη αξία και γενικά την αναπτυξιακή προοπτική, είναι γεγονός ότι αποτελεί ένα ιδιαίτερα δυναμικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας. Το ότι απασχολεί 124 χιλιάδες εργαζομένους και περιλαμβάνει 17.000 περίπου μικρές επιχειρήσεις οικοτεχνικού ή βιοτεχνικού τύπου στις αγροτικές κυρίως περιοχές της χώρας αναδεικνύει τον ιδιαίτερο κοινωνικό ρόλο του εν λόγω κλάδου και ταυτόχρονα υπογραμμίζει τις περαιτέρω δυνατότητες ανάπτυξής του. Οι περαιτέρω δυνατότητες ανάπτυξης επισημαίνονται και από το γεγονός ότι τα ισοζύγια εμπορίου στους διάφορους υποκλάδους (κρέατος, πουλερικών, αυγών, μελιού, ζωοτροφών,) είναι έντονα αρνητικά και επομένως τα περιθώρια για αναδιάρθρωση και εκσυγχρονισμό μεγάλα και υπαρκτά. Άλλωστε ο δυναμισμός αυτό έχει φανεί και από την μέχρι σήμερα πορεία απορρόφησης των πόρων του τρέχοντος «Επιχειρησιακού Προγράμματος Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006».

Ο κλάδος αυτός παρουσιάζει τις ίδιες χρόνιες εγγενείς αδυναμίες και προβλήματα όσον αφορά στο κόστος παραγωγής, την ποιότητα των προϊόντων, τις συνθήκες υγιεινής και ασφάλειας των προϊόντων, την προστασία του περιβάλλοντος, την τυποποίηση και την εμπορία. Ιδιαίτερα υπογραμμίζεται η μεγάλη συγκέντρωση που παρουσιάζεται στον κλάδο αφού, σύμφωνα με την ανάλυση της υφιστάμενης κατάστασης, ένας αριθμός 200 περίπου επιχειρήσεων συγκεντρώνει το 85% της παραγωγής και του μεριδίου της αγοράς. Είναι φανερό ότι τα πιο έντονα και πιεστικά προβλήματα από τα προαναφερθέντα αντιμετωπίζουν οι μικρές και πολύ μικρές μονάδες και επομένως είναι αυτές που κατά κύριο λόγο και προτεραιότητα έχουν ανάγκη στήριξης μέσω του Προγράμματος.

Περιβαλλοντική κατάσταση (Βιοποικιλότητα, Υδατικοί πόροι, Κλιματικές αλλαγές)

Η διαπίστωση ότι η «Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης και του πολυποικίλου ανάγλυφου είναι από τις πλουσιότερες χώρες σε όλα τα συστατικά που συνθέτουν τη βιοποικιλότητα» - φυτικά είδη, θηλαστικά, πουλιά, φυλές αγροτικών ζώων, είδη ιχθυοπανίδας κλπ – σε συνδυασμό με την προϊούσα υποβάθμιση του περιβάλλοντος (γης, ατμόσφαιρας υδάτων) και τις αυξανόμενες απαιτήσεις της εθνικής και κοινοτικής πολιτικής στα ζητήματα της περιβαλλοντικής προστασίας, παρέχει το πλαίσιο για την εντατικοποίηση των παρεμβάσεων και την αποτελεσματικότερη λειτουργία των προληπτικών πολιτικών και των κατασταλτικών μηχανισμών του κράτους στο ευαίσθητο αυτό πεδίο.

Η αναφορά στον αριθμό των Ζωνών Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ), των Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (ΤΚΣ), στην έκταση των περιοχών Natura και γενικά η αναφορά στις προστατευόμενες περιοχές υπό οποιαδήποτε μορφή, ενώ ασφαλώς απεικονίζει μια καταρχήν φροντίδα για το περιβάλλον σε θεσμικό επίπεδο δεν είναι, ωστόσο,

οπωσδήποτε επαρκής για την ακριβή διάγνωση της κατάστασης στις εν λόγω περιοχές. Ενδεχομένως, μια εκτίμηση για την αποτελεσματικότητα της **προστασίας και των παρεμβάσεων** -έστω σε γενικές γραμμές- θα συντελούσε στη διαμόρφωση πληρέστερης εικόνας προς την ανωτέρω κατεύθυνση.

Γενικότερα, πάντως, εκτός από την πλούσια βιοποικιλότητα σε όλες της τις συνιστώσες, άλλος θετικός παράγοντας για το περιβάλλον είναι η διατήρηση της φυσιογνωμίας της υπαίθρου από την ύπαρξη ποικίλων δραστηριοτήτων γύρω από τη γεωργία και τον αγροτικό τομέα γενικότερα.

Όμως, οι αρνητικές εξελίξεις και οι αυξανόμενοι κίνδυνοι είναι που αρχίζουν πλέον να συσσωρεύονται και να αλλοιώνουν την εικόνα. Ειδικότερα, η εγκατάλειψη μεγάλων εκτάσεων γης (κυρίως στις νησιωτικές και παράκτιες περιοχές), η συνακόλουθη διάβρωση και ερημοποίηση, η οικοπεδοποίηση γεωργικής γης, η εντατική γεωργία και η υπερβόσκηση, η μείωση των δασικών εκτάσεων λόγω πυρκαγιών, η μη ορθολογική διαχείριση των κάθε τύπου αποβλήτων, συνιστούν μείζονες απειλές και κινδύνους που παραπέμπουν στην ενεργοποίηση όλων των μορφών παρέμβασης, στην ανάγκη για εντοπισμό των κρίσιμων δράσεων, τρόπων και μορφών που άμεσα ή έμμεσα θα συμβάλουν στην αναστροφή της κατάστασης αυτής.

Κοινωνικοοικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές

Η ειδικότερη ανάλυση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης στις αγροτικές περιοχές αναφέρεται στην παραγωγική διάρθρωση, τα εισοδήματα, τα δημογραφικά στοιχεία, την απασχόληση, τις συγκοινωνιακές υποδομές και υποδομές υγείας και εκπαίδευσης ώστε να προκύψει το επίπεδο της ποιότητας ζωής και η φυσιογνωμία της οικονομίας των εν λόγω περιοχών που καλύπτουν, από άποψη έκτασης, το 97% του συνόλου της ελληνικής επικράτειας.

Η ανάλυση θα μπορούσε να συμπληρωθεί με εντοπισμό των περιοχών εκείνων που αντιμετωπίζουν σήμερα και εκείνων που πρόκειται να αντιμετωπίσουν στο άμεσο μέλλον εντονότερα προβλήματα ανισοτήτων, υστέρησης και φθίνουσας ανάπτυξης, ιδιαίτερα μετά την αναθεώρηση της ΚΑΠ και τις αρνητικές επιπτώσεις που αυτή αναμένεται να έχει, πρώτιστα, στις περιοχές με καλλιέργειες βαμβακιού, καπνού, ζαχαροτεύλων κλπ.

Όσον αφορά στο κρίσιμο θέμα της απασχόλησης, στο ΠΑΑ 2007-2013, η περιγραφή στην κοινωνικοοικονομική ανάλυση που αφορά στην απασχόληση στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις καθώς επίσης και στην πολυαπασχόληση των γεωργοκτηνοτρόφων έχρηζε ορισμένων διευκρινήσεων/διορθώσεων προκειμένου να αποδοθεί ορθότερα η πραγματική κατάσταση. Οι διορθώσεις ενσωματώθηκαν στο πρόγραμμα μετά από την υποβολή σχετικής τεκμηρίωσης του Συμβούλου.

II.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΘΕΙΣΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ

Οι διαγνωσμένες ανάγκες όπως προκύπτουν από τα χαρακτηριστικά και από τα προβλήματα του πρωτογενή τομέα μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

Ανάγκες

• να ενισχυθεί η πολυαπασχόληση και ο αγροτουρισμός
• να αναβαθμιστεί η ανταγωνιστικότητα του πρωτογενή τομέα
• να αυξηθεί η κατά κεφαλή ακαθ. προστ. αξία στον πρωτογενή τομέα
• να αυξηθεί η προστιθέμενη αξία των παραγόμενων προϊόντων
• να μεταβληθεί η διάρθρωση της φυτικής παραγωγής, να αναπτυχθεί η βιολογική γεωργία και η παραγωγή ενεργειακών φυτών
• να αναπτυχθεί η βιολογική κτηνοτροφία
• να μεταβληθεί η σχέση φυτικής / ζωικής παραγωγής προς όφελος της δεύτερης
• να αυξηθεί το μέσο μέγεθος των εκμεταλλεύσεων
• να μειωθεί ο κατακερματισμός του κλήρου
• να καταστούν πιο αποτελεσματικοί οι συλλογικοί φορείς των αγροτών
• να εξυγιανθεί το κύκλωμα διακίνησης και εμπορίας
• να βελτιωθούν οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού
• να βελτιωθεί η συμβουλευτική και τεχνική υποστήριξη των παραγωγών
• να γίνουν αποτελεσματικότεροι οι έλεγχοι του δημοσίου όσον αφορά το περιβάλλον, την προστασία του καταναλωτή, την ποιότητα των προϊόντων,
• να ενισχυθεί η συμβολαιακή γεωργία
• να παραχθούν οι απαιτούμενες υποδομές όσον αφορά τις συγκοινωνίες, την υγεία, την παιδεία, τον πολιτισμό, κυρίως στις ορεινές, μειονεκτικές και νησιωτικές περιοχές
• να συγκρατηθεί ο πληθυσμός στην ύπαιθρο χώρα και να αναχαιτιστεί η αστυφιλία
• να γίνουν οικονομικά βιώσιμες οι μικρές επιχειρήσεις του αγροδιατροφικού τομέα
• να μεταβληθεί θετικά η ηλικιακή διάρθρωση των απασχολούμενων στη γεωργία
• να βρεθούν νέες αγορές στο εξωτερικό και να εδραιωθούν οι υφιστάμενες

Οι ανάγκες αυτές δεν υπάρχουν ομαδοποιημένες και καταγραμμένες στο κείμενο του ΠΑΑ 2007-2013 αλλά προκύπτουν από την κοινωνικοοικονομική ανάλυση που

παρατίθεται σε αυτό. Οι βαρύτητες που δίνονται στα διάφορα Μέτρα αποτελούν ουσιαστικά την ιεράρχηση των αναγκών.

Οι εν λόγω ανάγκες, οδηγούν στον καθορισμό των προγραμματικών στόχων, δηλαδή, των Στρατηγικών και των Ειδικών στόχων, με προϋπολογισμούς (ποσοτικοποίηση) και χρονικό προγραμματισμό.

II.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ SWOT

Μετά τη συγγραφή του πρώτου κειμένου του ΠΑΑ 2007-2013, ο Σύμβουλος για την εκ των προτέρων αξιολόγηση, σε συνεργασία με στελέχη της ΕΥΔ επανεξέτασαν και αναδιαμόρφωσαν την ανάλυση SWOT, έτσι ώστε να αποτυπώνει με ποιο αποτελεσματικό τρόπο τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν.

Ο πίνακας της SWOT συνοψίζει και ομαδοποιεί τα κρίσιμα θέματα στα οποία το πρόγραμμα πρέπει να στηριχθεί. Τα ισχυρά σημεία, τα αδύνατα σημεία, οι ευκαιρίες και οι απειλές καταγράφονται με τρόπο που αποτυπώνει την πραγματικότητα που καταδεικνύει τόσο η κοινωνικοοικονομική ανάλυση όσο και η γνώση του Συμβούλου (της *ex ante*) για τα προβλήματα και τις προοπτικές του πρωτογενή τομέα και του αγροτικού χώρου.

Η επιλεγείσα στρατηγική οδηγεί στην αξιοποίηση των ισχυρών σημείων, στην αντιμετώπιση των αδυναμιών και στην εκμετάλλευση των ευκαιριών. Η πρόληψη πιθανών κινδύνων αντιμετωπίζεται έμμεσα από την επιδίωξη της στρατηγικής να βελτιώσει την ανταγωνιστικότητα, να προστατεύσει το περιβάλλον με την εφαρμογή του μοντέλου της αειφόρου ανάπτυξης, να βελτιώσει το επίπεδο διαβίωσης στις αγροτικές περιοχές και να διαφοροποιήσει την οικονομική τους δραστηριότητα.

II.4 ΕΠΙΤΕΥΓΜΑΤΑ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Κατά την Γ΄ Προγραμματική περίοδο 2000-2006 συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΓΤΠΕ συνολικά παρεμβάσεις, οι οποίες εντάσσονταν στα ακόλουθα Προγράμματα:

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου, 2000-2006», (ΕΠ ΑΑ-ΑΥ)
- Έγγραφο Προγραμματισμού «Αγροτική Ανάπτυξη», (ΕΠΑΑ)
- Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα των 13 διοικητικών Περιφερειών της Ελλάδας, ΠΕΠ
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader +

Με βάση τα υφιστάμενα στοιχεία παρακολούθησης της εξέλιξης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου των παρεμβάσεων, καθώς επίσης και στοιχεία από τις Ενημερώσεις των Ενδιάμεσων Αξιολογήσεων των παραπάνω Προγραμμάτων πραγματοποιείται μια αποτίμηση των μέχρι σήμερα αποτελεσμάτων και επιπτώσεων. Η

αποτίμηση αυτή αναλυτικά παρουσιάζεται στο υποκεφάλαιο 3.4 «Επιπτώσεις της προηγούμενης περιόδου προγραμματισμού» του ΠΑΑ και στο υποκεφάλαιο 3.4 «Επιτεύγματα της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου» της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης.

Η πλήρης αποτίμηση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων των Προγραμμάτων της προηγούμενης Γ΄ Προγραμματικής Περιόδου 2000-2006 θα καταστεί δυνατή μετά την ολοκλήρωση τους, στο πλαίσιο της εκ των υστέρων αξιολόγησης.

III.0 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΑΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

III.1 ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΤΟΥ ΠΑΑ

Αξιολόγηση της εσωτερικής λογικής της στρατηγικής του ΠΑΑ

Όπως παρουσιάζεται στο σχετικό κείμενο του ΠΑΑ 2007-2013 «Η συνολική στρατηγική για την Αγροτική Ανάπτυξη της Ελλάδας θα υλοποιηθεί μέσω τεσσάρων Γενικών Στρατηγικών στόχων:

Γενικός Στρατηγικός στόχος 1: Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα

Γενικός Στρατηγικός στόχος 2: Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων

Γενικός Στρατηγικός στόχος 3: Βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας

Γενικός Στρατηγικός στόχος 4: Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader

Για κάθε έναν από τους ανωτέρω Γενικούς Στρατηγικούς στόχους έχουν τεθεί επιμέρους στόχοι. Οι Ειδικοί αυτοί στόχοι εξετάστηκαν σε πρώτη φάση από το Σύμβουλο (της ex ante αξιολόγησης) και διαπιστώθηκε ότι αποτελούν γενικά εύστοχες επιλογές με ορισμένες όμως αστοχίες (είτε ως προς τη διατύπωση είτε ως προς το βαθμό συμβολής τους στην επίτευξη των Στρατηγικών Στόχων). Στη συνέχεια και σε συνεργασία με την Υπηρεσία αναδιατυπώθηκαν οι επιμέρους στόχοι οι οποίοι οδηγούν θεματικά σε επιμέρους Μέτρα.

Σε ειδικό διάγραμμα στην έκθεση της εκ των προτέρων αξιολόγησης αποτυπώνεται ο βαθμός συσχέτισης μεταξύ των Γενικών Στρατηγικών και Ειδικών Στόχων.

Όπως παρουσιάζεται στο διάγραμμα το επίπεδο συνέπειας των Ειδικών στόχων μπορεί να θεωρηθεί ως ιδιαίτερα ικανοποιητικό αφού μετά την αναδιαμόρφωση μόνο δύο παρουσιάζουν μέτρια συσχέτιση ενώ στην πρώτη έκδοση της στρατηγικής υπήρξαν κάποιοι αστοχίες.

Για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης της εσωτερικής λογικής της στρατηγικής του ΠΑΑ 2007-2013 κατασκευάστηκε η μήτρα συνάφειας στην οποία παρουσιάζονται οι συσχετίσεις των Αξόνων με τους Ειδικούς Στόχους.

Στον Άξονα 1, τα Μέτρα που αφορούν στην Εγκατάσταση νέων γεωργών, Εκσυγχρονισμό των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και Βελτίωση και ανάπτυξη της υποδομής που σχετίζεται με την ανάπτυξη και προσαρμογή της γεωργίας και της δασοκομίας συντελούν στην εξυπηρέτηση περισσότερων ταυτόχρονα στόχων.

Αθροιστικά τα Μέτρα (δηλ. ο Άξονας) συνεισφέρουν κυρίως στην επίτευξη των στόχων που αφορούν στη βελτίωση της ηλικιακής διάρθρωσης, στην αναδιάρθρωση και ανάπτυξη των επιχειρηματικών δομών μέσω της προώθησης του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού για την προσαρμογή του στις νέες απαιτήσεις.

Στον Άξονα 2 σχεδόν όλα τα Μέτρα συνεισφέρουν στην εξυπηρέτηση των περισσότερων στόχων ενώ αθροιστικά αυξημένη συγκέντρωση Μέτρων παρουσιάζουν οι στόχοι που αφορούν στη μείωση της επιβάρυνσης των περιβαλλοντικών πόρων (του φυσικού περιβάλλοντος) από την γεωργική δραστηριότητα και στην αειφορική χρήση της γεωργικής και δασικής γης, διατήρηση της βιοποικιλότητας και διατήρηση της άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας σε ορεινές και μειονεκτικές περιοχές.

Στον Άξονα 3, τα Μέτρα Διαφοροποίηση προς μη γεωργικές δραστηριότητες, Διατήρηση και αναβάθμιση της αγροτικής κληρονομιάς και Απόκτηση δεξιοτήτων και εμπύχωση με στόχο την προπαρασκευή και υλοποίηση μιας στρατηγικής τοπικής ανάπτυξης συνεισφέρουν στην εξυπηρέτηση και των δύο στόχων ενώ αθροιστικά οι στόχοι ικανοποιούνται από αυξημένο αριθμό Μέτρων.

Τέλος, στον Άξονα 4, τα Μέτρα που αφορούν Στρατηγικές Τοπικής Ανάπτυξης συνεισφέρουν στην εξυπηρέτηση όλων των στόχων, ενώ αθροιστικά οι στόχοι ικανοποιούνται από αυξημένο αριθμό Μέτρων.

Συνάφεια της στρατηγικής με την ανάλυση SWOT

Στο κείμενο του ΠΑΑ 2007-2013 παρουσιάζεται με αποτελεσματικό και συνοπτικό τρόπο η συνάφεια της επιλεχθείσας στρατηγικής με την ανάλυση SWOT.

Η ανάλυση ομαδοποιεί τα δεδομένα της SWOT σε δεδομένα εσωτερικού περιβάλλοντος (δυνατά και αδύνατα σημεία) και εξωτερικού περιβάλλοντος (ευκαιρίες και απειλές) της χώρας.

Προκειμένου να διερευνηθεί η συνάφεια SWOT και στρατηγικής, κατασκευάστηκε σχετική μήτρα που στην οποία παρουσιάζονται τα Μέτρα τα οποία με άμεσο ή έμμεσο τρόπο αξιοποιούν τα ευρήματα της SWOT. Παρουσιάζονται δηλ. τα Μέτρα που αξιοποιούν τα ισχυρά σημεία, εκμεταλλεύονται τις ευκαιρίες, αντιμετωπίζουν τα αδύνατα σημεία και προλαβαίνουν τις απειλές.

Από την ανάλυση αυτή προκύπτει ότι σε κάθε σημείο της SWOT (ισχυρό, αδύνατο, ευκαιρία, κίνδυνο) το ΠΑΑ παρεμβαίνει κατά μέσο όρο (ανά ομάδα σημείων: όπως

παρουσιάζεται η σχετική ομαδοποίηση στη SWOT) με 5 έως 12 Μέτρα. Αυτό αποτελεί το κρισιμότερο στοιχείο του Προγράμματος επειδή υποδηλώνει ότι με την επιλεχθείσα στρατηγική κάθε ανάγκη, κάθε πρόβλημα, κάθε πλεονέκτημα και κάθε κίνδυνος αντιμετωπίζονται ταυτόχρονα με περισσότερα του ενός Μέτρα γεγονός που αναμένεται να μεγιστοποιήσει την αποτελεσματικότητα αυτής της στρατηγικής.

Παρά το γεγονός ότι οι διαθέσιμοι πόροι είναι περιορισμένοι, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην αποτελεσματική κατανομή τους έτσι ώστε να καλυφθούν στο μέγιστο δυνατό βαθμό οι υπάρχουσες ανάγκες. Κάποια σημεία διαφαίνεται ότι δεν αντιμετωπίζονται αλλά αυτό γίνεται είτε γιατί δεν είναι εφικτό στο πλαίσιο του ΠΑΑ (π.χ. οι περιορισμένοι πόροι της ΕΕ για τη γεωργία), είτε γιατί αφορούν παράλληλες λειτουργικού χαρακτήρα παρεμβάσεις (π.χ. η συμβολαιακή γεωργία δεν απαιτεί πόρους αλλά ενημέρωση που γίνεται στο πλαίσιο του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων (ΥΠΑΑΤ) που αναλαμβάνονται από τις αρμόδιες αρχές.

Ανάλυση της σχέσης και της αλληλοσυμπληρωματικότητας των προτεραιοτήτων

Για τη διερεύνηση της σχέσης και αλληλοσυμπληρωματικότητας των προτεραιοτήτων ο Σύμβουλος κατάρτισε ειδική μήτρα συσχετίσεων στην οποία βαθμολογήθηκε η συσχέτιση μεταξύ Μέτρων και Αξόνων.

Ο βαθμός αυτός υπολογίστηκε για το πρόγραμμα συνολικά σε 53% και κρίνεται ικανοποιητικός. Το ποσοστό αυτό σημαίνει ότι το 53% των Μέτρων συνδέονται μεταξύ τους με έμμεσο ή άμεσο τρόπο. Το 72% των Μέτρων παρουσιάζει συνάφεια πάνω από 50% ενώ το 89% παρουσιάζει συνάφεια πάνω από 30%.

Τα στοιχεία αυτά οδηγούν στο συμπέρασμα ότι το πρόγραμμα παρουσιάζει ολοκληρωμένο και όχι αποσπασματικό χαρακτήρα και ότι η επιδίωξη επίτευξης των τεθέντων στόχων σχεδιάστηκε με αποτελεσματικό τρόπο.

Σε επίπεδο Αξόνων, ο Άξονας 1 παρουσιάζει τη μεγαλύτερη συσχέτιση (μέσος όρος των συσχετίσεων κάθε μέτρου) με 64% και τη μικρότερη ο Άξονας 4, με ποσοστό 48%. Η συσχέτιση του Άξονα 4 παρά το γεγονός ότι κρίνεται ικανοποιητική είναι χαμηλότερη από τους άλλους εξαιτίας του συγκεκριμένου χαρακτήρα του (τα Μέτρα δηλ. του Άξονα συσχετίζονται κυρίως μεταξύ τους και λιγότερο με τα Μέτρα των άλλων Αξόνων).

Αξιολόγηση της καταλληλότητας του «μείγματος πολιτικής»

Η προτεινόμενη στρατηγική συνιστά το αποτέλεσμα της ανάλυσης της υφιστάμενης κατάστασης στο εσωτερικό και εξωτερικό περιβάλλον που οριοθετεί και προσδιορίζει τις αναπτυξιακές δυνατότητες του αγροτικού χώρου.

Ο Καν. (ΕΚ) 1698/2005, η ΚΑΠ, το ΕΣΣΑΑ, το ΕΣΠΑ, οι Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Αγροτική Ανάπτυξη, η Στρατηγική Λισσαβόνας κ.λ.π. συνιστούν το περιβάλλον εντός του οποίου πρέπει να διαμορφωθεί η σχεδιαζόμενη στρατηγική.

Το σύνολο των Μέτρων του Προγράμματος συνιστά ένα κατάλληλο μείγμα πολιτικής.

Το πρόγραμμα χαρακτηρίζεται από την αναγκαία συγκέντρωση των πόρων προκειμένου να υπάρξουν ικανοποιητικά αποτελέσματα στους Στρατηγικούς Στόχους, ενώ παράλληλα διαχέει πόρους σε πολλά Μέτρα έτσι ώστε να διασφαλίζονται ευρύτερες παρεμβάσεις στο πλαίσιο του διαθέσιμου προϋπολογισμού.

Εκτίμηση της επάρκειας των διαθέσιμων πόρων

Η ύπαρξη ανειλημμένων υποχρεώσεων αφενός και αφετέρου η ύπαρξη δυσεπίλυτων προβλημάτων στον πρωτογενή τομέα καθιστούν απαραίτητη την ενίσχυση κάποιων Μέτρων τα οποία στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, στην βελτίωση της πληθυσμιακής πυραμίδας και στην πολυαπασχόληση έτσι ώστε να καταστεί δυνατή η επίτευξη των στρατηγικών στόχων του Προγράμματος.

Δεν είναι εφικτός στο πλαίσιο της παρούσας αξιολόγησης ο προσδιορισμός των απαιτούμενων επιπλέον πόρων. Εκείνο όμως που θα μπορούσε να ειπωθεί με βεβαιότητα είναι ότι οι δράσεις για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και οι δράσεις προσέγγισης Leader θα έπρεπε να αυξηθούν σημαντικά γιατί προσφέρουν συμπληρωματικές/εναλλακτικές πηγές απασχόλησης και εισοδήματος στους κατοίκους των αγροτικών περιοχών.

Η ύπαρξη και άλλων προγραμμάτων που χρηματοδοτούν δράσεις στον αγροτικό χώρο, όπως π.χ τα ΠΕΠ, συμπληρώνει τους απαιτούμενους πόρους, και βελτιώνει το ύψος των αναμενόμενων επιπτώσεων στην απασχόληση.

III.2 ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΚΙΝΔΥΝΩΝ / ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ

Ανάδειξη πιθανών κινδύνων / δυσχερειών κατά την υλοποίηση των στρατηγικών και προτεραιοτήτων που επελέγησαν

Οι κίνδυνοι κατά την εφαρμογή του Προγράμματος μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο κατηγορίες:

Κατηγορία 1: Κίνδυνοι αστοχίας της στρατηγικής

Κατηγορία 2: Διαχειριστικοί Κίνδυνοι

Η πρώτη κατηγορία κινδύνων οφείλεται στη δυσκολία επίτευξης ορισμένων στόχων λόγω είτε των διαρθρωτικών προβλημάτων του τομέα και του αγροτικού χώρου είτε της μορφολογίας του εδάφους και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του αγροτικού χώρου.

Σε σχετικό διάγραμμα βαθμολογήθηκε η πιθανότητα επέλευση κινδύνων σε επίπεδο Γενικών και Ειδικών Στόχων.

Η αύξηση του μέσου μεγέθους των εκμεταλλεύσεων είναι εξαιρετικά δύσκολη ενώ η εφαρμογή σχεδίων συνεργασίας στις περιοχές που αφορά για να έχει αποτέλεσμα πρέπει να προκύπτει μετά από εξειδικευμένη μελέτη και όχι ως έκφραση επιθυμίας γενικά.

Η δεύτερη κατηγορία κινδύνων οφείλεται τόσο σε αντικειμενικούς λόγους (αδυναμία ακριβούς πρόβλεψης των χρονοδιαγραμμάτων υλοποίησης των έργων) όσο και σε υποκειμενικούς (έλλειψη κατάλληλης υποδομής και οργάνωσης).

Τα προβλήματα αυτής της κατηγορίας εστιάζονται κυρίως σε δύο κατευθύνσεις.

Η μία κατεύθυνση αφορά στο μεγάλο αριθμό υποέργων που πρέπει να αξιολογηθούν, να ενταχθούν και να παρακολουθηθούν από τις κεντρικές υπηρεσίες.

Η δεύτερη κατεύθυνση αφορά στην έλλειψη ενός αποτελεσματικού και ευέλικτου πληροφοριακού συστήματος παρακολούθησης.

Το γεγονός της έλλειψης του πληροφοριακού συστήματος και του μεγάλου αναμενόμενου όγκου έργων/υποέργων προς ένταξη, αποτελεί υψηλό παράγοντα κινδύνου.

Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι το ΠΑΑ αποτελεί ένα σύνολο Μέτρων τα οποία κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο 16 προγραμμάτων (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και Ανασυγκρότησης της Υπαιθρου, Έγγραφο Προγραμματισμού Αγροτικής Ανάπτυξης, δράσεις συγχρηματοδοτούμενες από το ΕΓΤΠΕ στο πλαίσιο των 13 Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader +).

Ανάλυση των μεθόδων ελαχιστοποίησης των κινδύνων

Η ελαχιστοποίηση των κινδύνων που προαναφέρθηκαν, ανάγεται στην εφαρμογή ενός αποτελεσματικού συστήματος διοίκησης/διαχείρισης του Προγράμματος με τη χρήση των κατάλληλων εργαλείων παρακολούθησης.

Αυτό που διαφαίνεται από τις συζητήσεις με του αρμοδίου για την κατάρτιση του ΠΑΑ, η προσπάθεια ελαχιστοποίησης των κινδύνων εστιάζεται στην διαμόρφωση μηχανισμών έγκαιρης αντιμετώπισης προβλημάτων τα οποία προέκυψαν κατά το παρελθόν.

Η ενδεχόμενη εκχώρηση διαχειριστικών αρμοδιοτήτων για ορισμένα Μέτρα σε περιφερειακές υπηρεσίες αποτελεί θετική ενέργεια γιατί θα αναλάβουν χειριστές με προϋπάρχουσα εμπειρία ενώ παράλληλα θα αποδευμευτούν οι κεντρικές υπηρεσίες από αυξημένο φόρτο εργασίας.

IV.0 ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΜΕ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

IV.1 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΘΝΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Αξιολόγηση της συνάφειας του ΠΑΑ με το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς 2007-2013

Το Εθνικό Στρατηγικό Πλαίσιο Αναφοράς καθορίζει τις αναπτυξιακές κατευθύνσεις της χώρας για την περίοδο 2007-2013.

Στο Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης 2007-2013 (ΠΑΑ) η στρατηγική για την επίτευξη των στόχων του Προγράμματος υλοποιείται μέσω των Αξόνων που είναι:

- ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΤΟΜΕΑ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΑΣΟΚΟΜΙΑΣ
- ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΥΓΙΑΙΘΡΟΥ
- ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΖΩΗΣ ΣΤΙΣ ΑΓΡΟΤΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
- ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ LEADER

Από τον πίνακα που καταρτίστηκε για τη διερεύνηση του ΠΑΑ με το ΕΣΠΑ, προέκυψε ότι κάθε προτεραιότητα του ΠΑΑ συσχετίζεται με τουλάχιστον μία από τις προτεραιότητες του ΕΣΠΑ, γεγονός που υποδηλώνει υψηλό βαθμό συσχέτισης των στρατηγικών των δύο προγραμμάτων.

Αξιολόγηση της συνάφειας του ΠΑΑ με Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων

Το Ελληνικό Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων (ΕΠΜ) για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008, είναι σύμφωνο με τις κατευθύνσεις του Συμβουλίου του 2005, (COM 2005/141) εξειδικεύοντας τις προτεραιότητες της Λισσαβόνας, σύμφωνα με τις ανάγκες και τα ειδικότερα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

Οι κατευθύνσεις, επιλογές, κατηγορίες Μέτρων και δράσεων του ΕΠΜ έχουν πλήρως και ρητά ενσωματωθεί τόσο γενικά στους 4 Άξονες όσο και ειδικότερα σε κατάλληλα Μέτρα και δράσεις που ρητά διαλαμβάνονται στο ΠΑΑ 2007-2013. Επομένως η συσχέτιση των δύο εγγράφων είναι άμεση, η συμβατότητα πλήρης και η λεπτομερέστερη εξειδίκευση υπακούει στις ειδικές ανάγκες και προβλήματα του γεωργικού τομέα πάντα όμως στο πλαίσιο των κοινών κεντρικών επιλογών.

Σε πίνακα που διαμορφώθηκε για τη διερεύνηση του βαθμού συνάφειας μεταξύ των Αξόνων του ΕΠΜ και του ΠΑΑ εμφανίζεται υψηλός βαθμός συσχέτισης όλων των Αξόνων.

Συνάφεια του ΠΑΑ με το ΕΣΣΑΑ 2007-2013

Όλοι οι στόχοι του ΕΣΣΑΑ 2007-2013 έχουν ενσωματωθεί στο ΠΑΑ 2007 -2013. Δεν πρόκειται δηλ. για συσχέτιση αλλά για ταύτιση. Επίσης, διάφορα στοιχεία της ανάλυσης του ΕΣΣΑΑ με βάση τα οποία διαμορφώθηκε η προτεινόμενη στρατηγική έχουν ενσωματωθεί στο ΠΑΑ. Το ΕΣΣΑΑ αποτέλεσε τη βάση για τη διαμόρφωση του Προγράμματος.

IV.2 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΑ ΜΕ ΤΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ

Αξιολόγηση της συνάφειας του ΠΑΑ με την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ)

Η νέα ΚΑΠ εισάγει ορισμένες διαφοροποιήσεις σε σχέση με τις πολιτικές των προηγούμενων περιόδων. Για πρώτη φορά υιοθετείται η υποχρέωση της 'πολλαπλής συμμόρφωσης' και εισάγονται τα λεγόμενα 'δικαιώματα ενίσχυσης' αποδεδειγμένα τις πληρωμές από την παραγωγή. Προβλέπει ακόμα σταδιακή προσαρμογή στις ενισχύσεις, ώστε να εξασφαλισθούν πόροι που θα χρηματοδοτήσουν δράσεις για την ανάπτυξη της υπαίθρου, με την εφαρμογή συγκεκριμένων συντελεστών μείωσης από 2005-2012 (διαφοροποίηση).

Αποτυπώνοντας σε κατάλληλο πίνακα τους Γενικούς Στρατηγικούς Στόχους της ΚΑΠ και του ΠΑΑ 2007-2013 παρατηρείται ότι υπάρχει μεγάλη συσχέτιση Στο πνεύμα, ακριβώς της νέας ΚΑΠ είναι τα Μέτρα και οι δράσεις για την αναδιάρθρωση και τον εκσυγχρονισμό, την ποιοτική αναβάθμιση των προϊόντων, η αναβάθμιση των ικανοτήτων και δεξιοτήτων των αγροτών για παραγωγή με προσανατολισμό στις αγορές κλπ.

Αξιολόγηση της συνάφειας του ΠΑΑ με τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές Αγροτικής Ανάπτυξης (ΣΚΓΑΑ)

Σε πίνακα που καταρτίστηκε για την αξιολόγηση της συνάφειας του ΠΑΑ με τις ΣΚΓΑΑ αποτυπώθηκαν οι Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας για την Αγροτική Ανάπτυξη 2007-2013, και οι Άξονες, οι Ομάδες Μέτρων και τα Μέτρα του ΠΑΑ 2007-2013.

Εκείνο το οποίο προκύπτει από την ανάγνωση της μήτρας συσχέτισης είναι ότι κάθε μέτρο συσχετίζεται με κάποια από τις ΣΚΓΑΑ, καθώς επίσης ότι κάθε Άξονας συσχετίζεται με μία από τις ΣΚΓΑΑ.

Αξιολόγηση της συμβολής της στρατηγικής στους στόχους της Λισσαβόνας

Η Στρατηγική της Λισσαβόνας υιοθετήθηκε το 2000 από τους Ευρωπαίους ηγέτες, ακολουθώντας την απελευθέρωση των αγορών και το άνοιγμα των συνόρων των ευρωπαϊκών κρατών.

Σε Πίνακα συσχετίσεων αποτυπώθηκαν οι Στόχοι που αποφασίστηκαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Λισσαβόνας και συμπληρώθηκαν ακολούθως στο Γκέτεμποργκ και τη Βαρκελώνη και οι Άξονες Προτεραιότητας του ΠΑΑ 2007-2013 με τα σχετικά Μέτρα.

Οι στόχοι που υιοθετήθηκαν αποτελούν αντικείμενο των πολιτικών που εφαρμόζονται για το σύνολο των τομέων της οικονομίας. Επομένως το ΠΑΑ δεν μπορεί να καλύπτει το σύνολο αυτών των στόχων. Εν τούτοις 18 από τα 34 Μέτρα του Προγράμματος συνεισφέρουν στην επίτευξη αυτών των στόχων ενώ 9 από αυτά συνεισφέρουν στην επίτευξη περισσότερων του ενός στόχων.

IV.3 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως παρατηρείται, σε ένα πρώτο επίπεδο θεώρησης, το ΠΑΑ έχει λάβει αποφασιστικά υπόψη του τις ευρωπαϊκές στρατηγικές επιλογές και κατευθύνσεις καθώς και τις

γενικότερες εθνικές πολιτικές και τις έχει ενσωματώσει στις ρυθμίσεις του, τόσο σε επίπεδο στρατηγικών προτεραιοτήτων όσο και σε χαμηλότερο επιχειρησιακό επίπεδο.

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τους **γενικότερους στρατηγικούς στόχους** κοινό τόπο τόσο των κοινοτικών όσο και των εθνικών επιλογών πολιτικής αποτελούν η **ανταγωνιστικότητα, η αειφόρος ανάπτυξη, η πλήρης απασχόληση, η ποιότητα ζωής, η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη και η κοινωνική συνοχή**. Έτσι, οι στρατηγικές προτεραιότητες του ΠΑΑ (Άξονες) **αντανακλούν ή μάλλον ενσωματώνουν, κυριολεκτικά, τις εν λόγω επιλογές**. Ίδια υψηλή συσχέτιση παρουσιάζει το ΠΑΑ με τις Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές της Κοινότητας για την Αγροτική Ανάπτυξη 2007-2013, τις Βασικές Προτεραιότητες Πολιτικής του ΕΣΠΑ και τις Στρατηγικές Προτεραιότητες του ΕΣΣΑΑ 2007-2013.

Μπορεί, επομένως, να γίνει αποδεκτό ότι είναι εμφανής η συνέπεια του ΠΑΑ 2007-2013 με τις γενικότερες και τις ειδικότερες κοινοτικές και εθνικές πολιτικές και η συμβολή του στους σχετικούς στόχους.

V. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

V.1 ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ ΔΕΙΚΤΩΝ ΚΑΙ ΣΤΟΧΩΝ ΠΑΑ

Τα σχετικά κοινοτικά έγγραφα καθορίζουν ένα πλέγμα δεικτών που θα πρέπει να περιληφθούν στο ΠΑΑ 2007-2013.

Το πρόγραμμα ενέταξε στο περιεχόμενό του αυτούς τους δείκτες. Οι δείκτες αποτελούν τα εργαλεία παρακολούθησης της εξέλιξης διαφόρων μεγεθών.

Η υπηρεσία υπολόγισε το σύνολο των δεικτών εκροών (επιδόσεων) και το σύνολο των λοιπών δεικτών που δεν αφορούν προστιθέμενη αξία κα απασχόληση.

Ο Σύμβουλος της εκ των προτέρων αξιολόγησης εφαρμόζοντας την ανάλυση εισροών-εκροών υπολόγισε τους δείκτες που αφορούν οικονομικά μεγέθη και απασχόληση.

Οι δείκτες αυτοί περιλαμβάνονται στο ΠΑΑ 2007-2013.

Το σύνολο του Προγράμματος πλην της τεχνικής βοήθειας παρακολουθείται μέσω δεικτών.

V.2 ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΧΩΝ ΠΟΥ ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Το σύνολο του Προγράμματος παρακολουθείται από δείκτες. Οι δείκτες αυτοί επιλέχθηκαν με βάση το κοινό πλαίσιο παρακολούθησης και αξιολόγησης και προέρχονται από τις κατευθυντήριες οδηγίες της επιτροπής.

Όσον αφορά στους δείκτες επιδόσεων, οι εκτιμήσεις των τιμών στόχου έγιναν με βάση μοναδιαία κόστη, όπου αυτά υπήρχαν, τα οποία σταθμίστηκαν με βάση την εμπειρία του κάθε χειριστή του αντίστοιχου μέτρου.

Όσον αφορά στους δείκτες αποτελεσμάτων και επιπτώσεων (όπου αφορούν οικονομικά στοιχεία ή στοιχεία απασχόλησης) η εκτίμηση των τιμών στόχου έγινε με βάση το υπόδειγμα εισροών-εκροών, στο οποίο εκτιμώνται οι διακλαδικές σχέσεις σε 58 κλάδους. Η πραγματοποιούμενη δαπάνη διαχέεται στους κλάδους αυτούς παράγοντας προϊόν το οποίο για να παραχθεί απαιτεί μονάδες εργασίας. Με βάση αυτή τη λογική της μεθόδου, υπολογίστηκαν οι επιπτώσεις στην ακαθάριστη αξία παραγωγής, στην ακαθάριστη και καθαρή προστιθέμενη αξία, στην απασχόληση.

Δυσκολία υπάρχει, λόγω έλλειψης δεδομένων, για τον υπολογισμό ορισμένων δεικτών που αφορούν στη βιοποικιλότητα.

V.3 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΦΙΚΤΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΠΟΣΟΤΙΚΟΠΟΙΗΜΕΝΩΝ ΣΤΟΧΩΝ

Το πλέγμα των δεικτών που χρησιμοποιούνται αξιολογείται ως κατάλληλο για την παρακολούθηση των ποσοτικοποιημένων στόχων.

Οι μεθοδολογίες/τεχνικές υπολογισμού που χρησιμοποιήθηκαν για την εκτίμηση των στόχων (που παρακολουθούνται από αντίστοιχους δείκτες) παρέχουν ικανοποιητικό βαθμό ασφάλειας και αξιοπιστίας για την εφικτότητα επίτευξής τους.

Ο Σύμβουλος εκτιμά ότι, δεδομένης της ύπαρξης ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων, κρίνεται σκόπιμη και η διαμόρφωση ενός δείκτη που θα παρακολουθεί τις αντίστοιχες μεταβολές. Παρά το ότι είναι δύσκολη η εφαρμογή του δείκτη για να μετρά τις επιπτώσεις από το συγκεκριμένο μόνο πρόγραμμα, η παρακολούθηση για το σύνολο της χώρας θα δίνει μία εικόνα της γενικότερης πορείας που άλλωστε είναι και το ζητούμενο του αναπτυξιακού σχεδιασμού. Ο προτεινόμενος δείκτης είναι αυτός που χρησιμοποίησε ο Σύμβουλος Αξιολόγησης για την εκτίμηση των ενδοπεριφερειακών ανισοτήτων (συντελεστής μεταβλητότητας)

V.4 ΑΝΑΜΕΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Σύμφωνα με τη στρατηγική που έχει επιλεγεί, το Πρόγραμμα επιδιώκει την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση (ανταγωνιστικότητα του γεωργικού, αγροδιατροφικού και δασοκομικού τομέα), την κατάσταση του περιβάλλοντος και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές. Οι τομείς παρέμβασης σε συνάρτηση με τη χρηματοδοτική βαρύτητα που αποδίδεται στους Άξονες Προτεραιότητας, αλλά και στα επιμέρους Μέτρα αναδεικνύει τα ακόλουθα:

Πρώτη Προτεραιότητα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης αποτελεί η «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και δασοκομίας» και εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα τον πρώτο γενικό στόχο του Προγράμματος «Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα» και συμπληρωματικά με τους άλλους. Αποτελείται από τρεις διακριτές ενότητες, ανθρώπινο κεφάλαιο, επιχειρηματικότητα – καινοτομία και ποιότητα, οι οποίες

στοχεύουν στη βελτίωση των βασικών παραμέτρων που συνθέτουν την ανταγωνιστικότητα και συγκεκριμένα το ανθρώπινο δυναμικό, τις υποδομές και την επιχειρηματικότητα. Στον Άξονα περιλαμβάνονται Μέτρα που υλοποιούν τις επιταχυντικές πολιτικές που στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων του πρωτογενή και του αγροδιατροφικού τομέα.

Με βάση τη στοχοθεσία σε επίπεδο προτεραιότητας τα αναμενόμενα αποτελέσματα στο τέλος της προγραμματικής περιόδου, θα είναι τα εξής:

- Η επιτυχής ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας κατάρτισης στον τομέα της γεωργίας ή/και δασοκομίας από 30.000 συμμετέχοντες.
- Η αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στις στηριζόμενες εκμεταλλεύσεις / επιχειρήσεις σε 115.223.453 ευρώ.
- Η υιοθέτηση της εισαγωγής νέων προϊόντων και / ή νέων τεχνικών από 3.525 εκμεταλλεύσεις / επιχειρήσεις

Δεύτερη Προτεραιότητα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης τίθεται η «Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου» η οποία συμβάλλει στην επίτευξη κυρίως του δεύτερου γενικού στόχου του Προγράμματος «Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων, αποτελούμενη από τρεις διακριτές ενότητες που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των φυσικών πόρων. Η γεωργία, ταυτόχρονα με την ιδιότητά της ως ο μεγαλύτερος «χρήστης του εδάφους και των υδάτων», αποκτά τα τελευταία χρόνια και μια νέα ιδιότητα, αυτή του σημαντικού παραγωγού «περιβαλλοντικών ωφελειών». Το Πρόγραμμα λαμβάνοντας υπόψη τις δύο αυτές ιδιότητες της γεωργίας υιοθετεί μια δυαδική προσέγγιση που εστιάζεται σχεδόν ισόρροπα στην προστασία του περιβάλλοντος, είτε μέσω της συνέχισης της άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας σε περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα, είτε μέσω της υιοθέτησης φιλοπεριβαλλοντικών γεωργικών πρακτικών σε περιοχές που εντοπίζονται προβλήματα, αλλά και στη στροφή σε γεωργικές και δασοκομικές πρακτικές που συμβάλλουν στην προώθηση των στόχων της ευρωπαϊκής στρατηγικής για το περιβάλλον όπως είναι η προστασία της βιοποικιλότητας, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής κλπ.

Οι παρεμβάσεις στο πλαίσιο της προτεραιότητας αυτής, με βάση τα οριζόμενα στο Πρόγραμμα αναμένεται να επιφέρουν τα παρακάτω αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Την εφαρμογή σε 2.727.600 εκτάρια δράσεων επιτυχούς διαχείρισης γης, οι οποίες θα συμβάλλουν
- Στην αναστροφή της τάσης μείωσης της βιοποικιλότητας,

- Στη διατήρηση των γεωργικών εκτάσεων και της δασοκομίας υψηλής φυσικής αξίας,
- Στη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων.

Τρίτη Προτεραιότητα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης αποτελεί η «Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας» και η «Εφαρμογή της προσέγγισης Leader», εξυπηρετώντας τους γενικούς στόχους «βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και στην ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας» και «δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης LEADER», αντίστοιχα.

Η προτεραιότητα αυτή αντανακλά την έμφαση που αποδίδεται στη σταδιακή μετατόπιση της κοινής γεωργικής πολιτικής από μια κλαδική τομεακή πολιτική σε μία χωρική πολιτική που στοχεύει στην ολοκληρωμένη τοπική προσέγγιση για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών μέσω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και της ανάπτυξης νέων κλάδων και τομέων που μπορούν να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας ιδιαίτερα για τους νέους και τις γυναίκες συμβάλλοντας στην επίτευξη του ευρύτερου στόχου που είναι η συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Οι επιμέρους παρεμβάσεις μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο ενότητες, στην ενότητα που στοχεύει στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας κινητοποιώντας σημαντικούς ιδιωτικούς πόρους και στην ενότητα που στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μέσω της υλοποίησης έργων «υποδομής δημόσιου χαρακτήρα» για τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς, την ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών, τη βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες που παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών.

Τα αποτελέσματα, όπως αυτά θέτονται ως στόχοι σε επίπεδο προτεραιότητας, αναμένεται είναι τα ακόλουθα:

- Η αύξηση μη γεωργικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στις στηριζόμενες επιχειρήσεις κατά 21.435.153 ευρώ,
- Η δημιουργία 5.294 ακαθάριστων θέσεων εργασίας,
- Η αύξηση του αριθμού τουριστών κατά 800.000 άτομα στις περιοχές όπου θα εφαρμοστούν οι παρεμβάσεις,
- Η απολαβή βελτιωμένων υπηρεσιών από 1.600.000 κατοίκους αγροτικών περιοχών στις οποίες θα εφαρμοστούν οι παρεμβάσεις.

Συνολικά σε επίπεδο Προγράμματος οι σημαντικότερες επιπτώσεις αναμένεται να είναι οι ακόλουθες:

- Η επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης, η οποία εκτιμώμενη ως μεταβολή της καθαρής προστιθέμενης αξίας ανέρχεται σε 616.782.906 σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,
- Η δημιουργία 3.645 καθαρών νέων θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης,
- Η μεταβολή στην παραγωγικότητα εργασίας, η οποία εκτιμώμενη ως μεταβολή στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά θέση εργασίας πλήρους απασχόλησης ανέρχεται σε 14.448 Ευρώ.

Για την αξιολόγηση των επιπτώσεων από την εφαρμογή του Προγράμματος ο Σύμβουλος Αξιολόγησης στο πλαίσιο της εκ των προτέρων αξιολόγησης προέβη στη διερεύνηση των επιπτώσεων σε τρία κρίσιμα μακροοικονομικά μεγέθη:

A) Το προϊόν (ακαθάριστη αξία παραγόμενου προϊόντος)

B) Την απασχόληση (ετήσιες μονάδες πλήρους απασχόλησης)

Γ) Την προστιθέμενη αξία

Προϊόν

Η επίπτωση στο σύνολο της οικονομίας, αφορά στην ακαθάριστη αξία παραγωγής, είναι θετική και κατά μέσο όρο θα διαμορφωθεί κατά μέσο όρο σε 989 εκ. Ευρώ που αντιστοιχεί στο 0,4% περίπου της συνολικής ακαθάριστης αξίας της παραγωγής της Χώρας.

Στο σύνολο γεωργίας-κτηνοτροφίας-δασοκομίας η επίπτωση στην ακαθάριστη αξία παραγωγής θα είναι θετική και θα διαμορφωθεί κατά μέσο όρο σε 445 εκ. Ευρώ που αντιστοιχεί στο 3% περίπου της συνολικής ακαθάριστης αξίας της γεωργίας-κτηνοτροφίας-δασών.

Ακαθάριστη προστιθέμενη Αξία

Στο σύνολο της οικονομίας, η επίπτωση στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία θα είναι θετική και θα διαμορφωθεί κατά μέσο όρο σε 547 εκ. Ευρώ που αντιστοιχεί στο 0,35% περίπου της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της Χώρας.

Στο σύνολο γεωργίας-κτηνοτροφίας-δασοκομίας η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία η επίπτωση στην ακαθάριστη αξία παραγωγής θα είναι θετική και θα διαμορφωθεί κατά μέσο όρο σε 271 εκ. Ευρώ που αντιστοιχεί στο 3,2% περίπου της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας της γεωργίας-κτηνοτροφίας-δασών.

Απασχόληση

Η εκτίμηση των επιπτώσεων του Προγράμματος στην απασχόληση προσεγγίζεται διττά. Η πρώτη προσέγγιση αφορά στην εκτίμηση της απασχόλησης που δημιουργείται κατά την υλοποίηση του Προγράμματος συνολικά σε όλους τους τομείς.

Με βάση τη μεθοδολογία που εφαρμόστηκε, οι δημιουργούμενες θέσεις απασχόλησης εκτιμώνται σε 37.868 ετήσια ισοδύναμα πλήρους απασχόλησης στο σύνολο της οικονομίας.

Οι θέσεις αυτές είναι οι συνολικά απαιτούμενες για να υλοποιηθεί το Πρόγραμμα και δεν υποδηλώνουν πραγματοποιούμενη αύξηση στο τέλος της προγραμματικής περιόδου.

Η δεύτερη προσέγγιση αφορά στην εκτίμηση της συμβολής του Προγράμματος στη δημιουργία απασχόλησης ως επίπτωση με την ολοκλήρωσή του. Αυτές οι νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης που δημιουργεί το Πρόγραμμα εκτιμώνται σε 3.645 στον αγροτικό χώρο. Ο αριθμός αυτός είναι ο μέγιστος δυνατός και υπάρχει το ενδεχόμενο να διαμορφωθεί και σε χαμηλότερα επίπεδα.

Δεδομένου ότι στην αντίστοιχη μελέτη του ΚΕΠΕ για την εκτίμηση των μακροοικονομικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του ΕΣΠΑ 2007-2013 εκτιμάται ότι θα αυξηθεί η συνολική απασχόληση της οικονομίας κατά 55.000 θέσεις, η εκτίμηση για το ΠΑΑ κρίνεται ως ρεαλιστική.

VI. ΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ/ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

VI.1 ΒΑΣΙΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ 2000 – 2006

Κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο τα αντίστοιχα Μέτρα του ΠΑΑ 2007-2013 υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο του ΕΠΑΑΥ, του ΕΠΑΑ, των 13 ΠΕΠ και της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader+.

Τα συστήματα διαχείρισης αυτών των προγραμμάτων κατόρθωσαν να ανταπεξέλθουν αποτελεσματικά στο έργο που έπρεπε να εκπληρώσουν με αρκετές όμως δυσκολίες, ιδιαίτερα στην έναρξη (πρώτα χρόνια) της εφαρμογής τους.

Το ΟΠΣ, από την έναρξη εφαρμογής του μέχρι σήμερα, βελτιώθηκε σημαντικά. Αυτή όμως η βελτίωση αφενός δεν μεταφέρθηκε στα στελέχη των υπηρεσιών έτσι ώστε να μπορεί σημαντικός αριθμός να χειριστεί το σύστημα, να αντλήσει στοιχεία και ενδεχομένως να προτείνει βελτιώσεις (η χρήση αποτελεί βασικό εργαλείο ελέγχου της αποτελεσματικότητας των πληροφοριακών συστημάτων) και αφετέρου δεν έγιναν οι βελτιώσεις εκείνες που θα διευκόλυναν σημαντικά το διαχειριστικό έργο.

Η μεγάλη συγκέντρωση αρμοδιοτήτων στις Κεντρικές Υπηρεσίες δημιούργησε καθυστερήσεις ενώ η προσπάθεια για την εκ των υστέρων αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων –από τις καθυστερήσεις- δημιούργησε οργανωτικά προβλήματα.

VI.2 ΤΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΣΥΣΤΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ, ΕΛΕΓΧΟΥ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΑΑ 2007 – 2013

Σύμφωνα με το Άρθρο 74 (2) του Καν. 1698/2005, για την εφαρμογή του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2007 -2013 που εφαρμόζεται σε εθνικό επίπεδο καθορίζονται οι ακόλουθες αρμόδιες αρχές:

- η Διαχειριστική Αρχή (ΔΑ)

- ο Διαπιστευμένος Οργανισμός Πληρωμών (ΟΠΛ)
- ο Οργανισμός Πιστοποίησης (ΟΠ/Σ)

ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ (ΔΑ)

Διαχειριστική Αρχή του ΠΑΑ σύμφωνα με το Άρθρο 75 του Καν. 1698/2005 ορίζεται η Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006» (ΕΥΔ του ΕΠΑΑ-ΑΥ).

Αξιολογώντας τα στοιχεία που αποτυπώνονται στο ΠΑΑ 2007-2013 και συνεκτιμώντας τα με τις θέσεις των αρμοδίων στελεχών, εκείνο που εξάγεται ως συμπέρασμα από μία πρώτη θεώρηση είναι ότι το σύστημα διαχείρισης επιχειρεί να συνδυάσει την κτηθείσα εμπειρία της προηγούμενης προγραμματικής περιόδου, με τα δεδομένα και τις απαιτήσεις τόσο του ΠΑΑ 2007-2013 όσο και του νέου κανονισμού 1698/2005.

Το ΠΑΑ 2007-2013 αποτελεί ένα σύνολο παρεμβάσεων οι οποίες στην περίοδο 2000-2006 υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο 16 προγραμμάτων.

Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό αφενός με τα προβλήματα που προέκυψαν κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο σε σχέση με τις διαδικασίες εφαρμογής, παρακολούθησης, αξιολόγησης και χρηματοοικονομικής διαχείρισης και αφετέρου με τους περιορισμούς και δυνατότητες που θέτει ο κανονισμός 1698/2005, οδήγησαν τις αρμόδιες αρχές στη διαμόρφωση ενός πλαισίου το οποίο ποιοτικά αξιολογείται ως το βέλτιστο. Θα μπορούσαν να προβλεφθούν διάφορα εναλλακτικά σενάρια, με αβέβαιο όμως αποτέλεσμα. Με βάση τα δεδομένα του ΠΑΑ 2007-2013 και με βάση τις προσωπικές συνεντεύξεις του Συμβούλου με τα αρμόδια στελέχη, εκτιμάται ότι οι συγκεκριμένες επιλογές αξιοποιούν την αποκτηθείσα εμπειρία και επιχειρούν βελτίωση της αποτελεσματικότητας χωρίς την εισαγωγή υψηλών κινδύνων (δεν δημιουργούνται ριζικές αλλαγές).

- Ειδικότερα, ο ορισμός της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του ΕΠΑΑ-ΑΥ ως Διαχειριστικής Αρχής (ΔΑ) του Προγράμματος 2000-2006, παρέχει επαρκείς εγγυήσεις για αποτελεσματική και με διαφάνεια διαχείριση τόσο λόγω της οργανωτικής της πληρότητας όσο και λόγω της σημαντικής εμπειρίας των στελεχών της από τις προηγούμενες προγραμματικές περιόδους. Η εσωτερική οργάνωση της ΔΑ, η διασύνδεσή της με επιτελικές μονάδες του Υπουργείου και άλλους περιφερειακούς φορείς διασφαλίζει τη δυνατότητα έγκαιρων προσαρμογών εκεί όπου θα υπάρχει ανάγκη ανασχεδιασμών και παρεμβάσεων.
- Παράλληλα, ο ορισμός «Ενδιάμεσων Διαχειριστικών Αρχών» σύμφωνα με την ευχέρεια που παρέχει ο Κανονισμός 1698/2005, αφενός δίνει τη δυνατότητα στη ΔΑ του ΠΑΑ 2007-2013 να ενισχύσει τον επιτελικό, συντονιστικό και καθοδηγητικό της ρόλο και αφετέρου ενισχύει τον

αποκεντρικό και από-συγκεντρωτικό χαρακτήρα της διαχείρισης με μηχανισμούς έμπειρους που έχουν ενσωματώσει πολύχρονη πείρα από τις αρμοδιότητες που άσκησαν σε προηγούμενες προγραμματικές περιόδους. Ταυτόχρονα, η σαφήνεια του πλαισίου των αρμοδιοτήτων τους όπως αυτές θα περιγράφονται στις κανονιστικές πράξεις ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο συγχύσεων και επικαλύψεων.

Ο Σύμβουλος εκτιμά επίσης ότι η εκπόνηση ειδικής μελέτης, το έτος 2009, για την επανεξέταση των διαδικασιών εφαρμογής, παρακολούθησης, αξιολόγησης και χρηματοοικονομικής διαχείρισης, θα αποτελέσει σημαντικό εργαλείο για την βελτίωση της αποτελεσματικότητας του Προγράμματος.

ΔΙΑΠΙΣΤΕΥΜΕΝΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ (ΟΠΛ)

Ως Οργανισμός Πληρωμών, σύμφωνα με το Άρθρο 6 του Καν. (ΕΚ) 1290/2005 για τη χρηματοδότηση της Κοινής Γεωργικής Πολιτικής, ορίστηκε ο ΟΠΕΚΕΠΕ, όπως προβλέπεται στο Άρθρο 3 του υπ' αρ. 3508 Νόμου (ΦΕΚ 249 Α/16-11-2006). Σε εφαρμογή του άρθρου 6 του καν 1290/2005, η εκτέλεση καθηκόντων του Οργανισμού Πληρωμών μπορεί να γίνει κατ' εξουσιοδότηση του, με εξαίρεση την καταβολή των κοινοτικών ενισχύσεων.

Ο ορισμός του ΟΠΕΚΕΠΕ ως του Οργανισμού Πληρωμών διασφαλίζει όχι μόνο τη λογιστική ακρίβεια και διαφάνεια των πληρωμών αλλά, με τις οργανωτικές δυνατότητες και το προσωπικό που διαθέτει, μπορεί να βελτιώσει ουσιαδώς τους χρόνους πληρωμής, αφού, στην προηγούμενη προγραμματική περίοδο, διαπιστώθηκαν σημαντικές καθυστερήσεις στον τομέα αυτόν. Επίσης, ο Οργανισμός Πιστοποίησης με την ελεγκτική λειτουργία του θα συμβάλει περαιτέρω στη διαφάνεια αλλά και στην ελαχιστοποίηση των κινδύνων να χαθούν πόροι.

Η υποστήριξη του από ένα πληροφοριακό σύστημα αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την αποτελεσματική του λειτουργία. Από συζητήσεις με αρμόδια στελέχη, ο Σύμβουλος διαμόρφωσε την άποψη ότι οι σχεδιαζόμενες οργανωτικές και λειτουργικές προσεγγίσεις κινούνται προς την ορθή κατεύθυνση επειδή εκτιμάται ότι βελτιώνουν το επίπεδο της γραφειοκρατίας -περιορίζουν δηλ. τον όγκο των θεσμοθετημένων διαδικασιών- και διευκολύνουν το επίπεδο της επικοινωνίας των χρηστών –βελτιώνουν δηλ. την λειτουργικότητα του πληροφοριακού συστήματος-.

Στη μεταβατική περίοδο, θα χρησιμοποιηθεί το υπάρχον σύστημα, το οποίο σύμφωνα με τις συζητήσεις του Συμβούλου με αρμόδια στελέχη θα υποστεί σχετικές προσαρμογές με στόχο την βελτίωσή του -στο μέτρο του εφικτού- προκειμένου να υποστηρίξει αποτελεσματικότερα τον Οργανισμό Πληρωμών.

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ (ΟΠ/Σ)

Ο Οργανισμός Πιστοποίησης, σύμφωνα με το Άρθρο 7 του Καν. 1290/2005, δύναται να είναι οντότητα του δημοσίου ή του ιδιωτικού δικαίου ο οποίος επιλέγεται μετά από ανοιχτή δημόσια πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, σύμφωνα με τις εν ισχύ ρυθμίσεις για τις δημόσιες συμβάσεις εκτός των περιπτώσεων που είναι Δημόσια Υπηρεσία ή ΝΠΔΔ.

Ο Οργανισμός Πιστοποίησης είναι υπεύθυνος για τον έλεγχο των λογαριασμών του διαπιστευμένου Οργανισμού Πληρωμών ως προς το αληθές, την πληρότητα και την ακρίβεια, έχοντας υπόψη το σύστημα διαχείρισης και ελέγχου που υφίσταται.

ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Για τον συντονισμό της πολιτικής αγροτικής ανάπτυξης, την έκδοση του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου και την παρακολούθηση κρίσιμων παραμέτρων που σχετίζονται με την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Λισσαβόνας και της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής συνίστανται οι ακόλουθες ειδικές υπηρεσίες εφαρμογής και συντονισμού των Μέτρων του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης. Οι Ειδικές υπηρεσίες Συντονισμού και εφαρμογής δύναται να ασκούν αρμοδιότητες της Διαχειριστικής Αρχής που τους εκχωρούνται κατά περίπτωση.

Α Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Οριζόντιων Πολιτικών Αγροτικής Ανάπτυξης.

Β Ειδική Υπηρεσία Εφαρμογής Συγχρηματοδοτούμενων Ενεργειών του ΠΑΑ.

Γ Ειδική Υπηρεσία Δημοσίων Έργων Υποδομών Αγροτικής Ανάπτυξης

Ως Ειδικές Υπηρεσίες Συντονισμού και Εφαρμογής έχουν οριστεί υπηρεσίες με επαρκή πείρα, με εξειδικευμένο προσωπικό, με γνώση των προβλημάτων αφού είχαν ασκήσει επιτυχώς παρεμφερή καθήκοντα συντονισμού ή εφαρμογής από το 2003. Στόχος των Ειδικών Υπηρεσιών είναι η μεγιστοποίηση της προστιθέμενης αξίας των προγραμμάτων καθώς και η υποβοήθηση της υλοποίησής τους. Ειδικότερα, η Ειδική Υπηρεσία Δημοσίων Έργων Υποδομών Αγροτικής Ανάπτυξης μεταξύ άλλων, έρχεται να υποβοηθήσει στην άρση των προβλημάτων των ΟΤΑ όσον αφορά στην ωρίμανση και, γενικά, στη διοικητική διεκπεραίωση των μικρών έργων, προβλήματα που ήταν ιδιαίτερα έντονα στην περίοδο 2000-2006 και είχαν ως συνέπεια σοβαρές καθυστερήσεις στην έναρξη των έργων.

Όσον αφορά στα πληροφοριακά συστήματα και στη διασφάλιση της ομαλής ροής των πληροφοριών είναι θετικό το γεγονός ότι έχει ανατεθεί η διαμόρφωση νέου πληροφοριακού συστήματος που θα αντιμετωπίσει τα μειονεκτήματα και τις αστοχίες του Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος του Γ' ΚΠΣ (Ο.Π.Σ.). Η Διαχειριστική Αρχή φροντίζει παράλληλα με τη δημιουργία του νέου πληροφοριακού συστήματος, να ενσωματωθούν σε αυτό οι κατάλληλες πληροφορίες και δεδομένα που απαιτούνται για το Κοινό Πλαίσιο Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του ΠΑΑ.

VI.3 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ

Η εταιρική σχέση αποτέλεσε κρίσιμη παράμετρο στη διαμόρφωση του ΠΑΑ 2007-2013, δεδομένου ότι μέσω αυτής αφενός ενσωματώθηκαν -στο μέτρο του εφικτού- οι προτάσεις των εκπροσωπούμενων -μέσω των εταίρων- ομάδων πληθυσμού και αφετέρου πραγματοποιήθηκαν διορθώσεις και αναπροσαρμογές. Με αυτό τον τρόπο το πρόγραμμα χαρακτηρίζεται από τη μέγιστη δυνατή αποδοχή ενώ διασφαλίζεται η μέγιστη δυνατή αποτελεσματικότητά του.

VI.4 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΠΙΘΑΝΩΝ ΚΙΝΔΥΝΩΝ ΚΑΙ ΔΥΣΧΕΡΕΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ

Με βάση τους μηχανισμούς που προαναφέρθηκαν οι ενδεχόμενοι κίνδυνοι και δυσχέρειες κατά την εφαρμογή του Προγράμματος, κατά το Σύμβουλο εστιάζονται στα εξής.

1. Στην καθυστέρηση λειτουργίας του νέου πληροφοριακού συστήματος
2. Στη δυσκολία αντιμετώπισης/περιορισμού των σύνθετων διοικητικών διαδικασιών
3. Στη συναρμοδιότητα των υπηρεσιών
4. Στην καθυστέρηση ενημέρωσης των ωφελούμενων έτσι ώστε έγκαιρα να παρουσιαστεί η αναγκαία προσέλευση.

Το πληροφοριακό σύστημα αποτελεί το βασικό εργαλείο παρακολούθησης και η καθυστέρηση εφαρμογής θα δημιουργήσει προβλήματα λόγω της έλλειψης ενημέρωσης ή της πλημμελούς πληροφόρησης.

Οι σύνθετες διοικητικές διαδικασίες συνεπάγονται διαφορετικούς χρονισμούς των εμπλεκόμενων φορέων στη διεκπεραίωση μιας διοικητικής πράξης με αποτέλεσμα καθυστερήσεις οι οποίες σε αρκετές περιπτώσεις κατά το παρελθόν ήταν ιδιαίτερα σημαντικές (υπερέβαιναν τον ένα χρόνο).

Το ίδιο με το ανωτέρω πρόβλημα δημιούργησε και αναμένεται να δημιουργήσει η συναρμοδιότητα των υπηρεσιών.

Τέλος, έχει παρατηρηθεί κατά το παρελθόν να μην ενημερώνονται έγκαιρα οι ωφελούμενοι με αποτέλεσμα καθυστέρηση στην προσέλευση για υποβολή αιτημάτων χρηματοδότησης.

VI.5 ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ

Το περιβάλλον στο οποίο θα υλοποιηθεί το ΠΑΑ 2007-2013 είναι αυτό της τρίτης προγραμματικής περιόδου με κάποιες διαφοροποιήσεις οι οποίες εστιάζονται κυρίως στην αυστηρότητα εκ μέρους της κοινότητας για την τήρηση όλων των σχετικών κανονισμών που διέπουν την εφαρμογή του Προγράμματος.

Οι προτεινόμενοι μηχανισμοί και οι αντίστοιχοι φορείς που παρουσιάστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο αξιολογούνται ως επαρκείς και ικανοί να φέρουν εις πέρας το έργο της αποτελεσματικής υλοποίησης του ΠΑΑ 2007-2013.

Οι φορείς, έχουν ήδη πολυετή εμπειρία στην υλοποίηση, παρακολούθηση ή συμμετοχή επιχειρησιακών προγραμμάτων και επομένως είναι σε θέση να φέρουν εις πέρας το ανατεθέν έργο.

Η υλοποίηση ενός Προγράμματος αντί για 16 (της προηγούμενης περιόδου) θα δημιουργήσει κάποιο αυξημένο φόρτο εργασίας. Ταυτόχρονα όμως θα δημιουργήσει «οικονομίες συγκέντρωσης» και επομένως αποτελεσματικότερο συντονισμό. Η ενδεχόμενη εκχώρηση διαχειριστικών δικαιωμάτων για κάποια Μέτρα στις Περιφέρειες εκτιμάται ότι θα λειτουργήσει θετικά γιατί αφενός θα αποφορτίσει τις κεντρικές υπηρεσίες και αφετέρου θα βελτιώσει το επίπεδο διαχείρισης για τα Μέτρα αυτά, λόγω της κτηθείσας εμπειρίας.

Το επίπεδο του συντονισμού είναι αυτό που θα καθορίσει το επίπεδο της αποτελεσματικότητας των μηχανισμών.

Με βάση τα όσα αναφέρθηκαν στα προηγούμενα κεφάλαια και αφορούν τους προτεινόμενους μηχανισμούς και διαδικασίες εφαρμογής, ο Σύμβουλος διαμόρφωσε τον πίνακα στον οποίο βαθμολογείται η επάρκεια των μηχανισμών.

Με βάση την βαθμολογία του πίνακα, ο οποίος διαμορφώθηκε όχι μόνο με βάση τα στοιχεία που παρατίθενται στο κείμενο του ΠΑΑ 2007-2013 αλλά και με βάση συζητήσεις με αρμόδια στελέχη, προκύπτει ότι οι μηχανισμοί και διαδικασίες κρίνονται επαρκείς και επομένως εκτιμάται ότι το πρόγραμμα θα υλοποιηθεί επιτυχάνοντας τους προκαθορισμένους στόχους, στον προκαθορισμένο χρόνο με το προκαθορισμένο κόστος.

VII.0 ΛΟΙΠΑ ΘΕΜΑΤΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

Η ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ

Το ΠΑΑ 2007-2013 αποτελεί ένα πρόγραμμα του οποίου οι επιμέρους δράσεις συνιστούν παρέμβαση σε ένα ευρύ φάσμα της οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας του αγροτικού χώρου.

Με το πρόγραμμα επιδιώκεται η διασφάλιση της αειφόρου ανάπτυξης μέσω της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας, της προστασίας του περιβάλλοντος και της βελτίωσης της ποιότητας ζωής.

Αυτή η επιδίωξη αποτελεί μία προσπάθεια για την επίτευξη ισόρροπης ανάπτυξης σε επίπεδο κοινοτικής επικράτειας, για τον περιορισμό των ανισοτήτων μεταξύ της Ελληνικής υπαίθρου και λοιπών των περιφερειών της Ένωσης καθώς και την ουσιαστική ισότητα ευκαιριών για όλους τους ανθρώπους. Αποτελεί δηλ. μία προστιθέμενη αξία προς την πλευρά της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Η διαχείριση του Προγράμματος γίνεται με την ευθύνη των ελληνικών αρχών διασφαλίζοντας έτσι την αρχή της αναλογικότητας.

Ο κανονισμός 1698/2005 ο οποίος καθορίζει το αναπτυξιακό πλαίσιο για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου αποτελεί το ένα εργαλείο της πολιτικής μέσω του οποίου μεταφέρονται οι κοινοτικές προτεραιότητες στην αναπτυξιακή διαδικασία της χώρας και επομένως συνεισφέρει προστιθέμενη αξία στο επίπεδο της εφαρμοζόμενης πολιτικής.

Η διαμόρφωση του ΠΑΑ 2007-2013, ολοκληρώνεται σε ένα περιβάλλον σταθερής και συνεχούς συνεργασίας με τα κοινοτικά όργανα. Στο πλαίσιο αυτής της συνεργασίας ανταλλάσσονται θέσεις και απόψεις με αποτέλεσμα τη βελτίωση του επιπέδου του αναπτυξιακού σχεδιασμού, τη βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης, την διεύρυνση του περιβάλλοντος επιρροής της εταιρικής σχέσης, τη διεύρυνση των εμπειριών σε θέματα προστασίας περιβάλλοντος σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη.

Η δαπάνη του Προγράμματος διαχέεται στον πρωτογενή τομέα, στον αγροτικό χώρο και στο σύνολο της οικονομίας δημιουργώντας σημαντική προστιθέμενη αξία ενώ παράλληλα συνεισφέρει στη διατήρηση και δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Όπως παρουσιάζεται και στο κεφάλαιο της αξιολόγησης των επιπτώσεων από την εφαρμογή του ΠΑΑ 2007-2013 η δημιουργούμενη προστιθέμενη αξία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η σημαντικότητα γίνεται περισσότερο κατανοητή αν εκτιμηθεί τι θα συνέβαινε χωρίς την υλοποίηση του Προγράμματος.

Η υλοποίηση του Προγράμματος συνεπάγεται εξ αντικειμένου μία προστιθέμενη αξία από πλευράς τεχνογνωσίας δεδομένου ότι τόσο στο επίπεδο των Μέτρων αλλά και στο επίπεδο πολλών από τα έργα και υποέργα που θα υλοποιηθούν εμπειρικλείεται εμπειρία από άλλες χώρες της ΕΕ η οποία θα μεταφερθεί στην Ελλάδα. Παράλληλα η υλοποίηση του Προγράμματος θα αποτελέσει επίσης μία πηγή τεχνογνωσίας που θα μεταφερθεί από την Ελλάδα προς τις άλλες κοινοτικές χώρες.

Η κοινοτική προστιθέμενη αξία αποτελεί βασικό στοιχείο της Ευρωπαϊκής Περιφερειακής Πολιτικής. Η αγροτική ανάπτυξη αποτελεί ένα συνδυασμό παρεμβάσεων τόσο στον πρωτογενή όσο και στους άλλους τομείς. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο, η διατήρηση του αγροτικού πληθυσμού, η βελτίωση της ηλικιακής πυραμίδας επιτυγχάνονται με μία σειρά δράσεων που αφορούν στην προστασία και αναβάθμιση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, στον εκσυγχρονισμό των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, αναπλάσεις οικισμών, αγροτουριστικές δραστηριότητες, μεταποιητικές και εμπορικές δραστηριότητες κ.λ.π. Αυτό το «μωσαϊκό» των παρεμβάσεων αποτελεί σημαντική κοινοτική προστιθέμενη αξία γιατί συνεισφέρει σημαντικά στην αγροτική ανάπτυξη τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Στην υποθετική περίπτωση που δεν υπήρχε το ΠΑΑ 2007-2013, ή δεν υπήρχε το σκέλος της κοινοτικής χρηματοδότησης, θα ήταν εξαιρετικά δύσκολο να στηριχθεί ο αγροτικός χώρος, να διατηρηθεί και να προστατευτεί ο φυσικός και ο πολιτισμικός πλούτος του αγροτικού χώρου, να διατηρηθεί ο πληθυσμός στην ύπαιθρο, να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής.

Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Προκειμένου να διερευνηθεί η χωρική κατανομή του Προγράμματος χρησιμοποιήθηκαν ταυτόχρονα διαφορετικές προσεγγίσεις προκειμένου αφενός να διασφαλιστεί η μέγιστη δυνατή αντικειμενικότητα στην κατανομή των πόρων του Προγράμματος και αφετέρου να σχηματιστεί μία πληρέστερη εικόνα της σπουδαιότητας που παρουσιάζουν τα εξεταζόμενα μεγέθη.

Με βάση αυτές τις προσεγγίσεις (χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές περιφερειακής ανάλυσης) ο Σύμβουλος διαμόρφωσε ένα πίνακα στον οποίο αποτυπώνεται ενδεικτικά πρόταση περιφερειακής κατανομής του Προγράμματος.

VIII.0 Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) εκπονήθηκε παράλληλα με την κατάρτιση του Προγράμματος και την Εκ των Προτέρων Αξιολόγηση και εγκρίθηκε όπως απαιτεί το θεσμικό πλαίσιο (ΚΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/5.9.2006) για την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27ης Ιουνίου 2001 (ΦΕΚ 1225/Β). με την Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργείων ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΠΕΣΔΔΑ, ΥΠΟΙΟ.

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης της Ελλάδας για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 εγκρίθηκε από την αρμόδια Εθνική Αρχή «Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος» του ΥΠΕΧΩΔΕ με Κοινή Απόφαση των Υπουργών Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Οικονομίας και Οικονομικών (ΚΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/ οικ. 130800/8.11.2007) και παρατίθεται στο Παράρτημα 9 του Προγράμματος.

Η παράλληλη διαδικασία εκπόνησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, της ΣΠΜΕ και της Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης επέτρεψε την υιοθέτηση πολλών προτάσεων της ΣΜΠΕ στις στρατηγικές προτεραιότητες του Προγράμματος, με άμεσο αποτέλεσμα οι διαφοροποιήσεις που επιβάλλονται στο Πρόγραμμα ως αποτέλεσμα της περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης να επικεντρώνονται στη θέσπιση όρων και

προϋποθέσεων που δεν επηρεάζουν τον προγραμματισμό και τη στοχοθέτηση (Γενικοί και Ειδικοί Στόχοι, Άξονες Προτεραιότητας) αλλά εστιάζονται στη φάση της εφαρμογής.

Δίνονται μόνο κατευθύνσεις και εκείνο που τονίζεται στην εγκριτική απόφαση είναι κυρίως η ανάγκη για αυξημένη βαρύτητα στα κριτήρια αξιολόγησης των πράξεων και στην τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας καθώς επίσης και η ενθάρρυνση δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ρύπανσης, κ.λ.π.

Επισημαίνεται ότι κατά την υλοποίηση των έργων του προγράμματος:

- Θα πρέπει να εφαρμόζεται η περιβαλλοντική νομοθεσία, να αξιοποιείται η διαδικασία περιβαλλοντικής αδειοδότησης έτσι ώστε να επιβάλλονται μέτρα, όροι και περιορισμοί
- Θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι θεσμικές ρυθμίσεις χρήσεων γης
- Θα πρέπει να διασφαλίζεται εκ των προτέρων ότι τα έργα και οι δράσεις του ΠΑΑ δεν θα ενέχουν κινδύνους υποβάθμισης περιοχών πολιτιστικού και ιστορικού περιβάλλοντος
- Οι αγροτουριστικές δραστηριότητες σε προστατευόμενες περιοχές θα πρέπει να συμμορφώνονται προς τις απαιτήσεις προστασίας της χλωρίδας και πανίδας
- Θα πρέπει να ελαχιστοποιούνται οι επιπτώσεις στο τοπίο και να διασφαλίζονται μέτρα αποκατάστασής του
- Για την πρόληψη φυσικών καταστροφών να εκπονούνται ολοκληρωμένα σχέδια δράσης
- Να προωθούνται δράσεις υποστήριξης των Εθνικών Προγραμμάτων μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Η παρακολούθηση των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του προγράμματος πραγματοποιείται με την ευθύνη της Αρχής Σχεδιασμού και με τη συνεργασία κάθε Υπηρεσίας Περιβάλλοντος που έχει σχετικές αρμοδιότητες. Η παρακολούθηση γίνεται μέσω: α) ετήσιων εκθέσεων παρακολούθησης, η οποία μεταξύ άλλων έχει σκοπό την καταγραφή των δεικτών που συνδέονται με τις δράσεις του προγράμματος και αντιπροσωπεύουν ενδεχόμενες περιβαλλοντικές μεταβολές και β) μιας συγκριτικής έκθεσης παρακολούθησης, η οποία εκπονείται εντός του πρώτου εξαμήνου του έτους 2011 παράλληλα με την ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος και επιτρέπει τη λήψη διορθωτικών ενεργειών. (Αναλυτική περιγραφή του Συστήματος Παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του Προγράμματος γίνεται στο Κεφ. Γ της προαναφερθείσας ΚΥΑ).

Συμπερασματικά, γίνεται σαφές ότι το πρόγραμμα είναι πλήρως αποδεκτό και δίνονται κατευθύνσεις, οι οποίες επισημαίνουν τα σημεία στα οποία, κατά το στάδιο έγκρισης των έργων και δράσεων, θα δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα.

Επομένως, η αξιολόγηση της ενσωμάτωσης των πορισμάτων της στρατηγικής περιβαλλοντικής εκτίμησης μετατίθεται στο επίπεδο της on going αξιολόγησης, για την αξιολόγηση των κριτηρίων επιλογής των πράξεων που θα εγκριθούν από την Επιτροπή Παρακολούθησης αλλά και την τήρησή τους.

Η χρονική αλληλουχία των ενεργειών παρακολούθησης και αξιολόγησης ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο της μη έγκαιρης αποτίμησης των περιβαλλοντικών μεταβολών που οφείλονται στο υλοποιηθέν τμήμα του Προγράμματος, ή την απόκλιση με τις εκτιμήσεις της ΣΜΠΕ και τις εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο για το περιβάλλον.

Η διαδικασία αυτή επίσης διασφαλίζει ότι οποιαδήποτε αναθεώρηση του Προγράμματος θα γίνεται με γνώμονα και τους όρους και τις προϋποθέσεις που προδιαγράφονται από την ΣΜΠΕ. Σε περίπτωση διαπίστωσης είτε σημαντικών αποκλίσεων από τις εκτιμήσεις της ΣΜΠΕ, είτε νέων υποχρεώσεων από το τότε ισχύον θεσμικό πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος, θα λαμβάνονται τα κατάλληλα επανορθωτικά μέτρα. Τέλος, στο πλαίσιο της έκθεσης παρακολούθησης της ΣΜΠΕ (2011) δύναται να προταθεί, εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο, η εκπόνηση νέας συγκριτικής έκθεσης παρακολούθησης του Προγράμματος σε μεταγενέστερο χρονικό διάστημα.

Τόσο το περιεχόμενο της ΣΠΜΕ όσο και η εγκριτική της απόφαση έγιναν ευρέως γνωστά και δόθηκε η δυνατότητα σε κάθε ενδιαφερόμενο να κάνει σχετικές προτάσεις και παρατηρήσεις επί του περιεχομένου τους.

Συγκεκριμένα η ΣΜΠΕ κοινοποιήθηκε σε επτά Υπουργεία, στις αρμόδιες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ, στους Οργανισμούς Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας και Θεσ/νίκης και στα Περιφερειακά Συμβούλια των δεκατριών Περιφερειών της Χώρας, ενώ πραγματοποιήθηκε η δημοσίευσή της σε δύο ημερήσιες εφημερίδες πανελλαδικής κυκλοφορίας. Τέλος, η ΣΜΠΕ ήταν διαθέσιμη στο ευρύ κοινό μέσω του δικτυακού τόπου (ιστοσελίδα) του Ε.Π. «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου και δόθηκε ικανοποιητικό χρονικό διάστημα (30 ημερών) για την υποβολή σχολίων και παρατηρήσεων.

Από το σύνολο των αποδεκτών όπου κοινοποιήθηκε η ΣΜΠΕ (δημόσιες αρχές και αυτοδιοίκηση) αλλά και το ευρύ κοινό δεν εκφράσθηκαν άλλες απόψεις επί του περιεχομένου της ΣΜΠΕ.

Ακόμη, με δεδομένο ότι, η εφαρμογή του Προγράμματος δεν ενδέχεται να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον άλλου κράτους – μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν απαιτήθηκε η διενέργεια διασυνοριακών διαβουλεύσεων.

Παράλληλα, η Αρχή Σχεδιασμού έχει ξεκινήσει τις διαδικασίες στις οποίες υποχρεούται να προβεί για τη δημοσιοποίησή της εγκριτικής απόφασης με σκοπό την ενημέρωση του κοινού, δημοσιεύοντας σχετική ανακοίνωση σε δύο τουλάχιστον ημερήσιες εφημερίδες εθνικής εμβέλειας, καθώς και με δημοσίευση της εγκριτικής απόφασης στο δικτυακό τόπο του Ε.Π. «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου» εντός δέκα ημερών από την παραλαβή του σχεδίου εγκριτικής απόφασης (ΚΥΑ) και στη συνέχεια θα αποστείλει στην ΕΥΠΕ του ΥΠΕΧΩΔΕ τα αποδεικτικά διενέργειας της ανωτέρω δημοσιοποίησης.

Κατά συνέπεια, η προβλεπόμενη διαδικασία διαβούλευσης με το κοινό, τις περιβαλλοντικές αρχές (δημόσιες αρχές, μη κυβερνητικές οργανώσεις) αλλά και το σύνολο των κοινωνικών και οικονομικών εταίρων και των τοπικών αρχών ολοκληρώνεται τηρώντας τα προβλεπόμενα από την κείμενη νομοθεσία .

ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικής Εκτίμησης του Προγράμματος εξετάζει τις επιπτώσεις των Μέτρων του στο περιβάλλον καθώς και προτάσεις για την παρακολούθηση και τον περιορισμό τους. Το πλήρες κείμενο της Μη Τεχνικής Περίληψης της ΣΜΠΕ παρουσιάζεται αναλυτικά στο Παράρτημα 4 του Προγράμματος. Στη συνέχεια ακολουθεί μια σύντομη αναφορά στα κυριότερα σημεία της Μη Τεχνικής Περίληψης της ΣΜΠΕ.

Οι επιπτώσεις παρουσιάζονται υπό μορφή μητρών συσχέτισης ανά Άξονα και ανά προβλεπόμενο Μέτρο. Για την αξιολόγηση, χρησιμοποιούνται:

- ένα πλέγμα ερωτήσεων - κλειδιών αξιολόγησης
- ένα σύστημα βαθμολόγησης. Συγκεκριμένα η ένταση (βαθμός) της επίπτωσης κάθε μέτρου αξιολογείται ως εξής:

Συμβολισμός	Ένταση Επίπτωσης
+++:	Μεγάλη Θετική
++:	Μέτρια Θετική
+:	Μικρή Θετική
0:	Καμία
-:	Μικρή Αρνητική
--:	Μέτρια Αρνητική
---:	Μεγάλη Αρνητική

Οι ερωτήσεις-κλειδιά που σχετίζονται με τις περιβαλλοντικές παραμέτρους χρησιμοποιούνται ως “ερωτήσεις καθοδήγησης” για την περιβαλλοντική αξιολόγηση (η οποία γίνεται εδώ, ανά Μέτρο κάθε Άξονα). Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι διάφορες περιβαλλοντικές παράμετροι και οι “ερωτήσεις καθοδήγησης” σε κάθε μια από αυτές, που μπορούν να θεωρηθούν και ως δείκτες ανάλυσης για την περιβαλλοντική αξιολόγηση. Οι ερωτήσεις αυτές τίθενται σε κάθε Μέτρο του ΠΑΑ, το οποίο αξιολογείται.

Πίνακας: “Ερωτήσεις καθοδήγησης” για την περιβαλλοντική αξιολόγηση

Περιβαλλοντικές παράμετροι	Ερωτήσεις αξιολόγησης:
Ύδατα	Οι δράσεις του Μέρου θα επηρεάσουν την ποιότητα των επιφανειακών / υπογείων υδάτων σε σχέση με τα απαιτούμενα από την Οδηγία Πλαίσιο για τα νερά «καλή οικολογική και χημική κατάσταση»; Οι δράσεις του Μέρου θα επηρεάσουν την υδρομορφολογία των ποτάμιων συστημάτων; Οι δράσεις του Μέρου θα επηρεάσουν την αιεφόρο χρήση των υδατικών πόρων;
Έδαφος	Οι δράσεις του Μέρου θα συμβάλλουν στην προστασία των χαρακτηριστικών του εδάφους; Οι δράσεις του Μέρου θα επηρεάσουν την κατάσταση υποβαθμισμένων (ρυπασμένων) εδαφών; Οι δράσεις του Μέρου προωθούν την αιεφόρο διαχείριση των αποβλήτων εστιάζοντας στην αποφυγή διάθεσης απορριμμάτων σε

	χώρους διάθεσης;
Ατμόσφαιρα, Κλίμα	Οι δράσεις του Μέτρου θα οδηγήσουν σε μείωση των αερίων ρύπων; Οι δράσεις του Μέτρου θα οδηγήσουν σε μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου; Οι δράσεις του Μέτρου υποστηρίζουν την αύξηση της ενεργειακής αποδοτικότητας; Οι δράσεις του Μέτρου θα ενισχύσουν το ρόλο των ΑΠΕ; Οι δράσεις του Μέτρου θα οδηγήσουν σε μείωση των εκπομπών που συνδέονται με μεταφορές/κυκλοφορία;
Πληθυσμός, υγεία	Οι δράσεις του Μέτρου θα είναι καταλυτικές ως προς τη μείωση του πληθυσμού που εκτίθεται σε θόρυβο; Οι δράσεις του Μέτρου θα υποστηρίζουν τη μείωση των περιβαλλοντικών κινδύνων για την υγεία;
Βιοποικιλότητα, χλωρίδα, πανίδα	Οι δράσεις του Μέτρου υποστηρίζουν το στόχο της ΕΕ για ανάσχεση της μείωσης της βιοποικιλότητας; Οι δράσεις του Μέτρου θα βελτιώσουν την ποιότητα / ποσότητα των προστατευόμενων περιοχών, ειδικά των περιοχών του δικτύου Natura ;
Τοπίο, πολιτιστική κληρονομιά	Οι δράσεις του Μέτρου θα επηρεάσουν τη ζήτηση γης για αστική ανάπτυξη; Οι δράσεις του Μέτρου υποστηρίζουν τη διατήρηση ή ανάπτυξη αξιόλογου τοπίου από πολιτιστική άποψη; Οι δράσεις του Μέτρου θα διευκολύνουν την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς; Οι δράσεις του Μέτρου υποστηρίζουν την αειφόρο αστική και περιφερειακή ανάπτυξη; Οι δράσεις του Μέτρου προωθούν την προστασία από φυσικούς κινδύνους;

Στους **Πίνακες** που παρατίθενται στο Παράρτημα 4 «Στρατηγική Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων», παρουσιάζονται αναλυτικά οι επιπτώσεις των δράσεων των Μέτρων του ΠΑΑ ανά Άξονα, όπως αυτοί έχουν διαμορφωθεί στην παρούσα φάση, σε σχέση με την επίδραση που θα έχει η εφαρμογή των δράσεων στο περιβάλλον της χώρας. Σημειώνεται ότι αν και ορισμένα μέτρα ενέχουν και επί μέρους αρνητικές επιπτώσεις, οι επιπτώσεις αυτές με επί μέρους μέτρα προστασίας μπορούν να αρθούν ή να μειωθούν σημαντικά. Σε κάθε περίπτωση το σύνολο των μέτρων του προγράμματος, συνυπολογίζοντας θετικές και αρνητικές επιπτώσεις, έχει σαφή θετική επίπτωση στο

περιβάλλον και ειδικά στους κύριους περιβαλλοντικούς στόχους του προγράμματος και της Στρατηγικής για τη Γεωργική και Δασική ανάπτυξη.

3.4. Επιπτώσεις της προηγούμενης περιόδου προγραμματισμού

Κατά την Γ΄ Προγραμματική περίοδο 2000-2006 συγχρηματοδοτήθηκαν από το ΕΓΤΠΕ συνολικά παρεμβάσεις, οι οποίες εντάσσονταν στα ακόλουθα Προγράμματα:

- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου, 2000-2006», (ΕΠ ΑΑ-ΑΥ)
- Έγγραφο Προγραμματισμού «Αγροτική Ανάπτυξη», (ΕΠΑΑ)
- Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα των 13 διοικητικών Περιφερειών της Ελλάδας, ΠΕΠ
- Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κοινοτικής Πρωτοβουλίας Leader +

Η πλήρης αποτίμηση των αποτελεσμάτων και των επιπτώσεων των Προγραμμάτων της 3^{ης} Προγραμματικής Περιόδου 2000-2006 θα καταστεί δυνατή μετά την ολοκλήρωση τους, στο πλαίσιο της εκ των υστέρων αξιολόγησης. Με βάση τα υφιστάμενα στοιχεία της παρακολούθησης της εξέλιξης του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου των παρεμβάσεων πραγματοποιείται μια αποτίμηση των μέχρι σήμερα αποτελεσμάτων και επιπτώσεων ανά Πρόγραμμα και ειδικότερα των σημαντικότερων Μέτρων από πλευράς χρηματοοικονομικής βαρύτητας.

Ε.Π. «Αγροτική Ανάπτυξη – Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου» (ΕΠ ΑΑ-ΑΥ)

Για το σύνολο του Προγράμματος παρατηρείται σημαντικά ικανοποιητικός βαθμός αποτελεσματικότητας ως προς τα χρηματοοικονομικά του στοιχεία, αφού τα ενταγμένα έργα αντιπροσωπεύουν το 138,2% του προϋπολογισμού του (μέχρι τον 5ο 2007), οι συμβασιοποιήσεις (νομικές δεσμεύσεις) ποσοστό 96,4% και οι πληρωμές του αντιστοιχούν στο 60,5% της συνολικής δημόσιας δαπάνης του. Η υπερκάλυψη του προϋπολογισμού του Προγράμματος πραγματοποιήθηκε, προκειμένου να διασφαλιστεί η πλήρης απορρόφηση των σχετικών πόρων, καθώς και λόγω του μεγάλου ενδιαφέροντος που παρουσιάστηκε από τους εν δυνάμει δικαιούχους για ένταξη στα Μέτρα του. Επιπλέον, το μεγάλο ενδιαφέρον για ένταξη των εν δυνάμει δικαιούχων καταδεικνύει τις μεγάλες ανάγκες του τομέα για επενδυτικά σχέδια με στόχο τον εκσυγχρονισμό και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του, καθώς και τις μεγάλες ανάγκες των αγροτικών περιοχών για παρεμβάσεις με στόχο την ανασυγκρότησή τους και τη βιώσιμη ανάπτυξή τους.

Αναφορικά με την υλοποίηση του φυσικού αντικείμενου του Προγράμματος των σημαντικότερων Μέτρων, από πλευράς χρηματοδοτικής βαρύτητας, παρεμβάσεων έχουν επιτευχθεί τα ακόλουθα:

- Μέτρο 1.1: «Επενδύσεις σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις»: έχουν εγκριθεί συνολικά από την έναρξη του Προγράμματος 14.937 επενδυτικά σχέδια (σχέδια βελτίωσης) εκτός των ανειλημμένων υποχρεώσεων της

προγραμματικής περιόδου του Β΄ ΚΠΣ 1994-1999, τα οποία αντιστοιχούν σε περίπου 258 εκατ. Ευρώ δημόσιας δαπάνης. Από αυτά έχουν ολοκληρωθεί τα 628 σχέδια βελτίωσης.

- Μέτρο 2.1 «Επενδύσεις στη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων»: έχουν εγκριθεί συνολικά 1.489 επενδυτικά σχέδια (εκτός των ανειλημμένων υποχρεώσεων της προγραμματικής περιόδου του Β΄ΚΠΣ 1994-1999), τα οποία αντιστοιχούν σε 697,5 εκατ. Ευρώ δημόσιας δαπάνης. Από τα επενδυτικά σχέδια αυτά έχουν ολοκληρωθεί τα 654.
- Μέτρο 3.1 «Εφάπαξ πριμοδότηση πρώτης εγκατάστασης»: έχουν ενταχθεί συνολικά 16.291 νέοι γεωργοί, τα οποία αντιστοιχούν σε 337 εκατ. Ευρώ δημόσια δαπάνη.
- Άξονας 7 «Ολοκληρωμένα Προγράμματα Ανάπτυξης του Αγροτικού Χώρου (ΟΠΑΑΧ)»: έχουν ενταχθεί συνολικά 738 μικρά δημόσια έργα, συνολικής δημόσιας δαπάνης 198,38 εκατ. Ευρώ και 1.541 ιδιωτικές επενδύσεις, συνολικής δημόσιας δαπάνης 168,3 εκατ. Ευρώ.

Σε επίπεδο εκρών, αναφορικά με το βαθμό επίτευξης των τεθέντων στόχων η εξέλιξη είναι ιδιαίτερα ικανοποιητική, για το σύνολο των τεσσάρων δεικτών του Προγράμματος, οι οποίοι αντιστοιχούν στα ανωτέρω Μέτρα, αφού η υλοποίησή τους έχει ήδη φθάσει σε υψηλά ποσοστά επί του στόχου τους. Επιπροσθέτως, ως προς τη δυνατότητα επίτευξης των στόχων τους, μέχρι τη λήξη του Προγράμματος, εκτιμάται ότι για όλους τους δείκτες εκρών είναι εφικτή η επιτευξιμότητά τους με βάση τους υπόλοιπους διαθέσιμους πόρους των αντίστοιχων Μέτρων και το μέσο μοναδιαίο κόστος των σχετικών με αυτούς ήδη ενταγμένων δράσεων, από τις οποίες προκύπτουν οι δείκτες εκρών¹⁴.

Επιπτώσεις στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων

Στο πλαίσιο της Ενημέρωσης της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης εκτιμήθηκε η συμβολή του ΕΠ ΑΑ-ΑΥ στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων ως επίπτωση των παρεμβάσεων του Μέτρου 2.1 «Επενδύσεις στη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων», του Μέτρου με τη μεγαλύτερη χρηματοδοτική βαρύτητα, 30% επί της συνολικής δημόσιας δαπάνης του Προγράμματος. Σύμφωνα με την εκτίμηση αυτή, αναμένεται με την ολοκλήρωση του Μέτρου 2.1 να αυξηθεί η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία στη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων κατά 26,1%, επιτυγχάνοντας τον προγραμματικό στόχο.

Επιπτώσεις στην απασχόληση

¹⁴ «Ενημέρωση της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης του ΕΠ ΑΑ-ΑΥ 2000-2006» Δεκέμβριος του 2005.

Η συμβολή του ΕΠ ΑΑ-ΑΥ στη απασχόληση από τη χρήση / λειτουργία των έργων του, με την ολοκλήρωσή τους, καθώς και οι μικτές θέσεις εργασίας που δημιουργούνται με την πλήρη ανάπτυξη της δυναμικότητας του κεφαλαίου που επενδύθηκε στο πλαίσιο του Προγράμματος εκτιμήθηκαν σύμφωνα με μεθοδολογία του Συμβούλου Αξιολόγησης (Σ.Α.) της Ενημέρωσης της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης.

Οι θέσεις που θα δημιουργηθούν με την ολοκλήρωση του συνόλου των δράσεων/έργων του Ε.Π., εκτιμώνται σε 11.233. Όπως είναι αναμενόμενο, ο μεγαλύτερος αριθμός θέσεων (8.171 θέσεις, ήτοι 73% επί του συνόλου των αναμενόμενων θέσεων με την ολοκλήρωση του Ε.Π.) προέρχεται από την υλοποίηση των δράσεων/έργων του Άξονα 2, δεδομένης της υψηλής χρηματοδοτικής βαρύτητάς του στο Ε.Π., σε συνδυασμό με το είδος των δράσεων που περιλαμβάνει (επενδυτικά σχέδια μεταποίησης και εμπορίας πρωτογενούς προϊόντος). Δεύτερος κατά σειρά, για τους ίδιους εν γένει λόγους, είναι ο Άξονας Προτεραιότητας 1, όπου οι δημιουργούμενες θέσεις απασχόλησης προέρχονται από τη λειτουργία των Σχεδίων Βελτίωσης. Οι αναμενόμενες από αυτές τις δράσεις θέσεις εργασίας καλύπτουν ποσοστό 14% του συνόλου των θέσεων του Προγράμματος. Οι υπόλοιποι Άξονες Προτεραιότητας, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Σ.Α., συμμετέχουν λιγότερο στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης, κυρίως λόγω του είδους των παρεμβάσεων που περιλαμβάνουν. Αναφερόμενοι με φθίνουσα σειρά είναι: Ο Άξονας Προτεραιότητας 7, ο Α.Π. 3, ο Α.Π. 6 και ο Άξονας 4, ενώ, σύμφωνα με τη μεθοδολογία του Σ.Α., ο Άξονας 5 δεν δημιουργεί θέσεις εργασίας με την ολοκλήρωση των δράσεων / έργων που περιλαμβάνει.

Επιπτώσεις στο περιβάλλον

Η διατήρηση και βελτίωση του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων της υπαίθρου, αποτελεί τον τρίτο γενικό στόχο του Επιχειρησιακού Προγράμματος “Αγροτική Ανάπτυξη Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου 2000-2006”.

Το Ε.Π. Αγροτική Ανάπτυξη - Ανασυγκρότηση της Υπαίθρου χρηματοδοτεί μια σειρά έργων που έχουν άμεση συσχέτιση με το περιβάλλον και το επηρεάζουν άλλοτε θετικά και άλλοτε αρνητικά.

Ειδικότερα, στο Μέτρο 1.1 οι επιπτώσεις προκύπτουν καθώς ένας σημαντικός αριθμός σχεδίων βελτίωσης περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων επενδύσεις προστασίας του περιβάλλοντος που συνδέονται με την εξοικονόμηση ύδατος σε επίπεδο γεωργικής εκμετάλλευσης, την υιοθέτηση φιλοπεριβαλλοντικών συστημάτων εκμετάλλευσης, την παραγωγή βιολογικών προϊόντων.

Επίσης, στο πλαίσιο του Μέρους 2.1 οι επιπτώσεις στο περιβάλλον προέρχονται από τα επενδυτικά σχέδια ύψους μέχρι 300.000 Ευρώ, τα οποία υποχρεωτικά περιλαμβάνουν κάποια επένδυση για το περιβάλλον (π.χ. βιολογικοί καθαρισμοί, HACCP, ISO, κλπ.) και από τα επενδυτικά σχέδια μεγαλύτερου ύψους, τα οποία βαθμολογούνται θετικά κατά την αξιολόγησή τους όταν περιλαμβάνουν επενδύσεις για το περιβάλλον.

Οι μεγαλύτερες επιπτώσεις στο περιβάλλον προκύπτουν από τα σημαντικού προϋπολογισμού έργα των Μέτρων 6.1 και 6.2, που είναι αρδευτικά δίκτυα και φράγματα.

Εκτιμάται ότι οι κύριες αρνητικές επιπτώσεις προκύπτουν κατά τη φάση κατασκευής και λιγότερο έως καθόλου κατά τη φάση λειτουργίας των έργων.

Οι περισσότερες εξ αυτών είναι μικρής κλίμακας και έως ένα ικανοποιητικό βαθμό αναστρέψιμες με την εφαρμογή κατάλληλων μέτρων. Τα μέτρα αντιμετώπισης που έχουν προβλεφθεί καταγράφονται στις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, που έχουν ολοκληρωθεί για την πλειονότητα των μεγάλων έργων και στους Περιβαλλοντικούς Όρους που έχουν εκδοθεί.

Ιδιαίτερη προσοχή έχει δοθεί, στις επιπτώσεις των μέτρων αποκατάστασης και διατήρησης των χλωριδο-πανιδικών οικοσυστημάτων και των ευαίσθητων οικολογικά περιοχών. Τα μέτρα που έχουν προβλεφθεί για την προστασία, είτε την αποκατάστασή τους είναι ικανοποιητικά, ενώ ταυτόχρονα ιδιαίτερη μέριμνα λαμβάνεται στην εφαρμογή τους έτσι ώστε να αποφευχθούν οι απώλειες των ευπαθών οικοσυστημάτων.

Επίσης, λόγω της φύσης των έργων, επιπτώσεις θα υπάρχουν στο έδαφος και τα υπόγεια και επιφανειακά νερά. Οι επιπτώσεις στο έδαφος αφορούν, είτε στην ποιότητά του, είτε στο ανάγλυφό του και οι επιπτώσεις στα νερά αφορούν κυρίως στην ποιότητα και την ισορροπία του δυναμικού τους.

Όπως και στην περίπτωση των οικοσυστημάτων έτσι και εδώ, είναι σημαντικό να εφαρμοστούν τα μέτρα που έχουν προβλεφθεί από τις σχετικές μελέτες για τον περιορισμό των επιπτώσεων και την αποκατάσταση της ισορροπίας. Τα προβλεπόμενα μέτρα θεωρούνται επαρκή για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων αυτών.

Τέλος, οι επιπτώσεις στο ακουστικό και ατμοσφαιρικό περιβάλλον θεωρούνται περιορισμένου μεγέθους και έχουν προσωρινό χαρακτήρα (φάση κατασκευής), ενώ η αισθητική του τοπίου δεν προβλέπεται να επηρεαστεί σε σημαντικό βαθμό.

Έγγραφο Προγραμματισμού «Αγροτική Ανάπτυξη»

Το Ε.Π.Α.Α 2000–2006 αποτελεί οριζόντιο πρόγραμμα με εφαρμογή στο σύνολο της χώρας. Αποτελείται, μετά την τελευταία αναθεώρηση του Νοέμβριου 2006, από έξι (6) Άξονες Προτεραιότητας, οι οποίοι περιλαμβάνουν 24 Μέτρα και την Τεχνική Στήριξη. Έχει συνολικό προϋπολογισμό 2.402,3 εκατ. €, με την Κοινοτική Συμμετοχή να καλύπτει το 42,9%, ήτοι 1.030,4 εκ. Ευρώ.

Τα βασικά συμπεράσματα¹⁵ που προκύπτουν αναφορικά με τις επιπτώσεις σε επίπεδο Άξονα Προτεραιότητας είναι τα κάτωθι:

- Άξονας Προτεραιότητας 1: Πρόωρη Συνταξιοδότηση

Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 1 έχουν ενισχυθεί 61.650 δικαιούχοι, με αποδεδμευθείσα έκταση 199.553 εκτάρια.

¹⁵ Σύμφωνα με την Έκθεση της Ενημέρωσης της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης του ΕΠ ΑΑ, Οκτώβριος 2005.

Οι στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας 1 που αφορούν στην άμβλυση του οξυμένου δημογραφικού προβλήματος των απασχολούμενων στην γεωργία και η ενίσχυση της δημιουργίας βιώσιμων γεωργικών εκμεταλλεύσεων μέσω της αύξησης του μεγέθους της, φαίνεται να επιτυγχάνονται δεδομένου ότι η μέση ηλικία των διαδόχων γεωργών είναι 30 έτη και η μέση διαφορά ηλικίας μεταξύ του αποχωρούντος και διαδόχου 27 έτη. Σχετικά με τη βιωσιμότητα των γεωργικών εκμεταλλεύσεων που προκύπτουν μετά την διαδικασία της μεταβίβασης αυτή επιτυγχάνεται δεδομένου ότι το μέγεθος του δύναται να εξαχθεί το συμπέρασμα ότι είναι πολλαπλάσιο του υφιστάμενου. Από τα στοιχεία του πληροφοριακού συστήματος της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδας (Α.Τ.Ε) προκύπτει ότι το μέσο μέγεθος των νέων εκμεταλλεύσεων είναι 9 εκτάρια το οποίο είναι σχεδόν διπλάσιο από το μέσο μέγεθος σε εθνικό επίπεδο 4,8 εκτάρια.

Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας 1 εκτιμάται ότι έχουν ιδιαίτερη συνεισφορά στην άρση των μακροχρόνιων δυσμενών διαρθρωτικών προβλημάτων του πρωτογενούς τομέα της χώρας. Επιπλέον, παρουσιάζει υψηλή συνέργια με παρεμβάσεις άλλων προγραμμάτων που υλοποιούνται στο πλαίσιο της 3^{ης} Προγραμματικής Περιόδου σε επίπεδο χώρας, όπως το Μέτρο 3.1 «Εφάπαξ πριμοδότηση πρώτης εγκατάστασης» του ΕΠ ΑΑ-ΑΥ, που αφορά στην ενίσχυση της πρώτης εγκατάστασης νέων γεωργών, οπότε η συμβολή του αυξάνεται στο πλαίσιο συντονισμένων παρεμβάσεων σε επίπεδο χώρας για την αντιμετώπιση των μακροχρόνιων δυσμενών διαρθρωτικών προβλημάτων του πρωτογενούς τομέα.

- Άξονας Προτεραιότητας 2: Εξισωτική Αποζημίωση

Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 2 έχουν ενισχυθεί 110.000 δικαιούχοι, με κατεχόμενη έκταση 13,199 εκατ. εκτάρια.

Σκοπός του Άξονα Προτεραιότητας 2 αποτελεί η άμβλυση των προβλημάτων που απορρέουν από τα φυσικά μειονεκτήματα των μειονεκτικών και ορεινών περιοχών, αντισταθμίζοντας μέρος της απώλειας εισοδήματος έτσι ώστε να παραμείνει ένα ελάχιστο αποδεκτό όριο πληθυσμού και να διασφαλίζει μέσω της άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας την αξιοποίηση κυρίως των φυσικών πόρων αυτών των περιοχών και ποιο συγκεκριμένα, τη συνέχιση της χρήσης της γεωργικών γαιών, τη διαφύλαξη του αγροτικού τοπίου και τη διατήρηση και παραγωγή αειφόρων καλλιεργητικών συστημάτων. Από τα μέχρι τώρα διαθέσιμα στοιχεία παρατηρείται αύξηση της γεωργικής γης στις περιοχές εφαρμογής του προγράμματος περίπου 16% για την τριετία 2003-2005. Η πορεία εφαρμογής του Άξονα Προτεραιότητας 2 είναι ικανοποιητική, δεδομένου ότι έχει επιτευχθεί σε υψηλό βαθμό ο στόχος των εκρών και η απορρόφηση ανέρχεται σε σχετικά υψηλά επίπεδα, οπότε με την ολοκλήρωση του θα είναι δυνατή η πλήρης αποτίμηση των επιπτώσεών του. Επισημαίνεται ότι η συγκράτηση του πληθυσμού στις επιλέξιμες περιοχές και η άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας εξαρτάται και από άλλους παράγοντες όπως είναι η άρση της γεωγραφικής και φυσικής απομόνωσης των περιοχών, η γεινίαση με μεγάλα αστικά κέντρα και αγορές, οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες κλπ., θέματα τα οποία αντιμετωπίζονται από άλλα διαρθρωτικά προγράμματα στο πλαίσιο του Γ' ΚΠΣ 2000-2006. Συνεπώς, και ο Άξονας

2 σε επίπεδο χώρας εντάσσεται σε ένα πλαίσιο παρεμβάσεων με υψηλή συνέργια μεταξύ τους, οι οποίες συμβάλλουν από κοινού στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιοχών με φυσικά μειονεκτήματα και των ορεινών περιοχών.

- Άξονας Προτεραιότητας 3: Γεωργοπεριβαλλοντικά Μέτρα

Στο πλαίσιο του Άξονα 3 έχουν ενταχθεί 41.323 δικαιούχοι με καλυπτόμενη έκταση 553.691 εκτάρια και 12.127 μονάδες μεγάλων ζώων (MMZ).

Στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 3 τίθενται οι ακόλουθοι στόχοι: 1) Εφαρμογή μεθόδων γεωργικής παραγωγής που κρίνονται συμβατικοί με την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, των φυσικών πόρων, του εδάφους και της γενετικής ποικιλομορφίας. 2) Μείωση των αρνητικών επιπτώσεων των γεωργικών εκμεταλλεύσεων στο περιβάλλον και ειδικότερα στην ποιότητα του νερού, του εδάφους και της βιοποικιλότητας και 3) Εισαγωγή αειφορικών πρακτικών, πέραν των συνήθων, για την προστασία του εδάφους και τον έλεγχο της φυσικής, χημικής και βιολογικής υποβάθμισης του.

- Άξονας Προτεραιότητα 4: Δασώσεις Γεωργικών Γαιών

Στο πλαίσιο του Άξονα 4 ενισχύονται περισσότεροι από 15.871 δικαιούχοι για τη δάσωση 24.110 εκταρίων.

Ο Άξονας Προτεραιότητας 4 θέτει ως στόχους την ανάπτυξη των δασικών πόρων, τη βελτίωση της βιοποικιλότητας, την προστασία και βελτίωση του περιβάλλοντος, την προστασία των φυσικών πόρων των εδαφών, καθώς επίσης τη διατήρηση του τοπίου και του φυσικού χώρου. Με βάση τα αποτελέσματα της υλοποίησης του άξονα διαφαίνεται να έχουν επιτευχθεί σε ικανοποιητικό βαθμό οι παραπάνω στόχοι, δεδομένου ότι έχει απορροφηθεί το 95,89% των διαθέσιμων πιστώσεων. Επισημαίνεται ότι ο στόχος δάσωσης γεωργικών γαιών αντιστοιχεί στο 1,1% της δασικής έκτασης της χώρας, ήτοι στόχος είναι να αυξηθούν οι δασικές εκτάσεις της χώρας κατά 1,1%.

- Άξονας Προτεραιότητας 5: Τήρηση Προτύπων

Στο πλαίσιο του Άξονα 5 έχουν ενισχυθεί 3.503 δικαιούχοι, με καλυπτόμενο αριθμό ζώων 778.000 αιγοπρόβατα, για την εφαρμογή του προτύπου τήρησης ηλεκτρονικής σήμανσης ζώων.

Ο Άξονας 5 αποσκοπεί στην καθιέρωση καθεστώτων ενίσχυσης στους γεωργούς προκειμένου να τους ενθαρρύνει να προσαρμοσθούν σε απαιτητικά και βασιζόμενα στην κοινοτική νομοθεσία πρότυπα στους τομείς του περιβάλλοντος, της δημόσιας υγείας, της υγείας των ζώων και φυτών, της καλής διαβίωσης των ζώων και της ασφάλειας στο χώρο εργασίας.

Η υλοποίηση των παρεμβάσεων του Άξονα 5 αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα και στην προστασία του περιβάλλοντος, μέσω της εναρμόνισης των καλλιεργητικών μεθόδων και των μεθόδων εκτροφής των ζώων με πρότυπα με υψηλή αποδοχή και αναγνωρισιμότητα.

- Άξονας Προτεραιότητας 6: Ποιότητα Τροφίμων

Ο Άξονας 6 αποσκοπεί στη στήριξη μεθόδων παραγωγής που αποβλέπουν στη βελτίωση της ποιότητας των γεωργικών προϊόντων και τροφίμων και την προώθησή τους με στόχους: την παροχή εγγυήσεων στους καταναλωτές, την επίτευξη προστιθέμενης αξίας για τα πρωτογενή προϊόντα του γεωργικού τομέα και τη βελτίωση των δυνατοτήτων διάθεσής τους στην αγορά και τέλος τη βελτίωση της ενημέρωσης των καταναλωτών όσον αφορά τη διαθεσιμότητα και τις προδιαγραφές των προϊόντων ποιότητας.

Η νέα Κοινή Γεωργική Πολιτική και οι μελλοντικές απαιτήσεις για την εφαρμογή της (Κανονισμός 1782 και 1783/2003), καθώς και η προετοιμασία για την εφαρμογή των κοινοτικών κατευθυντήριων γραμμών για την Αγροτική Ανάπτυξη στην 4η Προγραμματική Περίοδο 2007 – 2013 και στο πλαίσιο του Κανονισμού 1698/2005 του Συμβουλίου για την στήριξη της αγροτικής ανάπτυξης από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης (Ε.Γ.Τ.Α.Α), συντέλεσαν στην προσθήκη του Άξονα 6 κατά την αναθεώρηση του ΕΠΑΑ το 2004. Η ενεργοποίηση του Άξονα 6 πρόκειται να πραγματοποιηθεί στην 4η Προγραμματική Περίοδο .

Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα των 13 διοικητικών Περιφερειών της Ελλάδας

Η δημόσια δαπάνη των δράσεων των ΠΕΠ που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ - Π ανέρχεται σε 1.382.699.523 €, δηλαδή το 40% του δημόσιας δαπάνης του ΕΓΤΠΕ – Π στο Γ' ΚΠΣ.

Το κύριο βάρος των χρηματοδοτήσεων των δράσεων του ΕΓΤΠΕ – Π κατανέμεται μεταξύ των επενδύσεων στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις (περίπου 25% της δημόσιας δαπάνης) στα έργα διαχείρισης υδατικού δυναμικού (28%) και στις παρεμβάσεις στα δάση (12%). Άλλες παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ – Π στο πλαίσιο των ΠΕΠ αφορούν στην ανασυγκρότηση της υπαίθρου μέσω της υλοποίησης Ολοκληρωμένων Προγραμμάτων Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου.

Συνολικά έχουν εγκριθεί μέχρι σήμερα 7.000 σχέδια βελτίωσης με προσανατολισμό στη φυτική παραγωγή, συνολικής δημόσιας δαπάνης 333 εκατ. Ευρώ.

Επιπτώσεις στην Απασχόληση¹⁶

Αναφορικά με τις επιπτώσεις στην απασχόληση στην παρούσα χρονική στιγμή γίνονται εκτιμήσεις και όχι αποτιμήσεις, όπως έχει ήδη αναφερθεί, καθώς μικρός σχετικά αριθμός έργων έχει ολοκληρωθεί και μόνο μετά την ολοκλήρωση και τη λειτουργία των έργων είναι δυνατόν να αποτιμηθεί η επίπτωση τους στην απασχόληση. Με μεγαλύτερη ακρίβεια γίνεται η εκτίμηση των επιπτώσεων στην απασχόληση από την υλοποίηση των έργων και από την εκτίμηση των άμεσα δημιουργούμενων θέσεων εργασίας.

¹⁶ Τα στοιχεία προέρχονται από τις Ενημερώσεις της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης των 13 ΠΕΠ.

Οι επιπτώσεις των έργων που υλοποιούνται με συγχρηματοδότηση από το ΕΓΤΠΕ – Π στο πλαίσιο των 13 ΠΕΠ στην απασχόληση είναι θετικές, όπως δείχνουν οι σχετικές αναλύσεις. Οι επιπτώσεις στην απασχόληση αφορούν κυρίως στη διατήρηση θέσεων εργασίας. Αυτό οφείλεται, αφενός στο ότι απευθύνονται στο γεωργικό πληθυσμό και κυρίως διατηρούν παρά δημιουργούν νέες θέσεις, αφετέρου στο ότι τα περισσότερα έργα είναι μικρής κλίμακας και ως στόχο έχουν τη συγκράτηση του αγροτικού πληθυσμού στην ύπαιθρο με τη δημιουργία πολυαπασχόλησης, ήτοι μείωση της υποαπασχόλησης και αύξηση του εισοδήματος. Τα μέτρα με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στη διατήρηση θέσεων εργασίας και στη δημιουργία νέων θέσεων είναι: «Επενδύσεις στις γεωργικές εκμεταλλεύσεις», «Ολοκληρωμένες Παρεμβάσεις Ανάπτυξης Αγροτικού Χώρου» που στοχεύουν στη διατήρηση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα μέσω της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, αλλά και στη δημιουργία συμπληρωματικής απασχόλησης σε εξωγεωργικές δραστηριότητες.

Μεγάλη συνεισφορά στην απασχόληση κατά την υλοποίηση έχουν τα έργα που αφορούν σε υποδομές, όπως τα εγγειοβελτιωτικά έργα.

Επιπτώσεις στο περιβάλλον¹⁷

Τα έργα με θετική συμβολή στη βελτίωση του περιβάλλοντος που συγχρηματοδοτούνται από το ΕΓΤΠΕ στο πλαίσιο των ΠΕΠ αφορούν κυρίως σε έργα διαχείρισης υδατικών πόρων, δασών και οικολογικά ευαίσθητων περιοχών και στη μείωση της ρύπανσης από κτηνοτροφικές και άλλες γεωργικές δραστηριότητες. Οι κατηγορίες δράσεων με θετική συμβολή στο περιβάλλον είναι οι ακόλουθες:

Δίκτυα ύδρευσης, αποχέτευσης και αρδευτικά

Δασικά έργα, κυρίως αναδασώσεις και δασικοί δρόμοι

Προστασία οικολογικά ευαίσθητων περιοχών

Μετεγκαταστάσεις οχλουσών μονάδων ή άλλες σχετικά «καινοτόμες» δράσεις, εμφανίζουν συνήθως χαμηλά ποσοστά εντάξεων.

Για την αποφυγή των περιβαλλοντικών αρνητικών επιπτώσεων κατά την υλοποίηση έργων έχει συμβάλει σημαντικά στον έγκαιρο εντοπισμό και στη λήψη βελτιωτικών μέτρων η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων με βάση τη μελέτη των περιβαλλοντικών όρων ως προαπαιτούμενο ένταξης των έργων.

Κοινοτική Πρωτοβουλία Leader +

Κοινοτική Πρωτοβουλία LEADER+ είναι η πρωτοβουλία του αγροτικού τομέα κατά την 7^η προγραμματική περίοδο (2000-2006).

Το συνολικό κόστος του Επιχειρησιακού Προγράμματος εκτιμάται να ανέλθει στα 392,6 εκ. Ευρώ περίπου, ενώ το ύψος της Δημόσιας Δαπάνης ανέρχεται σε 251,18 εκ. Ευρώ,

¹⁷ Τα στοιχεία προέρχονται από τις Ενημερώσεις της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης των 13 ΠΕΠ.

από τα οποία τα 182,90 εκ. Ευρώ αποτελούν την κοινοτική συμμετοχή (ταμείο ΕΓΤΠΕ-Π).

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα υιοθετεί δυο γενικούς αναπτυξιακούς στόχους, που είναι:

- Η ολοκληρωμένη, υψηλής ποιότητας, αειφόρος ανάπτυξη της υπαίθρου μέσω πιλοτικών εφαρμογών.
- Η ενίσχυση της προσπάθειας για άρση της απομόνωσης των περιοχών σε όλα τα επίπεδα της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

Εκτίμηση επιπτώσεων στην απασχόληση

Σε επίπεδο Επιχειρησιακού Προγράμματος, οι επιπτώσεις της Πρωτοβουλίας στην απασχόληση αφορούν:

- Τη δημιουργία 1.350 νέων μόνιμων θέσεων εργασίας
- Τη δημιουργία 1.165 νέων εποχικών θέσεων εργασίας
- Τη διατήρηση 1.115 θέσεων εργασίας.

Όλοι οι παραπάνω στόχοι αναμένεται να υπερκαλυφθούν μέχρι το τέλος της προγραμματικής περιόδου. Το μεγαλύτερο ποσοστό υπερκάλυψης του στόχου εμφανίζουν οι δείκτες «Νέες μόνιμες θέσεις εργασίας (116,7%) και «Νέες εποχικές θέσεις εργασίας» (114,4%), ενώ ο δείκτης «Διατήρηση θέσεων εργασίας» εμφανίζει οριακή υπερκάλυψη του προγραμματικού στόχου.

Η παραπάνω εικόνα επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα της σχετικής έρευνας πεδίου που διενήργησε ο Σύμβουλος Αξιολόγησης¹⁸ στο σύνολο των ΟΤΔ, διαφοροποιείται ωστόσο σε ορισμένα σημεία. Ειδικότερα, επιβεβαιώνεται η επίτευξη σε υψηλότερο ποσοστό των δεικτών «Νέες μόνιμες θέσεις εργασίας» και «Διατήρηση θέσεων εργασίας», παρά τις επιμέρους αριθμητικές διαφορές που παρατηρούνται και οι οποίες οφείλονται, ως ένα βαθμό, στο γεγονός ότι η έρευνα πεδίου καταγράφει τις εκτιμήσεις 34 ΟΤΔ (ποσοστό 85%) και όχι του συνόλου των ΟΤΔ του Προγράμματος. Αντίθετα, η εκτιμώμενη, σύμφωνα με τα στοιχεία Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα (ΟΠΣ), επίτευξη του δείκτη «Νέες εποχικές θέσεις εργασίας» δεν φαίνεται να επιβεβαιώνεται από τα στοιχεία της έρευνας πεδίου. Η παρατηρούμενη απόκλιση μεταξύ των στοιχείων όπως αποτυπώνονται στο ΟΠΣ και των αντίστοιχων τιμών που προκύπτουν από την έρευνα πεδίου υπερβαίνει μάλιστα το 50%. Η απόκλιση αυτή συνδέεται κυρίως με την επανεκτίμηση προς τα κάτω (συχνά σε ποσοστό άνω του 70%) των αρχικών υπερβολικά αισιόδοξων στόχων ορισμένων Τοπικών Προγραμμάτων όσον αφορά στο Μέτρο 1.2 «Ενισχύσεις σε επενδύσεις – στήριξη στην επιχειρηματικότητα» και λιγότερο με την εκτιμώμενη υποεπίτευξη των αντίστοιχων στόχων του Μέρους 1.4 «Προστασία – ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς», του

¹⁸ Τα στοιχεία προέρχονται από την Έκθεση του Συμβούλου Αξιολόγησης της Ενημέρωσης της Ενδιάμεσης Αξιολόγησης του Leader Plus, Οκτώβριος 2005.

οποίου η συμβολή στην απασχόληση είναι, ούτως ή άλλως, περιορισμένη σε προγραμματικό επίπεδο.

Εκτίμηση επιπτώσεων στο Περιβάλλον

Στο πλαίσιο των Τοπικών Προγραμμάτων υλοποιούνται έργα που αφορούν κατά κύριο λόγο σε περιπατητικά μονοπάτια / διαδρομές και ορειβατικά καταφύγια, που ουσιαστικά συμβάλλουν στην ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος μέσω μιας ήπιας τουριστικής ανάπτυξης που προωθεί εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Τα συγκεκριμένα έργα συμβάλλουν επίσης με έμμεσο τρόπο στην προστασία του περιβάλλοντος, καθώς συντελούν στον έλεγχο της διακίνησης των επισκεπτών μέσα από καθορισμένες διαδρομές, ελαχιστοποιώντας έτσι την επιβάρυνση του φυσικού οικοσυστήματος. Επιπλέον, τα συγκεκριμένα έργα υποδομών δεν επιδρούν αρνητικά στο περιβάλλον, καθώς πρόκειται για ήπιες, μικρές, παρεμβάσεις για την κατασκευή των οποίων χρησιμοποιούνται φυσικά υλικά, όπως π.χ. πέτρα και ξύλο, που συνάδουν απόλυτα με το ευρύτερο περιβάλλον και σε καμία περίπτωση δεν το επιβαρύνουν.

Στο πλαίσιο της Κ.Π. LEADER+, αν και δόθηκε η δυνατότητα για την υλοποίηση έργων που θα μπορούσαν να συμβάλλουν άμεσα στην προστασία του περιβάλλοντος, η ευκαιρία αυτή έμεινε ανεκμετάλλευτη, καθώς στη δράση 1.4.1.2 «Συστήματα Προστασίας Περιβάλλοντος» δεν εντάχθηκαν έργα και στη δράση 1.2.2.10 «Βελτίωση επιχειρήσεων κυρίως προς την κατεύθυνση της προστασίας του περιβάλλοντος» δεν υπήρξε μεγάλο επενδυτικό ενδιαφέρον. Σημειώνεται επίσης ότι μέσα από τα Τοπικά Προγράμματα δεν προέκυψαν νέες, καινοτόμες και πιλοτικές ενέργειες για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Τα έργα που υλοποιήθηκαν στο πλαίσιο της δράσης 1.2.2.10 δεν αποτελούν πρότυπες εφαρμογές, καθώς εφαρμόζονται ήδη σε άλλες περιοχές και απλά αποτελούν μεταφορά και μίμηση, παρά καινοτομία.

Η διασύνδεση που επιτυγχάνεται από τα Τοπικά Προγράμματα σε ότι αφορά στην προστασία – αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος με τις παραγωγικές δραστηριότητες τουρισμού, πρώτης μεταποίησης ή άλλες δραστηριότητες περιορίζεται κατά κύριο λόγο στο συνδυασμό των ήπιων μορφών τουρισμού με την ανάδειξη και αξιοποίηση του φυσικού και περιβάλλοντος, ενώ σε εξαιρετικά περιορισμένες περιπτώσεις εκτείνεται και μέχρι τον προσανατολισμό της παραγωγικής δραστηριότητας σε προϊόντα ποιότητας φιλικά προς το περιβάλλον.

Στο πλαίσιο της προετοιμασίας και του σχεδιασμού των Τοπικών Προγραμμάτων οι ΟΤΔ έλαβαν υπόψη τις κατευθύνσεις της Ε.Ε. για τη σημασία του περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξή του και τελικά ο τομέας του περιβάλλοντος αποτέλεσε μια από τις προτεραιότητες. Ωστόσο, ο σχεδιασμός αυτός δεν έχει επιτευχθεί σε μεγάλο βαθμό, όπως προκύπτει από τη μέχρι σήμερα υλοποίηση των Τοπικών Προγραμμάτων. Παρά το γεγονός ότι η αξιοποίηση, ανάδειξη και προστασία περιοχών φυσικού κάλλους, τοπίων και περιοχών Natura 2000 αποτέλεσε στρατηγικό στόχο και θέμα συσπείρωσης, εντούτοις διαπιστώνεται ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, τα Τοπικά Προγράμματα δεν έχουν καταφέρει να συμβάλλουν ουσιαστικά στην προστασία και αξιοποίηση των εν λόγω περιοχών, καθώς οι παρεμβάσεις και τα έργα προς αυτή την κατεύθυνση είναι

ελάχιστα. Ενώ λοιπόν δόθηκε σε προγραμματικό επίπεδο προτεραιότητα υλοποίησης έργων σε περιοχές Natura, αυτό τελικά δεν εφαρμόστηκε. Παρά το γεγονός ότι οι ΟΤΔ θέτουν και για την επόμενη προγραμματική περίοδο στις προτεραιότητες τους για τον τομέα του περιβάλλοντος τη διαχείριση και ανάδειξη φυσικών οικοσυστημάτων σε περιοχές του δικτύου Natura 2000, καθώς και τη δικτύωση των περιοχών Natura, εκτιμάται ότι ο στόχος αυτός δεν θα είναι εφικτός στο βαθμό που δεν επιλυθούν τα προβλήματα με τους φορείς διαχείρισης των περιοχών αυτών, παράγοντας που επέδρασε ανασταλτικά στην τρέχουσα περίοδο στην υλοποίηση των σχετικών δράσεων.

Η Κ.Π. LEADER+ εμφανίζεται να συμβάλλει σημαντικά κυρίως στη διατήρηση και τη βελτίωση της ποιότητας του τοπικού περιβάλλοντος, όπως επίσης στη διατήρηση και τη βελτίωση της ποιότητας των ιστορικών και πολιτιστικών πόρων. Αντίθετα, η συμμετοχή της στην επίτευξη στόχων που ενισχύουν την αειφόρο ανάπτυξη όπως ορθή χρήση και διαχείριση επικίνδυνων / ρυπογόνων ουσιών και αποβλήτων, διατήρηση και βελτίωση της κατάστασης της άγριας ζωής, των οικοτόπων και των τοπίων διατήρηση της ποιότητας του εδάφους και των υδατικών πόρων, προστασία της ατμόσφαιρας, περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και επιμόρφωση είναι ιδιαίτερα περιορισμένη έως και μηδενική σε ορισμένες περιπτώσεις.

Εκτίμηση επιπτώσεων στη γυναικεία και νεανική επιχειρηματικότητα

Παρά το γεγονός ότι η προώθηση της ισότητας των ευκαιριών αποτελεί βασικό στοιχείο της προσέγγισης που υιοθετεί η Κ.Π. LEADER+, η οποία ενσωματώνει πλήρως την οπτική της άρσης των ανισοτήτων στις ευκαιρίες οικονομικής και κοινωνικής δραστηριοποίησης των νέων στον αγροτικό χώρο, διαφαίνεται ότι οι επιπτώσεις του Προγράμματος στην ενίσχυση της γυναικείας και νεανικής επιχειρηματικότητας στις περιοχές παρέμβασης θα είναι μικρότερες του αναμενόμενου. Πιο συγκεκριμένα, με βάση τις προβλέψεις των ΟΤΔ, όπως αυτές καταγράφονται στα στοιχεία του ΟΠΣ, ο στόχος του Προγράμματος για την υλοποίηση 700 επενδυτικών σχεδίων από γυναίκες θα επιτευχθεί σε ποσοστό 44%, ενώ ο στόχος για την υλοποίηση 900 επενδυτικών σχεδίων από νέους σε ποσοστό 57% αντίστοιχα.

Παρά το γεγονός ότι σε προγραμματικό επίπεδο οι στόχοι και η εξειδίκευση των Τοπικών Προγραμμάτων περιλαμβάνουν ως βασικό στοιχείο τους την άρση των ανισοτήτων για τις δύο πληθυσμιακές ομάδες, ο βαθμός κινητοποίησης των ομάδων αυτών, τόσο στη φάση του σχεδιασμού των προγραμμάτων, όσο και κατά την υλοποίησή τους, παρουσιάζει διαφοροποιήσεις από περιοχή σε περιοχή, αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις όχι μόνο της δημογραφικής σύνθεσης αλλά και των ιδιαίτερων κοινωνικών, πολιτιστικών χαρακτηριστικών και των αντιλήψεων που επικρατούν σε αυτές. Περαιτέρω, σημαντικές διαφοροποιήσεις εμφανίζονται και μεταξύ του βαθμού ανταπόκρισης των γυναικών και των νέων, όσον αφορά στην αξιοποίηση των ευκαιριών συμμετοχής τους στο σχεδιασμό των Προγραμμάτων και παρά τις προσπάθειες που καταβλήθηκαν από τις ΟΤΔ με σκοπό να αυξήσουν τη συμμετοχή των γυναικών και των νέων στις διαδικασίες διαβούλευσης των Τοπικών Προγραμμάτων.

Παρόλη την εμφάνιση επιμέρους προβλημάτων στην ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών από τις γυναίκες και τους νέους, η όποια κινητοποίηση γυναικών και νέων καταγράφεται αποτελεί ουσιαστική συμβολή της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας, δεδομένου ότι στην πλειοψηφία τους οι ΟΤΔ θεωρούν ότι κανένα από τα επενδυτικά σχέδια δεν θα υλοποιούνταν αν δεν είχε χορηγηθεί επιδότηση μέσω του Τοπικού Προγράμματος LEADER+.

Ωστόσο, ακόμη και στις περιπτώσεις τοπικών προγραμμάτων όπου επισημάνθηκε ότι οι γυναίκες θα υπέβαλαν προτάσεις επενδυτικών σχεδίων ακόμα και χωρίς την επιπλέον πρωτοδότηση και μάλιστα ότι αυτά θα μπορούσαν να ενταχθούν στο πρόγραμμα χωρίς τη βαθμολογική προσαύξηση λόγω της μοριοδότησης, η θετική συμβολή των προγραμμάτων μπορεί να εντοπιστεί κυρίως στην κινητοποίηση και ενθάρρυνση του γυναικείου πληθυσμού, παρέχοντας άλλης μορφής δυνατότητες, όπως π.χ. δράσεις σε αντικείμενα που αφορούν περισσότερο τις γυναίκες, ή δημιουργία ενός διαφορετικού περιβάλλοντος ώθησης συμμετοχής των γυναικών στη διαμόρφωση του οικονομικού ιστού της περιοχής τους.

4. Αιτιολόγηση των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί λαμβανομένων υπόψη των κοινοτικών στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών και του εθνικού σχεδίου στρατηγικής, καθώς και της αναμενόμενης επίπτωσης σύμφωνα με την εκ των προτέρων αξιολόγηση

4.1. Αιτιολόγηση των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί, λαμβανομένων υπόψη των κοινοτικών στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών και του εθνικού σχεδίου στρατηγικής

Η συνολική στρατηγική για την αγροτική ανάπτυξη ανταποκρίνεται και μεταφέρει πλήρως τις Κοινοτικές Στρατηγικές Κατευθυντήριες Γραμμές για την Αγροτική Ανάπτυξη, στο πλαίσιο της 4^{ης} προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Ειδικότερα:

Ο γενικός στρατηγικός στόχος για τη **διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα** βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 1 για την περαιτέρω ανάπτυξη του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα, προσαρμοσμένου στη νέα διεθνή οικονομική πραγματικότητα που χαρακτηρίζεται από αυξανόμενο ανταγωνισμό, τάσεις απελευθέρωσης του εμπορίου, ζήτηση για προϊόντα υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας, μείωση των παρεμβατικών μηχανισμών της ΚΑΠ για τη στήριξη των τιμών των ευρωπαϊκών γεωργικών προϊόντων και εστιασμένου στη μεταφορά γνώσης, στον εκσυγχρονισμό και στην καινοτομία, με επενδύσεις σε φυσικό και ανθρώπινο κεφάλαιο.

Θα πρέπει να σημειωθεί η εξαίρεση κάποιων Μέτρων και για το στόχο αυτό, αλλά και για τους άλλους στόχους που αναφέρονται στη συνέχεια, λόγω μη ετοιμότητας για την εφαρμογή τους στη φάση έναρξης εφαρμογής του ΠΑΑ, δε μειώνει ούτε διαγράφει την ουσία αυτών των στόχων, η οποία θα πραγματοποιηθεί στη συνέχεια όταν η ετοιμότητα εφαρμογής αυτών των Μέτρων θα είναι σε ώριμο στάδιο.

Ο γενικός στρατηγικός στόχος για τη **προστασία του περιβάλλοντος και στην αειφόρο διαχείριση των φυσικών πόρων** βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 2 για την προστασία και βελτίωση των φυσικών πόρων και τοπίων της χώρας, με στόχο τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, την ανάδειξη των προστατευόμενων περιοχών (δίκτυο Natura 2000), την ενίσχυση των μειονεκτικών περιοχών για τη διατήρηση της γεωργικής δραστηριότητας, την ανάπτυξη των γεωργικών και δασοκομικών συστημάτων σε περιοχές υψηλής φυσικής αξίας και παραδοσιακών γεωργικών τοπίων, στην προώθηση των περιβαλλοντικών υπηρεσιών και των φιλικών προς τα ζώα πρακτικών εφαρμογής, τη μείωση των κινδύνων που συνδέονται με την εγκατάλειψη και απερήμωση των

περιοχών, την προστασία και ορθολογική διαχείριση του υδατικού ισοζυγίου και του υπόγειου υδροφορέα και τον περιορισμό των επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών.

Ο γενικός στρατηγικός στόχος για τη **βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και στην ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας** βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 3, για τη διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας και της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές με στόχο τη δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης και προϋποθέσεων οικονομικής ανάπτυξης, καθώς και την ανάπτυξη τοπικών στρατηγικών για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και την εξασφάλιση της διαρκούς ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών μέσω της διατήρησης και αναβάθμισης της αγροτικής κληρονομιάς και αναβάθμιση της τοπικής υποδομής με έργα μικρής κλίμακας.

Ο γενικός στρατηγικός στόχος για τη **Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης Leader**, που εξυπηρετεί τους ανωτέρω τρεις γενικούς στρατηγικούς στόχους, βρίσκεται σε αντιστοιχία με την ΚΣΚΓ 4, για τη βελτίωση της διακυβέρνησης και της κινητοποίησης του ενδογενούς αναπτυξιακού δυναμικού επιλεγμένων αγροτικών περιοχών, στο πλαίσιο ολοκληρωμένης τοπικής στρατηγικής ανάπτυξής τους.

Η προτεινόμενη Στρατηγική Αγροτικής Ανάπτυξης συμβάλλει στην επίτευξη του πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος δεδομένου ότι χαρακτηρίζεται από συνοχή και άμεση σύνδεση με το Ελληνικό Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση στο πλαίσιο εφαρμογής της στρατηγικής της Λισσαβόνας. Ειδικότερα, οι προτεραιότητες του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση 2005-2008, που έχουν σχέση με όσα προβλέπονται στο ΕΣΣΑΑ αφορούν στην:

- Αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας και εξασφάλιση της μακροχρόνιας βιωσιμότητας των δημόσιων οικονομικών, η προτεραιότητα αυτή του ΕΠΜ δεν σχετίζεται άμεσα με το ΠΑΑ και τους στόχους/δράσεις του, αλλά αποτελεί προϋπόθεση για την αποτελεσματική εφαρμογή του αφού η διασφάλιση μακροοικονομικής σταθερότητας διαμορφώνει ένα θετικό επιχειρηματικό κλίμα που ευνοεί τις επενδύσεις.
- Αύξηση της παραγωγικότητας, μέσα από την αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στη λειτουργία των αγορών, τις επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο και την προώθηση της Κοινωνίας της Γνώσης. Η προτεραιότητα αυτή του ΕΠΜ εξυπηρετείται απόλυτα από τον πρώτο Γενικό στόχο του Προγράμματος
- Βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ενίσχυση του ανταγωνισμού, άνοιγμα των αγορών, αύξηση της εξωστρέφειας και αξιοποίηση της γεωπολιτικής θέσης της χώρας ως πόλου έλξης επενδυτικών δραστηριοτήτων με προοπτικές επέκτασης στην ευρύτερη

περιοχή της Νοτιοανατολικής Ευρώπης, Η προτεραιότητα αυτή εξυπηρετείται έμμεσα από τον Πρώτο γενικό στόχο του προγράμματος

- Αύξηση της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, καθώς και αποτελεσματικότερη λειτουργία των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης με μια σειρά από στοχευμένες δράσεις που περιορίζουν παράλληλα τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού, Η προτεραιότητα αυτή του ΕΠΜ εξυπηρετείται έμμεσα από τον γενικό στόχο 1 και άμεσα από τους Γενικούς στόχους 3 και 4.
- Περιβάλλον και βιώσιμη ανάπτυξη: η προτεραιότητα αυτή του ΕΠΜ εξυπηρετείται απόλυτα από τον δεύτερο γενικό στόχο του προγράμματος.
- Τέλος και οι τέσσερεις γενικοί στόχοι του προγράμματος εξυπηρετούν την προτεραιότητα του ΕΠΜ για την περιφερειακή και κοινωνική συνοχή
- Η εθνική στρατηγική για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών, όπως εκφράζεται στο ΕΣΠΑ 2007-2013, μεταφέρεται στο ΕΣΣΑΑ 2007-2013, ως ακολούθως:
- Βραχυπρόθεσμα στη διασφάλιση της πρόσβασης σε υπηρεσίες γενικού οικονομικού συμφέροντος και στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των αγροτικών περιοχών, μέσω των ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 του Προγράμματος
- Στη διασφάλιση της ευρύτερης οικολογικής και πολιτιστικής σημασίας των αγροτικών περιοχών καθώς και μιας βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης, που συνδυάζει παραδοσιακές με σύγχρονες επιχειρηματικές δραστηριότητες σε συμβατά με το περιβάλλον και το τοπίο όρια, μέσω των ΓΣΣ 2, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής
- Στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή τομέα μέσω της οργάνωσης του σε σύγχρονα επιχειρηματικά πρότυπα, με περαιτέρω ενδυνάμωση της εξωστρέφειας του, αξιοποιώντας τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει σε μια σειρά προϊόντων αλλά και μεθόδων παραγωγής, μέσω του ΓΣΣ 1,
- Στην ανάδειξη του πολυλειτουργικού χαρακτήρα της γεωργίας και του ρόλου της σαν σημαντικού «διαχειριστή» των φυσικών πόρων αλλά και διατήρησης του αγροτικού τοπίου, φυσικού και ανθρωπογενούς, μέσω των ΓΣΣ 2, ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 του Προγράμματος
- Στη βελτίωση του περιβάλλοντος μέσω της μείωσης των πιέσεων και προστασίας εδάφους επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, προστασίας

- της βιοποικιλότητας αλλά και επίτευξης των στόχων της χώρας σε σχέση με το πρωτόκολλο του Κιότο, μέσω του ΓΣΣ 2 της συνολικής στρατηγικής
- Στη διαφοροποίηση της οικονομίας των αγροτικών περιοχών, μέσω της περαιτέρω ενίσχυσης των εναλλακτικών μορφών τουρισμού και της συμβολής τους στη διαφοροποίηση /εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος, μέσω των ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4 της συνολικής στρατηγικής.
 - Στην αύξηση της ελκυστικότητας των αγροτικών περιοχών τους σαν περιοχές πρώτης αλλά και δεύτερης κατοικίας, μέσω των ΓΣΣ 3, ΓΣΣ 4
 - Στην ανασυγκρότηση βιώσιμων προτύπων παραγωγής και κατοίκησης, μέσω των ΓΣΣ 1, ΓΣΣ 3
 - Στη δημιουργία δικτύων με τα αστικά κέντρα και ιδιαίτερα με τα επιλεγμένα ημιαστικά και αστικά κέντρα που θα αποτελέσουν τους πόλους ανάπτυξης των ευρύτερων γεωγραφικών ενοτήτων και αποτυπώνονται στον εθνικό χωροταξικό σχεδιασμό, μέσω του ΓΣΣ 4
 - Στις ακόλουθες προτεραιότητες του ΕΣΠΑ το πρόγραμμα αυτοτελώς έχει πολύ περιορισμένη συμβολή με δεδομένο ότι οι προτεραιότητες αυτές καλύπτονται συνδυαστικά από τα τομεακά και περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα του ΕΣΠΑ
 - Στη διάδοση της χρήσης των ΤΠΕ στις επιχειρήσεις αλλά και στη βελτίωση των προσφερομένων υπηρεσιών στον πολίτη. Ο στόχος αυτός εξυπηρετείται από τα Περιφερειακά επιχειρησιακά προγράμματα στις περιφέρειες σε μετάβαση και από το Ε.Π «Ψηφιακή Σύγκλιση» στις περιφέρειες σύγκλισης
 - Στην αναβάθμιση του μορφωτικού επιπέδου των κατοίκων των αγροτικών περιοχών,. Ο στόχος αυτός εξυπηρετείται από το Ε.Π «Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση»

4.1.1. Αιτιολόγηση των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί σε σχέση με τα μέτρα και τις χρηματοδοτικές τους βαρύτητες.

Οι προτεραιότητες που έχουν επιλεγεί ταυτίζονται με τους άξονες προτεραιότητας του προγράμματος οι οποίοι περιλαμβάνουν το σύνολο των μέτρων μέσω των οποίων θα επιτευχθούν οι ειδικοί και συνακόλουθα οι Γενικοί Στόχοι του Προγράμματος. Η χρηματοδοτική βαρύτητα του κάθε άξονα προτεραιότητας, αλλά και των μέτρων του προγράμματος αναδεικνύει την έμφαση που αποδίδεται στις επιμέρους συνιστώσες του μίγματος πολιτικής και αντικατοπτρίζουν τις εθνικές προτεραιότητες που απορρέουν από τις ιδιαίτερες κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές συνθήκες, τις ευκαιρίες αλλά και

τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο πρωτογενής τομέας και οι αγροτικές περιοχές του κάθε κράτους μέλους.

Σημειώνεται ότι οι αναφορές στη χρηματοδοτική βαρύτητα κάθε άξονα, μέτρου ή ομάδας μέτρων γίνεται σε σχέση με το σύνολο των πιστώσεων των Αξόνων 1 έως 3, χωρίς τον προβλεπόμενο προϋπολογισμό για την Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος και με τις πιστώσεις για την προσέγγιση Leader ενσωματωμένες στις πιστώσεις κάθε Άξονα.

Ο Άξονας 1 : «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και της δασοκομίας» παρουσιάζει την υψηλότερη χρηματοδοτική βαρύτητα με **46,1%** και εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα τον πρώτο γενικό στόχο του προγράμματος **διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα**

Η υψηλή χρηματοδοτική βαρύτητα οφείλεται στο γεγονός ότι περιλαμβάνει τρεις διακριτές ενότητες ομάδες μέτρων, η κάθε μια εκ των οποίων στοχεύει στη βελτίωση των βασικών παραμέτρων που συνθέτουν την ανταγωνιστικότητα και συγκεκριμένα το ανθρώπινο δυναμικό, τις υποδομές και την «επιχειρηματικότητα. Στον άξονα περιλαμβάνονται μέτρα που υλοποιούν τις επιταχυντικές πολιτικές που στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων του πρωτογενή και του αγροδιατροφικού τομέα.

Τα μέτρα 121 «Εκσυγχρονισμός Γεωργικών εκμεταλλεύσεων», (**τρίτο** σε χρηματοδοτική βαρύτητα με 9,04% μέτρο του προγράμματος), 122 «Βελτίωση της οικονομικής αξίας των δασών» και 123α «Προστιθέμενη αξία γεωργικών προϊόντων» & 123β «Προστιθέμενη αξία δασικών προϊόντων» (**τέταρτο** σε χρηματοδοτική βαρύτητα μέτρο του προγράμματος με 7,81%) που στοχεύουν άμεσα στην ενίσχυση των γεωργικών, δασικών εκμεταλλεύσεων και των Μικρομεσαίων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην πρώτη μεταποίηση και εμπορία γεωργικών προϊόντων συγκεντρώνουν το **17,15%** των πόρων του προγράμματος (**37,21%** των πόρων του άξονα).

Συνδυαστικά με τα ανωτέρω μέτρα λειτουργούν τα μέτρα 131 «Εκπλήρωση Προτύπων», 132 «Συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας», 133 «Δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης» που συγκεντρώνουν το 1,60% των πόρων του προγράμματος (3,49% των πόρων του άξονα). Τα μέτρα αυτά, παρά την χαμηλή τους χρηματοδοτική βαρύτητα, δρουν ενισχυτικά για την ανάδειξη ενός συγκριτικού πλεονεκτήματος που μπορούν να έχουν τα εγχώρια γεωργικά προϊόντα που είναι η υψηλή ποιότητα και η κάλυψη των απαιτήσεων που διαμορφώνουν οι νέες τάσεις των καταναλωτών για τα προϊόντα διατροφής. Η χαμηλή χρηματοδοτική βαρύτητα των συγκεκριμένων μέτρων οφείλεται και στο γεγονός της ύπαρξης σημαντικών πόρων από τον πρώτο πυλώνα στο πλαίσιο των ΚΟΑ. Το μέτρο 114 «Χρήση συμβουλευτικών υπηρεσιών» ολοκληρώνει τα μέτρα που συνθέτουν το μίγμα της επιταχυντικής πολιτικής του προγράμματος, έχοντας όμως πολύ χαμηλή χρηματοδοτική βαρύτητα (1,00% των πόρων του προγράμματος και 2,18% των πόρων του άξονα προτεραιότητας) που οφείλεται στη περιορισμένη εμπειρία που

υπάρχει για την εφαρμογή του. Η παροχή συμβουλών στους παραγωγούς και ιδιαίτερα στους πλέον «δυναμικούς» σε όρους όγκου και αξίας παραγωγής είναι ιδιαίτερα σημαντική σε μια χρονική περίοδο που η τεχνογνωσία αποτελεί συστατικό στοιχείο για την ανταγωνιστικότητα.

Συνολικά η ενότητα αυτή των μέτρων συγκεντρώνει το **19,75%** των πόρων του προγράμματος (**42,88%** των πόρων του άξονα).

Τα μέτρα 112 «Εγκατάσταση νέων γεωργών» (**έκτο** σε χρηματοδοτική βαρύτητα μέτρο του προγράμματος με 6,13%) και 113 «Πρόωρη Συνταξιοδότηση» (**όγδοο** σε χρηματοδοτική βαρύτητα μέτρο του προγράμματος με 5,43%) συνθέτουν την ενότητα μέτρων του άξονα που καλύπτουν τμήμα των προληπτικών πολιτικών και στοχεύουν στην άμβλυση του εντονότατου προβλήματος γήρανσης των απασχολουμένων στον πρωτογενή και με έμμεσο τρόπο την βελτίωση του μορφωτικού τους επιπέδου. Αθροιστικά τα δύο μέτρα καλύπτουν το **11,56%** των πόρων προγράμματος (**25,07%** των πόρων του άξονα προτεραιότητας).

Τα μέτρα 111 «Επαγγελματική κατάρτιση και ενημέρωση», 125 «Γεωργικές και δασικές υποδομές» (**δεύτερο** σε χρηματοδοτική βαρύτητα μέτρο του προγράμματος) και 126 «Φυσικές καταστροφές» συνθέτουν το πλέγμα των μέτρων του άξονα που υλοποιούν τη διαρθρωτική πολιτική και εκτός της συμβολής τους στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα μέσω της μείωσης του κόστους παραγωγής που θα προέλθει από τις έγγειες βελτιώσεις και τους αναδασμούς, την βελτίωση των συνθηκών άρδευσης, έχουν και μια σημαντική συμβολή στην προστασία του περιβάλλοντος μέσω των έργων ταμίευσης των επιφανειακών υδάτων, εκσυγχρονισμού των αγροτικών δικτύων για την μείωση των απωλειών, ενώ και οι δράσεις κατάρτισης θα εστιασθούν στην ευαισθητοποίηση των παραγωγών σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας.

Η ομάδα των τριών αυτών μέτρων αντιπροσωπεύει το **14,77%** των πόρων του προγράμματος (**32,05%** των πόρων του άξονα)

Ο Άξονας 2 : «Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου» που είναι δεύτερος σε χρηματοδοτική βαρύτητα με **34,5%** εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα το δεύτερο γενικό στόχο του προγράμματος **προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων.**

Στον άξονα περιλαμβάνονται τρεις διακριτές ενότητες μέτρων που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των φυσικών πόρων. Η γεωργία αφενός μεν είναι ο μεγαλύτερος «χρήστης του εδάφους και των υδάτων» αφετέρου δε και με ιδιαίτερη ένταση τα τελευταία χρόνια αναδεικνύεται σε σημαντικό παραγωγό «περιβαλλοντικών ωφελειών». Κατά συνέπεια, το πρόγραμμα υιοθετεί μια δυαδική προσέγγιση που εστιάζεται σχεδόν ισόρροπα στην προστασία του περιβάλλοντος, είτε μέσω της συνέχισης της άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας σε περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα είτε μέσω της υιοθέτησης φιλοπεριβαλλοντικών γεωργικών πρακτικών σε περιοχές που εντοπίζονται προβλήματα, αλλά και στη στροφή σε γεωργικές και δασοκομικές πρακτικές που συμβάλλουν στην προώθηση των στόχων της ευρωπαϊκής

στρατηγικής για το περιβάλλον όπως είναι η προστασία της βιοποικιλότητας, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής κλπ.

Τα μέτρα 211 «Ενισχύσεις στους γεωργούς ορεινών περιοχών για φυσικά μειονεκτήματα» που είναι το **πέμπτο** σε χρηματοδοτική βαρύτητα (6,93%) μέτρο του προγράμματος και 212 «Ενισχύσεις στους γεωργούς περιοχών με μειονεκτήματα εκτός των ορεινών περιοχών» συνθέτουν το τμήμα της σταθεροποιητικής πολιτικής του εφαρμοζόμενου μίγματος πολιτικής αθροιστικά αντιπροσωπεύουν **8,54%** των πόρων του προγράμματος και το **24,78%** των πόρων του άξονα.

Στη δεύτερη ενότητα με δράσεις κυρίως προληπτικού χαρακτήρα που συμβάλλουν όμως και στην βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα μέσω των δράσεων βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας εντάσσεται το **πρώτο** σε χρηματοδοτική βαρύτητα μέτρο του προγράμματος (**17,93%**) 214 «Γεωργοπεριβαλλοντικές Ενισχύσεις», το οποίο σε συνδυασμό με το μέτρο 216 «Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις» και το μέτρο 213 «Ενισχύσεις Natura 2000 και ενισχύσεις που συνδέονται με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ» αντιπροσωπεύουν το σύνολο των μέτρων που αποσκοπούν κυρίως στην μείωση των επιπτώσεων στο περιβάλλον. Αθροιστικά τα τρία μέτρα αντιπροσωπεύουν το **18,49%** των πόρων του προγράμματος (**53,65%** των πόρων του άξονα). Οι επιμέρους δράσεις των μέτρων αυτών στοχεύουν σε διακριτά πεδία της στόχους της περιβαλλοντικής πολιτικής (έδαφος, νερό, κλίμα, βιοποικιλότητα, αγροτικό τοπίο) . Η τελευταία ενότητα των μέτρων του άξονα στοχεύει στην ενίσχυση της οικολογικής σταθερότητας των δασών και την ενίσχυση του πολυλειτουργικού τους χαρακτήρα. Η ενότητα αυτή των μέτρων συγκεντρώνει το **7,43%** των πόρων του προγράμματος (**21,58%** των πόρων του άξονα προτεραιότητας). Από το σύνολο των μέτρων έμφαση δίνεται στο μέτρο 221 «Πρώτη Δάσωση Γεωργικών Γαιών» και στο μέτρο 226 «Αποκατάσταση δασοκομικού δυναμικού» με χρηματοδοτικές βαρύτητες 2,81% και 3,62% αντίστοιχα.

Ο Άξονας 3 : «Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας» που είναι τρίτος σε χρηματοδοτική βαρύτητα με **19,4%** εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα το γενικό στόχο του προγράμματος : **βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και στην ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας.**

Ο άξονας 3, καθώς επίσης και ο άξονας 4 που παρατίθεται στην συνέχεια και αφορά την προσέγγιση Leader, αντιπροσωπεύουν την έμφαση που αποδίδεται στη σταδιακή μετατόπιση της κοινής γεωργικής πολιτικής από μια κλαδική τομεακή πολιτική σε μία χωρική πολιτική που στοχεύει στην ολοκληρωμένη τοπική προσέγγιση για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών μέσω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και της ανάπτυξης νέων κλάδων και τομέων που μπορούν να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας ιδιαίτερα για τους νέους και τις γυναίκες συμβάλλοντας στην επίτευξη του ευρύτερου στόχου που είναι η συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Τα μέτρα του άξονα 3 μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο ενότητες που είναι τα μέτρα που στοχεύουν στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας κινητοποιώντας σημαντικούς

ιδιωτικούς πόρους και στην ενότητα των μέτρων που στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μέσω της υλοποίησης έργων «υποδομής δημόσιου χαρακτήρα» για τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς, την ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών, τη βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες που παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών.

Την πρώτη ενότητα αποτελούν τα μέτρα 311 «Διαφοροποίηση», 312 «Ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων» και 313 «Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων» και αποτελούν το **11,09%** των συνολικών πόρων του προγράμματος (57,07% των πόρων των αξόνων προτεραιότητας).

Τα μέτρα 321 «Βασικές υπηρεσίες», 322 «Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών», 323 «Διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς» συνθέτουν τη δεύτερη ενότητα μέτρων και αποτελούν το **8,24%** των πόρων του προγράμματος (42,42% του άξονα προτεραιότητας).

Επικουρικά προς τις δύο ενότητες μέτρων λειτουργεί και το μέτρο 341 «Απόκτηση δεξιοτήτων και εμπύχωση», που στοχεύει στη δημοσιοποίηση, κινητοποίηση και εμπύχωση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού. Το μέτρο είναι ήσσονος χρηματοδοτικής βαρύτητας **0,10%** των πόρων του προγράμματος (0,50% των πόρων του Άξονα).

Αντίστοιχα, ο Άξονας 4 : «Εφαρμογή της προσέγγισης Leader» εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα το γενικό στόχο του προγράμματος : **Δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης LEADER.**

Σημειώνεται ότι η προσέγγιση Leader εφαρμόζεται στους Άξονες 1 και 3 με μια αναλογία 13% στον Άξονα 1 - Μέτρο 411 «Ανταγωνιστικότητα» και 87% στον Άξονα 3 - Μέτρο 413 «Ποιότητα ζωής/ διαφοροποίηση».¹⁹ . Συνολικά η προσέγγιση Leader έχει χρηματοδοτική βαρύτητα **5,9%** στο σύνολο των Αξόνων 1 έως 3.

Επικουρικά προς τα δύο αυτά μέτρα λειτουργούν και τα μέτρα 421 «Συνεργασίες» και 431 «Λειτουργικά/ Απόκτηση δεξιοτήτων και εμπύχωση» που στοχεύουν στη δημοσιοποίηση, κινητοποίηση και εμπύχωση του τοπικού ανθρώπινου δυναμικού.

¹⁹ Εκτιμάται ότι το 20% των πόρων αφορά δημόσια έργα και το 80% ιδιωτικά. Τα ποσοστά αυτά θα οριστικοποιηθούν μετά την υποβολή, αξιολόγηση και ένταξη των τοπικών προγραμμάτων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΩΝ ΒΑΡΥΤΗΤΩΝ (% Δ.Δ.)

Μέτρο / Άξονας	Σύντομη Περιγραφή	Δημόσια Δαπάνη	ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΔΔ/ΣΥΝ. 1-3
111	Επαγγελματική κατάρτιση και ενημέρωση	24.999.127	0,50%
112	Εγκατάσταση νέων γεωργών	304.989.343	6,13%
113	Πρόωρη συνταξιοδότηση	269.990.566	5,43%
114	Χρήση συμβουλευτικών υπηρεσιών	49.998.253	1,00%
115	Σύσταση συμβουλευτικών υπηρεσιών	-	0,00%
121	Εκσυγχρονισμός γεωργικών εκμεταλλεύσεων	449.984.276	9,04%
122	Βελτίωση της οικονομικής αξίας των δασών	14.999.126	0,30%
123	Προστιθέμενη αξία των γεωργικών και δασοκομικών προϊόντων	388.501.190	7,81%
124	Ανάπτυξη νέων προϊόντων, επεξεργασιών και τεχνολογιών	-	0,00%
125	Γεωργικές και Δασοκομικές Υποδομές	699.975.542	14,07%
126	Φυσικές καταστροφές. Αποκατάσταση/πρόληψη	9.999.651	0,20%
131	Εκπλήρωση προτύπων	29.998.952	0,60%
132	Συμμετοχή σε συστήματα ποιότητας	19.999.301	0,40%
133	Δραστηριότητες ενημέρωσης και προώθησης	29.998.952	0,60%
Σύνολο Άξονα 1	Ανταγωνιστικότητα	2.293.434.278	46,1%
211	Ενισχύσεις για μειονεκτήματα ορεινών περιοχών	344.976.354	6,93%
212	Ενισχύσεις για μειονεκτήματα, εκτός των ορεινών περιοχών	79.995.749	1,61%
213	Ενισχύσεις Natura 2000 και Νερά	7.999.574	0,16%
214	Γεωργο-περιβαλλοντικές ενισχύσεις	891.952.602	17,93%
215	Ενισχύσεις για την καλή διαβίωση των ζώων	-	0,00%
216	Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις	19.998.938	0,40%
221	Πρώτη δάσωση γεωργικής γης	139.992.560	2,81%
222	Πρώτη εγκατάσταση γεωργοδασοκομικών συστημάτων σε γεωργική γη	-	0,00%
223	Πρώτη δάσωση μη γεωργικής γης	29.998.406	0,60%
224	Ενισχύσεις Natura 2000 (για δάση)	9.999.469	0,20%
225	Δασο-περιβαλλοντικές ενισχύσεις	-	0,00%
226	Αποκατάσταση του δασοκομικού δυναμικού και εισαγωγή δράσεων πρόληψης	179.996.175	3,62%
227	Στήριξη για μη παραγωγικές επενδύσεις	9.999.043	0,20%
Σύνολο Άξονα 2	Βελτίωση Περιβάλλοντος & Υπαιθρου	1.714.908.870	34,5%
311	Διαφοροποίηση	105.015.534	2,11%
312	Ανάπτυξη πολύ μικρών επιχειρήσεων	146.736.977	2,95%
313	Ενθάρρυνση τουριστικών δραστηριοτήτων	299.962.659	6,03%
321	Βασικές υπηρεσίες	109.979.463	2,21%
322	Ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών	234.974.795	4,72%
323	Διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς	64.987.865	1,31%
331	Κατάρτιση και ενημέρωση οικονομικών φορέων	-	0,00%
341	Απόκτηση δεξιοτήτων και εμφύχωση	4.994.732	0,10%
Σύνολο Άξονα 3	Διαφοροποίηση & Ποιότητα Ζωής	966.652.025	19,4%
ΜΕΡΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		4.974.995.173	100,00%
ΑΠΟ ΑΞΟΝΑ 1		38.513.069	13,0%
ΑΠΟ ΑΞΟΝΑ 2		0	
ΑΠΟ ΑΞΟΝΑ 3		256.753.781	87,0%
Σύνολο Άξονα 4	Leader	295.266.850	5,9%
Μέτρο	511	Τεχνική Βοήθεια	2,0%
		1) Λειτουργικά για το ΕΑΔ *	2.500.000
		2) Πρόγραμμα Δράσης του ΕΑΔ	7.500.000
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		5.077.995.173	

4.2. Αναμενόμενες επιπτώσεις των προτεραιοτήτων που έχουν επιλεγεί, σύμφωνα με την εκ των προτέρων αξιολόγηση

Σύμφωνα με τη στρατηγική που έχει επιλεχθεί, το Πρόγραμμα επιδιώκει την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με την οικονομική κατάσταση (ανταγωνιστικότητα του γεωργικού, αγροδιατροφικού και δασοκομικού τομέα), την κατάσταση του περιβάλλοντος και την κοινωνικοοικονομική κατάσταση στις αγροτικές περιοχές. Οι τομείς παρέμβασης σε συνάρτηση με τη χρηματοδοτική βαρύτητα που αποδίδεται στους Άξονες Προτεραιότητας, αλλά και στα επιμέρους Μέτρα αναδεικνύει τα ακόλουθα:

Πρώτη Προτεραιότητα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης αποτελεί η «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του τομέα της γεωργίας και δασοκομίας» και εξυπηρετεί κατά προτεραιότητα τον πρώτο γενικό στόχο του Προγράμματος «Διατήρηση και βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της γεωργίας, της δασοκομίας και του αγροδιατροφικού τομέα» και συμπληρωματικά με τους άλλους. Αποτελείται από

τρεις διακριτές ενότητες, ανθρώπινο κεφάλαιο, επιχειρηματικότητα – καινοτομία και ποιότητα, οι οποίες στοχεύουν στη βελτίωση των βασικών παραμέτρων που συνθέτουν την ανταγωνιστικότητα και συγκεκριμένα το ανθρώπινο δυναμικό, τις υποδομές και την επιχειρηματικότητα. Στον άξονα περιλαμβάνονται μέτρα που υλοποιούν τις επιταχυντικές πολιτικές που στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων του πρωτογενή και του αγροδιατροφικού τομέα.

Με βάση τη στοχοθεσία σε επίπεδο προτεραιότητας τα αναμενόμενα αποτελέσματα στο τέλος της προγραμματικής περιόδου, θα είναι τα εξής:

- Η επιτυχής ολοκλήρωση μιας δραστηριότητας κατάρτισης στον τομέα της γεωργίας ή/και δασοκομίας από 30.000 συμμετέχοντες.
- Η αύξηση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στις στηριζόμενες εκμεταλλεύσεις / επιχειρήσεις σε 115.223.453 ευρώ.
- Η υιοθέτηση της εισαγωγής νέων προϊόντων και / ή νέων τεχνικών από 3.575 εκμεταλλεύσεις / επιχειρήσεις

Δεύτερη Προτεραιότητα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης τίθεται η «Βελτίωση του περιβάλλοντος και της υπαίθρου» η οποία συμβάλλει στην επίτευξη κυρίως του δεύτερου γενικού στόχου του Προγράμματος «Προστασία του περιβάλλοντος και αειφόρος διαχείριση των φυσικών πόρων, αποτελούμενη από τρεις διακριτές ενότητες

που σχετίζονται με την προστασία του περιβάλλοντος και τη διαχείριση των φυσικών πόρων. Η γεωργία, ταυτόχρονα με την ιδιότητά της ως ο μεγαλύτερος «χρήστης του εδάφους και των υδάτων», αποκτά τα τελευταία χρόνια και μια νέα ιδιότητα, αυτή του σημαντικού παραγωγού «περιβαλλοντικών ωφελειών». Το Πρόγραμμα λαμβάνοντας υπόψη τις δύο αυτές ιδιότητες της γεωργίας υιοθετεί μια δυαδική προσέγγιση που εστιάζεται σχεδόν ισόρροπα στην προστασία του περιβάλλοντος, είτε μέσω της συνέχισης της άσκησης της γεωργικής δραστηριότητας σε περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα, είτε μέσω της υιοθέτησης φιλοπεριβαλλοντικών γεωργικών πρακτικών σε περιοχές που εντοπίζονται προβλήματα, αλλά και στη στροφή σε γεωργικές και δασοκομικές πρακτικές που συμβάλλουν στην προώθηση των στόχων της ευρωπαϊκής στρατηγικής για το περιβάλλον όπως είναι η προστασία της βιοποικιλότητας, η αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής κλπ.

Οι παρεμβάσεις στο πλαίσιο της προτεραιότητας αυτής, με βάση τα οριζόμενα στο Πρόγραμμα αναμένεται να επιφέρουν τα παρακάτω αποτελέσματα και επιπτώσεις:

- Την εφαρμογή σε 2.727.600 εκτάρια δράσεων επιτυχούς διαχείρισης γης, οι οποίες θα συμβάλλουν
 - ο Στην αναστροφή της τάσης μείωσης της βιοποικιλότητας,
 - ο Στη διατήρηση των γεωργικών εκτάσεων και της δασοκομίας υψηλής φυσικής αξίας,
 - ο Στη βελτίωση της ποιότητας των υδάτων.

Τρίτη Προτεραιότητα του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης αποτελεί η «Ποιότητα ζωής στις αγροτικές περιοχές και διαφοροποίηση της αγροτικής οικονομίας» και η «Εφαρμογή της προσέγγισης Leader», εξυπηρετώντας τους γενικούς στόχους «βελτίωση της ποιότητας ζωής στις αγροτικές περιοχές και στην ενθάρρυνση της διαφοροποίησης της αγροτικής οικονομίας» και «δημιουργία τοπικών ικανοτήτων για την απασχόληση και τη διαφοροποίηση στις αγροτικές περιοχές μέσω της προσέγγισης LEADER», αντίστοιχα.

Η προτεραιότητα αυτή αντανακλά την έμφαση που αποδίδεται στη σταδιακή μετατόπιση της κοινής γεωργικής πολιτικής από μια κλαδική τομεακή πολιτική σε μία χωρική πολιτική που στοχεύει στην ολοκληρωμένη τοπική προσέγγιση για την ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών μέσω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής των κατοίκων και της ανάπτυξης νέων κλάδων και τομέων που μπορούν να δημιουργήσουν νέες θέσεις εργασίας ιδιαίτερα για τους νέους και τις γυναίκες συμβάλλοντας στην επίτευξη του ευρύτερου στόχου που είναι η συγκράτηση του πληθυσμού στις αγροτικές περιοχές. Οι επιμέρους παρεμβάσεις μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο ενότητες, στην ενότητα που στοχεύει στην ανάπτυξη της επιχειρηματικότητας κινητοποιώντας σημαντικούς ιδιωτικούς πόρους και στην ενότητα που στοχεύει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων μέσω της υλοποίησης έργων «υποδομής δημόσιου χαρακτήρα» για τη διατήρηση της αγροτικής κληρονομιάς, την ανακαίνιση και ανάπτυξη χωριών, τη

βελτίωση της πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες που παρατηρούνται σημαντικές ανισότητες μεταξύ αστικών και αγροτικών περιοχών.

Τα αποτελέσματα, όπως αυτά θέτονται ως στόχοι σε επίπεδο προτεραιότητας, αναμένεται είναι τα ακόλουθα:

- Η αύξηση μη γεωργικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στις στηριζόμενες επιχειρήσεις κατά 21.435.153 ευρώ,
- Η δημιουργία 5.294 νέων θέσεων εργασίας,
- Η αύξηση του αριθμού τουριστών κατά 800.000 άτομα στις περιοχές όπου θα εφαρμοστούν οι παρεμβάσεις,
- Η απολαβή βελτιωμένων υπηρεσιών από 1.600.000 κατοίκους αγροτικών περιοχών στις οποίες θα εφαρμοστούν οι παρεμβάσεις.

Συνολικά σε επίπεδο Προγράμματος οι σημαντικότερες επιπτώσεις αναμένεται να είναι οι ακόλουθες:

- Η επίτευξη οικονομικής ανάπτυξης, η οποία εκτιμώμενη ως μεταβολή της καθαρής προστιθέμενης αξίας ανέρχεται σε 616.782.209 σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,
- Η δημιουργία 3.645 νέων θέσεων εργασίας πλήρους απασχόλησης,
- Η μεταβολή στην παραγωγικότητα εργασίας, η οποία εκτιμώμενη ως μεταβολή στην ακαθάριστη προστιθέμενη αξία ανά θέση εργασίας πλήρους απασχόλησης ανέρχεται σε 14.448 Ευρώ.